7999

జగద్గురు చరిత్రము

అను

శంకర విజయము.

కవిసార్వభౌమ

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి ప్రణీతము

రాజమహేంద్రవరము

కాపీరైటు రిజిష్టర్డు] 1955 [వెల రు. 3-0-0

శ్రీరస్తు.

జగద్గురుచరిత్రము

అను

శంకరవిజయము.

కవిసార్వభౌమ
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి ప్రణీతము

రాజమహేంద్రవరము

 1954 [వెల రు. 3-0-0

కృతికర్త:

కవిసార్వభౌమ, కళాప్రపూర్ణ

శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు

శ్రీ సింహాదేవర సత్యనారాయణగారు

ఆలమూరు.

పీఠిక

(ఆర్ష విద్యావిభూషణ జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారు ఎం. ఏ.)

మహామహోపాధ్యాయ, కలాప్రపూర్ణ, కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు జగద్గురుచరిత్రను శ్రీశంకరాచార్యులవారి సచ్చరిత్రను పద్యకావ్యముగా రచించి ఆంధ్రభాషాయోషకు క్రొత్తయమూల్యభూష నొనగూర్చినారు. గణనాతీతమైన తమగ్రంథతతికి నూతనమైన పెంపును గూర్చినారు. పురాణములు, చరిత్రములు, ప్రబంధములు, నాటకములు, విమర్శలు, అవి యివి యననేల ?—సకలవిధ సారస్వతాంగములును శాస్త్రిగారివిహారభూములు......వారు పట్టనిసాహిత్యాంగము లేదు. వారు మీటినఁ బలుకనివీణ లేదు. వారు సిద్ధహస్తులు. ఏయాంధ్రకవికిం జెనరాచ్చునా కవితాసృష్టి గావించినట్టి లని శాస్త్రిగారు ప్రస్తుతింపఁ బడుచున్నారు.

పాఠకుల మెప్పు నందదగు లక్షణములు పద్యగ్రంథమున నెట్లున్నవో తెలుపుటకై మచ్చునకుఁ గొన్ని యంశముల నిం దెత్తుకొందును. అమృతహస్తుఁ డైనకవిచేతిలోఁ బడినప్పుడు శంకరుఁ డెట్లు భాసింపవలయునో యాకీతిగా నీకావ్యములో భాసించుచున్నాఁడు. ఇందలి పద్యసంపుటములు ఆచార్యుని యసాధారణమాహాత్మ్యమూర్తిఁగాఁ బ్రదర్శించుచున్నవి. మొదటినుండి చివరవఱకు నీమాహాత్మ్యమును నిర్వహించుటలో శాస్త్రిగారు జాగరూకతను వహించినారు. శాస్త్రిగారు ప్రదర్శించినశంకరుఁడు త్యాగి, యోగి, విరాగి, పరోపకారపరాయణుఁడు, ఇట్టి కావ్యములలోని నాయకుఁడు పాఠకుని హృదయములో ముద్రితుఁడై నిలువవలయు నన్నచో నాయకలక్షణములు మెలకువతో మేళవింపఁ జేయఁ బడవలయును శాస్త్రిగారిశంకరునిలో శత్రుమిత్రసమదృష్టిత్వము, ప్రసంగవాగ్వైదగ్ధ్యము మున్నగులక్షణములు కాక లోకోద్ధరణాసక్తి, కారుణ్యదృష్టి మున్నగు లక్షణములే ప్రస్ఫుటములుగా నున్నవి. విపులమైనమూలగ్రంథమునుండి యేయంశములను స్పృశించి వీడి యేయేయంశముల నంగీకరించఁ గూర్చిన తన నాయకుఁడు సాంకర్యము లేని యేకమాహాత్మ్యమూర్తిగా నిలుచునో దానిని కనుగొనుటయుఁ గూర్చుటయు సామాన్యకవికి సాధ్యము కాదు.

శంకరవిజయమూలగ్రంథములలోని వృత్తాంతములను కొన్నిటిని వీడుటయు, మార్చుటయు, అందు లేనికొన్నింటిని చేర్చుటయు నీగ్రంథమునఁ గన్పట్టును. కావ్యమున కొక ప్రమాణము పరిమితి యగుటవలనను, నాయకపాత్రపోషణాదుల కవశ్యము లైనమార్పులను మూలకథలోఁ జేయకుండుట కవితాశిల్పమునకు లోపమగుటచేతను కొన్నిటిని దీసివైచుటయు, సంస్కరించుటయుఁ దప్పనిసరి యగును. ఈ సంవిధానము, పాత్రపోషణము మున్నగువానిని నిర్వహించుటకై కొన్ని నూతనాంశములను చేర్పవలసియుండును. నన్నయనుండి నేటివఱకుఁ గలమహాకవు లనుసరించినమార్గమునే మన శాస్త్రిగా రనుసరించినారు. కాని యిందు నూతనముగా సమర్థించుకొనవలసిన దేదియును లేదు.

శాస్త్రిగారు శంకరుని పరమకారుణికమూర్తిగా వర్ణించియున్నారు. దయా వీరునిగా మన కథానాయకుని వర్ణించుటలో శాస్త్రిగారు చూపినప్రతిభ మిక్కిలి ప్రశంసనీయము. శంకరాచార్యునివంటిజ్ఞాని విషయములో శాంతరసము ప్రధానముగా నుండవలయు నని కొందఱు భావింప వచ్చును కాని యది సరికాదు. శంకరుడు బ్రహ్మజ్ఞానార్థము జీవిత మంతయు సాధన చేసి చివఱకు సిద్ధిని సంపాదించుకొన్న వ్యక్తి యైనచో శాంతరసము ప్రధానము కావలసియుండును. కాని శంకరుడు సహజజ్ఞాన సంపన్నుడు. దుఃఖతప్త మైనలోకము నుద్ధరించుటకై యాయన జీవిత మంకితమైనది. దుఃఖతప్తలోకముపట్ల కారుణ్యమే శంకరునిధార్మికదేహాలకే ప్రాణము.

దయావీరరసము చిప్పిల్లుఘట్టము లీగ్రంథమునందు చెక్కులు కలవు. ఇట్టివిషయములు దీనినాటకీయముగా కనుపడునట్లు నిర్వహణ గావింపబడినవి. ఆమలకస్తోత్రములను శాస్త్రిగారు పట్టిపట్టి రచించినారు. బ్రాహ్మణునికి భిక్ష నిడుటకు నింట తండులములులేక యాలపటించుచున్న యిల్లాలి నుద్ధరించుటకై శంకరుడు పడిన యాడిగి యాపాలమును లోకకొనుటయు, కన్నాని భిక్షాపాత్రగా గొని నిండుచిత్తముతో లక్ష్మీదేవి వచ్చుటకే స్తుతించి యాయిల్లాలి నింట స్వర్ణవర్షమును గురిపించుటయు బహుకావ్యముగా వర్ణింపబడినవి. ఈమొత్తము గ్రంథములోనిక్కడ మేటిమై సాహిత్యసులపాఠ్యపుస్తకములలోని కవిత్వమూలా చెక్కింపవలసియున్నది. శంకరుడు విప్రబాలుని బ్రతికించుట మూకుని వాచాలుని గావించుట మున్నగుసందర్భములు మిక్కిలి హృద్యములుగా రచింపబడినవి. కాపాలికుడు వచ్చి నాను నాపించుభైరవార్చనకై శంకరునిశిరము నర్థింపగా శంకరుడు శిరస్సును దత్తము చేసి కూర్చుండగును, వానిని పద్మపాదుడు హింసించుచు లేమో యనుచున్నచే వానికి దర్శనమిచ్చినృసింహ నాదమును హృదయపూర్వకముగా చెప్పుటయుం గాడ దయారసప్రధానములుగా నున్నవి.

"ఇంద్రియము లరింప నిరవమాత్రములోన దగచి శరీరాస్థి లేచి యిచ్చె
నీకే దేహకోటికి చెల్లంగ దనవేని దెలిసి శాంతరసంగ గోరి యిచ్చెడి మున్న"

ఇత్యాదిపద్యములలో వేదాంతకంఠీరవునివర్ణనము శంకరుని దానదయావీర ప్రసరణలో జేర్చ గలరు.

వైదికముద్గర్షణకై సంగ్రహములో ప్రాణాయామము చేసినవమాయలఘట్టమొక్క ఘట్టిమమును, దంపతులనిర్యాణమును, బ్రహ్మచర్యపక్వులను చెట్టి కవిసార్వభౌములు వచలను సంగ్రహమునాసంగమములో నిర్వహణ చేయించినారు.

పాత్రపోషణమునను రసపోషణమునను శాస్త్రిగారు చెప్పుచినచోటికే గోడుగా నిండలిస్తుంటాలు, పద్యప్రయోగములను, కాఱుమేని సంకీర్తనలికపితాపాత్రశస్త్రము నుపన్యసింప గుగు. ఇందలి బుతువర్ణనములు, పురవర్ణనములు, ఈకాత్తముకై యుత్తమ

ప్రయోగశోభితములుగ నున్నవి. రసభావానుగుణమైనపదగుంఫనముతో నెన్నదగిన రచన సాగినది. ముసలిని వర్ణించుతఱిని శాస్త్రిగారు వాడిన "ఖరనఖరంబుల గట్టిపాటిన యాట్టిపాట్టికాఁపులు నాట్టి దిట్టపడఁగ" ఇత్యాది పదప్రయోగ మాలంకారికులు శాబ్దిక సంపత్తునకు నిర్దేశింపదగిన దనుసరించియున్నది. ఇక్కడి యెల్లయెడలను రీతి, వృత్తి, వైభవము చూపట్టుచున్నది. ఉపమారూపక పరిణామాద్యలంకారములు గ్రంథమును ఎక్కువగ మలంకరించుచున్నవి.

"ఆనాఁటి మదిఁ గుమారుల నాట్యసరణిఁ గని, కలువ పాత్ర్యాల సూత్రములఁ గనినటు"

ఇది యంతర్ధ్వనిశోభితోపమాలంకారమో పాఠకులు నిర్ణయించుకొనవచ్చును.

"ఫాలనేత్రాననము వర్తులత్వములుగా గంపాలఁదన్ గుచ్చులౌ
జ్వాలకీలమ్ములుగాఁ గ్రొవ్వురుతి ఖాన్స్వాత్మ్యావశ్యజాలమ్ముగా
పరితప్తీకృతపాద మున్నతగతిన్ వ్యాపింపఁగాఁజమ్ముగా
సరిపెన్ వృత్యము కేళీలోక మెప్పుడున్ సద్దంబునం బాడుచున్."

ఇందలి పరిణామాలంకార మెంతేయుఁ గమనీయము. శరత్కృతుప్రారంభమున మేఘములు (శరీరాభిమానులవలె) తమజీవనమును (నీటిని ప్రాణమువంటిదానిని) లోకమున కర్పించి కృతార్థ్యము చెందినపురుషులు తమసతులనోడి సన్యసించునట్లు నెలవులు తీగలను విడిచి వెడలిపోవుచున్నవి. (ప్రవర్తించుచున్నవి) అనునర్థము నిచ్చుచున్నది పద్యములోని భావము మిక్కిలి మనోహరము.

"సురుచిరసంభృతి మెఱుచున్, వరలెడుజీవనము ద్విజాదులకిడి మొగిలు
లాయుపు నెలంతల విడి చెప్పన్ విన్యాసాగి పరివ్రాజకులై చనఁగ నొప్పున్."

"అడవులనుతీగ నెమ్ముగేసె యుట్లు" మున్నగు నాటకప్రయోగములే కాక కవ్యాలు (ప్రౌఢపు) రాగములు నిండఁ జూపట్టును. "పలిప్పుడు ఘటానా——" పనుమాన్య మంచు మున్నెకింపలను గద్ది పట్టిజ లేచె నడుసువాజి" ఇవి యెంతగను శోభిత!! ఇట్టిశోభిత గ్రంథమున నెల్లయెడలఁ జూపట్టును.

ఈగ్రంథము కృతినొందిన శ్రీ నారసింహదేవర సత్యనారాయణగారు లోకోపకారార్థము తమసర్వశక్తులును ధారపోయుచున్న పురుషసింహులు. ఈయన బహువిషయవేత్త, మహావక్త, సనాతనధర్మనిష్ఠానిరతుఁడు, పండితాభిమాని, ఉదారుఁడు, దాత, గుణజ్ఞుఁడు, ఈయన గావించినయసంఖ్యాకసుకృతములలో నెన్నదగినది నేటితత్కృతిస్వీకార మెంతేయు వెలయఁ గలదు.

విజయవాడ
5-9-1954

ఇట్లు,
జటావల్లభుల పురుషోత్తము.

విన్నపము

"ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే" అను వచనానుసారముగా ననేకావతారము లీభూతలంబున నుద్భూతము లయినవి. అందు రామకృష్ణావతారములవలె శంకరావతార ముత్తమ మయినది. రామకృష్ణాదులు చేసినచేతలకన్న శంకరుఁడు చేసినచేతలు వేయిమడుంగు లెక్కువ యని కింతోక్తిగాఁ జెప్పవచ్చును. రాముఁడు భార్యాపహర్త యగు రావణుం జంపెను. కృష్ణుఁడు తల్లిదండ్రులఁ జెఱంబెట్టినకంసునిం జంపెను. వామనుం డింద్రునికై బలి నుక్కడంచెను. నరసింహుఁడు హిరణ్యకశిపుం గూల్చెను. ఇవి ఘనకార్యములో ? శంకరుఁడు చేసినవి ఘనకార్యములో ? విచారింపుఁడు. ఈకలియుగములో జైనచార్వాకాదిమతములు చెలరేఁగి వైదికమతమును, వేదధర్మములును జెడఁ జేయుచుండఁ దాను సామాన్యులయింటఁ బుట్టి చంపుటకుఁ దంపుటలు లేక వాక్కులచేతనే దుర్జనుల జయించి భూతలంబున ధర్మసంస్థాపనము చేసె. ఇది సామాన్యము కాదు. మఱి యెంతవారును జేయఁ జాలరు.

శంకరచరిత్రముం జెప్పుగ్రంథములు కొన్ని కలవు గాని యవి పరస్పరభేదముం బొంది యున్నవి. మాధవాచార్యకృత మగుశంకరవిజయ మొకటి కల దది విద్యారణ్యమాధవకృతము కాదు. ఎవరో యభినవకాళిదాసుఁ డనునతఁడు రచించినది. దానియం దనేకదోషము లున్నవి. ఉత్తమపద్ధతిని సంపాదించి శంకరవిజయము రచింపవలయు నని చిన్నతనమునుండియు నాకు నభిప్రాయమే కాని కార్యము కొనసాఁగినది కాదు. ఈనడుమ నేడిరోజా చదువుచుండ జగద్గురువు దృష్టికి వచ్చుటంజేసి లోఁగడ నే సంగ్రహించి యుంచినగ్రంథములును, మాతాతపాదులు నాకు బాల్యమునఁ జెప్పినచొప్పులును మఱికొన్ని యితరాధారములును సేకరించి తదేకదీక్షగాఁ బదిదినములలో నీగ్రంథము వ్రాసితిని. ముద్రితము లగుప్రతులలో శివగురువు మృతించినవెనుక నే జ్ఞాతులు శంకరున కుపనయనము చేసి నట్లున్నది. అట్లు కాక మాపితృపాదులసూక్తులలో శివగురువే తనకుఁ గాలమాసన్న మగు నని చతుర్వర్షాంతమున నే యుపనయనము చేసి గురుకులమునం జేర్చి నట్లును, శంకరుఁడే తండ్రి కుత్తరక్రియలు చేసినట్లు నున్నది. అట్లు జరిగినప్పుడే శివగురునితపస్సు ఫలించిన ట్లగును. అని నే నామూలము ననుసరించితిని. మఱియుఁ బార్వతి శంకరునికై కడపటఁ బ్రతీక్షించుట లోనగునుత్తమగాథ లిందుఁ జొందుపఱిచితిని. శంకరునిమృతకళేబరము కాకులుం గ్రద్దలు ముట్టినట్లు గాకుండ కృష్ణునికళేబరమువలె మంటఁ గలసిపోయినట్లు వ్రాసితిని. ఇట్లున్న నాయీగ్రంథముం దిలకించి

మూలాతిక్రమణ మని లోక మూహింప నొప్పదు. ఇప్పటి ముద్రితగ్రంథములే మూలాతిక్రమణములు నసంగతము లని పెద్ద లూహింతురు గాక.

మఱియు రెండుమూఁడుసంవత్సరములవాఁడై శంకరుఁడు సర్వవిద్యలు, సర్వ సిద్ధులును దెలిసికొనం జాలినవాఁడై నప్పుడు సులభసాధ్య మగు స్త్రీకళం దెలిసికొనం జాలక నీచాతినీచకార్యము (పరకాయప్రవేశము చేసి రాజస్త్రీలతో సంభోగము) చేసె నని వ్రాయుటయు, మండనమిశ్రశంకరులు (బ్రహ్మదేవుఁడు పరమేశ్వరుఁడు) వారొం డొరులు లంజకొడుకు, లడ్డీకొడుకు అని నీచతరముగాఁ దిట్టుకొని నట్లు వ్రాయుటయును మహాపాండిత్యము చేయుటయే యని నాతలంపు. ఇట్టి లోకపరిచయములు నసత్యము లగువానిని విడిచినది నాగ్రంథము. దీని నమూలక మని నన్ను గర్హింపక యథార్థపరీక్ష చేయుదురు గాక యని పెద్దలం బ్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు జగద్గురు శంకరాచార్యచరిత్రము వ్రాసి దీని నుత్తమోత్తముఁ డగు నేపురుషుని కేనొసంగ వలయు నని తలంచుచు నుత్తమనాయకు నన్వేషించుచు నొక్క నాఁడు ఆలమూరుగ్రామవాస్తవ్యులు, పరోపకారపరాయణులు, వేదశాస్త్రప్రియులు, ధర్మరక్షైకతత్పరులు నగు బ్రహ్మశ్రీ నరసింహదేవరసత్యనారాయణగారు రాజమహేంద్రవరమునకు వచ్చియుండ వారిని దర్శించి శంకరవిజయప్రశంస తెచ్చితిని. అంత వారు దానిని నా కంకితము చేయుఁ డని కోరి నన్ను వారిగ్రామమునకుం దోడుకొని పోయి భోజనభాజనాదు లైనపదంపడి నూటపదియాఱురూప్యములతోఁ బుష్పఫలాదులతోఁ గృతితాంబూల మొసంగి గ్రంథము ముద్రించుట కిప్పుడే యేర్పాటు గావించిరి. నేను బరమానందభరితాంతరంగుండనై సత్యనారాయణమూర్తి కీగ్రంథ మంకితము చేసి సఫలీకృతమనోరథుఁడ నైతి నని విన్నవించుచున్నాను.

ఈనాగ్రంథమునకు ఆంధ్రవిద్యాభూషణ జటావల్లభుల పురుషోత్తమశాస్త్రిగారు నాకోరికింజేసి పీఠిక వ్రాసి దయచేసిరి. దాని నిందుఁ బొందుపఱిచితిని. దానివలన నాగ్రంథగుణాగుణములు లోకమునకుం దెలియఁ గల వని నమ్ముచు వారిపట్లఁ గృతజ్ఞుఁడ నగుచున్నాను.

ప్రసాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

విషయసూచిక

శ్రీరస్తు

జగద్గురు చరిత్రము

-(అను)-

శంకరవిజయము

—• ఇష్టదేవతాప్రార్థనాదికము •—

శ్రీమద్భూమిధరాధినాథతనయాశ్లిష్టార్ధభాగో గణే
డ్గాఢాంకతలః కుమారకలితో గంగోత్తమాంగోజ్జ్వలః
పాయా చ్ఛ్రీనరసింహదేవరకులక్షీరాబ్ధిరాకా కళా
నాథం వేంకటపేరిశాస్త్రితనయం శ్రీసత్యనారాయణమ్.

సీ. చిన్నారిముంగురుల్ చిందులు ద్రొక్కఁగ
నుదుట జాబిలిరేకఁ గదియఁ జేసి
మధుమదవివశయై మంజులవాగ్విలా
సము విస్తరిల్లంగ సలుపు కొనుచు
సదు గొందు లెమ్మపై నిడి రత్నపీఠము
నందు సుఖాసీన యగుచు నుండి
వీణ వాయించుచు గానయై యెడ నెడఁ
జిలుకలపలుకులు చెవుల వినుచు

తే. కలువపేసు ధరించి కోమల మయి వారి
నీలమాణిక్యకాంతుల నెఱి నెసంగు
మెయి నరుణవస్త్ర మెంతయు మిసిమి మెఱయ
జగము లేలుశ్యామల ప్రోచు సత్యనామం.

చ. సిరి మెఱుఁగై యురంబునను జెన్నలరారఁగఁ గౌస్తుభప్రభో
త్తరళితదివ్యహారము ముదం బిడ నింద్రధనుర్వరంబు నా
నరుదుగ భక్తచాతక * సమర్థకుఁడై తగుకృష్ణమేఘుఁ డె
త్తఱిఁ గరుణారసం బిడి ముదంబునఁ బ్రోచుత సత్యనామునిన్.

సీ. తృణము చేయనివాని నణుమాత్రలో మేరు
వుగఁ జేయఁ జాలిన జగముతల్లి
సకలలోకములను సంరక్షణము సేయ
నవతరించిన జగదాదిశక్తి
మువ్వేలుపులచేత మ్రొక్కుల నందుచు
నెల్లెడ విలసిల్లు నీశ్వరేశి
వివిధవైభవములు విస్తరిల్లఁగ భక్త
తతిఁ బ్రోవ మొనసిన తల్లితల్లి

తే. కడలికూఁతురు జయలక్ష్మి కరుణఁ జేసి
విడనిసిరు లిచ్చి లోకైకవినుతుఁ డైన
పేరుశాస్త్రికిఁ బుత్త్రుఁడై పేరు గొన్న
సత్యనారాయణుని సదా సాకుఁ గాక.

శా. బ్రహ్మాండమ్ము జనించి నాలుగు మొగంబుల్ నాల్గు వేదంబు లే
యత్నల్ రాని తెలుంగునం గడల మ్రోయం జేయుచో విశ్వముల్
జత్నల్ లేక సృజించి మించువిధి విజ్ఞానైకదివ్య న్మతిన్
జెడ్డల్ వోవఁగఁ జేసి సత్యున కిడున్ దీర్ఘాయురారోగ్యముల్.

మ. గ్రహరాజై నిజతేజ మెల్లకడలం గ్రాలంగ లోకాళికిన్
స్పృహ గల్గించుచుఁ గర్మసాక్షి యగుచుం బెంపొంది సప్తాశ్వుఁడై

---

* సమర్థకుఁడు = వరము నిచ్చువాఁడు; వేంకటపేరుశాస్త్రి = వేంకటశాస్త్రి కుమారుఁడు పేరుశాస్త్రి యని యర్థము.

ప్రథమాశ్వాసము

బహుమార్గంబు పరిభ్రమించుచుఁ బ్రజం బాలించు దేవుండు ధూ
ర్వహుఁడై శ్రీనరసింహదేవరకులబ్రహ్మం గటాక్షించుతన్.

చ. అరుణశరీరకాంతి దెస లంతర మింతయు లేక నిండుకోఁ
గరముల నాల్గిటం గళయుఁ గంజము పుస్తక మక్షమాలయున్
బరఁగ శివాంకసంస్థ యయి బాలిక వైఖరి భక్తకోటులన్
సురుచిరలీల నేలు త్రిపురసుందరి మాకృతినాథు నేలుతన్.

సీ. పటికంపుతాలడా లటమటింపఁగఁ జాలు.
నిద్దంపు తెలిమేనినిగ్గు లెసఁగ
సూర్యచంద్రాగ్నుల సొంపొందు మూఁడేసి
కనులఁ బ్రపంచ మొగంబు లలరఁ
బాపటసుత నేప్ర చూపులేజాబిల్లి
చేప్పుక్కవలె వ్రేలి చెన్నుమీఱ
నైదైదు చేతుల నబ్జత్రిశూలాది
పరికరంబులు మహాప్రతిభఁ దెలుప

తే. ఎల్లవేదములకుఁ గన్నతల్లి యగుచు
నెన్న మూర్తిత్రయంబున కన్న నున్న
తముగ వర్తించి నిజభక్తసమితిఁ గాచు
నట్టిగాయత్రి జగ్గమ్మపట్టి నేలు.

క. శాంతు మునీంద్రస్వాంతని
శాంతున్ భక్తాంతరాయచయపరిశాంతున్
గాంతానంతనుతమహో
దంతున్ మతిమంతు నేకదంతుఁ దలంతున్.

సీ. సిరముపైఁ బూపచందురుని వెన్నలతో ని
గారంపు తెలిమేను కళలు నెఱయఁ

బాణి నాడెడుచిల్క పల్కులు మీాటువ
ల్లకి కనుగుణతాళలయలు గాఁగ
నుపనిషత్తులు నిత్య ముడిగంబు చెలియులై
యిరుచక్క వీచోపు లిడుచునుండ
నొండొంటఁ బయ్యంట నొరయుసంగీతసా
హిత్యద్వయంబున నెసఁగ సరులు

తే. అంచవాహనమం దూర్మి నధివసించి
పంచమశ్రుతి వీణవాయించుకొనుచు
భక్తలోకమనోభీష్టఫలద యైన
పలువరాణి మదాత్మలో వెలయుఁగాక.

మ. అభియోగంబుల రాజకీయములఁ బ్రాణాపాయకార్యంబులన్
శుభసందర్భములన్ గ్రహస్థితిగతుల్ చొప్పేదియున్నప్పుడున్
విభవప్రాప్తులఁ దోడు నీడ యగుచున్ వెల్గొందఁగాఁ జేసి నా
కభయం బిచ్చెడుబాలికామణిని సంప్రార్థింతు నశ్రాంతమున్.

ఉ. కూరవిషూచివాతఁ బడి కొండికనాఁటను గాలువీటికిం
జేరఁగ నైననన్నుఁ గృపఁజేసి పితాళ్ళవనంబునుండి పై
దారినిఁ బోవకుండ పడిఁ దర్మి జముం గొని తెచ్చి తల్లికిన్
నేరిమి నిచ్చినట్టిజననిన్ భజియించెద శ్యామలాంబికన్.

సీ. అతిబాల్యమునన వేదాదివిద్య లెఱింగెఁ
గురిసె బంగరువాన గరిశఁ బ్రోవఁ
దల్లికోరికిఁ జేసి తరలించుకొని వచ్చెఁ
బూర్ణానదిం దన * పురముకడకుఁ
గొండ పొడ్గునఁ బాఱుచుండు కాళిందినీర్
తనకుండి నొకమూల దాఁగఁ బట్టెఁ

* పురము = యిల్లు;

జచ్చినమునిపుత్రు క్షణమాత్ర బ్రదికించె
నేడమూఁక మహాకవీంద్రుఁ జేసె

తే. బ్రహ్మకుం బోనిమండను వానిసతిని
వేల్మిడిని గెల్చె లోకైకవినుతయశుఁడు
శంకరాచార్యయోగీంద్రసత్తముఁ డగు
వాని లోకైకగురుని నేఁ బూని కొలుతు.

—॥ గ్రంథనిర్మాణవిచారము ॥—

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనాదికంబు గావించి మించినవేడ్క నే నొక్కవివిక్తప్రదేశంబున నొక్కరుండ కూరుచుండి పూర్వాపరంబు లాలోచించుచుండునంతలో నాచిన్ననాఁటిసంకల్పంబు జ్ఞప్తికి వచ్చె నది యెట్టి దనిన—

క. కులగురువులు విశ్వామి
త్రులచారిత్రము జగద్గురువు లలఘులు పూ
జ్యులు శంకరభగవత్పా
దులచారిత్రము రచింప దొరకొంటి మదిన్.

వ. ఆసంకల్పంబు వికల్పంబు వలెనై నేఁటివఱకుం గొనసాఁగమి కింత చింతించియు నంతలో నందుఁ గులగురుచరిత్రము కౌశికాభ్యుదయ మనుపేర నుభయభాషావిశారదుం డగుకాకరపర్తికృష్ణశాస్త్రి రచించి నా కంకితంబు గావించుట తెఱింగి మదంకితంబు గావున నది మద్రచిత మ్మట్టిద యని తద్విచారంబు విడిచి రెండవది యగు జగద్గురుచరిత్ర మింతలో సంతరింపక తప్ప దని యప్పుడ కొంతకొంత చరిత్రాంశము సంగ్రహించి భగవంతుఁడు నాకుఁ దోఁపఁగఁ జేసినవిధమ్మునఁ గొంత సంస్కరించి తదేకదీక్షగాఁ బది దినంబులలో గ్రంథంబు పరిసమాప్తిం గావించి దీని నేకిం గృతి

యిత్తునో యని చిత్తంబునఁ దలపోయుచుఁ గొంద ఱడుగుచున్నను
వారిం గాదని కొన్నినాళ్ళు వేఁగించితి నంతలోన.

సీ. మహితవిద్యారాజమాన్య మహాభూసుర
వంశాబ్ధి నైనకై వాల్మికుండు
రాజాధిరాజగౌరవపాత్ర మగునేటి
యుద్యోగమునఁ బొలుపొందుఘనుఁడు
జగదీశు లంతవా రగుదు రే వారలఁ
దనమాట నడిపింపఁ దగినమేటి
బుద్ధిమత్త్వవశు లేఁ బూని చేయఁగ రాని
కార్యముల్ సాగింపఁ గలసమర్థుఁ

తే. డనిశదేవభూదేవ భక్త్యంచితుండు
సంతతాశ్రిత రక్షణైకాంతరంగుఁ
డమలచరితుండు విప్రవంశాభరణము
రమ్యచరితుండు సత్యనారాయణుండు.

ఆ. అతఁ డాలమూరునం దుండునరసింహ
దేవరాన్వయుండు భూవిబుధుఁడు.
రాణ్మహేంద్రపురవరంబున కరుదెంచె
నంచు నెఱిఁగి వాని నరయ నేగి.

వ. నారచించిన జగద్గురుశంకరాచార్యచరిత్రంబు తెలియం గలిగించిన నతండు దానిం దనకుఁ గృతి యొసంగం గోరి నన్నుఁ దనయూరికిం దోడుకొనిపోయి షడ్రసోపేతభోజనంబు వెట్టి కర్పూరతాంబూల ఫలాదులతో నూటపదియాఱు రూప్యంబులును ఖద్దమువస్త్రంబు లొసంగిన నెసంగినసంతసంబున వానిం బుచ్చుకొని గృహంబునకు వచ్చి ముందు మంగళాచరణంబుగా నరసింహదేవరవారి వంశావ తారం బభివర్ణించెద.

—• వంశావతారము •—

సీ. శ్రీరమణీమణీ జీవితేశ్వరునాభి
సరసిజ మేస్వామి జన్మభూమి
తలవాఁకిళుల మెల్గఁ గలిగి లోకము లేలు
తరళాక్షి యేవేల్పుధర్మపత్ని
క్షీరనీరవిభాగ మారసి చేసెడు
పక్కి యేదేవర యెక్కిరింత
దేవమునీంద్రదేదీప్య మానిక్యంపు
జగమే మహాత్మునితగినటెంకి

తే. అతఁడు నలువొందు శ్రీకాయజాగ్రజుండు
బ్రదుకుపొద్దుల నొసళుల వ్రాయు వేల్పు
వేల్పులకుఁ బెద్ద వెలిదమ్మి వెలుఁగుమేటి
జగములను జేయుదిట్ట మేల్జన్నిగట్టు.

క. ఆవేల్పువంగసంబున
శ్రీవత్సుం డనఁగ మౌనిశేఖరుఁడు ఘనుం
డై వెలసె వానిగోత్రము
చేవమెయిం బ్రబలె లోకసిద్ధం బగుచున్.

ఉ. ఆగోత్రంబున నెందఱో ద్విజులు విఖ్యాతాఖ్యులై పుట్టి వి
ద్యాగీర్వాణగురూత్తమప్రతిములై తత్త్వార్థవిజ్ఞానసం
యోగానందసమంచితాత్ము లయి సత్యోదాత్తులై భోగముల్
ద్యాగంబుం గలవారలై ప్రబలి రార్యావర్తదేశంబునన్.

క. ఆవారపు డారామ
ద్రావిడు లనుదెగకుఁ జేరఁ దగినట్టిర యై

చేవమెయిఁ గొంద లొప్పిరి
భూవలయమునందు విప్రపుంగవు లగుచున్.

ఆ. వారిలోన ఘనుఁడు భైరవేశ్వరశాస్త్రి
వంశకర్త యగుచు వఱలి పేరు
శాస్త్రి సుందరేశశాస్త్రి యన్ కొడుకులఁ
బడిసెఁ దనదుధర్మపత్నియందు

క. గోదావరితీరమ్మున
భూదేవసమంచితమ్ము పుణ్యప్రదమై
మోద మిడునాలమూరను
శ్రీదయితులు వార లునికిఁ జేకొనిరిచ్చన్.

ఆ. పేరుశాస్త్రిపత్ని పేరు గంటాలమ్మ
యామెవలన భైరవాహ్వయుఁ గనె
ఆసుతుండు బాల్య మందె మృతించుటఁ
బేరుశాస్త్రి చాల పిమ్మట కయి.

ఉ. భైరవపుత్రుపైఁ గలుగుభావము పెంపున నాలమూరిలో
భైరవనామధేయమునఁ బర్వఁగఁ జేసెను భగ్ననాలయం
బారవిచంద్రతారముగ నాత్మజుపే ర్వెలుగొందఁ జేసి యా
పేరయశాస్త్రి భ్రాతృసుతుఁ బేరిమిఁ జేరిచెఁ బుత్రునట్లు గన్.

తే. పేరుశాస్త్రికిఁ దమ్ముఁడై పేరుగొన్న
సుందరేశ్వరశాస్త్రి విశుద్ధకీర్తి
గౌరమాంబికఁ బెండ్లియై గాంచె బిడల
వేంకటేశ్వరశాస్త్రిని వేంకమాంబ.

శా. శ్రీమంతుం డగువేంకటాహ్వయుఁడు శాస్త్రిఖ్యాతిఁ గైకొంచు వి
ద్యామాన్యుం డయి తండ్రి దివ్వరకు శాస్త్రప్రక్రియం బుత్రుఁడై

ద్వ్యాముష్యాయణుఁ డన్నపే ర్వడసి నిత్యానందముం గాంచుచున్
గామాంబన్ సహధర్మచారిణిగ వేడ్కఁ బెండ్లి యై కైకొనెన్.

తే. తండ్రిస్వత్వము పినతండ్రిస్వత్వము తన
స్వత్వమై యొప్పుటను భాగ్యవంతుఁ డగుచు
భోగియై త్యాగియై మహాయోగి యగుచుఁ
బుత్రికులు లేనిదాన లోఁ బొగిలి పొగిలి.

ఉ. పుత్రులు లేనివారలకుఁ బూజ్యము లయ్యెడు మీఁదిలోకముల్
పుత్రుఁ డిహంబునందుఁ దనపూర్వుల కిన్ని తిలోదకంబు లీఁ
బాత్రతఁ గాంచు నట్టి దగుభాగ్యము మా కిఁకఁ బట్టఁ బోవ దే
మాత్రపుటాస లే దిపుడు మాపరువం బది మళ్ళి యుండుటన్.

ఉ. ఔరసపుత్రుఁ డుండ నపు డౌరసతుల్యుఁడు దత్తపుత్రుఁడై
తీరును గాన నే నిపుడు దేశమునం గలబంధుకోటిలో
నేరికుమారుఁ డొప్పెడినొ యేరి గ్రహించెద దత్తపుత్రుఁ గా
నారట మంతఁ దీఱు నని యావిబుధుండు మదిం దలంచుచున్.

వ. అర్ధాంగి కంతయుం జెప్పి యొప్పించి పల్లెలు పత్తనంబులు నన్వే
షింప బంధుమిత్రులం బుచ్చె నవ్వాలఁ గొన్నినాళ్ళకు నొక్కపాత్రి
మిత్రుండు వచ్చి వేంకటశాస్త్రివర్యునిం గాంచి యి ట్లనియె.

చ. కవివర ! దూరదేశములు గన్గొన నక్కఱ లే దొకింతలో
నవు నవనీసుపర్వులకు నాలయమై మనమండలంబునన్
శివ మిడువెల్లదు ర్తినఁగఁ జెప్పగ నొప్పెడుగ్రామ మందునన్
భవదమలాన్వవాయులు పవిత్రులు చుందురు వారిఁ జెప్పెదన్.

చ. అమలనృసింహదేవరకులాఢ్యుఁడు బ్రహ్మయశాస్త్రి పానికిన్
గోమరుఁ డుమామహేశ్వరుఁడు కోవిదుఁ డాతఁడు సీతమాంబ యన్
సుముఖినిఁ బెండ్లియాడి కన సూనుని వేంకటశాస్త్రినాము న
త్తమునిఁ గుమారు నాతఁడు బుధప్రవరుండుఁ గవీంద్రచంద్రుఁడున్.

ఉ. ఆయనఘుండు శాస్త్రములయందు విచక్షణుఁడై విచిత్రరా
మాయణమున్ మహాకవు లహో యనునట్టులు సంతరించి భ
ద్రాయితకీర్తియై తగి ధరాతలమందుఁ బ్రసిద్ధి కెక్కి రా
జ్ఞేయసభాస్థలంబులఁ గడిందిమగంటిమిఁ గాంచె నెంచఁగన్.

వ. అమ్మహాపురుషుండు మహాలక్ష్మమ్మం బెండ్లియాడి యామెవలనఁ బర
బ్రహ్మశాస్త్రి పేరుశాస్త్రి శేషయశాస్త్రి వేంకటరమణశాస్త్రి
నారాయణమూర్తి యుమామహేశ్వరశాస్త్రి యను నార్వురు
పుత్రులం గనియె వారును.

తే. కార్తికేయముఖంబులు కాలములును
ఋతువులును గుణంబులును మాతృకలు శాస్త్ర
ములును జక్రవర్తులు నాఁగఁ బొలుపు మిగిలి
జగతి నొప్పి రాసోదరుల్ షట్క మగుచు.

ఉ. వారలలో ద్వితీయుఁ డయి వాసికి నెక్కిన పేరుశాస్త్రినిన్
గోరినమాత్ర వారు ప్రతికూలము లాడక దత్తపుత్రుఁ గా
నీ రహిఁ జూపి రీవు చని యిం డనినంతన యింద మందు రో
సూరివరేణ్య! వెల్గదురుఁ జూడఁగఁ బోవుద మెల్లి నావుడున్.

ఉ. వేంకటశాస్త్రి మే లనుచు విజ్ఞుని నాతని మెచ్చి చంద్రనా
మాంకితవార మెల్లి చన నాఁ గుడిదిక్కున నున్న వెల్గదు
ఱ్ఱంకిలి యింత లే దనుచు నంతయుఁ గాంతకుఁ జెప్పి దేనికిం
గొంకక వా ర్మహూర్తమునకు న్మనుకొంచు గమించి రూరికిన్.

వ. అట్లు పయనంబై వెలగదుఱ్ఱునకుం జని వేంకటశాస్త్రిదంపతులదర్శ
నంబు చేసి కుమారుం గోరిన వారు కా దనక పేరుశాస్త్రిం దెచ్చి
వేంకటశాస్త్రి కిచ్చిన నాతండు వానిం బరిగ్రహించి సంతసించుచుఁ
గుమారబంధువుల నెల్లరం దోడుకొని యాలమూరుపురంబునకు

వచ్చి యచ్చట సుముహూర్తంబున దత్తహోమవిధిన్ బేరుశాస్త్రిని గుమారుగా స్వీకరించి మహంబు గావించి బంధుమిత్రపరివారపరివృతుండై సుఖంబుండి కొడుకునకు సర్వం బర్పించి కొంతకాలంబునకున్ సతీసమేతుండై స్వర్గంబునకు నిర్గమించె నంతఁ బేరుశాస్త్రి వేంకటశాస్త్రిసర్వస్వంబున కధీశ్వరుండై విద్యాభ్యాసంబు చేయుచు.

ఆ. చర్లవంశరామశాస్త్రికి సీతమ్మ
కాత్మజాత యైనయట్టి జగ్గ
మాంబికాలలామ నాదరంబునఁ జేసి
పెండ్లియాడె నల్ల పేరుశాస్త్రి.

సీ. చాపలంబునఁ బరజనుఁ జేర నొల్లని
మంగళదేవి యీమంగళాంగి
బలురాగ మై నోళ్ళఁ బడి రచ్చ కెక్కని
మంజులవాణి యీమంజువాణి
మగనిసామేను వోఁ డెగి గద్దరింపని
మృగరాజగమన యీమృగవరాక్షి
పాటి చెప్పినఁ గాని మాటాడఁ దలఁపని
విబుధేంద్రదేవి యీవిబుధదేవి

తే. అనుచు నెల్లరుఁ గొనియాడఁ బ్రాణనాథు
నెద వసించియు వాక్స్థాన మెలమిఁ గొనియుఁ
గలసికొని యనువర్తనముల నిలిచియుఁ
గొలుచు చుండెడు జగదంబ గుణకదంబ.

ఉ. ఆనరసింహదేవరకులార్ణవచంద్రుఁడు పేరుశాస్త్రి వి
ద్యానిధియై ధనాఢ్యుఁ డయి తా నెపుడుం జెయి చాప నట్టిఁడై
దానదధీచియై సుజనతత్పరుఁడై తగి యాలమూరునా
మానిత మైనగ్రామమున మానినితో నివసించె నెంచఁగన్.

తే. పేరుశాస్త్రికిఁ దనుఁ గొన్న వారివలన
నేఁబ దేకరముల భూమి యింతివలన
నిర్వ దేకరముల భూమి యేర్పడంగ
భాగ్యవంతుఁ డగుచుఁ గడుం బ్రబలె మఱియు.

ఉ. తా నొకనూఱు నేకరలు దంపపొలంబు గడించె నన్నియున్
మానక సస్యసంపద సమంచితరీతి నొసంగుచుంట నా
శ్రీనిలయుండు లే దనక లేఁ బవ లెల్లర కెల్లవేళలన్
దానము లెన్ని యేనియుఁ బొనర్చెను భూతలకల్పకంబునాన్.

సుగంధి. ఇమ్మటంచుఁ జేయి జాపి యెగ్గఁ జెప్ప డేరికే
గొమ్మటంచు నిచ్చుఁ గోరి కొన్న నెట్టిదానమే
నమ్మచెల్ల యంచు లోక మబ్బురంపడంగఁ దా
నమ్మహామహుండు భూమి నైన నెట్టు చెట్టగున్.

సీ. చర్వింప నాతఁడు సాహిత్యచక్రవ
ర్తి యనంగఁ బేర్వడి రేపు మాపు
నెపుడు విద్యార్థుల కిష్టమృష్టాన్నము
పెట్టి కావ్యాదులు పెరిమ నేర్పి
పండితులం జేసి పంపుచుండు నజస్ర
మతనియిల్ గురుకుల మట్టి దయ్యె
నాతనిజిహ్వాగ్రమందుఁ దాండవ మాడు
భాగవతగ్రంథభాగ మెల్లఁ

తే. ప్రత్యహమును రామాయణగ్రంథపఠన
మాచరించు సంపూర్ణపారాయణముగఁ
దపము జపమును స్వాధ్యాయతర్పణములు
విడువ కెప్పుడు పొనరించు వేదవిదుఁడు.

తే. అతిథు లభ్యాగతులు విప్రు లనుటె కాదు
వివిధజాతులవార లెవ్వేళఁ గాని
యన్న మని వచ్చిరేని లే దనక వండి
పెట్టు నాబుధుఁ డెట్టియిక్కట్టు లైన.

మ. గృహదాహం బయి నిల్వ నీడ యిసుమంతే లేక యన్నార్థు లై
రహిఁ వో నుండిన వేనవేల్ ప్రజకు నాబ్రాహ్మణ్యుఁయుం డెన్ని యే
నహముల్ భోజనభాజనంబులును వస్త్రాదుల్ సమర్పించి త
ద్గృహముల్ కట్టుకొనంగ ద్రవ్య మిడె నెన్నేమాఱు లెన్నేతఱుల్.

ఆ. క్షామడాంబరాదిసమయముల వలస
వచ్చినట్టివారు వంద లైన
వేలు నైన వాఁడు మాలఁ డైనం గాని
వేఁడు నైనఁ గాని పెట్టె వండి.

శా. వ్యాఖ్యానంబులతోడఁ గావ్యములు శాస్త్రార్థంబులు న్నేర్చి తాఁ
బ్రఖ్యాతోన్నతపండితుం డగుచుఁ జెప్పం జెల్లియుం గావ్యకృ
న్ముఖ్యు ల్మే లని ప్రస్తుతించెడుగతిం బోలించి నాగాననో ♦
పాఖ్యానమ్మును బద్యరూపకృతిఁ జేయం జాలె నాతం డిలన్.

చ. తనసహధర్మచారిణి ముదంబున వచ్చిననాఁటినుండియున్
ఘనుఁ డతఁ డెల్లకావ్యములు నాటకరాజము లయ్యలంకృతుల్
వినిచి పఠింపఁ జేసి సరవిన్ విదుషీమణిఁ గాఁ బొనర్చె న
వ్వినుతచరిత్రి జగ్గమను విజ్ఞులు మే లని మెచ్చు మచ్చునన్.

ఆ. ఆమె తండ్రివలన నక్షరాభ్యాసమై
బాల్యమందు మొదటి పాఠములను
జదివి తెలుఁగునందుఁ జదువను వ్రాయను
నేర్చినట్టి దయ్యె నేర్పు కలిమి.

♦ నాగాననోపాఖ్యానము = గజాననోపాఖ్యానము;

ఆ. భారతమ్ము, భాగవతము, రామాయణ
మును దినమ్ము దినము మొదలు పెట్టి
ప్రత్యహమును భక్తిఁ బారాయణ మొనర్చు
జగ్గమాంబ తులితశారదాంబ.

ఆ. ఆసతీవతంస మానాఁటినుండియు
గ్రంథపరిచయంబు గలిగికొనుచు
యోగిని యయి యుష్ణ యోగవాశిష్ఠము
సార్థముగను జగ్గమాంబ చదువు.

క. పగలనక రేయి యన కా
జగదంబ గృహస్థధర్మసరణి మెలఁగుచుఁ
మగనికిఁ దోడై యతిథుల
కగురీతిని వండిపెట్టు ననిశము శ్రద్ధన్.

తే. అల్ల జగ్గాంబ తోడుగా నల్ల నాఁడు
పేరుశాస్త్రివరేణ్యుఁడు పేరుఁ గాంచి
యామెయందుఁ గుమారుల నార్వురఁ గనె
నలువ వాక్కున షట్ఛాస్త్రములఁ గనినటు.

వ. వారు సత్యనారాయణుఁడు, వేంకటశాస్త్రి, సూర్యనారాయణుఁడు, కామేశ్వరరావు, సుందరరామశాస్త్రి, గోపాలకృష్ణుఁ డనెడువా రార్వురు సోదరు లందు.

తే. అగ్రజుఁడు సత్యనారాయణాహ్వయుండు
కృతివిభుం డన్నపూర్ణాఖ్య సతినిఁ బెండ్లి
యాడి శ్రీజనార్దనశాస్త్రి యనఁగ నొప్పు
కొడుకుఁ గని లోకవిఖ్యాతిఁ గొమరు మిగులు.

తే. అవల వేంకటశాస్త్రివిఖ్యాతిఁ గాంచి
తేరి పట్టపరీక్షలోఁ గోరి పార్వ

తినిఁ బరిణయమై వేడ్కమైఁ గని స్వారాజ్య
లక్ష్మి యనుకూఁతు నాఢ్యుఁడై లలిఁ దలిర్చె.

తే. సూర్యనారాయణుఁడు బి-యే చొప్పు లెఱిఁగి
సత్యవతిఁ బెండ్లియాడి ప్రశస్తిఁ గాంచి
భ్రాతృవాత్సల్యమును దైవ భక్తి గలిగి
నడపె గార్హస్థ్యధర్మము నలువు మీఱి.

తే. అతనితమ్ముఁడు కామేశ్వరాహ్వయుండు
హోమొపతివైద్యమందు మహోన్నతిఁ గొని
యిరువదియు నాల్గు గ్రంథము లింపుమీఱ
సలిపి ప్రకటించెఁ దద్వైద్య మెలమి కెక్క.

సీ. ప్రబలి కామేశ్వరరావు సత్యాంగనఁ
బరిణయమై యామెవలనఁ బేసు
శాస్త్రి, సీతారామశాస్త్రియు శ్రీకృష్ణ
శాస్త్రి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి యనెడు
పుత్రులఁ గనె నందు మొదటిపుత్రుఁడు యం-యె.
యవలివాఁ డెం-బి-బియల్ పరీక్షఁ
దనరి సరోజినీతన్విఁ బెండిలి యాడి
యింపొందె నవల నాకృష్ణశాస్త్రి.

తే. శ్రీద్విభాష్యము సూర్యపుత్రికను సీతఁ
బరిణయంబయిగార్హస్థ్యపరమధర్మ
పరతఁ బెంపొందు నవని నవ్వలఁ జతుర్థ
తనయుఁ డిపుడు స్కూల్ఫయినలు తనరఁ జదువు

సీ. అలపేసుశాస్త్రిపుత్రులలోన నైదవ
పుత్రుఁడై పేర్గొన్న పురుషవరుఁడు

ప్రాజ్ఞుఁడు సుందరరామశాస్త్రి వరేణ్యుఁ
డలరి లక్ష్మీనరసమ్మ యనెడు
నంగనామణిఁ బెండ్లియై పేరుశాస్త్రి రా
మేశ్వరరావను నిర్వురు సుతు
లిరువురు సుతలును బరిఢవిల్లఁగ లోక
సమ్మతుం డయి పేర్మి సొరుమీఱు.

తే. వానియనుజుఁడు వేణుగోపాలుఁ డనఁగఁ
బరఁగి పదునాలుగేడుల ప్రాయమంద
పరమపద మందెఁ దన్మృతి వలనఁ దండ్రి
వేణుగోపాలశతకంబు నెలయఁ జేసె.

ఉ. ఇట్టులు పేరుశాస్త్రి గణియించి కుమారుల నిల్లు దీర్చుచున్
బెట్టుచుఁ బెట్టుచె ట్టనఁగఁ బేదల కన్నము దొట్టిదానముల్
బుట్టుకతోడనే కలసి పుట్టినదాతృతకుఁ యశంబు నాఁ
బుట్టిన దానిని నీడిచి పోవఁగఁ దోలె దిగంతముల్ గనన్.

తే. చపల యగులచ్చి కోడలి నవుడు చూచి
యాపెతోఁ గూడి యుంటకు నోప కేగఁ
దలఁప నాతఁడుశాస్త్రశస్త్రంబు నూపి
బెగడుగుడుపుచు నిలిపె నప్పిచ్చిలచ్చి.

వ. నిరతాన్నదాత యగునావిద్వాంసుఁడు భార్యాపుత్రులం గూడి పెద్దకాలంబు గృహస్థధర్మంబు నిర్వహించినపదంపడి స్వర్గంబునకు నిర్గమించి తద్రాజ్యరమాపరిపాలనంబు గావించుచుండె నంతఁ దదగ్రపుత్రుం డగుసత్యనారాయణుం డగ్రగణ్యుం డయ్యె నతని చరిత్రం బభివర్ణించెద నతండు.

—ః కృతిపతిచరిత్రము ః—

తే. పదియు నెన్మిదినూర్ల తొంబదియు నాలు
గైనక్రీస్తుశకమున జయాబ్దనభము
నందు శుద్ధాష్టమిన్ ధిషణాహమున వి
శాఖ నక్షత్రమునఁ బవల్ జనన మొందె.

తే. శుక్లపక్షక్షపాకరుశోభ నతఁడు
దినదినాభివృద్ధిం గాని జనకువలనఁ
బడసి బ్రహ్మోపదేశము ప్రజ్ఞకలిమిఁ
జదువ నారంభ మొనరించె సదమలగతి.

ఆ. విజయనగరమందు వెలయుకాలేజిలో
యఫ్. యె. యనుపరీక్ష కనువు పడఁగఁ
జదువుచుండె నపుడు చనుదెంచె గాంధిమ
హాత్మునుద్యమం బయత్నముగను.

శా. దేశక్షేమముఁ గోరుచుండునతఁ డాదివ్యోద్యమం బెంచుచున్
లేశం బేనియు సందియుంపడక కాలేజీకలాభ్యాసపుం
బాశస్త్యంబును గా దటంచు విడి తద్బ్రహ్మోద్యమోద్వాహనా
వేశంబుం గొని దేశభక్తుఁ డయి సేవించెం బ్రజామండలిన్.

సీ. గ్రామసంచారంబు గావించుచుం బ్రజా
కష్టనిష్ఠురగతుల్ గానఁ గలిగి
వేతనోద్యోగముల్ వేడుక కైనను
జేయుట తగ దని చెప్పఁ గలిగి
కాంగ్రెసుసంస్థలోఁ గా ల్పెట్టి నిరతస
త్యాగ్రహి యై వ్రత మందఁ గలిగి
బీడీలు చుట్ట కాఫీలు టీ!ల్లోనగు
దుష్టాభ్యసనములఁ దోలఁ గలిగి

తే. కాంగిరేసుమహాసంస్థ కాని వేఱు
సంస్థ యొక్కఁడు లేదు లేశప్రతిష్ఠ
కనుచు దానిఁ బోషింపఁ గంకణముఁ గట్టి
సత్యనారాయణబుధుండు చాలి జగతి.

సీ. ప్రభుతాతిరస్కార మభయుఁడై పచరించె
నని హూణవిభులు రెం డైనసమలు
జై లుఁశిక్షయు రెండువే లైదువందలు
రూపికల్ జరిమాన మోపి వాని
స్థలము పొలము జప్తు సలిపియు నవ్వేల
"సూనా మోటో" యను చోష్యవలన
హైకోర్టున విచార మైనంత వానిదో
షము లేమి శిక్ష వో సలిపి వాని

తే. ధన మ దంతయు వానికిఁ గొన నొసంగి
రెండుమాసములకు బందినుండి విడిచి
రాతనిని బ్రిటిష్ప్రభుత యి ట్లాచరించెఁ
బదియుఁ దొమ్మిది నూర్ల ముప్పదియు నొకట.

సీ. పదియుఁ దొమ్మిదినూర్ల పయి నల్వదౌం డగు
నేట సత్యాగ్రహా మొనఁగునపుడు
నలుమాసములు శిక్ష గలిగినవాఁ డయ్యె
నరసింహదేవరవరకులజుఁడు
కడఁగి ముప్పదియేండ్లు గ్రామపంచాయతీ
సహాకారసంఘాలసభ్యుఁ డగుచు
సతతమానవసేవ సలుపుచు గౌరవో
ద్యోగమునం దుండి యొప్పు మిగిలె

తే. ఇర్వదేడులనుండి తా నిప్పటికిని
నడపు సహాకారపత్రిక కడిమి మెఱయ

గాత్రిమపంచాయతీపత్రికను నయమున
నిప్పటికి నడ్పుచుండె నాయిద్ధబుద్ధి.

తే. ఆలమూరున నాదర్శ హూనటు సక
లార్థసకలార్థసంఘము సార్థకముగ
నిర్వహించుచు నుండె నాసర్వలోక
రంజకుం డగుసత్యనారాయణుండు.

శా. ఆయూసంస్థల నందఱోజనులు త న్నర్థింప నుద్యోగముల్
శ్రీయం బేర్పడ నిచ్చి ప్రోచె నిపు డుర్విన్ మూడును న్నాల్గు నూ
ఱై యింపొందుకుటుంబముల్ బ్రదుకు నట్లై యుండెఁ దన్మూలసం
స్థాయోగంబునఁ జేసె మెచ్చుకొనరాదా సత్యనారాయణున్.

క. తాలూకాబోర్డున జి
ల్లాలోఁ గలబోర్డునందు లలి మెంబరు గాఁ
గ్రాలుచుఁ బ్రజలకు నెన్నో
మేలులు గలిగింపఁ జేసె మిసిమి పొసంగన్.

ఉ. తంగెడుపూలసంపదను దాఁ గని రోయుచు దవ్వు దవ్వు గా
బృంగము వోవు నట్లు పృథివిం బొలుపొందెడు నన్యకాంత లే
సంగతి నేని కంటఁ బడ స్వాంతమునం దొగి మాతృభావ మొ
ప్పం గయికొం చచంచలుఁడవాఙ్ముఖుఁడై చను దవ్వు దవ్వుగన్.

తే. అతఁడు చెర్ల వేంకటశాస్త్రి కతివ పూర్ణ
మాంబకుం గూర్చునాత్మజ యైనయన్న
పూర్ణ యనుసాధ్వి నుద్వాహమున వరించి
మేటిగృహమేధి యయ్యె నీమేదిని పయి.

తే. ఏకపత్నీవ్రతస్థుఁ డాపృథివిసురుఁడు
గరిత యగునన్నపూర్ణను బరిణయమయి
నది మొదలుగ నెల్లప్పుడు నభవుఁ డగజఁ
బలెను విడువక సుఖముండెఁ బండితుఁ డయి.

తరళము. త్రిపురసుందరి బాలపేరను దేజరిల్లెడుబాల యె
ల్లపుడు బాల తెలుంగునం గడు నందముం దగుచందముల్
సుపరిశుద్ధము వర్ణనంబును సూనృతంబును సూక్తియుల్
గృపయుఁ గల్గి మెలంగు • సంగతికిం గుదుర్కొని కోర్కెమై.

శా. మేధాధీశకు వేయియర్థములు పేర్మిం జెప్పఁ గాఁ జాలి లో
కైకవేద్యమ్ముఁ గృతిన్ రచించినఘనుం డాభాష్యకారాఖ్యవి
ద్యాకంజోద్భవు కన్నబిడ్డ యయి పితామాకారతం బొల్చుబా
లాకాంతామణి ధన్యురా లనుచుఁ బల్కన్ వచ్చు నుద్వృత్తిలోన్.

వ. ఆసతీవతంసంబునందు సత్యనారాయణాత్మజుం డగుజనార్దనశాస్త్రి
వరేణ్యుండు— కృష్ణశాస్త్రి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి భాష్యకారశాస్త్రి
విజయాదిత్యశాస్త్రి జగన్నాథశాస్త్రి సత్యనారాయణశాస్త్రి యను
నార్వురు కుమారులం గాంచె నం దాద్యుం డగుకృష్ణశాస్త్రి—

ఉ. శ్రీయుతుఁడై ద్విభాష్యకులశేఖరుఁడై తగు వేంకటేశ్వరా
ఖ్యాయుతకీర్తిమూర్తికిఁ బ్రియాత్మజుఁడై పొలుపొందుసూర్యనా
రాయణవిద్వదగ్రణికి నాత్మజ యై తగుసూర్యలక్ష్మినిం
బ్రేయసిఁ గాఁగ నేలుకొనెఁ బెండిలియాడెఁ బితామహాజ్ఞమై.

న. ఇట్లు పుత్రపౌత్రమిత్రపరివారపరివృతుండై మహోన్నతస్థితిం గాంచి
ప్రవర్తించుచుండు శ్రీసత్యనారాయణుండు.

—• శ్రీ ద శా వ తా ర క థ న ము •—

సీ. జలమహావటపత్రశాయి యై రాజేశ్వ
రీకృపకై సృష్టి రేఁచువాఁడు

• సంగతి = జ్ఞానము.

వ్యా:— జలమహావటపత్రశాయియై = జలమందు (సముద్రమందు) పెద్దమఱ్ఱి యాకుపై శయనించినవాఁడై; రాజేశ్వరీకృపకై = (మహాదేవిని కీర్తించి యామె యనుగ్రహమున మధుకైటభుల సంహరించి లోకము సృజించినట్లు దేవీభాగవతము చెప్పుచున్నది) సృష్టి రేఁచువాఁడు = సృష్టి విజృంభింపఁజేసినవాఁడు. ఆదినారాయణ

సరసవిసారియై పరగతవిద్యలఁ
గొనకొని తెచ్చిన గోత్రధరుఁడు
క్ష్మావిబుధుం డయి చనుమేటి నరసింహుఁ
డయి హితప్రహ్లాదుఁ డైనసూరి

మూర్తి యని ఈశ్వరార్థము; జల = జడ, లడయోరభేదః, జడమైన, మహావటు = పెద్దగోయి (గుహ) "యోవేదనిహితం గుహాయాం" అని శ్రుతి; మాతృగర్భగోళమున నొకపత్రము = పానమై కలయించి, రాజేశ్వరీకృపచే = పరాశక్తియొక్క యనుగ్రహపాత్రమై, సృష్టి సేయుచువాఁడు = జన్మమునొందినవాఁ డని సత్యార్థము; సరసవిసారియై = సరసము నీళ్ళుగలది (సముద్రము) అందు, విసార = మత్స్యమై, పరగతవిద్యలన్ = శత్రువుచే (సోమకాసురునిచే) అపహరింపఁబడిన వేదవిద్యలు తెచ్చినవాఁడు (మత్స్యావతారము. ఈశ్వరార్థము) సరసమైన చిత్రసంచారము (స్టీమరు రైలు విమానము లోనగువానిపై నని) పరులను బొందినవిద్యలు నేర్చికొని వచ్చినవాఁ డని సత్యార్థము; గోత్రధరుఁడు = మందరపర్వతమును వీపుపై ధరించినవాఁడు (కూర్మావతారము, ఈశ్వరార్థము) గోత్రము, కులము నుద్ధరించినవాఁడని సత్యార్థము; క్ష్మావిబుధుం డయి చనుమేటి=భూమిని బాగుగాఁ దెలిసికొనినవాఁ డనఁగా హిరణ్యాక్షునిచే నపహరింపఁ బడినభూమి నెఱింగి తెచ్చినవాఁడు (వరాహావతారము ఈశ్వరార్థము) బ్రాహ్మణుఁడై యొప్పినవాఁడని సత్యార్థము, నరసింహుఁడై, హితప్రహ్లాదుఁ డైనసూరి = ఇష్టుఁ డైనప్రహ్లాదుఁడు గలిగినసూరి = సత్కర్మమును చేరిచినవాఁడు; (నారసింహావతారము, ఈశ్వరార్థము, నరసింహుఁడై = పురుషశ్రేష్ఠుఁడై, నరసింహదేవశాహ్వయుఁడై యనియు, హితప్రహ్లాదుఁడు = హితులకు ఆహ్లాదమును జేయు విద్వాంసుఁ డని సత్యార్థము; వరవిక్రముఁడు = మంచిగా క్రమము చేసినవాఁడు, మూఁడడుగులు నడచినవాఁడు (వామనావతారము, ఈశ్వరార్థము) వరవిక్రముఁడు = శ్రేష్ఠమైనపరాక్రమము గలవాఁడు అని సత్యార్థము; దస్యువర్గాపహర్త = దుష్టసమూహమును సంహరించినవాఁడు (పరశురామావతారము, ఈశ్వరార్థము) దుష్టులను జయించినవాఁడు అని సత్యార్థము; శ్రీతాతపాదార్చనాతత్పరుఁడు = తండ్రి యగు దశరథుని పూజయం దిష్టము గలవాఁడు వానిమాటఁబడి వనవాసము చేసినవాఁడు, కౌశికకార్యసంరక్షణైకహృదయుఁడు = విశ్వామిత్రునియజ్ఞ కార్యసంరక్షణమందు ముఖ్యమైనచిత్తము గలవాఁడు, కౌతుకముతోడ శ్రీ నొందఁ గలిగినతఁడు = వివాహవిధిచే సీతాదేవినిఁ బెండ్లియాడినవాఁడు (శ్రీరామావతారము, ఈశ్వరార్థము) తాతపాదార్చనా

వరవిక్రముఁడు దస్యువర్గాపహర్త శ్రీ
తాతపాదార్చనాతత్పరుండు

తే. కౌశికార్యసంరక్షణైక హృదయుండు
కౌతుకముతోడ శ్రీ నొందఁ గలిగినతఁడు
సత్వమూర్తి సర్వజ్ఞుఁడు సత్యకల్కి
సత్యమూర్తి తలిర్చెడు సత్యమూర్తి.

ఉ. ఎందఱికో మహోపకృతు లెన్నియొ చేసె విభుత్వసంపదన్
గొందఱ కార్థికస్థితులఁ గూర్చెను గొందఱ కెంత లెంత లే
నిం దలసూపునిక్కముల నెక్కొనుచిక్కులఁ దీర్చె ధీరుఁడై
కొందఱ మేల్పదంబులను గూడఁగఁ జేసె నతం డలంతియే!

చ. దయగలవాఁ డతండు తనదండకు వచ్చినయెట్టివారినిన్
బ్రియమునఁ గాంచి వానిపనిరీతిఁ గనుంగొని దాని కుత్తరం
బయ మగున ట్లొసంగుచు క్షణార్ధములోపల నంపిపుచ్చు ని
శ్చయముగ నిద్ది వానిసహజం బగుసద్గుణ మంచు నెంచెదన్.

చ. కవు లనఁగాఁ గవిత్వ మనఁగాఁ గడుఁ బ్రేముడిఁ జేసి వారికిన్
దవినటు చిత్త మిచ్చెడు నతండు జగజ్జనవర్ణనీయుఁడై

తత్పరుండు = తండ్రిని బూజించువాఁడు, కౌశికార్య......తత్పరుండు = కౌశిక గోత్రజు ననుగ్రహించినవాఁడు కౌతుక......నతఁడు = సంతోషముతో ధనము కీర్తి సంపాదించినవాఁ డని సత్యార్థము; సత్వమూర్తి = బలమైనదేహముగలవాఁడు, (బల రామావతారము ఈశ్వరార్థము) మంచిప్రయత్నములు గలవాఁ డని సత్యార్థము; సర్వజ్ఞుఁడు = బుద్ధుఁడు, "సర్వజ్ఞ స్సుగతో బుద్ధః" అమరము. (బుద్ధావతారము, ఈశ్వరార్థము) సర్వమును దెలిసినవాఁ డని సత్యార్థము; సత్యకల్కి = సత్యస్వరూపుఁ డైమనోజ్ఞుఁ డైనవాఁడు (కల్క్యవతారము, ఈశ్వరార్థము) సత్యముచే మనోజ్ఞమైనవాఁ డని సత్యార్థము; 'సత్యమూర్తి తలిర్చెడు సత్యమూర్తి' ఒకసత్యమూర్తి మహావిష్ణువు మఱియొక సత్యమూర్తి వరసంపాదేవరసత్యనారాయణుఁడని యెఱుంగునది.

కవి నగునన్ను నాకవితఁ గన్గొని మిక్కిలి సంతసించుచుఁ
బ్రవిమల చిత్తవృత్తిఁ బ్రియబాంధవునిం బలె నాదరించెడుః.

సీ. ఆతనిచేతివ్రా లన్నిచోటులఁ జెల్లు
లక్షోపలక్షల కీక్షణమున
నాతనిమాట నా నవనీశు లెల్లరు
వినయవిధేయులై వినుచు నుందు
రాతనియాలోచనాంశము విబుధరా
డ్గురువున కైనను గురుత గాంచు
నాతనిసుకృతకార్యానుసంధానత
నపరంజి కగుటంక మట్టిదగును

తే. అతనిదాతృత్వ మది వేల్పుటావు నపుడు
సిగ్గునను ముంచి మించెడు క్షితితలమున
నతఁడు సర్వవిధంబుల నరయఁ దోఁచు
సుగుణసంఘము మ ట్లాకృతిఁ దగిలె ననఁగ.

చ. కుడువఁగఁ గట్ట లేక కడుఁ గొందల మందెడుబీదవారి న
ప్పుడు గనినః దయారసము పొంగిరివోవఁగఁ జేరఁ దీసి లోఁ
గొడుకులకన్న మిన్నగను గోరికఁ గన్గొనుచుం దదిష్టముల్
తడయక తీర్చి ప్రోచెడు నతం డొనరం దనశక్తి పెంపునన్.

సీ. పరుఁ డైన బాధలఁ బడ నున్నఁ జేత నై
నంతలోఁ దొలఁగింప నలరువాఁడు
ఘనతర మీయుపకారము నీచేతఁ
గావలె నన్నచోఁ గడఁగువాఁడు
కల నైన నన్నృతంబు పలుకనినియమంబు
పుట్టుతోడన నేర్చి నట్టివాఁడు

ఆశాలగోపాల మన్నిదిక్కుల మంచి
వాఁడని పేరొందె వఱలువాఁడు

తే. అతఁడు నలువొందు నారాయణాస్యపద్మ
జాతకులకలశార్ణవచంద్రుఁ డర్థి
పారిజాతము జగ్గమాపేరుశాస్త్రి
పుత్రరత్నము సత్యవిభూషణంబు.

క. ధనికుఁ డన దాత యనఁగ ఘ
ఘనుఁ డనఁగా సుగుణియనఁగఁ గాశ్యపియం దా
జనహితుఁ డాతఁడె యని స
జ్జను లెల్లరుఁ జెప్పుచుండ్రు సత్యాహ్వాయునిన్.

సీ. హరియించె నెవ్వాఁడు దురితజాలంబుల
సత్క్రియాకోటులు సంతరించి
భరియించె నెవ్వాఁడు ధరణి బీదల నెల్ల
నన్నపానాదుల నాదరించి
వరియించె నెవ్వాఁడు పరమకవీంద్రుల
రత్నాంబరంబులు రమణ నొసఁగి
ధరియించె నెవ్వాఁడు కరుణారసం బెప్పు
డంతరంగమునందు శాంతుఁ డగుచు

తే. అతఁడు కొనియాడఁ బడుచుండు నవనియందు
సత్యనారాయణాఖ్యుఁడు సాధుసఖ్య
సంకలితుఁ డన్నపూర్ణాహ్వాదంకితుండు
నారసింహాదేవరవంశ నాయకమణి.

సీ. కాశికాపురి కేగి గాంగతీర్థము లాడి
విశ్వేశ్వరాదుల వెదకి కొలిచె

గయ కేగి పితల కృత్యయవటంబున విష్ణు
పదమునఁ బిండముల్ వైచె భక్తి
నలప్రయాగముఁ జని యాత్రివేణీసంగ
మం దాడి మాధవు నర్చ చేసె
సాకేతమున కేగి సరయువునం దాడి
శ్రీరామచంద్రుల సేవఁ జేసె

తే. వరహరిద్వార గోకులావంతి కలును
మధుర, ద్వారక, నాశిక, మాయ, త్ర్యింబ
కేశ్వరము గోలెఁ బుణ్యాపదైకభూము
లరిగి సేవించె సత్యనారాయణుండు.

చ. ఒకఁడు దలంచియుం బయికి నొక్కఁడు చెప్పియుఁ జెప్పినట్లు గా
కొకఁడు పొనర్చియుం గుజను లుర్విఁ జరింతురు దోసకారులై
సుకలుఁడు సత్యనామబుధసోముఁడు తా నటువంటి వారివం
కకుఁ గను వెట్టఁ డెప్పుడు నొకానొకచో ప్పవహించి యుండెడుర్.

ఆ. అరసి యరసి కాని యది యిది చేయఁడు
ననఁడు వేరి కైన ననిన యేని
చేయఁ డనిన మాట చెప్పఁ డెప్పుడు గాని
సత్యమూర్తి యతఁడు సత్యమూర్తి.

సీ. ఎవ్వానియింటిలో నెప్పుడుఁ దామరతంప
రై పాడి పంటయు నలరు చుండు
నెవ్వానిచేతుల నెపు డెల్లవారలఁ
బోచుదాతృత్వంబు పొనరు చుండు
నెవ్వానివర్తన మివ్వసుంధర యెల్ల
వ్యాపించి మిక్కిలి వన్నె గాంచు

నవ్యానిసౌజన్య మెల్లవేళలయందు
బలి బలి యనిపించుఁ బండితాళి

తే. అతఁడు నృసింహదేవరాఖ్యాన్వయకల
శాబ్ధిచంద్రుఁడు సత్యనారాయణార్యుఁ
డాయు రారోగ్య పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిఁ
దనరు చుండును గాక భూతలమునందు.

—♦ షష్ఠ్యంతములు ♦—

క. ఏతాదృగ్విధవిభవ
ఖ్యాతమహీసురవరాన్వ యాంబుధిరాకా
శీతఘృణికి జగ్గాంబా
పూతోదరశుక్తిసక్త ముక్తామణికిన్.

క. పాత్రసకుఁ బేరుశాస్త్రిసు
పుత్రునకున్ సర్వదేశబుధమిత్రునకున్
సూత్రజ్ఞానవినిర్జిత
శత్రునకున్ సూరివినుతచారిత్రునకున్.

క. శ్రీమహితోన్నతసుగుణ
స్తోమునకున్ లోకవినుతశుభధామునకున్
రామేశ్వరార్చనాత్త
క్షేమునకున్ నిత్యసత్య శివనామునకున్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పం బూనిన జగద్గురుచరిత్రం బనుపవిత్రగ్రంథంబునకుఁ బ్రారంభం బెట్టిదనిన.

శ్రీరస్తు.

జగద్గురు చరిత్రము

కథాప్రారంభము

శ్రీమద్భారతభూతలాధిప మహాసామ్రాజ్యసింహాసనం
నానాశాస్త్ర విచక్షణార్థ విలస ద్వాగ్వైఖరీ వర్ణితమ్
ధర్మార్థైః ప్రతిపాలితం ఫలయుతం లక్ష్మీకటాక్షాంచితం
క్షేమస్థైర్యజయాభయాదికలితం భాభాతి భూత్యున్నతమ్.

మ. పదియు న్నాలుగు నైనలోకములలోఁ బ్రాముఖ్యముం గొన్నదై
విదితార్థం బగుభూమిలోకమున నుర్వీదేవతాగుప్తమై
యొదలున్ భారతవర్ష మెన్న శ్రుతిధర్మోపేతమై పూతమై
సదసత్కర్మగుణానుగణ్య మయి విశ్వస్తుత్యమై నిత్యమై.

తే. అట్టిపుణ్యపదం బగు నార్యభూమి
నెందఱో మహాత్ములు పుట్టి యెన్ని యెన్నొ.
గొప్పకార్యము లొనరించి యొప్పుమిగిలి
రాదికాలమునందుండి యపుడు నపుడు.

ఆ. శంకరుండు తాను శంకరాచార్యుఁడై
భారతంబునందుఁ బ్రభవ మంది
దుష్టమతములను సమష్టిమైఁ దూలించి
ధర్మరక్ష సలిపె ధరణియందు.

వ. తత్ప్రకారం బంతయుం జెప్పెద నాకర్ణింపుఁ డని మఱియును.

—: కలిధర్మవర్ణనము :—

మ. కలికి న్మూఁడగు వేలవర్షములలెక్కం జేర నానప్పు డి
య్యిల రారాజులు ధర్మకర్మవిముఖానిద్ధస్వభావాఢ్యులై
ఖలతం దెల్పెడుపద్ధతి న్నిలుపుచుం గా దంచు వేదార్థముల్
మెలఁగం జొచ్చిరి మాఱుపుంతఁ బడఁ గల్గెన్ సర్వవర్ణంబులున్.

మ. కలి రాజై ధరణీతలంబునకు వేడ్కం దోఁగు చుండంగఁ దో
డులు నీడల్ సచివుల్ సహాయు లయి తోడ్తోఁ గామముఖ్యుల్ తనుం
గొలువం దాను నిరంకుశుం డగుచు సంకోచింప కింతేని స
త్కులధర్మంబులఁ గూలఁ ద్రోయుచు సమర్థుం డయ్యె సర్వజ్ఞుఁడై.

తే. అతఁడు సత్యదయాదుల నవలఁ ద్రోచి
శ్రుతులకున్ నిల్వ నీడ యెచ్చోట లేని
యట్లు గావించి మనుమార్గమందు ముండ్ల
కంపలం గొట్టి ప్రజ నేఁచె గడుసువాఱి.

సీ. వేది వేదంబును విషయంబు విడనాడి
కానిపింపనియట్టి గతికి వచ్చె
స్వాహాస్వధాదులు జాడ లే నట్టివై
యందందు శ్రుతులందు నరయ నయ్యె
గుడిగోపురంబు లే పుడమిలో నడుగంటి
స్వప్నగోచరములై సాలువడియె
విగ్రహారాధనవిధు లవేరికిఁ గాసి
యెఱుక లేనట్టివై యెటులో వోయె.

తే. కలిమహారాజు ప్రేరణ గలుగు కతనఁ
బ్రతిదినం బొండు రెండు గా రాజశాస

సములు ప్రబలుట బ్రజ లెల్లఁ గ్రమము దప్పి
దుష్ప్రవర్తన మొనరింపఁ దొడఁగి రపుడు.

ఉ. స్నానము సంధ్యయున్ జపము సజ్జనసేవయు దేవతార్చ ల
ప్డేనరుఁ డెప్పుడున్ సలుప నెంచఁడ యెంచిన వాఁడు శిక్షితుం
డై నెతి దప్పి బందెఁ బడి నట్టిఁడునై పెరవాఁడు స్వీయుఁ డన్
మానస ముజ్జగించి మగమానిసి రోయుఁ గులాంబుజాక్షియున్.

తే. జనులు వర్ణాశ్రమంబుల జాడ తెలియ
నట్టివారైరి భూభాగమందు నెల్ల
వారు పాషండులై ద్విజవర్త్మ మనినఁ
దెగడి భైరవపూజలఁ దగులుకొనిరి.

తే. బ్రహ్మమును బ్రాహ్మణుం డన బైసిమాలి
నట్టిగతి కర్మ్యేఁ జండాలుఁ డనిన యంత
వానికిన్ గౌరవ మ దెంతయేని కలుగు
నట్టికాల మార్యావర్తమందుఁ బట్టె.

వ. అక్కాలంబున.

ఉ. గౌతమబుద్ధదేవుఁ డనఁ గాఁ జనునాతఁడు వంగమందు భూ
నేతలయింటఁ బుట్టియును నేతృతఁ బూనక సన్న్యసించి తా
నై తనవారిఁ బాసి జగమంతయు వింతగ మెట్టువాఁ డహిం
సాతతత్త్వముం దెలిపె నాస్తవచో రచనా నిగుంభనన్.

తే. జైన చార్వాక కాపాలి కానుగతమ
తములు చెలరేగి దేశమంతటను నిండి
వేదమత మన్న వాసన యేదెసఁ గన
రాక యుండెను పీఁకమై ప్రబలె నపుడు.

సీ. జీవకారుణ్యము చెవిఁ బడ్డమాత్రాన
స్వస్తి చెప్పిరి భూతబలికిఁ బ్రజలు
జాతిబామ్మల కొల్వు నీతియే యని విగ్ర
హార్చనలకు విడ్వనైరి నీళ్లు
పశుహింస కైన సవనముమార్గము నూవు
జముపీటి కని దాని నన్న విడిరి
హింస బోధించెడు నిహిహీ హి శ్రుతి యని
దవుదవ్వులన్ దానిఁ దటిమి కొనిరి

తే. జపము తపమును స్వాధ్యాయ సద్వ్రతములు
వృథలు వృథ లంచు వానిపైఁ బెట్టి నిర్గ
మనము పాతలు రోత లన్మతము చేసి
రోసి చేసిరి కర్మసన్న్యాసములను.

—: నారదుఁడు స్వర్గంబున కరుగుట :—

శా. ఆకాలంబున నారదుండు సకలానంతాధ్వము న్మెట్టి స్వ
ర్లోకంబుం గన నేగుదెంచుటయు నింద్రుండొట్టి బృందారకుల్
వీఁకం గైకొని కొల్వ నాతఁ డచటన్ విశ్రాంతిఁ గైకొంచు భూ
లోకాత్యద్భుతవార్తలన్ వినిచె వేల్పుల్ నివ్వెరం బొందఁగన్.

వ. అప్పు డింద్రుండు మౌనీంద్రుం దరియ వచ్చి యి ట్లనియె.

ఆ. కొన్నినాళ్లనుండి కుతలంబునం దుండి
కానఁబడవుహవ్యకవ్యము లవి
కారణం బ దేమి కలదో యడ్గుద మని
తలఁచునంత నీవె తెలిపితి విటు.

చ. శ్రుతులు పురాణముల్ స్మృతులు సోమతపోఽధ్యయనాదులున్ జప
వ్రతములు వమ్ములై చనెనె వానికి నిల్వ నొకింత నీడ యే

క్షితితలమందు లే దనుచుఁ జెప్పఁగ నొప్పును యింకమీఁద నే
క్రతువులు హవ్యకవ్యములు గల్గవొకో సురమానిశేఖరా!

తే. దేవలోకము దుర్భిక్షమై వడి చెడు
ననెడునానుడి సత్య మయ్యెను మునీంద్ర
క్రతుభుజుల కింకఁ గతి యేమి మృతియ యనుదె
నావుడును మౌని యి ట్లను భావ మిచ్చి.

క. దేవర్లు దేవమునులును
దేవేంద్రుఁడు గూడి పోయి దేవురు లాటల్
భావమున కంటుభాతిన్
భావించి వచించు టొప్పుఁ బరమేష్ఠికడన్.

వ. ఆతండు దీని కుపాయంబుచెప్పెడు నన నౌనని వానిం గూడి దేవేంద్రుండు దేవతావారపరివృతుండై పితామహునిపాలికిం జని ప్రణమిల్లి దురపిల్లుచుఁ దెలియఁ జెప్పిన నతం డప్పటి కొప్పినచొప్పునం జెప్పుచు నో దేవర్షులారా!

చ. కలఁడు సమస్తలోకములకష్టదశం దొలఁగించి యేలుకోఁ
గలిగినవాఁడు శంకరుఁ డొకం డతఁ డింతటిలో నిదంతయున్
దొలఁగఁగఁ ద్రోచి వైదికము సోఁపగఁ జేసెను రండు పోద మా
వలిమలయల్లువానికి నివాసపదం బగువెండికొండకున్.

సీ. తనకొత్తుఁ డనక నెత్తినిఁ గే లిడఁగ బూదె
యగువరం బిడఁడె భస్మాసురునకు
నుడిగంబు సేయుచు ఢిడక మోసలఁ గాతు
నని వరం బిడఁడె బాణాసురునకు
లీలమై జగ మేర్చుహాలాహలము గ్రోలి
యభయం బిడండె సురాసురులకుఁ

గనికర మెట్టిదో కాని కా దనక తా
సామ నొసంగఁడే హైమవతికి

తే. మఱియు నెందఱ కెన్నియో వరము లిడఁడె
యమ్మహాత్ముఁడు పరమదయాసముద్రుఁ
డఖిలనతభక్తలోకసురావనీజ
మతని వేఁడి పొందఁగరానియదియుఁ గలదె.

—: బ్రహ్మాదులు శివునికడ కేగుట :—

వ. అని యెల్లవారిం గూడి హిరణ్యగర్భుండు నిర్భరం బగు నింగి మార్గంబునఁ గైలాసంబునకుం జని సతీసమేతుం డగుపరమేశ్వరుం గాంచి నమస్కరించి.

శ్లో. పరమేశ్వర! గిరిజేశ్వర! సదనశ్వర! పర! స
త్కరుణాకర! గురుణానుత! శరణామరశరణా!
నిరుపాధికజనపోషక! వరవేషక! నిరతం
పరిపాలయ కుధరాలయ వరుణాలయశరధే!

సీ. కడలిఁ ద్రచ్చెడువేళఁ గలిగినవిషము పు
క్కిటఁ బట్టి జగము రక్షించి తీవు
సురల కసాధ్యమై వఱలునలువపుప్కఁ
జేఁ బట్టి జగము రక్షించి తీవు
కూసి యెల్లరఁ జంపి కొను లేఁడిరక్కసుఁ
జెవిఁ బెట్టి జగము రక్షించి తీవు
విపరీత మొనరించు త్రిపురాసురుల బాధఁ
జెడ గిట్టి జగము రక్షించి తీవు

తే. మఱియు ననితరసాధ్యముల్ వఱలుపనుల
నెన్నియేని యొనర్చితి వెన్నఁ దరమె

యట్టిలోకైకవిభునకు నభవునకును
నీకు వందన మొనరింతు మో కపర్ది!

వ. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్నుండై పరమేశ్వరుండు.

చ. ఎఱుఁగుదు మీర లేమిటికి నిక్కడ కిక్కరణిన్ సుదీనులై
పరిపరి వేఁడ వచ్చితిరొ బ్రహ్మముఖామరులార! నారదుం
డెఱుఁగ వచించినట్టి యది యింతన తీఱెడునట్టి దంట కా
దరసి పౌనర్వ నా నవల నక్కలి రా జయి యందు నుండుటన్.

వ. మీరు పదుండు నేఁ దానికిం దగిన తెఱం గెఱింగి కార్యంబు ప్రవర్తింపఁ జేసెద నని వారి నంపిపుచ్చి కుమారస్వామిం బిలువ నంచి సర్వంబు నెఱింగించి యిట్లనియె.

చ. వినుము కుమార! వేదమును వేదియు భూతలమందు లేనివై
చనియె నధోగతిం గుమతజాలము జాలము వోలె నల్ల న
 య్యేనము నను నీవు భూగతికి నేగుము నేనును వెన్క వచ్చెదన్
మనము మతప్రచారమున మానఁ బొనర్త మధర్మమార్గముల్.

వ. అని మఱియు నోయికుమారా! నీవు భట్టపాదుండను పేరం బ్రవర్తించి బ్రహ్మంబును గర్మంబు నుద్ధరించి బ్రహ్మణ్యుండ వయ్యెదవు. విష్ణుండును శేషుండును సంకర్షణ పతంజలులై పుట్టి మధ్యమకాండం బుద్ధరింతురు. చతుర్ముఖుండు మండనుండై మహేంద్రుండు సుధన్వుండై పుట్టి ప్రభుత్వంబునం బ్రవర్తించుచు నీకు సాహాయ్యం బాచరింతురు. బౌద్ధాదులన్ జయించుపట్ల నీకు మహోన్నతశక్తి సామర్థ్యంబులు గలిగి యుండుం గాక యని బుజ్జగించి యంపిపుచ్చి తక్కినవారిం బిలిచి తగినట్లు చెప్పి యొప్పించి తానునుం బ్రయాణోన్ముఖుండై మనంబునం గొండొక విచారంబు గావించుచు మానం బవధరించి నిధ్యాననిశ్చలమనస్కుండై యుండె నంతఁ గొంతలోన.

తే. కాంత సహధర్మచారిణి చెంత నిలిచి
దీనవదనము తోఁపంగ దేవురింపఁ
గాంత! చింతింపఁ బోకు మే త్వ్రాకు నేగి
నిచట నున్నట్ల వచ్చెద నింతలోన.

తే. అనుడు సహధర్మచారిణి నైన నన్నుఁ
దోడఁ గొనిపోవ ధర్మమై తోఁచెను నన
నాపొనర్చెడు కార్యము నాతితోడఁ
గూడి సలిపెడునది కాదు కువలయాక్షి.

శా. ఆశ్లేయంబును వారుపేయమును బాయం జాల కున్నట్టిబ్ర
హ్మర్షి క్షేత్రమునందుఁ బుట్టి యతినై త్వ్రామండలాన న్మహో
హర్షం బేప్పడ సంచరించుచు నుపన్యాసంబులం జేయుచున్
ధర్షింపం దగునన్యదుష్టమత మద్వైతంబు స్థాపించుచున్.

మ. అతిఘోరం బగుయుద్ధమున్ సలుపున ట్లాయాప్రదేశంబులన్
మతవిద్వేషులతోడ వాదము లసామాన్యక్రియం జేయుచున్
శ్రుతిమన్మాన్యమతంబులన్ నిలుపుచున్ శ్రుత్యుక్తకర్మార్థమున్
ప్రతిపాదించుచు నాచరింప వలె నద్వైతంబు పూతంబుగన్.

ఆ. సర్వమును త్యజించి సన్యాసిఁ యగువాఁడె
కాని కాఁ డొరుండు కాంత గలుగు
వాఁడ యైన నట్టిపట్టునఁ గొఱగాఁడు
కలుగు నెన్ని యేనికస్తు లపుడు.

క. కనుమూసి తెఱచునంతన
చని వత్తుం బంపు నన్ను సౌహృదమున నో
వనితారత్నమ! నీదగు
ఘనశక్తియుఁ దోడుపడగఁ గలిగెడు నాకున్.

—: ఉమామహేశ్వర సంభాషణము :—

ఆ. అనుచు నగజ యనియెఁ బ్రాణేశ! బ్రహ్మము
నుద్ధరించుపనికి నొం డొకండు
సద్దు దగులుమాట లాడరో దని పతి
విరహ మింత సైఁప విధులఁ గొంటి.

శా. కానీ! ప్రాణవిభూ! ప్రియావచన మొక్కం డెల్లభూభాగముల్
గాన న్వచ్చు మతాంతరాకలుషముల్ కర్మప్రహీనంబులై
ప్రాణజ్యోతి పరాత్పరుండు ప్రభవింప న్మాత్ర మాక్షేత్ర మెం
దేనిం గానఁగ వచ్చునే వినఁగ లో నెంతున్ జగద్వల్లభా.

వ. అనిన శంకరుండు.

తే. బౌద్ధజైనాదిమతములు ప్రబలి యున్న
నందు నందుఁ గొందఱు వసుధాధినాథు
లుండి రుత్తము లందు మయూరవర్మ
తెలియ వచ్చెడుఁ గేరళదేశమందు.

తే. అతఁ డాంధ్రదేశమునఁ బ్రఖ్యాతిఁ గన్న
సర్వవరమనుక్షేత్రరాజంబునందుఁ
గలరు నంబూద్రివా రనుబ్రాహ్మణవర్యు
లుత్తములు వారిఁ గొని పోయె స్వోర్వి కపుడు.

శా. ఆనంబూద్రికులద్విజోత్తముల గేహంబందు జన్మించి నే
నానందంబునుఁ గొన్నినాళులు మనుష్యానందముం బొంది వి
ద్యానంతప్రతిభాప్రభావమున బ్రహ్మద్వేషులం దోలి స
న్మానింపంబడి షణ్మతంబులను నోమం జాలి నే వచ్చెదన్.

వ. అనుచుం గనుచునుండ నంతర్ధానంబు నొందె నగజయు గౌరీవనంబు
నకుం జని పతివిజయంబుఁ గోరుచుఁ దపంబుండె నంత నక్కడ

మయూరవర్మ సర్వవరంబునుండి నంబూద్రి బ్రాహ్మణకుటుంబములం దెచ్చి తన కేరళదేశంబున కాభరణాయమానంబును బుణ్యానదీ తీరవిరాజమానంబు నగు కాలటి యను గ్రామంబు నగ్రహారంబు గావించి వారికి ధారాపూర్వంబుగ దత్తంబు గావించి నివసింపం జేసె నయ్యగ్రహారంబును

—: కేరళ దేశవర్ణనము :—

సీ. చెప్పన్న దేశాలఁ జెప్ప నొప్పారు నందు
కేరళదేశము కీర్తి మయి
భరతఖండమున కవాగ్దిశ మలయాచ
లసమంచితం బయి పస నెసంగి
నాళికేరములు పున్నాగముల్ పోకలు
మాకందములు పెక్కు లేకడలను
మలయాద్రినుండి తా మెలమెల్లఁ జనుదెంచి
కమ్మవాసనఁ గ్రుమ్మరించు పయర

తే. ఏలకులు లవంగములు నలూ్మలల నగు
డిల్లిభోగాలు రాజనా లెల్లకారు
లందునుం బండు ననఁటిపండ్లారెపనస
పండు లెన్నెవ్వొ కేరళమండలమున.

ఉ. కేరళదేశమధ్యమునఁ గేవలవిప్రనికాయ సేవితం
బై రమణీయ హార్మ్యనిలయం బయి పూతవిశాలవీథికా
తీరమనోహరాగపరిధి ప్రతిభావితమై వితర్దికా
వారసమంచితం బయి ప్రభం జనుఁ గాలటి యగ్రహారమై.

సీ. ప్రవహించు నేయూరిపరిసరంబునయందుఁ
బూర్ణానది కృపీటపూర్ణ మగుచు

భాసిల్లు నేయూరిప్రాగ్భాగమునయందు
వృషభగిరీంద్రము విభవసాంద్ర
మలరొందు నేయూరివెలుపలఁ గోవెల
శంకరుం డాశ్రితశంకరుండు
మానొందు నేయూరిమధ్యమున స్వేద
విద్యావిశాల సద్వేద్యశాల

తే. అలరు నాయూరు వర్ణింప నయిలి యగుచు
బ్రహ్మలంతల కది సర్వభద్ర మఖిల
విద్యలకు నాకరంబు పృథ్వీసుపర్వ
పర్వ మొప్పును గాలటి భాగ్యపేటి.

తే. అందు విద్యాధిరాజవిఖ్యాతనామ
విప్రవర్యుఁడు సంబూద్రి వెలయుచుండుఁ
దనకు సహధర్మచారిణి తగినరీతి
సాహచర్య మొనర్ప గేస్తె హావణిలి.

సీ. శ్రుతిచతుష్కమునందు నతులితప్రజ్ఞ కై
శాస్త్రము లాఱును సంతరించి
స్మార్త మంతయు నొక్కసంథనధిగమించి
శ్రౌతమం దత్యంతశౌండుఁ డగుచు
నలరుజ్యోతిర్విద్య కలయంతయు గ్రహించి
వేదాంతవేత్తయై విశ్రుతుఁ డయి
ప్రకృతిశాస్త్రంబులఁ బ్రతిభాసమంచితుం
డయి మంత్రశాస్త్రమం దనితరుఁ డయి

తే. ముద్దు లొల్కకవిత్వమున ద్దెఱింగి
కావ్యములు శ్రవ్యదృశ్యముల్ గలుగఁ జేసి

యఖిలవిద్యలఁ గాంచి [illegible]
వెలసె విద్యాధిరాట్పదభిఖ్యఁ [illegible].

—: విద్యాధిరాజునకు శివగురుండు పుట్టుట :—

చ. శివుని సదా భజించెడువిశిష్టగుణుండగునమ్మహీసుర
ప్రవరునకుం గుమారుఁడు శివప్రథితప్రబలప్రసాదసం
భవుఁ డయి తోఁచె నార్వురులపై బడు నీడున నంతవానికిన్
శివగురునామధేయమునఁ జేసె మహంబు మహోన్నతంబుగన్.

తే. జ్ఞాననిధి గావున శివుం డనూనధీస
మేతుఁ డగుటం గురుం డని చేతమునఁ ద
లంచి విద్యాధిరాజు సమంచితగతి
శివగురుం డని పేర్వెట్టి శిశువుఁ బిలిచె.

వ. శివగురుండును శుక్లపక్షక్షపాకరునిచందంబున దినదినప్రవర్ధమానుండై చౌలోపనయనాదిసత్క్రియాసత్కృతుండై గురునిపంపున గురుకులంబునకుం జని శిక్షావ్యాకరణ చ్ఛందో జ్యోతి ర్నిరుక్త కల్పంబు లనుషడంగమ్ములతో నాలుగు వేదంబులును, తర్క వ్యాకరణ ధర్మ మీమాంసా వైద్య జ్యోతిషము లనుషట్ఛాస్త్రంబులును, శ్రౌతస్మార్తాదివివిధవిద్యలు నేర్చి విశారదుండై గురునను మతిం బడసి గృహంబునకు వచ్చి మాతాపితృప్రీతికరుం డయ్యె నయ్యెడ.

ఉ. కాలటికిన్ సమీపమునఁ గ్రాలెడుకొండొకగ్రామమందు వి
ద్యాలలితుండు బ్రాహ్మణుఁ డనంతతపోవిభవాభిరాముఁ డా
ర్యాలలనామనోహరపదాబ్జయుగాతిసమర్చనాలస
చ్ఛీలుఁ డనంతనాముఁడు ప్రసిద్ధికి నెక్కెను వేదమూర్తియై.

తే. వైదికకుటుంబ మూతనివాప్తక్షేత్ర
తులితపుణ్యవతీదేవి తెలసె నర్థ
వారి కార్యామహాదేవివరమువలనఁ
గలిగె నార్యాంబ యనువాక్క కన్నెమిన్న.

—: శివగురుని వివాహము :—

తే. అతఁడు విద్యాధిరాజున కనుఁగుసఖుఁడు
తనదుకన్నియ నాతనితనయుఁ డైన
శివగురున కిచ్చి యార్షధర్మవిధిఁ బెండ్లి
చేసెఁ బితృదేవతాప్రీతి చేకురంగ.

చ. శివగురుఁ డామహాస్తమును జేకొనినట్టిముహూర్తమెట్టిదో
శివమునకై మున కొ్లయి వసించెమతల్లినిఁ దండ్రిఁ గొల్చుచున్
బ్రవిమలచిత్తుఁడై గృహముపాలనముం బొనరించుకొంచు శి
ష్యవరులకున్ శ్రుతిస్మృతు లజస్రము చెప్పుచు నొప్పె నొప్పుగన్.

తే. స్నానసంధ్యాగ్నిహోత్రముల్ జపము తపము
తల్లిదండ్రులసేవ విద్యాప్రసంగ
మతిథిపూజయుఁ గాక యొం డైనకర్జ
మాతనికి నెప్పుడును లేద యనఁగ వచ్చు.

మ. తులితశ్రీ శివదేవుఁ డాతఁడు శివస్తోత్రోత్తమగ్రంథముల్
లలిఁ బారాయణ మాచరించుచు శివాలంకారము ల్మెచ్చుచున్
గలలోకంబులలో శివుం డొకరుఁడే కా కొండు లే డంచు వా
కులు గావించుచు నెప్డు లోన శివునిం గొంచు న్వసించున్ ధరన్.

వ. అతనిసహధర్మచారిణి యగునార్యాంబయు.

ఉ. అత్తకు మామకున్ మగని కార్యసపర్యల నాచరించుచున్
మెత్తనిచిత్తముం గలిగి మిత్రుఁడు తోచినదాది రాత్రియా

వ_త్తతిదాఁక యింటిపను లన్నియుఁ దీర్చుచు దేవపూజలన్
బ_త్తి పొనర్చుచున్ నతులమానికమై తనరారె నీల్వొనర్.

తే. అతిథు లభ్యాగతులు రాఁగ నార్య వారి
దేవతాస్వరూపులు గా మదిం దలంచి
షడ్రసోపేతముగను భోజనము వెట్టి
యన్నపూర్ణకు నుద్ది నా నన్నుఁ గాంచె.

శా. ఆర్యాంబాపరిచర్యలం దనియుచున్ స్వాధ్యాయనిష్ఠాపరుం
డార్యప్రాణవిభూ_త్తమాంఘ్రియుగళధ్యానైకచిత్తాబ్జుఁడై
శ్వర్యాహంకృతిదూరుఁ డాశివగురుస్వామిదేవుఁ డవ్వేళ నా
దార్యం బేర్పడ నిల్లు దీర్చుచును విద్వద్వంద్యుఁడై పేర్పడెన్.

తే. ఆతఁ డగ్నులఁ గొల్చు చహర్నిశంబు
శిష్యులకు బ్రహ్మపాఠము చెప్పుచు నతి
థులను మన్నుచుఁ గొన్నినాళులు ననంగఁ
దల్లిదండ్రుల బ్రహ్మమేధమునఁ దనిపె.

వ. ఇట్లు కలకాలంబు కడచినంత.

—: శివగురు పత్ని సంతాన విచారము :—

మ. ఒకనాఁ డార్య మనోహరుం దరియనై యోప్రాణనాథా! గృహ
స్థకళం దేలెదువారు సంతతికి నిచ్చం గొందు రద్దానఁ బై
తృక మ ప్పేగుటె కాక వంశ మభివృద్ధిం గాంచు నీమీాకు నూ
టికి నాల్గుంబదు లేదులే కొఱఁగ దాఁటెం బ్రాయ మీానాఁటికిన్.

క. పున్నామనరకమందలి
బన్నంబులఁ జివుక నీక వరతనయుం డై
త న్నుద్ధరించుఁ గావున
నెన్నంబడుఁ బుత్రుఁ డనుచు నిలలో నాథా.

తే. కాశినైనను బుత్రునికడ నైన
మడియ మోక్షము కరతలామలక మనరె
వేయునేటికిఁ బుత్రులఁ వెలయఁ గనక
వేఁగుపాపుల జన్మంబు విగతఫలము.

వ. "అపుత్రస్య గతి ర్నాస్తి" యని లోనగు నెన్నియో నన్నుతోక్తులు పలికి మఱియును.

సీ. మెఱుఁగు నా మేనెల్ల మెఱమెఱ మెఱయంగ
వేవిళ్లఁ బడునింపు వెంప నైతి
సీమంతవతు లెన్న సీమంతమున మేటి
గాజులు గొనుమేలు గాంచ నైతి
దరి లేనిపెరిమ లోఁ దగుల బందుగు లిడు
సూడిద లంద నేఁ జూడ నైతి
నోదివి పుణ్యాంగన లోదార్చుచుండ బి
డ్డఁ గనునొప్పులు పడఁ దగుల నైతిఁ

తే. దనయుఁ డని మంత్రసాని నా వినఁగ నైతిఁ
బొసఁగఁ గాయము కాయ మే మొసఁగ నైతిఁ
బసపుచీఱలు నడికట్టఁ బట్ట నైతి
వెలయ బాలింతవేష మే వేయ నైతి.

మ. కడుపుం జేతులు నాన నూని కడువేడ్కం బిడ్డ నడ్డాలు గా
నిడి కొంచున్ నెనరుంచి చన్గుడిపి యెంతే గ్రుక్కిళుల్ ద్రింగఁ బా
ల్కడుపు న్నిండఁగ నిచ్చి నూనె యొడలెల్లన్ రాసి యుయ్యాల నిం
పడర న్నిల్పుచు నూఁచి పాడు విభవంబా దీనికిం గల్గెడున్.

చ. సవురుగ నెత్తికొం చెడమచంకను బంగరుగిన్నెలోన మే
లవుకలమాన్నముం గలిపి యా వను మోఁననుఁ గన్నదండ్రి!ఃయీ

బుచుఁ దినుతాంబూలం బిడుదు ముద్దులబిడ్డ! యటంచుఁ జాల బు
జ్జగ మొనరించుచున్ గొడుకు సాఁకెగ నోములు నోచ నైతిఁగా.

ఉ. గజ్జెలు నందియల్ పదయుగంబున గల్లని మ్రోయ మెట్టుచున్
బుజ్జవ మారఁ బొత్తములు పూసి కరంబులఁ దోటివారితో
నొజ్జలకజ్జఁ జేరి చదు వొప్పఁగ నేర్చెడుపట్టితోడ నే
యజ్జున ముద్దులాడుసుక మందగ నోఁచనిదాన నైతిబో.

ఆ. మనుజజన్మ మెత్తి మఱి గేస్తురాలైన
వనజనేత్ర పుత్రుఁ గనుటకంటెఁ
బూర్వజన్మసుకృతములకు ఫలము వేఱె
నెగడఁ బోవ దధిప! నిజము నిజము.

—: శివగురు దంపతులకు యోగి దర్శనమిచ్చుట :—

క. అని యార్య దీనవదనం
బునఁ బల్కెడునంతలోన ముంగిలిఁ జేరం
జనుదెంచె నొక్కమునివరుఁ
డనుపమ తేజోనిధాన మని పేర్వడుచున్.

ఉ. వచ్చినమానితల్లజుని వారెదు రేగి నమస్కరించుచుం
దెచ్చి కుశాసనంబునను నిల్పి సపర్య లొనర్చి వీవనన్
హెచ్చినభక్తి వీచుచు నొకింతటిలోపల నేద దేర్చి మీ
రెచ్చటినుండి యెచ్చటికి నేగుచు నిచ్చటి కేగుదెంతురో.

ఉ. మీరు మహానుభావులరు మీదగుదర్శనభాగ్యసంగతిన్
మారుజ లన్నియుం దెగియె మాన్యుల మైతిమి మాకులంబు ని
ద్ధారుణిఁ బూతమై పొగడితం గొన నయ్యెఁ దలంప దైవ మీ
తీరున వత్సలత్వమును దెల్పఁగ వచ్చె నటందు మంతటన్.

వ. శివగురుండు సాష్టాంగ నమస్కారంబు గావించి సంయమీంద్రుం గాంచి మఱియును.

ఉ. ఈవు త్రికాలవేదివి మునీంద్రుఁడ వింద్రముఖాదిదేవతా
భావితమూర్తి వీడినసుభావ్యుఁడ వెల్లతలంబు మెట్టి వ
ర్తి వెఱుఁగంగరాని దెట నేని సుమంతయు లేదు నిక్క మీ
దేవికి గర్భధారణవిధి న్వివరించి వచింపవే దయన్.

చ. అనవుడు మౌనిచంద్రుఁ డను నార్య వచించెద నాలకింపు మీ
వనినటు దైవమే సనుచు నాడను గాని తపోవ్రతస్థితిన్
బొనరుచు నొక్క శైవమునిముఖ్యుఁడ నంచు వచింతు మీకు నం
దనుఁడయి శంకరుం డొదవు తథ్యము మీ కెఱిఁగింప వచ్చితిన్.

వ. అని పలుకుచు నంతలో నంతర్ధానంబు నొందె నంత శివగురుదంపతు లత్యంతానంద కందళితాంతరంగులై నాఁడు గడపి మఱునాఁ డరుణోదయమ్మున లేచి కాల్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించుకొని.

తే. వేదవిద్బ్రాహ్మణులఁ బిల్చి విఘ్ననాథుఁ
గొలిచి వేదాశిషంబులు చెలఁగుచుండ
శుభముహూర్తము రాఁ జూచి శ్రుతినినాద
మొదవ శాకునమంత్రముల్ చదువుకొనుచు.

-: శివగురుదంపతుల తపఃప్రకారము :—

వ. ప్రయాణంబై వృషభాద్రికిం జని దేవళంబుచుట్టుం ద్రివారంబులు చుట్టి స్వామిసాన్నిధ్యంబు గలిగించుకొని యొక్కచో భూభాగ శుద్ధిపూర్వకంబుగాఁ గుశాసనంబుల నాశీనులై శాస్త్రోక్తక్రమంబున జపతపోవ్రత నియమంబున నుండి పయోవ్రతంబు చేయుచు శంకరు నారాధించు చుండి రపుడు శివగురుండు.

సీ. అరుణోదయం బగునపుడు పూర్ణానది
కరిగి స్నానాదిక మాచరించి
పూర్ణకుంభముతోడఁ బుణ్యోదకముఁ గొంచు
వృషభాద్రికిం జని వేదవిహిత
మంత్రములన్ సర్వమంగళేశ్వరు నభి
షేకాదు లర్చనల్ చేసి భక్తి
భజియించి జపతపస్స్వాధ్యాయములు దీర్చి
రుద్రపారాయణారూఢిఁ దనరి

తే. శివపురాణము సాయాహ్న మవ్వలఱకును
శివుని ధ్యానించుచుఁ బఠించి శివసహస్ర
నామములు షడక్షరిని సంధానపఱచి
నిచ్చలును మూఁడువారముల్ నెఱి భజించు.

వ. ఆర్యాంబయును.

సీ. వేకువ నిజభర్త వెనుకఁ బడెనాసట్ల
శయనస్థలమునుండి సరగ లేచి
కాల్యకృత్యంబులు కడ తేర్చి పతితోడఁ
బూర్ణకుం జని జలంబులను నాడి
మడుఁగు దోవతులను జడముల జాడించి
బీరెండ వాఱిచి పింజ దీర్చి
భుజముపై జలకుంభమున కుపధానము
గా నిడుకొని భర్తకాలిజాడ

తే. గుడికిఁ జని తపోవేదికకడను విభుని
వెనుకొని వసించి పూలును బిల్వదళము
లును ఫలంబులు సందిచ్చుచును భజించె
ధవుఁ డొనర్చిన రీతిని దాఁ బొనర్చి.

-: శివగురు దంపతులకు శివుఁడాజ్ఞ యిచ్చుట :-

చ. నలువదినాళ్ళు లీకరణి నాథుఁడు దానును దేవతార్చనల్
సలుపుచు నుండ నాఁటినిశి స్వామి సమక్షమునందు భర్తకా
ళులకడ నార్య పండుకొని లో శివునిం దలపోయుచుం గనుం
గలువల నింతమోడ్చె వెనుకం దొలికోడి ధ్వనించె నంతలోఁ.

తే. ఆర్య కలలోన శివపూజ నాచరించి
యమృతనైవేద్య మొసరిం చనంతలోన
విభుఁడు తెలవాఱె లెమ్మని పిలువ మేలు
కాంచె నైవేద్యవిధి యదికాకమున్నె.

వ. తత్తఱంపడి యస్తలోదర యూరగిం పారగిం పనుచుఁ ద్రుళ్లిపడి
లేచి పతిం జూచి స్వప్న వృత్తాంతం బెఱింగించె నంత శివగురుండును.

ఉ. దీనముఖంబు దోఁప సతిదిక్కు గనుంగొని యన్నుమిన్న నా
కైనకలన్ వచింతు విను మాపరమేశ్వరు నర్చ సేయఁగాఁ
బూనితి మంత్రపుష్ప మది పూర్తిగఁ జెప్పక మున్నె గొక్కురో
నా నొకనాదు నాదుచెవి నాటెను నాటిన మేలుకాంచితిఁ.

క. ఆలో శంకరుఁ డింకఁ
జాలును మీదీక్ష నాప్రసాదంబున మీ
కీలోఁ బుత్రుం డొదవెడు
భూలోకము వానిమూలమున శాంతి కగుఁ.

తే. అనుచుఁ గలలోన వచియించి చనియె శివుఁడు
సెలవుఁ గొని పోవుదము మనిక్క కెలమి మీఱు
సుతుఁడు ప్రభవించుఁ గాని తత్సుఖము మనకు
మాత్ర మత్యల్ప మని స్వప్నమహిమ దెలుపు.

వ. అని శివగురుండు శాంతి పఠించి పడంతితోడం గూడ గృహంబునకుం జని బ్రాహ్మణసమారాధనంబు గావించి సుఖంబుండె సంత నక్కడఁ గుమారాదులు శివాజ్ఞం బడసినవారు గావున భూతలంబున వివిధ ప్రదేశంబులం బ్రభవించి రాకర్ణింపుఁడు.

-: కుమారాదులు భూమిపైఁ బుట్టుట

తే. ఉత్కలాంధ్రమధ్యమునందు నుండు విజయ
మంగళగ్రామమందుఁ గుమారుఁ డొదవి
భాట్టుఁ డనియుఁ గుమారిలభట్టు, భట్ట
పాదుఁ డన నొప్పి బ్రహ్మముం బాదుకొలిపె.

తే. ద్రావిడాంధ్రమధ్యస్థిర బ్రహ్మ మండ
నుం డని మఱియు విశ్వరూపుం డనఁ దగి
యుభయభారతిఁ బెండ్లాడి సభలఁ గర్మ
కాండమును జెప్పి విజయంబు గాంచె నపుడు.

ఆ. శోణనదము చెంతఁ జొప్పడు రాజగృ
హమున విష్ణుమిత్రుఁ డను ఘనునకు
నుభయభారతి యన నొప్పి సరస్వతి
యఖిలశాస్త్రవేత్రి యనఁగఁ దనరె.

ఆ. పశ్చిమోత్తరమునఁ బద్మనాభుఁడు విమ
లాఖ్యునకు సునందుఁ డనఁగఁ బుట్టి
పద్మపాదుఁ డనెడు ప్రథమశిష్యుం డయి
సర్వరక్షకుఁ డయి సౌరుమీఱె.

తే. ఇంద్రుఁడు సుధన్వుఁ డనెడు రాజేంద్రుఁ డగుచు
వైదికాచారనిరతుఁడై బౌద్ధజైన
వీరులం జేసఁ దీసెఁ గుమారుఁ బుచ్చి
శిక్షితులఁ జేయు తలఁపు లోఁ జేరుకొనుట.

తే. ఆశుగంబు హస్తామలకాఖ్యుఁ డయ్యెఁ
దద్దశాంశమునం బుట్టె ధరణిఁ దోట
కాఖ్యుఁ డానందగిరి యయి యవనిఁ బుట్టె
గురుఁడు ధర్మశాస్త్రములఁ గుదురుకొలుప.

వ. మఱియు శేషుండు పతంజలి గాను సూర్యసారథి యగుననూరుండు సునందనుండు గాను వరుణుండు చిచ్ఛుఖాహ్వయుండు గాను మఱియు ననేకు లగు దేవత లనేకభూదేవతలు గాను భూతలంబునం బుట్టి రని చెప్పిన శ్రోత లవ్వాలివృత్తాంతంబు చెప్పు మని కథకు నడుగుటయును.

ఆశ్వాసాంతము

శా. స్వార్థత్యాగము చేసి దేశమునకున్ సర్వస్వ మర్పించి ప్ర
త్యర్థివ్రాతము లేనిచందమున నై ధర్మార్థకామంబు ల
త్యర్థప్రక్రియ నాచరించుచును దేహం బెన్న లోకోప కా
రార్థంబే యనుపేరుశాస్త్రిసుతు సత్యాఖ్యున్ శివుం డేలుతన్.

శా. నే నీవాఁడను నన్నుఁ బ్రోవు మనుచున్ నిక్కంబు భాషించినన్
వానిం బుత్రునికన్న మిన్నగను సంభావించి తత్తన్మనో
నూనార్థంబులు దీర్చి పేర్చినదయ నోషించి రక్షించు వి
జ్ఞానానందమయాంతరంగుఁ డగునా సత్యుండు నిత్యుం డగున్.

స్రగ్విణీ వృత్తము

సత్యనారాయణున్ - సత్యపారాయణుఁ
నిత్యదానాంచితున్ - నిర్మలాంతర్గతుఁ
ప్రత్యయారాధకున్ - ప్రాజ్ఞసంబోధకుఁ
సత్యనారాయణ - స్వామి ప్రోచున్ సదా.

గద్యము

ఇది శ్రీమహామహోపాధ్యాయ కలాప్రపూర్ణ కవిరాజ
కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
ప్రణీతంబైన జగద్గురు చరిత్రమునఁ
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

జగద్గురు చరిత్రము

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీయాలమూరుపురమున
శ్రీయున్ సంపదయుఁ దనకుఁ జేదోడుగ భ
ద్రాయితమతి యై సత్య
శ్రీయుతనారాయణుండు చెన్నలరారున్.

—: ఆర్య గర్భవతి యగుట :—

వ. అక్కథకుండు శ్రోతల కి ట్లనియె నట్లు వృషభాద్రినుండి వచ్చి గృహంబున దేవతాబ్రాహ్మణసమారాధనంబు గావించుచు జాయాపతు లత్యంత సౌఖ్యంబునం దేలుచున్నకాలంబున నార్యాంబ గర్భవతి యయ్యె నయ్యెడ.

క. నెల దప్పెఁ గోర్కు లొప్పెన్
బలుకులు నడకలును జాల బడలికఁ జెప్పెన్
బలువేవి ళ్లొగిఁ గప్పెన్
వెలవెలనై మోము కళలవిప్పుం గుప్పెన్.

క. ఇల రెండు తేలముతోడన్
వెలుగొందెడుకొడుకు లోన వెలసినకతనన్
నెలఁతుక యొడ లయ్యెడలం
దళతళ మనుకాంతి నలరెఁ దగఁ బిరికింపన్.

తే. వెలఁదిమిన్న పాలిండ్లకుఁ బిశ్రుకుచ్చుకున్న
నడుమ నుండి శ్రీ ధన నోళ్ళున్నముమ్మ ద్విత్వులఁ
బ్రబలె ధనికుల నిరుపురఁ బట్టి కరుణ
వడసి చను బీద జగమునఁ బ్రబలు టరుదె.

ఆ. ఇట్లు నీరు మోసి యెలనాగ తొమ్మిది
నెలలు నిండినంత నలరు రాధ *
మునను శుక్లపక్షమునఁ బంచమిన్ భాను
వాసరమునఁ బట్టపగటివేళ.

—: శంకరుని జననము :—

క. ఇన శని కుజు లుచ్చగతిఁ
గొన గీష్పతి కేంద్రమందు గొన బొందగఁ ద
క్కిన గ్రహములు శుభగతులం
దనరఁగ శుభలగ్నమందుఁ దనయుం గనియెన్.

చ. నెఱి లగనంబునం బొడమి నిద్దపు తేజున వెల్గుచున్న య
చ్చిఱుతను మంత్రసాని తన చేసురియం దగ బొడ్డు గోసి పో
గరితలు లాలవోసి వెనుకం బొడితోఁ బొగవేసి యుయ్యేలం
బఱచిన మెత్తలం దునిచి పాటిలుపాటలు పాడి నూఁచుచున్.

ఆ. గాలి దూలి సోకి కందు సెడక యుండ
జల్లి బూదె వేల్పు వెల్లకులును
నూఱి పొగలు వేసి నోములు నోఁచిరి
పేరటాండ్రు భక్తి పేరుగొనఁగ.

---

* కొన్ని గ్రంథములలో వైశాఖశుద్ధదశమి యని యున్నది. రాధము= వైశాఖము

చ. కొమరుఁడు పుట్టినంతటన కోరిక లీఁక లెత్తఁ బండితో
త్తముఁడు శివాఖ్యభూమిసురతల్లజుఁ డల్లన నాఁడె జాతక
ర్మము నొనరించి బ్రాహ్మణసమాజసమంచితవేదనాద ము
త్తమగతిఁ గ్రాలఁగాఁ జలిపె దానము లెన్నియొ యెల్లవారికిన్.

తే. కాలటిం గల్గువారికి గట్నములుగ
నింటివరుసను వస్త్రము లిచ్చి పప్పు
బెల్లములు పండ్లు వచ్చినపిల్లల కిడి
మహము గావించె శివగురు వాహహాహ యనఁగ.

వ. అక్కాలంబున.

సీ. జడలు గట్టినచుత్తి జాబిల్లి వలె రేక
నొసటఁ గన్నుంబలె నెసఁగుమచ్చ
పటికంపుడాల్ మేనఁ బరువు లెత్తెడుతీరు
గళమందుఁ గటితాల గెలుచునలుపు
మూపురంబులపయి మువ్మెనవాల్ గుర్తు
లుదరంబునం బాములాకుజాడ
జడలలోఁ బడి పాఱ సాఁగెడుబయలేటి
తరగలచిన్నెలు దాల్చుమచ్చ

తే. వచ్చి కనుగొంచుఁ బేరటాం డ్రచ్చెరువుగఁ
పరమశివునంశమునఁ జేసి వసుధ నవత
రించె నిట్టు లార్యాంబ కావించినట్టి
పుణ్యపరిపాక మని మెచ్చి పోవుచుండ్రు.

ఆ. పురిటినాళ్లు గడచి పోవునంతట బార
సాలఁ జేసి శివప్రసాదమునను
సంభవించెఁ గాన శంకరనామ మా
శిశువునకుఁ బొనర్చె శివగురుండు.

—: కుమారుని గదిలో నద్భుత దర్శనములు :—

మ. ఒకనాఁ డార్య కుమారుఁ డొట్టె నిడి యెన్నో పాటలం బాడి ని
ద్రకుఁ గన్మోడ్చినవాని వీడి మెసవం దా లోనికిం బోయి కొం
డొకయంతం జనుదెంచి దవ్వులఁ గుమారోత్సాహముం జూచి నా
డక హార్వారున బొమ్మ కొట్టుకొను చేష్టం జొచ్చె నుచ్చైర్గతిన్.

వ. ఆరోదనంబు శిష్యులకు వేదపాఠంబు చెప్పు శివగురుండు విని నిశ్చే
తనుండైన ట్లుండియుం బెండువడి వడివడిం జని పుడమిం బడి బడి
బడియుడలుపడఁతిం గని పట్టి లేవనెత్తి తత్తఱంపడుచు గద్గద
స్వరంబున నిట్లనియె.

తే. ప్రాణసఖి! యేమి యీమాడ్కి బైసిమాలి
నేలఁ బడి యేడ్చుచుంటి వి ట్లేల వచ్చె
కొడుకుకుఱ్ఱఁడు కుశలి యొక్కొ యెదేని
దేహరుజ వచ్చెనో చెప్పఁ దివురు మనుఁడు.

తే. వడఁకుచుం బాము పా మదె పాపనిమెయిఁ
జుట్టుకొని యాడుచున్నది చూచితి నయొ
పాముఁలస్పృశింపు పిలువుఁ డో ప్రాణనాథ !
ప్రాణ మిచ్చిన వాని కేఁ బ్రాణ మిత్తు.

తే. అనుచుఁ సతిమాట చెవిఁ బడునంత శివగు
రుండు నిలువెల్ల నీ రగార నొండు గనక
పుడమిపై వ్రాలె హా! పుత్ర! పుత్ర! యనుచు
నంతలో వారిశిష్యులు కొంత తేర్చి.

వ. లేవనెత్తి వారిలోనున్న వారు కొందఱు కుమారశయనస్థలంబునకుఁ
జని చూచు నంత.

ఉ. పాముసు గీము లేదు గురువర్య! కుమారుఁడు నవ్వుమోముతో
నాయెయి సీయెయిం గనుచు నాటల నాడుచు నుండె నంచు వా
రామె కుఁ బుత్రుఁ జూపి కనుమా! జననీ! యహిభూషుఁ డీసుతుం
డేమిటి కిట్లు కుందెదవొ యేటికి వచ్చెను మీకు నాపదల్.

చ. గురువర! నూఁడు మన్నఁ గనుఁగొంచు నతం డది చిత్తవిభ్రమం
బరయఁగఁ జీమ కైనఁ జొరనైతి లభింపనియింటిలోని కే
కరణి సరీసృపంబు చొరఁ గల్గెడు నక్కట! పుత్రమోహ మీ
ఖరుస ఘటిల్లఁ జేసె నని పల్కుచు శాంతి వహించె నంతటన్.

వ. ఆర్యాంబయుఁ దనచిత్తవిభ్రమంబునకు సిగ్గుపడుచుఁ గుమారుం గదిసి యెత్తుకొని పా లిచ్చి పండుకొనం జేసె నంత.

ఆ. మఱియొకప్పు డార్య వరసుతునకు నుగ్గుఁ
బాలు పోసి జాళువాయుయ్యేలఁ
బండుకొనఁగఁ జేసి పాటలు పాడుచు
నిదురవుచ్చి యిచ్చ గదుగుకొనఁగ.

ఆ. జలక మాడ నెంచి చనునది పతి డాసి
తనయుఁ జూచుచుండుఁ డనుచుఁ జెప్పి
వడిగ నడచె నప్పుడు పార్వతీపరిణయ
చిత్రగాథఁ జదువు శివగురుండు.

వ. దానిం గట్టిపెట్టి పట్టి పండుకొనియున్నచోటికిం గ్రన్ననం జను దెంచె నంతలోన.

ఉ. తెల్లనిమేనికాంతి నలుదిక్కులు పిక్కటిలంగఁ జేయుచున్
గల్లని గంట మ్రోయుచును గంఠమునం దగులంగ గంగియె
ద్దల్లనఁ జెంత నిల్వ నలినాయతలోచన చంద్రరేఖతో
నల్లనిమేనితో శిశువు నర్మిలి ముద్దులు గొంచు నుండఁగన్.

వ. శివగురుండట్టి చూచి లోని కడుగువెట్టునంతలో నెద్దును ముద్దియ యుం గానరామి కచ్చెరు వంది మెచ్చుచుం దనలోన.

క. ఈతఁడు త్రిజగన్నాథుం
డీతనిఁ గనిపోవ నందికేశ్వరుఁడును గా
రీతన్వంగియు నని యే
మో తలఁచుచుఁ దఱిసి పుత్రమోహితుఁ డగుచున్.

వ. కొడుకు నెత్తుకొని ముద్దులాడుచు నంతలో జలకమాడి వచ్చిన నిజ కాంతకుఁ గొంత కొంత తనకెఱుంగవచ్చిన తెఱం గెఱింగించె నార్య యు నబ్బురంపడుచుఁ గొడుకుం దిగిచికొని మంత్రాక్షతలు చల్లి రక్షాబంధనంబు గావించి పాలిచ్చి పండుకొనం జేసె నంత మఱియు నొక్కసాయంసమయంబునఁ గుమారు నొక్కరుని శయన గృహంబున విడిచి తల్లిదండ్రు లింటిపనులవెంటం జని రప్పుడు.

ఉ. నల్లనిమేనివాఁడు మఱి నాలుగుమోములవాఁడు మేనిపై
నెల్లెడఁ గన్ను లున్నతఁడు నెండతో కావులు గట్టుకొన్న వా
రల్లన బిడ్డఁ డున్నకడ కాగతులై ప్రచరించుచుండి ర
ఫ్లల్లన మేర్పడ న్మ్రొలఁగుచుండెడు శిష్యులు గాంచి రందఱున్.

వ. కాంచి వడవడ వడంకుచుం బోయి గోసేవ చేయుచున్న గురువులం గాంచి భయంబు సభినయించుచు గద్గదస్వరంబున.

శా. బాబో! బూచులు నాఁగఁ దోఁచెడిని బైపై దారి వా రెందఱో
మీబాలుండు పరుండుచోటునకుఁ బేర్మి న్వచ్చి యేమేమొ వా
రాబిడ్డం గని మాటలాడుకొను చున్నట్లారయ న్వచ్చెడిన్
మాబీతిం గన లేమె దెట్టు లగునో మాప్రాణముల్ వోయెడున్.

వ. అనిన నా జాయాపతులు గొల్లునం దురపిల్లుచు నొక్కలంగన కుమారగృహంబునకుం బఱతెంచి నలుగడం గలయఁ బఱికించి

యొద్దియుం గాంచఁజాల కది శిష్యులప్రమాదం బని వారి మందలించి రిట్లు పరమాద్భుతంబు లెన్నియో యప్పుడప్పుడుచూపట్టుచుండ దిన దినప్రవర్ధమానుఁడై కుమారుండు రెండు మూడేడుల యీడుగల వాఁడై యాటలుం బాటలు నాడఁ జొచ్చె నప్పు డార్యామనోహరుండు.

ఉ. లోకముతోడివాఁ డనుచు లోఁ దలపోయఁగ రానియట్లు గా
నా కొమరుండువర్తిలుట లారయుచుం దనజన్మపత్రికన్
వాకొనవచ్చుమారకమువార్త లెఱుంగుటఁ గన్నబిడ్డకున్
గైకొనఁ జేయ బ్రాహ్మ్య మొకకాలమునం దలపోసె వాసిమై.

క. గర్భాష్టమాబ్దమున వి
ప్రార్భకునకు విహితమైన నైదవయేడున్
నిర్భరధర్మం బనుచున్
స్వర్భవు లుపనయనవిధులఁ బలికిరి స్మృతులన్.

—: ఉపనయనము-గురుకులప్రవేశము :—

తే. వేదమాత్రోపదేశము విధి నొనర్చి
చదువఁ బెట్టెద నింతలోఁ జదువుసుతునిఁ
జూచి యానంద మొంది నేఁ జూడఁ బోదు
నమరపురి కని యార్య కయ్యది వచించి.

వ. విద్వజ్జనానుజ్ఞం బడసి పంచమాబ్దప్రారంభంబునన చౌలవిధిం బొందిన శంకరునకుఁ బంచశిఖలం గల్పించి కౌపీనంబు గట్టఁబెట్టి యేణాజినంబుతో యజ్ఞోపవీతంబును బాలాశదండంబును ముంజరశనయు నమరం జేసి నంత నుపనయనాధికారము సిద్ధింపం జేసి వేదమాత నుపదేశించి చతుర్థదినంబున మేధాజననాదికలాపంబు గలిగించిన

పదంపడి కాలటి కింతదవ్వున నున్నవిప్రాగ్రహారమున సాగ్నిజి
త్సర్వతోముఖయాజి గురుకులంబునఁ జదువం బెట్టె నంత నక్కు-
మారుఁడును.

చ. గురుకులమందు విద్యఁ గయికొనఁ జనుదెంచిననాఁటినుండి యు
య్యరుణుఁడు తూర్పుకొండదరి కాగతుఁ డయ్యెడునట్టివేళ ని
ద్దుర విడనాడి లేచియును దోడన కల్యము లెల్లఁ దీర్చి చె
చ్చెర నదిఁ నాడి వారిచి శుచివ్రతుఁడై చనుదెంచి యింటికిన్.

తే. అగ్నికార్యము దీర్చి రామాయణంబు
చదివి గురునకు మ్రొక్కి తత్సవిధమందుఁ
గూరుచుండి సహాధ్యాయకోటిలోన
వల్లె వేయుఁ గుతపవేళ వచ్చుదనుక.

శా. ఆపైఁ శాంతి పఠించి లేచి నదినీ రాడంగ నై సాంజియున్
గౌపీనంబు పలాశదండమును వేడ్కం బూని చేఁ బాత్రమున్
రూపం బందినబ్రహ్మమో యనఁగ నారుద్రుండు భద్రాకృతిన్
రూపింపంబడి పోవు మాధుకరముల్ రోయన్ బురీవీథికిన్.

ఆ. ఇట్లు కొన్నినాళ్ళు లేఁగినపిమ్మట
నొక్కనాఁడు భిక్ష మొందుపొంటె
ధరణిసురులవీథిఁ దిరుగుచు నొక్కచో
నొక్కవిప్రగృహము నొద్ద నిలిచి.

—: శంకరుఁడు మాధుకరమున కరుగుట :—

తే. "భవతి! భిక్షాం ప్రదేహి మే బ్రహ్మచారి
ణే" యనుచుఁ బల్కు లోపల నే వసించి
హీనమును దీన మగువాక్కు తేటపడఁగఁ
బలికె గృహమేధినీమణి తెలియ నిట్లు.

మ. అనఘా! ద్రోమొక్కఁడ నామనోవిభుఁడు భిక్షార్థంబు పై వీథికిన్
జనియె న్వచ్చెదు నింతలో క్షణము విశ్రాంతిం గొన న్వేఁడుదున్
గన నిప్పచ్చర మింట నయ్యోడిని నాఁగన్ శంకరుం డామె మా
సినజీర్ణాంబర మింత కానఁబడ వాసిం బొసె నం చెంచుచున్.

తే. గరిత! భక్తము లేకున్నఁ గాయ గాని
పండు గానీ యిడుము దానఁ బడసి తృప్తిఁ
గదలి పోవుదు ననిన నాసుదతిమిన్న
బదులు పలుకక కొంతలోఁ బలికె నిట్లు.

ఉ. ఎంగిలిచేతఁ గాకిపయి నేయనివారము తొంటిపుట్టుకన్
మంగళ మెట్లు కూడెడిని మాగృహమందు దరిద్రదేవతా
సంగతియే గిరం బిఘదు సాపడ లే దన నేలఁ జుట్టుకో
సంగముఁ గప్పుచింపియుఁ గటా! కనరా దని చెప్పఁ జాలెదన్.

వ. అయ్యో! నాకన్నతండ్రీ!

చ. అకటకటా! యహూస్సుఖమునం దెటునంటిదురాత్మఁ జూచితో
యొక మెతు కైనఁ బొందుపడ కుండుదరిద్రులకొంప కెండవేఁ
డికి నలుకాళ్ళు పోకఁగఁ గడింద్రిశమం పడి వచ్చి తీవు నీ
వొకసుకుమారమూర్తి వని యుల్లము తల్లడ మందుచుండెడిన్.

శా. ఎంతోపాపము చేసి పుట్టితిని నే నీనీకు నాచేతితో
నింతన్నం బిడ నోచ నైతి నకటా! యేకాయయే నిచ్చి లో
సంతోషింత మటన్న నద్దియును బూజ్యం బయ్యె నోబిడ్డ! నా
సంతాపం బెటులాఱునో యనుచుఁ బెల్చన్ రాల్చె బాష్పంబులన్.

వ. శంకరుండును గుండెలు తలుగుకొని పోవునవ్వనితామణివాక్యంబు లాలకించి జాలింబడుచుఁ గవాటంబువంకఁ గన్ను లెట్టి యి ట్లనియె.

ఉ. (వ్రాఁకుచు వచ్చు నాబుడుతపాణితలంబునఁ గాంచి * ధాత్రికా
మీఁ కివి యుండునే యొకఁడు మెక్కఁగ నిమ్మన నమ్మహాసతీ
లోకవతంస మెంతయును లోనఁ దలంకుచుఁ దండ్రి! మాకడన్
వాకొన నివ్వి లేవు పెరవార లొసంగిరి నాదుపట్టికిన్.

ఆ. అనుడు నీదుతనయు నడిగి దానిని నా కొ
సంగు మెంగిలనుచు సంశయింప
ననిన నామె సుతునిఁ గని చేయి చాచిన
నతఁడు కొఱుకుకాయ నంబ కిచ్చె.

వ. ఆమెయున్ దానిశుద్ధోదకంబులం గడిగి శంకరుని హస్తపద్మంబునం
బడవైచిన నతండు పరిగ్రహించి నోట వైచుకొని నమిలి మ్రింగి
యాచమించి లేచి మార్గంబు వట్టి నిర్గమించుచుం దనలోన.

సీ. కటకట! యీ గేస్తు లటమటకై కట్ట
బట్టకుఁ బొట్టకు బడలుపడుచు
వేఁగించుచుండి రీవిధమునం గాలముఁ
గన నాకు మిగుల సంకటము గలిగె
మొలఁ దిరుగని చింపి గలుగుట నాకంటెఁ
బడ సంశయించె సిగ్గడర గరిత
చింతకాయైనను జీడికాయైనను
లేకుండ నింట నీలేమిడికిని

తే. మూల మాలచ్చి యామె కేమూలనైన
నింత కనికర ముండిన నిట్లు చేయు
నే కృపాహీనురా లామె నేమి యనఁగఁ
గల మనుచు లోనఁ దలపోసెఁ గలుములచెలి.

ధాత్రి=ఉసిరిక కాయ;

—: శంకరుఁడు బంగారువర్షము కురిపించుట :—

శ్లో. భో లక్ష్మి! భో లక్ష్మి! భో విష్ణుపత్ని!
కుత్రాసి నీచాలయావాసదాసి!
త్యక్తానుకంపే! సదాతిప్రకంప్రే!
త్వాం కిన్ను వక్తవ్య మవ్యక్తరక్తే!

శ్లో. యుష్మత్ప్రసంగాత్తు లోకేఽతిభంగాః
నూనం భవం త్యత్ర వారాశిపుత్రి!
ఆవాహయామ్యద్య ధాత్రీసుపర్వ
ప్రస్తావనార్థం స్తుతిం సంప్రయుజ్య.

వ. అని ప్రస్తుతించుచున్నంత నాతనికట్టెదుట.

సీ. పసుపునిగ్గులతోడ మిసిమిఁ దేలెడుమేను
జాళువాపైఁడితో మేల మాడఁ
దోఁబుట్టు వగుచందుతోఁ దులఁదూఁగెడు
నగుమోము వెన్నెలఁసొగసు లీనఁ
దులఁ గాను నీ కని తెలుపుట కనునట్లు
కెంగేలఁ గెందమ్మి క్రేళ్ళువాఱ
వెలిపట్టు పుట్టంబు వలెవాటులో నుండి
రవణాలరవరవల్ రమణ మెఱయఁ

తే. గనుల నానందబాష్పముల్ క్రాలుచుండఁ
గచభరంబున మెల్లనఁ గాళ్ళు లిడుచుఁ
గలుము లొలికెడువాల్గంటి కరుణతోడ
శంకరస్వామికెలన సాక్షాత్కరించె.

వ. అట్లు సాక్షాత్కరించిన మహాలక్ష్మిం గాంచి నమస్కరించి సాక్షా
చ్ఛంకరుం డగుశంకరుం డి ట్లనియె.

తే. ఇంతమాత్రము దయలేనిహృదయము గల
దాన వీ వని యెఱుఁగ నే దానవారి
జాయ వీ వగుటన యేమొ జనని! యిట్లు
ఱాతిగుండియదాన వే వైతి వకట!

చ. చదివినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు సజ్జనసమ్మతుఁ డిద్ధబుద్ధి దు
ష్పదముల కేగనట్టిఁడు ప్రసాదగుణుం డగు వానిపత్నియుఁ
బదుగురిలోనఁ జెప్పుకొన వచ్చెడునట్టిది సాధ్వి యామెకు
న్మెదు కొకఁ డైన లేనటులు నీవు పొనర్చితి వేమి చెప్పుమా.

ద్విపదము. అన లక్ష్మియనియె నోయమలస్వభావ
మును వీరు వేఱకిం బుడిసెడుగంజి
యును బోయ కుండినయుద్ధతు లగుటఁ
జనుదెంచె లేమి యీ జన్మమునందు.

ఉ. నావుడు శంకరుం డనియె నా కిపు డామలకం బొసంగె భూ
దేవసతీవతంస మది తియ్యము పేర్పడ నే భుజించితిన్
గావున నాగృహస్థుల కొకానొకనాఁటికిఁ వీఁగి పోని శ్రీ
నీ విడ వేఁడుచుంటి నన నీరజలోచనభామ ప్రేముడిన్.

చ. శివుఁ గని నీదునాజ్ఞమెయిఁ జేసెద నంచు వచించునంతలో
దివముననుండి వర్ష మటు ధింధిమిశబ్దము పుట్టె బ్రాహ్మణ
ప్రవరునియింటిలోఁ బడియె బంగరుధాత్రిఫలాటువుల్ భరం
బవు నటు కుప్పతిప్ప లయి యావరణం బది నిండ మెండుగన్.

వ. అంతలో నమ్మహాలక్ష్మి యంతర్ధానంబు నొందె శంకరుండును సంతసించుచు నింటిమొగంబు వెట్టె నట్టియెడ నాగృహమేధి యాయాచారంబు చేసికొని వచ్చి మచ్చెకంటివలన నంతయు నెఱింగి పరుగుపరుగునం బఱచి పోయి పోవువానియడుగులం బడి ప్రార్థించి తెచ్చి పాద్యం బిచ్చి పూజించి సభార్యుండై యి ట్లనియె.

ఉ. నీ వొకబ్రహ్మచారి వని నే నెటు నమ్ముదు బ్రహ్మలంతలే
దేవురుగొట్టు నైననను దేర్పఁగఁ జాలరు నాకుటుంబమున్
బ్రోవఁగ నైనదేవుఁడవు మోహమునం బడి మున్గి తేలుమే
మీవగ నుత్తమస్థితికి నేగఁగ నైతిమి శంకరప్రభూ.

వ. అని సతీసహితుండై వాని పాదలంబులం బడినఁ బరమేశ్వరుం డగు శంకరుండు వారి లేవ నెత్తి మీపుణ్యంబు మంచిది యది మిమ్ముఁ గాచి నది నే నిందు నిమిత్తమాత్రుఁడ నని సముచితసంభాషణంబులు భాషించి భూషించుచు వారి నామంత్రించి గురుకులంబుఁ జనియెనంత.

చ. గురుకులమందు విద్యఁ గొనుకుఱ్ఱఁడు మాధుకరాన్నభోజనం
బరుదుగఁ జేయువాఁ డొకగృహస్థునియి ల్లది నిండునట్లు బం
గరు గురియించె నంట హరికాంతకటాక్షముఁ గల్గఁ జేసి య
బ్బుర మిది యంచుఁ బౌరులు సముత్సుకతం గన వచ్చి రాతనిన్

వ. వచ్చి గురుననుమతిం బడసి శంకరకుమారుం దరియ వచ్చి.

సీ. నాబిడ్డకాన! ని స్సనినదంపతు లెట్టి
పుణ్యాత్ము లో యని పొంగువారు
చిన్నికుఱ్ఱఁడ విట్టి చెల్వై యె ట్లెటఁగితి
వీవ దేవుఁడ వని యెంచువారు
బంగారుతండ్రి! నీ సింగార మెన్న శ్రీ
గన్నవాఁడవ యని యెన్నువారు
మాపాలిభాగ్యమా! మాకులదైవమా!
మ మ్మేకురా యని మరగువారు

తే. ముద్దు గొనువారు చుబుకంబు పుణుకువారు
మ్రొక్కువారు కవుఁగింటఁ బొదువువారు
కనుఁదొవల లేతచేఁ యద్దుకొనెడువారు
నయిరి శంకరుఁ గన వచ్చినట్టివారు.

కలుగ కుండునో యని కళవళంపడుచుఁ గాలటికిం గాలినడకం జని మరణశయ్యం బడియున్న తండ్రికిం దల్లికిం బ్రదక్షిణనమస్కారంబులు గావించి శయ్యం జేరి తండ్రిమేనిపైఁ జేయి వైచి కంట నీరు వెట్టుకొనుచుండె నప్పుడు.

—: శివగురు చరమదశ :—

ఉ. తల్లియుఁ బుత్రునిం గనుచుఁ దల్లడపాటునఁ గంట నశ్రువుల్
జల్లని రాల నేడ్చుచుఁ బ్రసంగ మొకింతయుఁ జేయ లేనిదై
గొల్లునుశబ్ద ముప్పతిలఁ గొడ్కును జూచుచు నేలఁ గూలె న
ప్డల్లన విచ్చి కన్నుఁగవ నాశివదేవుఁడు చూచి పుత్రునిన్.

ఉ. చేతులు చాచి కౌఁగిటను జేరిచి యట్టిటు కన్నతండ్రి! నీ
వీతఱి వచ్చినాఁడ వట వే ననుఁ జూడఁగఁ బారవిఘ్న మి
ట్లాతత మయ్యెనే యనుచు నారట మందెడుతండ్రిదిక్కు మో
మై తనయుండు మీఁయనినయట్టులు గా దని మ్రొక్కి యి ట్లనున్.

ఉ. నాలుగు వేదముల్ మఱియు నాలుగు రెం డగుశాస్త్రముల్ పురా
ణాలును ధర్మశాస్త్రములు నన్ని యెఱింగితి సత్కవిత్వముల్
మేలు బళీ యనన్ సలుప నేర్చితి గానమునందు మేటి యీ
బాలుఁ డటంచు నన్ బొగడువా ర్గల రోపితృపాద! వింటివే.

తే. అనుడు శివగురుఁ డి ట్లను నల్లనల్ల
యేను ధన్యుఁడను బిత్రాణ మీఁగికొంటి
నిన్నువంటికుమారునిఁ గన్న దాన
నేను బోవుదు నీతల్లి నిన్ను నోము.

వ. అని యర్ధాంగిమోముపై దృష్టి నిగిడించి కుమారునిచేతులు తన తలక్రిందం జేర్చుకొని నారాయణస్మరణంబు చేయుచు యోగం

బనుసంధించె నంతలో నాతనిప్రాణంబులు బ్రహ్మరంధ్రంబు పగిలించుకొని శంకరుండు చూచుచుండ నర్చిరాదిమార్గంబునం బోయి సూర్యమండలంబునం జొచ్చె నంతఁ గుమారుండును.

మ॥ ప్రాణనాథునిమేనిపైఁ బడి బారుబారన్ని యేడ్చుచున్
బ్రాణముల్ విడ నున్నతల్లినిఁ బట్టి లేవఁగ నెత్తి వి
జ్ఞానశేవధి వీవు ప్రాకృతజంతువట్లిటు లేడ్వఁగా
నౌనె ప్రత్యహ మిట్లు కన్గొన వట్టె ప్రాణులపోకడల్.

ఉ. మాయ జగంబుఁ గన్గొను మార్గము తప్పినదాననై యిటుల్
పాయనిదుఃఖభారముగ బమ్మెటిలం జనునమ్మ బ్రహ్మముల్
నీయెడఁ గట్టుకొంటి వది నేను నెఱుంగుదు నిన్నుఁ బోలువా
రేయుగమందు నేఁ బొడమిరే ధరణీస్థలి ముందువెన్కలన్.

వ. తల్లీ! యింక నైన నీ వీలోకవృత్తాంతంబు చిత్తంబునం దలంచుచుఁ బ్రశాంతి వహింపు మని యుపశమిల్లం బలికి సేదదేర్చి పదంపడి బ్రహ్మమేధవిధిం జేసి తండ్రికిఁ బ్రేతసంస్కారంబు నిష్కర్షిల్లఁ జేసి బ్రహ్మవేత్తలకు గో భూ తిల హిరణ్యాది దానంబు లెన్నియేని కావించి తల్లిమనుగడకుం జాలినంత ద్రవ్యం బుంచి తక్కిన దంతయు బ్రహ్మసాత్కృతంబు గావించి తల్లిద్రవ్యంబునుండి యట నదీ పాతంబు గానున్న కృష్ణాలయం బామె పేరం గట్టి ప్రతిష్ఠించి కృతకృత్యుండై తల్లి నెల్లవిధంబుల నూఱడిల్లం బలుకుచు నామె పోషణంబున నల్లారుముద్దుగాఁ బెఱుఁగుచుఁ గాలక్షేపంబు సేయుచుండె నక్కాలంబున.

—: శంకరుని విద్యా విశేషాదికము :—

శా. వీణాగానముతోడ సామమును వేవేరీతులం బాడుచో
గాణల్ రాణ లెసంగ మూఁగికొనుటల్ గా దెందు నెం దుండు ని
ద్రాణంబుల్ పికముల్ మయూరములు తద్రాగస్వరప్రక్రియన్
ద్రాణం జేర్పడఁ గూడి పాడుటకు నా దర్పించి కూయుం గడున్.

ఉ. వీణ ధరించి సామమును విన్ననువొప్పఁగఁ గూర్చి పాడుచో
వీణియ పల్లవంబులను బెట్టను మెట్టులపట్ల మేల్మెఱుల్
ప్రాణము గల్గినట్టు లయి వారి స్రవించె నొకింతవేళ కా
వీణ ధ్వనింపఁ జాలమికి వీఁగక పాడు నతండు వీణ నా.

సీ. పుంస్కోకిలములను బొందు పొం దనఁ జాలు
స్వరము చిల్కల కుద్ది వచ్చుపలుకు
పున్నమజాబిల్లి కన్న మిన్నగుమోము
వెన్నెల వెదఁజల్లు చిన్ననగవు
కమలదళంబులం గాదు కా దనుకను
లింద్రనీలంబుల నేలునెఱులు
కొదమసింగములకు బదులాడఁ గాఁ జాలు
లేఁగౌను కడుపుపై నాగరేఖ

తే. ధవళధవళంబు లగుజన్నిదములతోడ
మిసిమి మీఱెడుమేచాయ మిసమిస మని
పుడమిపైఁ గలచీఁకట్ల వెడల నడువ
శంకరకుమారుఁ డానాఁట సౌరుమీఱె.

సీ. కడఁగి పాల్కడలితోఁ గౌఁగిలింతలఁ దేలి
కైలాసగిరిమీఁదఁ గాలు వెట్టి
మలపట్టితేనితోఁ జెలికార మొనరించి
గిబ్బరాయని మీఁదఁ గెరలకెక్కి
ఱిక్కరాయని తోడ నెక్క సక్కెము లాడి
యలవేలుఫులగౌరు నక్కుఁ జేర్చి
వెలిమ్రాఁకుతోఁ గోఁకలనెల్ల నెలకొల్పి
చిలువ యేలికతోడఁ గలసిమెలసి

తే. నారదమునీంద్రునిం దొట్టి వారి గెలిచి
యలుముకొని ముజ్జగంబుల యందు విరిసి
ప్రోడయై తిరుగాడుఁ శ్రీ భూతమహిమ
కీర్తితుం డగుశంకరు కీర్తికాంత.

—: శంకర వివాహ విచారము :—

క. జగదేకసుందరుండును
దిగంతరవ్యాప్తకీర్తి దీపితజన్మాం
డగుశంకరునకు నెందఱో
తగువారల్ కన్యల నిడుతలఁపు గలుగుటన్.

వ. కాలటికిఁ గాలు గదలించుకొని వచ్చి తెలియం జెప్పిన నతండు.

ఆ. తనకుఁ బెండ్లియాడుతలఁపు లే దని చెప్పి
వారినెల్ల సాఁగఁ బంపె నపుడు
తల్లి తనయు తలఁపు తెల్లంబుగా విని
యిట్టు లనియె నొక్కపట్టునందు.

మ. తనయా ! నాల్గగు నాశ్రమంబుల గృహస్థం బాశ్రమం బుత్తమ
త్వనిరూఢిం బొలుపొందు నిందుఁ బురుషత్వం బంది జన్మింపనై

జనుఁ డాడిం జదువంగనై విబుధుఁడై సాధ్వీమణిం బెండ్లియై
తనయుం గాంచి యజించువాఁడె పురుషత్వప్రాప్తికిం పాత్ర మా.

వ. కావున నో కన్నతండ్రీ ! నీ వవిజ్ఞుండు వోలె వాదంబు సేయుచుఁ
బెండ్లియాడ నని వ్రతంబు వట్టి వ్యర్థుండవు గాక.

ఉ. మంచికులంబునం దయినమాన్యచరిత్రను బెండ్లియాడి శ్రు
త్యంచిత ధర్మకర్మములయం దయి యాగము లాచరించి పెం
పెంచుచుఁ బుత్రులం గని పితౄణము దీర్చి గృహస్థధర్మముల్
మించినసంప్రదాయమున మేలు ఘటిల్లఁగ నుండు మాత్మజా.

చ. గురువు లపుత్రజాతకునకున్ గతి లే దని చెప్పుచుండ్రి నీ
వరసితి వేదశాస్త్రములు నాగమము ల్పదియార్పురాణముల్
వరమతి వెందు నిట్టులనువాకులు సీచెవిఁ దాఁక లేదె యి
ట్లరమరలాడు దే మెఱుఁగ నట్టిఁడు వోలెఁ కుమారశేఖరా !

వ. అని తఱిమి చెప్పుచున్నంతఁ గొంతలో నతండు తల్లి కి ట్లనియె.

శా. అమ్మా ! నీయుపదేశవాక్యముల కే నడ్డంకుఁన్ వాకులన్
నెమ్మిం జేయుచునున్న వాఁడ ననుచున్ నిందింపఁ బో కమ్మ శా
స్త్రమ్ముల్ దెల్పు గృహస్థధర్మమునఁ బ్రాశస్త్యంబు దానం బితృ
ణమ్ముం దీర్పగ వచ్చుటల్ నిజము లైన న్నిమ్మ వాక్రుచ్చెదన్.

మ. జననం బే కడుదుఃఖ మందురను సంసారంబు పైదుఃఖ మై
కనవచ్చుం బిదపన్ సతీగ్రహణదుఃఖం బెన్నఁగా శక్యమే
జననీ ! పెండిలి లేనిభీష్మునకు మోక్షప్రాప్తి లేకుండెనే ?
వినవో శ్రీశుకుఁ డుత్తమస్థితిని బ్రాపింపంగ విచ్చేయుటల్.

వ. అని మఱియు.

మ. విను మాశాస్త్రము లాపురాణములు నావేదంబు లాసర్వముం
గనుఁగో నశ్వరముల్ జగంబు లివి స్వప్నప్రాయముల్ రోసి వా
నిని వైరాగ్యము భోగ్య మంచు మదిలో నిర్వేదముం బూననా
ననియున్ నిత్యుఁడు సత్యుఁ డీశుఁడొకఁడే యంచూని వాక్రుచ్చెదన్.

వ. అని క్షణభంగురంబు లనిత్యంబు లసత్యంబు లగు దారపుత్రాదులు వాని నపేక్షింప నొప్ప దనియుం జెప్పుచుఁ బెండ్లియాడ ని నియమంబున నుండ నొ నని కుమారుండును బెండ్లియాడి పిల్లలం గని కులం బుద్ధరింపు మని తల్లియుఁ బరస్పరసంభాషణంబు లహర్నిశంబు సాఁగించు చుండి రప్పు డొక్కనాఁ డార్యామహాదేవి.

—: శంకరమాత యొంపతాకున మూర్ఛిల్లిపడుట :—

ఉ. కాలటి కింతదవ్వులను గ్రాలుచు నుండెనుపూర్ణ నాద ము
క్కాలములందు బోవునది కాన నొకానొకనాఁటియెండలోఁ
గాళులు గాలుచుండ జలకంబులు దేరఁగ నేగి వచ్చుచున్
జ్వాలలు గ్రమ్ముసన్న నగుసైకత మ్మగ్కిఁ దగ్గిపోనిదై.

ఆ. దారి మండుచుండ దానిలోఁ బడి నాలు
గడుగు లేసి మీఁద నడువ లేక
కాళ్లు నెత్తి మాడఁ ద్రెళ్లె నా సైకత
మందు నగ్నిహోత్రమందు వలెను.

వ. అట్లు పడి లేవలేక కొట్టుమిట్టాడుచున్నంత నవ్వలత్రాంత మెవ్వండో రివ్వునం బోయి శంకరునకుం జెప్ప నప్పు డతండు వడివడిం బఱుగిడి వచ్చి లేవనెత్తి తల్లి నెత్తుకొని తన యింటికిం దెచ్చి చేతులనామె మేనెల్ల నిమురుచు శైత్యోపచారంబు గావించె నంతలో నామెయు.

ఉ. కన్నులు విచ్చి చూచి తనకన్నకుమారుఁడు సేదదేర్చుచున్
దన్ను భజించుచుంట గని తండ్రి! ననుం గొనితెచ్చితీవా నే

నున్నది మద్గృహాంగణ మొకో యిసుకం బడుటే నెఱుంగుదున్
న న్నటు తెచ్చి తేది వ్యథ! నామెయిఁ జల్లన కేది హేతువో?

మ. నవనీతాదులు రాసినట్టులు కనన్ గా రాదు శీతార్ద్రగం
ధవిశేషంబులు ప్రామినట్టులు భవద్గాత్రాంబుజం బొప్పుచుం
డె వరాలయ్యను నిన్నుఁ గన్నతలినై నే నంటకుం దొంటిపు
ట్టువునం దెట్టితపంబు చేసితినో చెట్టుం గట్టె నిష్టద్దయే.

వ. అని తనంతఁ దా లేచి కొడుకు నక్కునం జేర్చుకొని మూర్ధంబు ఫుడుకుచు ముద్దులాడుచుండె నప్పు డక్కుమారుండు తల్లిదిక్కు మొగం బై.

ఉ. అమ్మరో! నీకు నాఱుపదు లబ్దము లయ్యెను రెండుమూడునూ
నమ్ములు మాత్రమే కొఱగ శాస్త్రహితమ్ములు సర్వపుణ్యక
ర్మమ్ములు చేసియుంటివి కుమారునిఁ గాంచితి పూతదేహ వే
యమ్మయు నిన్నుఁ బోలు నన నైతి లభింప దొకింతయేనియున్.

తే. ఇంట నుష్ణోదకము గానియెడలఁ జేరటఁ
దనరు కూపోదకము గాని తాన మాడ
నొప్పు గదె తల్లి! ప్రతిదిన మొండు రెండు
పరులు పూర్ణకుం బోవుట భరము గదవె.

ఉ. ఏటిజలంబు లాడుటకు నేగుట మానుము దవ్వు వోవ నా
రాటము వచ్చుఁ గాదనిన రాతిరి చూడుము రేపులోన నా
యేటిని నీపదంబుకడ కేఁ గొనివచ్చెద నీకు నిచ్చెదన్
మాటికి మాటి కానదిని మజ్జనముం బొనరింప నొప్పెడిన్.

వ. అనిన వాని బాలభాషణంబులకుఁ దల్లి సంతసిల్లె నంత నారాత్రి సాము గా వచ్చినప్పుడు.

—: శంకరుఁడు పూర్ణానదిని దనయింటి ప్రక్కకుఁ దెచ్చుట :—

సీ. ఇది భూమి యిది దిక్కు లిది దివం బనరాని
యట్లు మేఘావృత మయ్యె జగతిఁ
బ్రళయకాలము వోలెఁ బెళపెళార్భటులతో
నుఱుములు మెఱుములు నుప్పతిల్లె
నేన్గుతొండము లట్టు లెడ మింతయును లేక
జలధార లెల్లెడ నలుము కొనియెఁ
గుండలతో నీళ్ళు గుమ్మరించినరీతిఁ
గురిసె వర్ష మొకింత తెఱపి లేక

తే. కొంపలును గోడలును నేలఁ గూలిపోయెఁ
బ్రజల కిటు నటు నడయాడ వలను చెడియె
బ్రళయమండలిపుష్కలావర్తకములు
కురిసి నట్లై మహోగ్రమై కురిసె వాన.

శా. ఆవర్షంబున బూర్ణ పొంగి త్రిజగద్వ్యాఘాతముం జేయు న
ట్లావేగంబునఁ గొట్టుచుం భయదమై వ్యాపించియు న్మించియుఁ
ద్యావాపృథ్వ్యవకాశ మింతయును లే నట్లై ప్రతీరావనిన్
వే వే వచ్చుచు వచ్చె నూరిదరికిన్ వేగంబ నావేళకున్.

క. ఉదయము వేళకుఁ బూర్ణా
నది నిండి నిజాలయంబునకు దరి దాపై
పొదలంగ నార్య మేల్కాని
నదియై కని కొడుకు నడిగి నచ్చెరు వడియెన్.

—: దైవజ్ఞుఁడు శంకరున కల్పాయు వని తెల్పుట :—

వ. అంత నొకానొకదినంబున దైవజ్ఞుం డొక్కరుండు శంకరునకుం
దనకన్య నీ నెంచి వచ్చి మునుము న్నార్యాంబం గని తనవచ్చిన

కార్యం బెఱింగించిన నామె తనవల్లభుండు వృషభగిరినుండి వచ్చి నప్పుడు చెప్పినచొప్పు తలంపునకు రాఁ గుమారునిజన్మపత్రికం దెచ్చి వానిచేతి కిచ్చినం బుచ్చుకొని యతం డిటు నట్టు లించు కించుకగాఁ జూచి పెదవి విఱిచిన వెఱ చఱచి వడంకుచు శంకరాంబ దీనస్వరంబున

ఉ. ఏమి మహానుభావ! యిటు లేటికి మాటి కనిష్టభావమున్
నీమొగ మెర్గఁ జేసెడిని నిగ్గన బీ తగుదెంఁఖు నయ్యయో
స్వామి! మదీయనందనుఁడు వాఁడు చిరాయురుపేతుఁడే కదా
యేమి వచింతువో యనుచు నెంతయు స్వాంతము సంచలించెడిన్.

తే. అనుడు దైవజ్ఞుఁ డనుఁ దల్లి వనరఁ బోకు
మల్పజీవి భవత్సుతుఁ డనువు పడెదు
శాంతి దానికిఁ జేయింప గొంత మేలు
చేకుఱు నటంచు నామది చెప్పుచుండె.

—: మునులువచ్చి శంకరుని సన్యాసిం చేయు మని చెప్పుట :—

వ. అని తనవచ్చినపని వాకిట తీరుటం జేసి మఱియొండ డాడ కామెకుం జెప్పి పోయె నామెయు నితాంతచింతాసాగరనిమగ్నమాన మానసయై యున్నంతలో శంకరదర్శనలాలసులై యుపమన్యుప్రభృతు లెందఱో మునులు వచ్చి శంకరపూజితులై విశ్రమించి వానితో బహువిధప్రసంగంబులం దేలుచున్నంత నార్యాంబ వచ్చి మునులకుఁ మ్రొక్కి యి ట్లనియె.

ఉ. మీరు మహానుభావు లరు మీదగు దర్శనభాగ్య మబ్బుటల్
జేరెను మాకు సర్వశుభసేవధు లోమునులార! నాసుతుం
డీరహి సర్వవిద్యలు గ్రహించినవాఁ డయి వచ్చె వీనికిన్
భూరితరాయు వౌనటులు పూజ్యులు మీర లనుగ్రహింపరే.

చ. అనఘులు సర్వమున్ గరతలామలకం బగు మీకు నాకుమా
రుని గ్రహసంపుటిం దెలిసి రూఢి వచింపుఁడి యెల్లసంగతుల్
కనుఁగొన నల్పకాల మది గల్గిన దానికినిం బ్రతిక్రియం
బొనరిచి పెద్దకాల మగుపోడిమి తేఁ దగునంద్రు తాత్వికుల్.

క. మును లనిరి తల్లి! మీ కా
దిని వృషభాచలహరుండు దెలిపెను గాదే
ఘనుఁ డగు నీసుతు సన్యా
సినిఁ జేసితి వేని బ్రదుకుఁ జిరకాల మిలన్.

ఆ. ఎనిమి దేండ్ల కవుల నెన్మి దేండ్లకు నైన
నజునివ్రాఁత తప్ప దంబ! వీని
సన్యసింపఁ జేయు జన్మాంతరం బది
యగుచు బ్రదుకు నవల నన్ని యేండ్లు.

వ. అని చెప్పి వారు యథాగతకృతగమను లైరప్పుడు శంకరుండు తల్లిం జేర వచ్చి బతిమాలుచు ని ట్లనియె.

శా. అమ్మా నాబ్రదు కాస చేసితివ యే నావంతయుం జూడ కీ
వమ్మా నేని మృతింపకుండు మని మాతాజ్ఞం బ్రసాదింపవే
కొమ్మా యాశ్రమ మంచు నే నవల నీకు న్మ్రొక్కి సన్యాసి నై
మిమ్మున్ శాశ్వతరుద్రలోకమును సంప్రేక్షింపఁ గావించెదన్.

వ. అనినం దల్లి యి ట్లనియె.

ఉ. ఈ వ్యాకరుండవే సుతుఁడ వెవ్వఁడు ది క్కొకరుండు లే డికన్
దేవర దేవినిం బలెను దేశికునాజ్ఞఁ బరిగ్రహించుచున్
భావజరూపునిన్ సుతుఁ గనం గలవాఁడవపై యనంతరం
బావిహితాశ్రమంబుఁ గొన నాస యొనర్పుము మాను మానుడిన్.

—: శంకరుని మొసలి పట్టుకొనుట.

వ. ఇట్లు పలికెడుతల్లినిర్బంధమునుండి తప్పించుకొనం జాలని కుమారుం డామఱునాడు తల్లికిం జెప్పకుండఁ దనయీడు బాలురతోడం గూడి పూర్ణానదికి జలంబు లాడం జని లోఁతునీట మునుఁగుచు దేలుచు నొండొరు పందెంబులం జఱచుకొని యీఁదులాడుచుఁ జల్లులాట లాడుకొనుచుం గ్రీడలం గావించు చుండి రప్పుడు.

సీ. ఖరనఖరంబులం గట్టిపాఱిన యట్టి
పొట్టికాళులు నాల్గు దిట్టపడఁగ
రూక్షభూధ్రచ్ఛేద దక్షదంష్ట్రోళిస
దృక్షపుచ్ఛచ్ఛటల్ దీర్ఘముగను
మృత్యుముఖం బట్టు లత్యుద్ధతం బగు
ఘోరముఖం బదిరి గుహాకుఁ జాల
క్రకచసహస్రముల్ కలయఁ గూర్చినయట్లు
మొరటు దేఱిన మేను కఱుకు లీన.

తే. దీర్ఘదీర్ఘమై మోర పైఁ దేలి యేటి
నీరు పాయలువడ నీదు చారవంబు
పుట్ట నట్టిట్టు చెడుగుళ్ళు కొట్టుకొనుచు
వచ్చి గ్రాహము శంకరుఁ బట్టెనట్టె.

వ. ఇట్లు పట్టి లోనికి లాగికొని పోవం జొచ్చె నప్పుడు గ్రాహగ్రస్తుం డగు శంకరుండు తల్లికిం దెలియున ట్లుచ్చైస్స్వరంబున.

శా. ఓహో మాతృశిఖామణీ ! జలమునం దుగ్రాకృతి న్వచ్చి దు
ర్గ్రాహం బొక్కఁడు నన్నుఁ బట్టుకొని శీఘ్రప్రక్రియన్ లోనికిన్
ద్రోహంబుం బొనరింపఁ దోడుకొనుచుం బోవు న్వడి న్వచ్చి నా
దేహంబు న్నిలుపంగఁ బెట్టు మని రోదించెన్ భయం బెంచుచున్.

వ. అట్లాప్పుచు నేడ్చుచున్నప్పుడు తోడిబాలు రేమియుం జేయం
జాలక జాలింబడి పఱుగు పఱుగునం బఱచి పోయి తల్లికిం జెప్పి
రప్పు డామె హా రు మని యార్చుచు నోరును నెత్తియు మొత్తు
కొనుచు నొక్కంజ లోనం జని గ్రాహగృహీతుండై కారియంపడు
కొడుకుం గని యురస్తాడనంబు చేసికొనుచు నుచ్చస్వరంబున. 134

మ. కొడుకా! న న్నిడనాడి పోయెదవురా ఘోరగ్రహాస్యంబునం
బడి న న్నెమిపానర్చి పోవుదువు? నాప్రాణంబ! నాకిందు దిక్కేరురా
కొడుకుల్ కూంతులు నన్నలుం దములు నీకుం గాక లే రెవ్వరున్
నడికిం గాలము దాంటె నే నెటులు ప్రాణంబుల్ భరింపం గలన్.

వ. అని గ్రాహంబు నుద్దేశించి. 136

శా. ఓహో గ్రాహమ! నాదువంశమున కీయొక్కండె యంకూర మై
దేహం బందెను వీని నీ విపుడు సందేహింప కాస్యాగ్నిలో
స్వాహాకారము చేసికొన్నం బితృవంశం బెల్లం గాసిల్లెడిన్
ద్రోహంబుం దలపోయ కీబుడుత సంరక్షింపం బ్రార్థించెదన్. 137

క. ఆహారవాంఛయే నా
దేహం బిడె పట్టి కొఱకి తిగుము తనియ నో
గ్రాహమ! మే లగు నీ కిటు
ద్రోహము సేయకుము నీకు మ్రొక్కెద నిదిగో. 138

వ. అని ప్రార్థించునంతలో నాకోలు మొసలియుం గుమారుండును బ్రవా
హంబున బుడుంగున మునింగి కానరాకుండి రపు డయ్యార్యాంబ
ఱొమ్ముగొట్టుకొనుచు గొల్లున నేడ్చుచుం దానును దనకన్నవానితో
నదిం బడి చావ నెంచి జలంబులం దిగంబాఱుచు. 139

—♦ శంకరుండు తల్లియనుజ్ఞ గొని సన్యసించుట ♦—

ఉ. దేవతలార! నాకొడుకు దేహముతో నిట వచ్చె నేని భూ
దేవియు వాయుదేవుండును దిక్కులు సాక్షులు గా వచింతు నా
భావము మార్చుకొం చతనిపట్లం దురీయము నాశ్రమంబుం గై
కో వర మిత్తు నంచుం బలుకుం బచరించె దెస ధ్వనింపంగన్. 140

ఆ. అంతలోన బాలుఁ డట్టిట్టు లాడుచు
జననికడకు కొట్టుకొనుచు వచ్చె
వచ్చినంత వాని వడిఁ బట్టి సందిటఁ
బెట్టి కౌఁగిలించెఁ బెరిమ నామె. 141

వ. అంత వా రిరువురును జలాశయంబునుండి మెల్లమెల్ల నడుగు లిడుచు
గృహంబు చేరుకొనిరి. 142

ఉ. అప్పుడు పుత్రుఁ డిట్లనియె నమ్మరో ! మస్కరిఁ గాఁగఁ జేసి న
న్నిప్పుడు పంపఁ బల్కితి వదే పరమాజ్ఞయటంచు వందనం
బొప్పుగఁ జేయుచుంటిఁ గొను మోజననీ ! చనిపత్తుఁ జిత్తమం
దెప్పుడు చింతసేయ వల దే నిట నుండినయట్లు యెంచుమా. 143

చ. కల దిట నీకు ద్రవ్య మది గల్గినఁ బెక్కురు దిక్కుసూపుచున్
బిలిచినఁ బిల్వకుండినను నీకు సపర్య లొనర్పఁగ వత్తు రమ్మరో
తెలియఁగ నే నొకర్త నని దిక్కది లే దనఁ బోకు నీకు నేఁ
గలను గదా సుతుండ నయి కానల నుండిన నింట నుండినన్. 144

చ. తలఁచినయంతమాత్రమున దగ్గర నుండినవాఁడు నాఁగ నేఁ
గల నని చేర వచ్చెదను గష్టము నీ కది గల్గకుంగెడిన్
గలిగినయేఁ బ్రతిక్రియ పొనర్పఁగఁ జాలి యిట న్మెలంగెదన్
బలు కిది విశ్వసింపు మని పాదము ముట్టెను బాస చేయుచున్. 145

వ. ఇట్లు మాతృవందనంబు చేసి "సన్న్యస్తోఽహం" మని పలుకుచుఁ
బాలాశదండంబు పాఱవైచి వేణుదండంబును, ముంజమయమేఖ
లల్ విడిచి వస్త్రమేఖలయును, బంచశిఖాపరిత్యాగంబున నేకశిఖా
పరిగ్రహణభావంబును గావించి కంట నీరు పెట్టుకొనుచున్న తల్లికి
మఱియు దండప్రణామంబు గావించి ప్రయాణోన్ముఖుండై మాఱు
మాటాడ నేర కూరకున్న కన్నతల్లి కన్నుల ననుజ్ఞం గొని యిల్లు
వెడలి తనదిక్కుపై మోము పెట్టి చూచుతల్లిదిక్కు తిరిగి తిరిగి

విశ్రమించె నని చెప్పిన శ్రోత లవ్వలివృత్తాంతంబు చెప్పు మని
కథకు నడుగుటయును. 146

—◆ ఆశ్వాసాంతము ◆—

సీ. ఆధ్యాత్మచింత నిత్యం బైనతనయాత్మ
సలుపు దేవీపూజ సంతతంబు
మాతాపితృభక్తి యాతని కుగ్గుబాల్
గ్రోలునప్పటినుండి గ్రాలుచుండు
పక్షపాతము వానిపజ్జఁ గానఁగ రాదు
శాంతస్వభావుఁడు సాధుమూర్తి
శరణాగతత్రాణబిరుద సంకలితుండు
సత్యశీలుఁడు దయానిత్యరతుఁడు
తే. న్యాయమూర్తి నిరాడంబరాశయుండు
సతతమితభాషి కార్యదీక్షాపరుండు
దేవభక్త్యంకితుండు విద్యావినోది
సత్యనారాయణుఁడు పొల్చు సత్యకరుణ. 147

క. కపటము కల్లయు మోసము
విపరీతార్థంబు నికృతి వికటోక్తియు దం
భపదంబు సత్యనాముని
కెపుడున్ లే వతనిఁ బ్రోచు నీశ్వరుఁ డెలమిన్. 148

గద్యము

ఇది శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ కవిరాజ
కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
ప్రణీతం బైన జగద్గురు చరిత్రమున
ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు

జగద్గురుచరిత్రము

(అను)

శంకరవిజయము

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీమజ్జగదంబా గ
ర్భామలశుక్తిన్ ప్రభూత మగుముత్యంబై
భూమీంద్రశిరోభూషణ
మై మించున్ సత్యనాముఁ డత్యర్ఘుం బై. 1

వ. అక్కథకుండు శ్రోతల కిట్లనియె నట్లు గృహంబు వెడలి మెలమెల్ల
నడుగు లిడుచుఁ బూర్ణానదీతీరంబునఁ దల్లిపేరం గట్టించిన శ్రీకృష్ణ
మందిరంబునకుఁ జని స్వామిదర్శనంబు గావించి చేతులు జోడించు
కొని యిట్లని ప్రార్థించె. 2

శ్రీకృష్ణస్తవము

శ్లో. శ్రీకృష్ణ మీశే శ్రితపారిజాతం
జాతం కులే వృష్ణిజనేశ్వరాణామ్
య శ్శిష్టరక్షార్థ మభూ త్ఖిలానాం
శిక్షార్థ మే వాత్ర వసుంధరాయామ్. 3

శ్లో. సంకల్పి తో౽హాం శివదేశి కేన
త్వం చాపి తద్వ త్పరికల్పి తో౽సి
ఆవా మభూవ సహజా వ వాతః
మాం కృష్ణ! దత్వా విజయం త్వదీయమ్. 4

వ. అని ప్రార్థించి యొక్కచో విశ్రమించి తనప్రియాణంబు విని దర్శింప వచ్చినప్రజల నందఱ నాదరించి యంపిపుచ్చి యారాత్రి భగవ త్సన్నిధానంబునఁ గాలంబు పుచ్చి మఱునాఁ డరుణోదయంబున లేచి కాల్యకృత్యంబులు నెరవేర్చినపదంపడి. 5

సీ. స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానముల్ కడతేర్చి
ప్రాష్ణాగ్నిముఖమును బరఁగఁ జేసి
కాషాయకౌపీనకమును జేలముఁ దాల్చి
తనపాటి నైణవదండ మూని
యొంటిజందెముపోఁగు లొక్కశిఖయు నుంచు
కొని కమండలు వొండు కొని కరమునఁ
జిఱుపావకోళ్లను జేర్చి పాదములకు
భస్మత్రిపుండ్రముల్ పరఁగఁ దాల్చి

తే. విడువఁ జాలక కొందఱు వెంబడించి
శాకునాదిమంత్రముల్ చదువుచుండ
నెనిమిదేడులయీడునఁ దనరునాతఁ
డుత్తరాభిముఖుం డయి యూరు దాఁటె. 6

—• శంకరుని శుకపికాదు లనుసరించుట •—

చ. చిలుకలు గోరువంకలును జిన్నికుమారుఁడు తల్లిఁ బాసి తా
వలిమల దాఁటెఁ బోయెడిని వానికిఁ దో డొకరుండు లే డటం
చలతను దెల్పు నో యనఁగ నట్టిటు కూయుచు వెంబడించెఁ గో
యిలలును వానితోఁ గలసి నింతటిలోపల వింత దోఁపఁగన్. 7

ఉ. ఆత్రము దోఁప నిట్లనియె నమ్మునిరాజకుమారుఁ డయ్యయో
మిత్రములార! యూరిపొలిమేరను దాఁటఁగ వచ్చినారిఁకన్
మిత్రత వీడి నన్ విడిచి మీరు గృహంబుల కేగుఁ డేను నీ
ధాత్రినిఁ బట్టి యేగెదను దల్లియుఁ దండ్రియు నాకు దేవుఁడే. 8

ఆ. అనుడు వార లిట్టు లనిరి పత్నులు నిన్ను
వదల లేక వెంట వచ్చినదినొ
సతము కలసి యుండుసహచరులము మేము
విడిచి పోవునట్టివిధ మ దెట్లు. 9

క. రేపులు మాపులు మాతో
నే పొదలాడుచును మమ్ము నెసఁగింతు వయో
నీపాటలు నీయాటలు
నీపరిహాసములు లేమి నేతుమె మెలఁగన్. 10

ఉ. కన్నులు మూసి యాటలను గన్గొనుఁ డే మగపట్టుచున్నదో
యన్నపు డేము లోకముల నన్నిటిఁ గన్గొనఁ జాలుచుందు మె
న్నెన్నొ విచిత్రచిత్రములు నేర్పడ వచ్చెడు మోద మిచ్చెడుర్
గన్నులపండు వయ్యెడిని గల్గునె మా కవి యింక శంకరా! 11

మ. ఉప్పుపట్టీ లను నాట లాడుతఱి నెన్నో పుంత లం దద్దుకో
నెప్పుడుం గాచుచు నుండువారికరమం దింతేనియుం జిక్కకో
కప్పురూపం బగుదారిఁ దాఁటి చని పై నామేలు గైకొంటఁ జూ
పి పచారించితి పూర్ధ్వలోకగతు లేవీ తండ్రి! మా కిం కిటన్. 12

మ. పరమార్థుల్ం బగుకాల ముత్త దయి పోవం జూడరా దంచు నీ
శ్వరభక్తిం బచరించు నాట యనుచున్ వైకుంఠపాళీ పటాం
తరమందుం బెనుఁబాముసోటఁ బడకుండం దాఁటి లోకాళిసొం
పరయం జూపుట లింక మాకు సులభంబా బాలయోగీశ్వరా. 13

వ. అని యనేకవిధంబులం బలుకుచు వానివిరహంబు సహింప లేనివా రయ్యు నబ్బకేల కతనినిర్బంధంబున మరలి చని రంత శంకరుండు గ్రామసీమం దాఁటి వనమార్గంబు వట్టి నడచుచుండె నంతలోన. 14

ఆ. లేళ్ళగుం పొకండు తాళ్ళ యిప్పల మొట్టు
బాలయోగి నరసి తాళ లేక
వానిఁ గొలుచునట్టి వై నేల మెట్టుచు
దారిఁ జూపునట్టి వై రహించె. 15

—♦ శంకరు దారి మృగము లనుసరించుట ♦—

చ. ఎలు గొకరుండు కొండదరి నేగెడుదారినిఁ గూడ ముట్టి చే
తులఁ గొని తెచ్చినట్టిచియుతున్కి ఫలంబులఁ జెంతఁ బెట్టి మొ
క్కులు పొనరించుచుం దినఁగఁ గొల్పుచు సన్నలు నంటి రా నతం
డలుకక దానిఁ జే నిమిరి సాదరతం గనెఁ దోడు నీడఁగన్. 16

సీ. కాండ్రు కాం డ్రనుచును దీండ్రించుకొల్పులఁ
దాపు దాపున నుండి దాఁటి పోయె
ఖణిలు ఖణి ల్లని కాన దద్దిర్ల యిం
కెలు వేయుసింగముల్ కెలన మెలఁగె
బొ బొ బొ బొ బ్బో యని బొబ్బరించునెలుంగు
గొడ్డు లడ్డంబుగా నడ్డి పాఱె
గింగు గింగు రనంగ ఘీంకరించుచు రేఁగి
కారుచేనుంగులు కడల నడచె

తే. జిట్టలును గారుదున్నలు సివ్వగులును
దుమ్ముగొండ్లును దోడేండ్లు దుప్పు లాప్పు
లుప్పరం బంటఁ జేయుచు నొకఁడ పోవు
బాలునకుఁ దోడు నీడయై బాట నడిచె. 17

వ. ఇట్లు వన్యంబులు తోడునీడలుగ నడయాడుచు గ్రామైకరాత్రంబుగ నట నట విశ్రమించుచు నుత్తరభూమార్గంబు వట్టి మెట్టుచుఁ బట్టణంబులు, పల్లెలు, నదులు, వనంబులు, పర్వతంబులు దాఁటిదాఁటి కతిపయప్రయాణంబుల నర్మదానదీప్రాంతకాంతారంబు లోచనగోచరం బయ్యె నక్కాంతారంబునం దొక్కచోట. 18

— ఋష్యాశ్రమవర్ణనము —

సీ. సమచతురస్రమై చదు నయ్యు నొక్కింత
యున్నతస్థల మని సన్నుతిఁ గొన
గాలితాఁకున గాన మాలపించెడు చెట్లు
చుట్టును దట్టమై మట్టు మీఱఁ
బొన్నలు పొగడలు గున్నమామిడులును
నడుమ నం దందును గడిమి మెఱయఁ
జిలుకలు గోరువంకలును గోయిలలును
గేరుచుఁ గొమ్మలఁ గేళ్ళు వాఱ

తే. జాజులున్ విరజాజులు సంపెగలును
మల్లెలును మొల్లలును బూచి మొల్ల మగుచుఁ
గమ్మవాసన నలుగడఁ గ్రమ్మరింప
నాశ్రమ మొకండు కనుపండు వయ్యె నపుడు. 19

చ. కని యిది యేరియాశ్రమమొ కాని కనుంగవపండు వయ్యెడిన్
మనమున సంతసం బదియు మానని దయ్యెడు నియ్యెడ న్మహా
మునివరు లెవ్వరేనియును ముచ్చట లాడఁగ నుండ కుందు రే
చని కనుఁగొందు నం చతఁడు చక్కటిదారిని చక్క నేగుచున్. 20

వ. ఈచుట్టుప్రక్కలన గోవిందనాథులదివ్యాశ్రమం బుండు నని విని యుంటి నిది యదియ కా వచ్చు నని నిశ్చయించుకొనుచు లోనికిం జనియె నంత.

ఉ. పూవులు పండ్లు కాయలును బోవ్రులు వోసినయట్లు చూడ నై
యావల నీవలన్ బొలము నంతట నిండిన చెట్లఁ జేమలన్
గోవెలలున్ శుకంబులును గోరలు కూయుచుఁ గూళ్ళు చేరకో
జేవ చెడన్ దివాకరుఁడు చేరఁగఁ బోయెను బశ్చిమాద్రికిన్. 21

శా. ఆటల్ సేయుచుఁ బూవుఁదీవియలపై నం దందు రేవానదిన్
మేటిల్లం జనుతమ్మిపుప్పొడులు నెమ్మే నెల్లఁ గాఁ జల్లు కొం
చాటోపం బటి వాతపోత మట శాఖాగ్రంబులన్ వ్రేలుమేల్
శాటీలం గదలించుచు న్నడచె విశ్వశ్రేయమై గేయమై. 22

ఆ. ఆచట నాఁకుటిండ్ల నందంద మూనులఁ
గాంచి యొక్కమూనికడకు నేగి
మ్రొక్కి ప్రవరఁ జెప్పి మోకరిలం బడి
నంత లేవ నెత్తె యతఁడు వాని. 23

వ. తేటపాటం జూచుచుఁ దనలోన. 24

ఉ. ఈతఁడు బ్రహ్మతేజమున నెల్లకడ న్వెలిగించుచున్నవాఁ
డాతత శేముషీమహిమ నార్యులకుం దలమానికంబు నాఁ
బ్రీతి ఘటిల్లఁ జేసెడినిఁ జిన్నతనంబున నున్నవాఁ డహో
యీతనిఁ గన్నదంపతు లదెంతటిపుణ్యము చేసి యుండిరో! 25

ఆ. బాలుఁ డితని కింత వైరాగ్య మేలనో
కలిగె వీనిఁ జూడఁ గాంచి నంత
మోహ మంకురించె ముని నైననా కిందుఁ
గారణం బదేని గలిగి యుండు. 26

వ. అని తలపోయుచు మాణవకునిదిక్కు మొగం బై. 27

—• శంకరుఁ డాశ్రమములో నొకమునిం దర్శించుట •—

మ. వడుగా! యెవ్వరివాఁడ వెవ్వఁడవు నీవైదుష్య మెవ్వానికిన్
బడయన్ రా దుపనాయనంబునకుఁ జెప్పం జాలెడి న్నీవయు

స్నుడురాజాభరణాంశసంభవుఁడ వం చూహింప వచ్చు న్నినుఁ
బుడుతం డంచుఁ దలంప నొప్పెడిని నీపుణ్యాం బగణ్యాం బగున్. 28

తే. కలదు మీదేశ మెక్కడో కన్నవారి
విడిచి కుఱ్ఱఁడ వేరీతి విపినములను
దాఁటి వచ్చితి పులులు నీదరికి రాఁ ద
లంకెనో యేటి కిట వచ్చి ♦ తంకకాఁడ.

చ. అనవుఁడు శంకరుం డను మహాత్మ! శివాత్మభవుండను నార్య నా
జనని గురుప్రసాదమున సంతలతోఁ బనిలేక విద్య లె
ల్లను దెలియంగ వచ్చె నొకలాగున నామది నన్ను లాగుటన్
గొనకొని సన్యసించుటకుఁ గోరికఁ జేసి యి టేగుదెంచితిన్. 30

తే. అనిన ముని యను వ్యాసునితనయుఁ డైన
శుకునిశిష్యుఁడు గౌడపాచ్ఛుభచరితుఁడు
వానిశిష్యులు గోవిందపాదు లిచట
నున్నవార లీగుహాదరి నురుతపస్వి. 31

వ. వారికడ నీవు బ్రహ్మోపదేశంబు నొందు మనిన శంకరుండు. 32

మ. ఉపమన్యుప్రభృతుల్ మదంబకడ నే నున్నప్డు నాతో రహ
స్యపథం బేర్పడఁ గౌడపాదులమహాసామర్థ్యమాహాత్మ్యముల్
కృప నాకు న్వచియించి రే నతని నన్వేషించుచు న్వచ్చితిన్
జపిలోకేశ్వర! నీయనుగ్రహమునన్ శ్రేయసం బయ్యెడిన్. 33

తే. ఆడఁ జనుతీర్థ మెదు రైనయట్ల నేను
దర్శనము చేయ నెంచిన దైవతాభు
లైనగోవిందపాదు లీస్థానమందె
కల రనుచు విన్ననాడెంద మలరుచుండె. 34

♦ అంకకాఁడు = పట్టుదలకలవాఁడు;

వ. అనిన నాశివగురుపుత్రి నార్యాత్రిఁ దనకడం బెట్టుకొని మరునాఁ డరుణోదయంబున మేలుకాంచి స్నానసంధ్యాదు లైనవెనుక నమ్మునీశ్వరుం డాశంకరకుమారుం దనవెంటం బెట్టుకొని గుహాగేహంబుకడకుం జని గోవిందతీర్థపాదుల దర్శించి దండప్రణామంబు గావించి యి ట్లనియె. 35

—• శంకరుఁడు గోవిందపాదులకడ నుపదేశము నొందుట •—

సీ. వెన్నెలల్ వెదజల్లుచున్నదో యనురీతి
నెమ్మొనినిగనిగ లెమ్మొ గొలుప
నవరత్నములు రాలు నవ్విన ననునట్లు
కాన వచ్చెడు మేనికాంతు లొలయఁ
బొందమ్మి రేకులపొలుపు నిలుపఁ జాలు
సోఁగకన్నులతీఱు సొంపు నింపఁ
బలుకు పల్కినఁ దేనె లొలుకున ట్లగువాక్కు
వాణివీణాశ్రుతి • శ్రేణి సేయ
తే. దండము కమండలువుఁ దాల్చి దండి యగుచు
నుపనిషత్తులు చదువుచు జపము తపము
నెపుడు విడనాడ కుండెడు నెనిమిదేండ్ల
బాలకుఁడు వచ్చె మీగురుత్వంబుఁ గోరి. 36

క. అతఁ డితఁడ యనుచు గుహకడ
గతి గలుగం ద్రోయ గురుఁడు కనుఁగొని వానిన్
మతిలోనఁ దెలిసి ర మ్మని
జతనం గూర్చుండఁ జేసె సవినయగతులన్. 37

ఆ. కూరుచుండి యతఁడు కొంతటిలోన గో
విందపాదయుగమునందు వ్రాలి

• శ్రేణి = పరిహాసము.

ప్రొక్కి - మీసమక్షమునకు వచ్చితి బ్రహ్మ
విద్యఁ గోరి యనుఁడు హృద్యమతిని. 38

వ. సర్వజ్ఞుం డగుగోవిందపదాచార్యుండు శంకరునితో నేమియుం బ్రసం
గింపక బ్రహ్మోపదేశంబు చేసి శిఖాయజ్ఞోపవీతములు విసర్జనంబు
గావించి దండకమండలువులు ధరింపం జేసి తురీయాశ్రమధర్మంబు
లెల్లఁ దెల్లంబు గావించె నంత శంకరుండును. 39

ఉ. తొల్లిటిశంకరుం డనుచుఁ దోఁపఁగ రాక మహోన్నతక్రియా
భ్యుల్లసితాగ్రసిద్ధుల సముత్సుకతం దపముం జపంబు సం
ధిల్లఁగ నెల్లవేళలఁ బ్రతిష్ఠితహంసమయాత్ముఁడై జగం
బెల్ల నశాశ్వతం బనుచు నెంచుచు నెంచఁగఁ జేసె లోకముల్. 40

తే. ఆతఁ డహ మస్మి బ్రహ్మాహ మస్మి
యనుచు నారాయణస్మరణాతివేల
నిత్యమేధాసమేతుఁడై నిరతసత్య
నిరతుఁడై బ్రహ్మభూతుఁడై నెగడె నపుడు. 41

వ. ఇట్లు శంకరయతీంద్రుండు గురుశుశ్రూషారతుండై బ్రహ్మారాధ
నంబు గావించుచుండె. 42

—• వర్షర్తువర్ణనము •—

క. అంతటఁ బ్రావృట్కాలము
సంతతగర్జార్భటీప్రసంగిత సాంద్రా
నంతాభ్రావృతసర్వది
శాంతరమై తోఁచె విరహు లట్టిట్టు పడన్. 43

సీ. మేఘావృతం బయ్యె మి న్నెల్ల నుఱుములు
మెఱుములు తఱచయ్యె మిసిమిఁ దోఁపఁ
దరణిప్రభ యడంగెఁ దారకల్ నిసి మాసెఁ
బడమట నింద్రచాపములు దోఁచె

విడక రేలుఁ బవళ్ళు వడి హోరు మని జడుల్
పడియెఁ దాపము పటాపంచ లయ్యె
నృత్యంబు గావించె నెమ్ములు మత్తిల్లి
భేకరుతంబులు పెచ్చుపెఱిగె
తే. వారిపరిషిక్తమై ధరావలయము మెల్ల
శాంత మయ్యె స్రవంతు లక్రాంతకాంతి
మత్ప్రవాహము లయ్యె సమస్త భూత
సంతతికి సౌఖ్య మయ్యె నాసమయమందు. 44

మ. పురువార్ధారలు మర్దలధ్వనులు సంపూర్ణాశితాంగంబులున్
నిరశోద్యద్ఘనగర్జలుం గలిగి నిర్నిద్రప్రభావంబునన్
సురవీథిన్ దగునబ్దముల్ మదమునం జొత్తిల్లుసిందూరభా
స్వరనీలేభము లెప్డు బృంహితముల న్వర్తించు నా నొప్పెడున్. 45

మ. జలదధ్వానము మర్దలధ్వనులు గా శంపాలతల్ గుగ్గులూ
జ్జ్వలకీలమ్ములు గాఁ బ్రవర్షరుతి భాస్వద్వాద్యజాలమ్ము గా
నలిఝిల్లీకృతనాద మున్నతగతిన్ వ్యాపించుగీతమ్ము గా
సలిపెన్ నృత్యము కేకిలోక మెపుడున్ షడ్జంబునం బాడుచున్. 46

సీ. మెఱపుఁదీఁగెలతోడ మెలఁగుచు మదపుటే
నుగుఁ బోలి నల్లనై కొన్ని కొన్ని
పసపున కెనవచ్చి పచ్చనై హెచ్చి హిం
గులసమప్రభ నొప్పి కొన్ని కొన్ని
నగరవరంబులో నడగొండలో నాఁగ
ఘోరరూపము లయి కొన్ని కొన్ని
చిదురుపలై విడి కూడి చిక్కనై యుక్కెక్కి
కూటువల్ గట్టినై కొన్ని కొన్ని

తే. చిమ్మచీకట్లు గ్రమ్మిన ట్లుమ్మలించి
ఘోరనిశ్వాసమున దెసల్ పూరటిల్ల
నాకసం బెల్లఁ గ్రిక్కిరియంగ నగుచుఁ
గురిసె ధారాధరంబులు కుంభవృష్టి. 47

శా. ద్యావాపృథ్య్యవకాశ మింతయును లే దన్నట్లు కాలాబ్దముల్
చేవం బూరటిలన్ గజేంద్రకరపుష్టిన్ వృష్టి ధారల్ ధరన్
బ్రావంగాఁ బరమేష్ఠిచోదితములై పండెండు నా శ్చబ్దముల్
ప్రావృడ్ఘార మనంగ నై కురిసె సర్వత్రామ్నయం బై కడున్. 48

సీ. ఇది భూమి యిది దిక్కు లిది దివం బన రాని
యట్లు మేఘావృత మయ్యె జగతిఁ
బ్రళయకాలము వోలెఁ బెళపెళార్భటులతో
నురుములు మెఱుములు నుప్పతిల్లె
నేన్గుతొండము లట్లు నెడ మింతయును లేక
జలధార లె ల్లెడ నలుము కొనియెఁ
గుండలతో నీళ్లు క్రుమ్మరించినరీతిఁ
గురిసె వర్ష మొకింత తెఱపి లేక

తే. కొంపలును గోడలును నేలఁ గూలిపోయెఁ
బ్రజల కిటు నట్టు నడయాడ వలను చెడియె
బ్రళయమందలి పుష్కలావర్తకములు
కురిసిన ట్లై మహోగ్రమై కురిసె వాన. 49

శా. కల్పాంతంబున నైనవర్షముగతిం గన్పట్టునవ్వర్ష మే
స్వల్పం బైనప్రదేశమే మిగులన ట్లై సర్వభూభాగముల్
బోల్పన్ సాగరమట్టులై కనుఁగొనన్ ఘోరప్రకారమ్ము లై
తెల్పం దెప్పర మయ్యె నయ్యెడ మహోద్రేకంబు పాకంబుగన్. 50

ఉ. కొండలమీఁది వర్ష మది కొంచెము గానిది యాట వాఁగులన్
నిండి మహోన్నతం బగుచు నిమ్నగలై వడి నేకకాలమం
దుండినయట్టు లుండి యవు డొం డగుతూఁకున నర్మదానదిన్
గొండకు నెత్తువచ్చి పడ గొండొకనాఁటికి లేని వగ్గతుల్. 51

సీ. బుసకొట్టుచుం దాఁచు కసి చూపుచుం బాఱు
వట్టు భీతిద మయ్యెఁ బ్రాణితతికి
గుభులు గుభు ల్లను ఘోరారవ మ్మొక్క-
చోట హోర్మను నట్టి మేటిధ్వనియు
మఱియుఁ గొండొక చోఁబ మదుపుల ధింధిమి
శబ్ద మొండొక-చోట నబ్దనాద
మొక్క-చో మద్దెళ్ళయులివు వేఱొక-చోట
శంఖారవ మ్మొక్క-చక్కి-వేణు

తే. నాద మిఁకనొక్క-చో వీణనాద మవల
నొక్క-చో జిమ్ము రనుశబ్ద ముప్పతిల్ల
భువికి దివి కంతరము లేనిపోల్కిఁ బొంగి
నర్మదానది రేకెత్తె నలుగడలను. 52

—♦ శంకరుఁడు నర్మదానది నరికట్టుట ♦—

మ. అవు డానర్మద దండికొండపొడ్వై యడ్డంకు లానొడ్డులన్
టువు టు ప్పంచుఁ దెగం బొనర్చి దివమున్ ముట్టంగ నై పొంగుచున్
సుపరిష్కారము చేసి రెండుకడలన్ జూపట్టుపెంజెట్టులన్
విపరీతంబుగఁ గూల్చి వైచెఁ బురముల్ వేశ్మంబులున్ సర్వమున్.

మ. అలసోమోద్భవ పొంగి యట్లు భయదం బైయుండఁ దద్రోధమం
దలిపెన్ కందరమందు యోగమును సంధానించి లోకస్థితిం
దెలియం జాలక యున్న దేశికున కేదే బాధ యౌ నంచు లోఁ
దలపోయం గలఁడై శివాత్మజుఁడు విత్రస్తాత్ముఁడై తత్తఱన్. 54

వ. తత్ప్రత్యుత్తరంబునకుం జెప్పి యప్పుడ కమండలువుం గొని యభిమంత్రించి కుంభసంభవుండు సముద్రోదకముం బోలె నర్మదానదీప్రవాహం బున కభిముఖంబుగా దానిముఖంబుచేర్చి పట్టుకొని మంత్రబలంబునం జలింప కెదురు నిలిచె నంతలోన. 55

మత్త. కొండపాదునఁ బొంగి వచ్చెడు కొత్త మేఖలకన్య యం దుండి మీఁదికిఁ బోవఁ జాలక యొక్కతూఁకునఁ గుంభమం దొండొకం డగుచోట దాఁకొనునోజ కయ్యె నొకింతలో నెండకాలమునందునుం బలె నెండిపోయె జలం బొగిన్. 57

తే. అంత గోవిందయోగి సమాధినుండి
లేచి శంకరమూర్తి కల్పించినట్టి
సిద్ధి కచ్చెరుపడి వానిఁ జెంతఁ జేర్చి
కౌఁగిలించుచు ని ట్లనెఁ గౌతుకమున. 57

శా. వత్సా ! నీదుకమండలూదరమునన్ వ ట్టైన రేవానదిన్
వాత్సల్యంబున వోలెఁ బట్టితేఁట ! నీప్రజ్ఞాప్రభావంబు నే
తత్సభ్యు ల్వచియించి రే నెఱుఁగుదుం దత్పూర్వకాలంబునం
దుత్సారించెదు దుర్మతంబులను నే నూహించితిన్ సర్వముల్. 58

వ. కుమారశేఖరా ! నేను నీ కొక్కసందేశంబు చెప్పెద నాకర్ణింపు మిప్పుడు. 59

క. సురచిరసంభృత మగుచున్
వఱలెడుజీవనము ద్విజగణముల కిడి మొగుల్
మెఱపునెలంతల విడి చె
చ్చెర దివిగృహ మీఁగి ప్రవేశించెడుఁ గంటే. 60

వ. ఇక్కాలంబున. 61

తృ తీ యా శ్వా స ము

—• శ ర దృ తు వ ర్ణ న ము •—

సీ. నదు లెల్ల నిర్మలానందకందము లయ్యె
నంచల కానంద మతిశయిల్లె
నాకసంబు వినిర్మలాకారమును బొందెఁ
దీరి నక్షత్రముల్ తేజరిల్లెఁ
బండువెన్నెల గాచె నిండి శేల్కాన్నల
పండువై తమలముల్ పరిఢవిల్లెఁ
బొలము లెల్లను సస్యకలితంబులై యొప్పెఁ
గవ్రిపనంటులు కడుఁ దలిర్చె

తే. నలినగర్భమరందపానప్రమత్త
భృంగసంగీతనాద మెసంగె దెసల
భూమిసతి కిడ్డమేటివింజామరములు
నాఁగఁ దగె తెల్లుపూల్ శరదాగమమున. 62

మ. ఎలమిన్ గార్తికమాధవుండు త్రిజగద్వీక్షాపరస్వాంతుఁడై
యిలపై మెట్టఁగ రాఁ దదీయు లవు డెంతే భక్తి గావించి ర
త్తులసీకాంత సహాస్రదీపములతోఁ దోతెచ్చె నెత్తమ్మి పూ
ల్పెలగం జల్లె ననంటి పం డ్లిడె వహించెన్ తెల్లు వింజామరల్. 63

తే. తమకు నాకాశధర్మము దవిలి కొనఁగఁ
గలక దేరి వినిర్మలగతులు గలిగి
సరసు లుల్లసిలున్ శరత్సమయమునఁ బొ
నరు పరమహంసల కగుమానసము లట్లు. 64

తరువోజ. శరదృతు వీరీతిఁ జనుదెంచె నభము
శరదవిహీనమై శాంతమై యుండ

ధరణిపైఁ బంకముల్ తగ నాఱె నేళ్ళ
తెర చడంగెను గాలిదారు లేర్పడియెఁ
గరువలి చల్లనై కడలందు వీవఁ
గడఁగె వెన్నెల లేలఁ గాయు నచ్ఛముగ
సరసిజంబులు వికస్వరములై తోఁచె
సకల దిక్కులును విశదములై యొప్పె. 65

వ. ఈదినంబులు ప్రయాణానుకరంబులు గావున నీ విప్పుడు వారణాసీ పురంబునకుఁ బయనంబై పొమ్ము నీ వక్కడఁ జేయఁ గలకార్యం బుండె నది సర్వోత్తమం బాకర్ణింపుము, 66

ఉ. అత్రిమునీశ్వరుండు మును నాహిమవన్నగపార్శ్వమం దొగిన్
సత్రి మొకం డొనర్చె మునిచంద్రులు నింద్రముఖామరోత్తముల్
మైత్రిపురస్సరంబుగ సమాగతులై రపు డల్లశక్తికిన్.
[illegible]తుఁడు బ్రహ్మగ[illegible]త్రికవి వచ్చెను శిష్యసమేతుఁడై తగన్. 67

ఆ. ఆతఁ డాసత్రమున నుపన్యాసముగను
బ్రహ్మసూత్రములను వినం బలికె నపుడు
వీనికిని భాష్య మొనరించి విశదపఱుప
నొప్పు ననునంత వ్యాసుండు చెప్పె ని[illegible] 68

శా. నాకుం బైచెయి లోకరక్షకుఁడు నా[illegible]శాస్త్ర[illegible]ర్యుఁడై
వాకో మెప్పినవాఁడు పుట్టె [illegible] చేసెంద శి
ష్యాకారంబును దాల్చి సోమల[illegible]డన్మావళ్ళయం బెల్ల ని
చ్ఛాకల్పంబునఁ గుంభమందు నిలుపున్ శశ్వద్విశిష్యంబునన్ 69

తే. అతఁడు భాష్యము రచియించి యఖిలజగతి
యందు వెలయించు నని చెప్పి యరిగె ననుచు
గౌడపాదులు నాగురుల్ కరుణఁ జేసి
నాకుఁ జెప్పిరి కావున నోకుమార. 70

వ. నీవు ప్రయాణంబు గావింపుము మహాకార్యంబు నిర్వహింపు మని యంపి పుచ్చిన శంకరుండు గురునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారంబు లర్పించి యెల్లవారికిం జెప్పి యొప్పించి పయనంబై కతిపయ ప్రయాణంబులఁ బుణ్యారాశి యగు కాశికిం జనియె నదియును. 71

—♦ కా శీ వ ర్ణ న ము ♦—

సీ. ప్రవహించు నేపురి ప్రాగ్భాగమునయందు
రంగదుత్తుంగతరంగ గంగ
మానొందు నేపురి మణికర్ణికాకుండ
మఖిలాప్లవన్న రాంహఃప్రకాండ
మింపొందు నేపుర మేకార్ణవం బగు
నపుడును శివుత్రిశూలాగ్రమందు
సతతమే ప్రోలిపంచక్రోశముల మేరఁ
జచ్చువారికి మోక్ష మిచ్చు శుభము.
తే. అట్టివారాణసీపురి నన్నపూర్ణ
దుండిమాధవభైరవదండపాణు
లెల్ల సురలు వందేకాశి యింపు మీఱ
నెప్పుడుఁ [illegible] విశ్వేశ్వరుండు. 72
తే. తనదు కడుపున నన్నపూర్ణాంబ [illegible] నెపుడు
వెండిఁ గూర్చు ధర్మము దప్పలేని [illegible]
యష్టభూతు లనుభవింప [illegible]
ననుచుఁ గై కంకణము గట్టుకొన్నదగుఁ గాశి. 73
క. వరుణాసీమధ్యమునన్
బరఁగుట నిది వారణాసి వారాణసి నా
ధరఁ బేరొందెను గాశీ
పురవరము ప్రకాశమానపురమై వరమై. 74

చ. దురితలతాలవిత్ర మయి దుర్నయగాఢతమిస్రమిత్ర మై
పరమపవిత్రమై సుజనవర్యుల కెంతయు జ్ఞానసూత్రమై
గురుతరమోక్షసత్ర మయి కోరికచేలను బెంచు క్షేత్రమై
పరఁగెడుఁగాశికాపురము భర్గనివాసపురాతిపాత్ర మై. 75

వ. అని యభివర్ణించుచుం జని చని మును మున్ను త్రిపథగామినిం
దర్శించి. 76

మ. పరఁగం దొల్త హిరణ్యగర్భునిశుభవ్యాపారపాత్రంబునన్
వరనీరం బయి పిమ్మటన్ హరికి సత్పాదోదకంబై యనం
తర మీశానునిశీర్ష భూషణమునై తర్వాత శ్రీజహ్నుస
ద్వరకన్యామణియై ప్రకాశిలెడు నీభాగీరథీగంగయే. 77

సీ. అతఁ డంతదనుక స్వర్గతి నొందు నిం దెంత
దనుక నెవ్వనియెమ్ము లొనరుచుండు
నతఁడు జగద్వంద్యుఁడై శివరూపుఁ డౌ
నేత త్తటమునందు నెవ్వఁ డీల్గు
నతఁడు సవితృగోళమం దుండు నెవఁ డిందు
సావిత్రి జపియించి సంధ్య వార్చు
నతఁడు పితృప్రీతి నమరత్వముం బొందు
నిందుఁ బిండము లెవ్వఁ డిడునొ పితృల

తే. కిందు వారాణసీక్షేత్రమందు మరణ
మంద నెంతు రింద్రుం దొట్టియమరు లెల్ల
మూఁడుకన్నులు నైదుమోములును బొంది
చిలువపేరులు నెలనగల్ చేకొనంగ. 78

వ. అని యభివర్ణించుచు సమీపించి చేతులు మోడ్చుకొని. 79

శ్లో. మహోత్తుంగే! గంగే! ప్రవిమలతరంగే! శివగురో
ర్జటాజూటా జ్జాతా సగరతనయానాం శుచివిధా

సమాయాతా పూతా సుకృతసమవేతా శుభయుతా
పునీ హ్యాంబే! త్వం మాం సకలజగదంబే! కరుణయా. 80

వ. ఇట్లు భాగీరథిం బ్రార్థించి కంఠదఘ్నం బగుజలంబుల నఘమర్షణ
స్నానంబు గావించి జపతపంబు లైనవెనుక మణికర్ణికాజలం బాడి
విశ్వేశ్వరాలయంబునకుం జని శతరుద్రీయాభిషేకంబు గావించి
పూజించి లేచి చేతులు జోడించుకొని— 81

—• ఈశ్వర ప్రార్థనము •—

శ్లో. శ్రీనాథ ప్రముఖాఖిలామరగణై స్స్నాకం ప్రపంచం సదా
సర్వం వస్తు మహేంద్రజాలవిధిగా విజ్ఞో యథా లీలయా
కుర్వ న్సృష్టివినాశనంచ విలసత్సర్వేశ్వర శ్శంకరః
పాయా ద్భారతభూజనా ననుదినం సంరక్ష్య మార్గం మనోః. 82

శ్లో. మా మవ సకలజనాంత
ర్యామిన్ సనకాది సన్నుతామలధామన్
స్వామిన్ భక్తావనసు
త్రేమన్ వృషభాధిరాడ్వరేణ్యాలలామన్. 83

సీ. శర్వాయ రుద్రాయ సర్వేశ్వరాయ ప
శూనా మధీశాయ సుస్థిరాయ
దేవాదిదేవాయ దివ్యప్రభావాయ
భక్తజనావన ప్రాభవాయ
లోకస్వరూపాయ లోకేశ్వరా యాది
మధ్యాంతశూన్యాయ మహీరథాయ
నిత్యాయ సత్యాయ నిర్గుణాయ గుణస్వ
భావాయ మునిజన ప్రస్తుతాయ

తే. లోహితాక్షాయ నిటలవిలోచనాయ
సర్వదేవస్తుతాయ వృషధ్వజాయ

చంద్రశేఖరాయ శివాయ శాశ్వతాయ
విశ్వరూపాయ భవ్యాయ తే నమోఽస్తు. 84

వ. అని ప్రార్థించి ప్రసాదంబు నడసి మాధవ, డుంఠి, దండపాణి, భైరవ, వందేకాళీ, గుహా, గంగా, భవానీ, మణికర్ణికల సేవించి మధ్యాహ్నంబున మధుకరాన్నంబు భుజించి యొక్కచో విశ్రమించె నిట్లు కొన్నిదినంబులు కడచనినప్పు డొక్కనాఁడు. 85

సీ. కాషాయవస్త్రము కౌపీనము ధరించి
కటిసూత్రముగ ముంజగడ్డి చుట్టి
యేణాజినముముక్క యింతఁ గటి స్కంధిఁ
దాలిచి సాలాశదండ మూని
కాళ్ళకుం జెఱుపావకోళ్ళులం దొడిగియు
దాళపత్రచ్ఛత్రి మోలిఁ దాల్చి
కకపాలయును బుస్తకములు చంకం బెట్టి
కృష్ణాజినపుచుట్ట కేలఁ బూని
తే. ఉపనిషత్తు లోంకారసంయుక్తములుగఁ
జదువుకొనుచును మెలమెల్ల పదము లిడుచు
బాలుఁ డగువాఁడు బ్రాహ్మణబ్రహ్మచారి
కన్నఁ జనుఁదెంచె శంకరుఁ డున్నకడకు. 86

—• శంకరుఁడు శిష్యులం బరిగ్రహించుట •—

వ. ఇట్లు చనుదెంచి శంకరభగవత్పాదాచార్యుల పాదపద్మంబులపైఁబడి ప్రణామంబు గావించి నంత నాచార్యు లాతని నెత్తి కరస్పర్శనంబు సేయుచు. 87

ఉ. ఎవ్వరు నీవు నీయునికి యెవ్వరమం దిట నేమి కోర్కెమై
నివ్వసుసం బ్రియాణము వహించితి బాలుఁడవై యుబాలున

ట్లిన్వగఁ గానిపించెద వి దెల్ల ననుక్రమ మేర్పడంగ వా
కు్రవ్వ మనంబు సేయు మనఁ గొండొకయింతటిలో నతం డనున్.88

చ. గురువర ! నేను బ్రాహ్మణులకొండిక కొండొక వేదపాఠమున్
గురులకడం బఠించితి నకుంఠితభక్తిఁ గవేరకన్యకా
వరతటమందుఁ జోళమున వాసము చేసెడివాఁడ నెన్నియో
పురములు గ్రామముల్ నదులు భూధ్రములు న్వడి దాఁడి వచ్చితిన్.

ఆ. ఏకదేశమఁద యిద్దఅజన్మమ
ట్లయిన మిమ్ముఁ జూడ నైతి కలుగ
దయ్యె నింతలోన నియ్యెడీచికి మీరు
చేరితి రని మాట చెవికి వచ్చె. 90

ఉ. పెద్దలఁ జూచువేడ్క నను బ్రేరణముం బొనరింపఁ బెద్దద
వ్వెద్దియు నాక వచ్చితి యతీశ్వరపాద ! భవాబ్ధి మున్గ నై
పెద్దవిపద్దశం బడెడువీనికి నీదుదయాప్లవంబు మే
లద్దిర నాఁ నొసంగుటకుఁ బ్రార్థనముం బొనరింతు దేశికా. 91

ఆ. *ఏ సనందనాఖ్య నెసఁగెడువాఁడ నా
కిహపరంబులందు నీరె దిక్క
టనుచు బదము ముట్టఁ గని శంకరుఁడు కృపా
కలితహృదయుఁ డగుచు గదియఁ దీసి. 92

వ. హస్తమస్తకసంయోగంబున బ్రహ్మోపదేశంబు చేసి సన్యసింపం జెప్పి యుత్తమపదంబునం బ్రతిష్ఠించె నంతఁ గొంతకాలంబులో మఱియుం గొందఱు దేవతాంశసంభవు లగువా రాశంకరు నాశ్రయించి తురీయాశ్రమస్వీకారంబు చేసి యంతేవాసులై భాసిల్లి రట్టికాలంబున. 93

ఆ. పరిమళించుపూలఁ బారిజాతము వోలె
భానుమండలముల భానురీతి .

---

* సనందనునకు, సునందుఁడు, సునందనుఁడు, సానందుఁడు అనియుం పేరులుకలవు.

నేత్రకమలములను నృత్రారియుం బోలె
శిష్యగణమునడుమ శివుఁ డెసంగె. 94

తే. ఇట్లు శిష్యప్రశిష్యసమేతుఁ డగుచు
వేదవేదాంగవిషయముల్ విస్తరించి
వ్యాససూత్రార్థముల నుపన్యాససరణిఁ
దెలుపుచుం గాశికాపురి నిలిచి యుండె. 95

తే. ఒక్కదివసంబునం బ్రాహ్ణ మొయ్య నొయ్య
నవసరిల్లినయంత శిష్యతతి గొలువ
శంకరస్వామి కుండి హస్తమునఁ బూని
స్నాన మొనరించుపొంటె జాహ్నవికి నేగె. 96

—◆ శంకరునకు మాయాపుల్కసదర్శనము ◆—

వ. అయ్యవసరంబున. 97

సీ. పచ్చితోల్తిత్తులఁ బలలంబు నిండించి
మోపది నెత్తిపై మోసికొనుచుఁ
బసులడొక్కలలోనివచ్చునెత్తురు దీసి
తెగఁ ద్రావి గట్టునఁ దేంచికొనుచు
లొట్టెలఁ బులియంగఁ బెట్టినతాటిక
ల్లోలిమై మాటికిఁ గ్రోలికొనుచు
మెత్తనైమాంసము నెత్తురు వెలి జిమ్మ
గొడ్డుతోళ్ళను మేనఁ గొట్టుకొనుచు

తే. దుడ్డుక ట్టొండు వలకేలఁ దులకరింపఁ
గహగహధ్వను లెల్లెడఁ గ్రందుకొనఁగ
జాగిలపుఁగుక్క లెన్నియో మూఁగి నడువఁ
బుల్కసుం డొక్కఁ డెదు రయ్యెఁ బోవుదారి. 98

వ. ఇట్లు వెలివాడవాఁడు మార్గమధ్యంబున నెదురుపడుటకు శంకరుండు తృణం బంతర్ధి గావించుకొని వానిం గాంచి యి ట్లనియె. 99

శా. ఓరీ! బ్రహ్మము నుచ్చరించుచును మే మోంకార మాలించుచున్
సౌరద్వీపవతీప్రవాహమున స్నానంబుం బొనర్పంగ నీ
దారిం బోవుచు నుంటి మీవు మము సందర్శించియున్ దవ్వుగాఁ
దారం జూడవు పుణ్యపాపములపొంతం బోవ కుంటొప్పనే. 100

క. తొలఁగుము దారి యొసంగుము
కలుషము నీ కంట వచ్చుఁగతిఁ బోవకు మో
వెలివాడవాఁడ! యనుడున్
హాళహాళ మని శ్వపచుఁ డనియె నాయతితోడన్. 101

సీ. అద్వితీయ యతీశ్వరా! ద్వైతభావము
పాటించుచుంటి వి దేటిమాట
పరమాత్మయే జీవ మరయ సత్యము నన
వద్య మఖండము ప్రత్యగాత్మ
మని నిగమాంతము లను నఁట భేదభా
వమును గల్పించుట చను నె చెవుమ
జ్ఞాను లి ట్లనుటలు గానము కాషాయ
దండాదు లీదేహమండనములు

తే. బ్రహ్మవుల్కసభేదకల్పనము దేహ
మునకొ జీవమునకొ యెర్గికొనుము గంగ
యందు సురయందు బింబించునర్యమునకు
భేదబుద్ధి చేయుటలు వివేక మొక్కొ. 102

మ. అనినన్ విస్మితుఁడై యతీంద్రుఁడు భవద్వ్యాహారము ల్సత్యముల్
తనుభృద్వర్య! ప్రమాదవాక్యములు వేదప్రోక్తము ల్వాల్కటిన్

గనుఁగొ సంత్యజుఁ డీ వ టన్న మతి పోకారెన్ జగం బీశ్వరుం
డనుబుద్ధిం గలవాఁడు నాగురువరుం డౌఁ బుల్కసుం డేనియున్.103

ఉ. ఈవు మనుష్యమాత్రుఁ డని యే నెటు నమ్ముదు నస్య దండముల్
గావులు దాల్చి యున్ననను గన్గొన వచ్చితి పుల్కసుండ వై
నావలనం బ్రమాదమును నాటగఁ జెప్పితి దేవదేవ ! గౌ
రీవర ! నీపదాబ్జములు రేపులు మాపులు మ్రొక్కి కొల్చెదన్.104

వ. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్నుండై పరమేశ్వరుండు.

సీ. చే నున్నలగుడంబు చిత్రచిత్రింబుగా
ముమ్మొనవా లయి పొలిచెఁ గేల
నలుగడం బూతిగంధం బీనుపచ్చితో
వ్యాఘ్రాలచర్మ మై పొరు మీఱె
మొఱుఁగుచు వెన్నంటి వఱచివచ్చెడునాల్గు
కుక్కలు శ్రుతు లయి గొనబు సూపె
నెత్తురు గార్చుచు నెత్తిపై నున్నప
లలము మిన్నే రయి లలిఁ దలిర్చె

తే. ఒడలు నల్లడఁ బూయంగఁ బడిననెత్రు
వసయు మాంసము భూతియై పరిఢవిల్లెఁ
గహకహధ్వని వేదవాక్యలకల మయి
వఱలె శ్వపచుండు శంకరస్వామి యయ్యె. 105

వ. ఇట్లు పొడకట్టి తనయడుగులఁ జాగిలం బడినవాని లేవ నెత్తి
నెత్తిపైఁ జెయి పెట్టి యి ట్లనియె. 106

ఉ. ఏ నొకరుండ నీ వొకఁడ వి ట్లనుభేదము సేయ రాదు-నీ
మై నెన రెంతయేనియును బర్వ సుపర్వసమంచితుండ వీ
వానలినాక్షతుల్యుఁడవు వ్యాసునిఁ బోలినవాఁడ వెన్న నో
హానివరేణ్య ! నీ వరుల మార్గ్యని చేసెదుకార్య మెం డగున్.

తే. జైన చార్వాక బౌద్ధాద్యసమ్మతముల్లు
పెక్కు లుదయించె వానినిఁ జక్కడంచి
వేదమత ముద్ధరించెడు వేళ వచ్చె
నీవు జతనింపఁ దగు దాని కోవలంతి ! 108

ఉ. వ్యాసుని నీ వెఱుంగ వఁటె వైదికమార్గము చక్కఁ జేయఁ గా
నాసరసీరుహాక్షపరమాంశమునం బ్రభవించె భూమిపై
భూసురవంశమం దతఁడు పోహణచేసెను బ్రహ్మసూత్రముల్
న్యాసము చేసి దాని కగువ్యాఖ్య పౌనర్భవము నేవ్వ పేర్పడఁ.109

తే. మఱియు నీవు మండనముఖ్య మహీసువర్య
వర్యులం గెల్చి యద్వైతభవ్యమతము
స్థాపన మొనర్చి కృతకృత్యతను వహించి
తనువు విడనాడి ననుఁ జేరు దనుచుఁ బలికి. 110

వ. శివుండు కన్ను మొఱంగె నంత మాయామానుషదర్శనంబున నొడ
లెఱుంగకున్న సనందనాదిశిష్యు లపుడు నిదురనుండి మేలుకొనిన
వారిచందంబున మేలు కాంచి గురువర్యా ! దివాకీర్తి వర్తనం
బించుక యెఱింగితి మనంతరవృత్తాంతంబు మైకమ్ము పెంపున
నెఱుంగ మని పలుకుచుండఁ గానిం డని వారిం ద్రోదుకొని గంగకుం
జని మజ్జనం బాచరించి మాధ్యాహ్నికకృత్యంబులు నిర్వర్తించు
కొని మాధుకరాన్నంబు భుజించి యొక్కచో విశ్రమించి రంత
శంకరుండు తనమనంబున. 111

ఆ. బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్య మొనర్ప మ
టంచు నాగురువరుఁ డానతిచ్చె.
వ్యాసమునియు నాకు వాక్రుచ్చె శివుఁ డిట్లు
పొలిచి జ్ఞప్తి చేసెఁ బూర్ణకృపను. 112

ఉ. భాష్యము సేయ నేఁ బ్రతినపట్టితి బ్రహ్మముపట్ల నాకు నై
దుమ్య మెటుండునో యనుచు దొప్పలు దొరలు సందియంబులౌఁ
గృష్యనుకూలతల్ గలుగ వీపురి నుండిన కేఁగుగక్షకున్
శిష్యలో గమించి యటఁ జేసెద భాష్యము భూష్యమై తగన్. 113

వ. అని తలంచి పయనంబు నిశ్చయించి. 114

—• శంకరుఁడు బదరికిం జని భాష్యములు చేయుట •—

సీ. అవల శిష్యసమేతుఁ డై పదిరెండేండ్ల
వాఁడు శంకరభగవంతుఁ డలరి
కాల్నడఁ గ స్తికై కతిపయవాసరం
బులకు బదర్యటవులకు నేగి
యట నొకచో జొంప మగుచెట్టుక్రింద నా
శ్రమ మొండు నిర్మాణ మమరఁ జేసి
యం దుండి కృత్యము లన్నియుం దీర్చుచుఁ
గరతలామలకముగాఁ గనఁ బడఁ
తే. దగులుపడ సూత్రభాష్యము తా వచించె
శోకమోహాదు లూర్ము లె కొక సప్త
ధాతువులు నింద్రియార్థముల్ తరిమి నట్టి
ఋషివరేణ్యులు తన్నాశ్రయించి వినఁగ. 115

తే. దినము చేసినభాష్యము విని పఠింపఁ
జెప్పె నందు సునందనుఁ డప్పవిత్ర
భాష్యమును మూఁడువారముల్ పఠనపాఠ
ముల గ్రహించి ఘనుం డయి పొలుపు మిగిలె. 116

వ. మఱియు శంకరస్వామి గీతాభాష్యము, నుపనిషద్భాష్యము,
సనత్సుజాతీయభగవద్గీతాదులకు మహోన్నతవ్యాఖ్యయుం గావించి

యుపదేశసహస్రము లోనగుమహాగ్రంథంబు లనేకంబులు రచించి
నిజాంతేవాసులకుం జెప్పి బదరికాశ్రమంబున నున్ననారాయణు
నకు నమస్కారంబు గావించి తదనుజ్ఞం బడసి వచ్చినపని
సంపూర్తి యయినది గావున మరలి కాశికాపురంబునకుం జను
దెంచె నంత. 117

క. గురుభక్తిభరితుఁ డగుచున్
బరఁగె సునందనుఁడు గురుఁడు పలికినభాష్యం
బరమరలు లేక తెలిసెన్
గరబదరము వోలె నగ్రగణ్యుం డగుచున్. 118

—• సనందుండు పద్మపదుండగుట •—

చ. గురుఁడు సనందనా! యనుచుఁ గొంచెము లోపలఁ గూఁడఁ గొంచెమా
స్వరమునఁ బిల్చిన న్నిదురశయ్య నెసంగుచు నున్న నోఁ! యటం
చురువడి వచ్చి స్వామి! యిదె యుంటి నిటన్ గురునాజ్ఞ యేమి యం
చరమర లేనిచిత్తమున నాడు సనందనుఁ డార్యు లౌ నన్. 119

ఆ. అట్టివానియెడల నాచార్యులకుఁ బ్రీతి
యగ్గలించె దాన నవలిశిష్యు
లట్లు చేయు టొప్పునా! గురునకు శిష్యు
లెల్ల సములు గారె యెన్ని చూడ. 120

వ. ఇట్లంతేవాసులలోనియభిప్రాయం బెఱింగి దాని మాటలం గాక
చేఁతలం జేసి తొలంగింప నెంచి గురుండు సమయప్రతీక్ష గావించు
చుండె నాలో నొక్కసమయంబున సనందనుం డద్దియేనివని గలిగి
గంగం దాఁటి యవలిగట్టున మెట్టుచుండె నది మంచితరుణం బని
గురువరుండు. 121

ఉ. ఓయి! సునంద యేగి తెట కొండొకకార్యము సత్వరంబుగన్
జేయఁగ నుండెఁ గన్నెటవఁ జేసెడులోపల రమ్ము ర మ్మటం

చాయెడఁ బల్కు నప్పలుకు లారసి వెన్కయు ముందుఁ జూడ న
క్లై యొకయింతలోన నదియందు నడంగడగెం గడు స్వడిన్. 122

తే. అజ్ఞుఁడై యట్లు చేయలే దాతఁడు గురు
భక్తి సంసారసాగరప్లవ మటంచు
రిప్పు డీచిన్ననదిదాఁటు టేమి బ్రాతి
యనుచు ధైర్య మాతనిమది కయ్యె నిజము. 123

చ. అతఁ డొకకాలు నీట నిడి నంతన బంగరు తమ్మి క్రింద నై
క్షితిపయి మోపిన ట్లయినఁ జెంగున రెండవకాలు వేయ న
గ్గతిఁ గమలంబు పుట్టె నది గన్గొని దేశికుభక్తి నెంచుచున్
బ్రతిపదమందు న ట్లయిన వచ్చెను దాఁటి నదిం బదంబులన్. 124

తే. గురునకు నమస్కరించె నగ్గురుఁడు మెచ్చి
పద్మపదుఁ డని పే ర్వెట్టి పలుకరించెఁ
దక్కునుం గలశిష్యులు తమకుఁ దామ
దిద్దుకొనఁ జాలి సుహృదులై తేరి రపుడు. 125

మ. ఇటు లాశంకరమూర్తి కాశిపురిలో నిద్ధప్రచారంబులన్
స్ఫుటదీప్తి న్విలసిల్లుభాష్యమును శిష్యుల్ దాను రేకెత్తున
ట్లట వ్యాప్తిం గొనఁ జేయుచుం గుమతమం దాసక్తులై వాదముల్
పటుశక్తిం బచరించుపాశుపతులం బ్రత్యక్షులం దూలిచెన్. 126

మ. శ్రుతిశాస్త్రాదుల సూత్రభాష్యము జగత్త్రైస్త్రాగ్రహమై సర్వసం
మ్మతిఁ గైకో నొనరించుచుం బురము నల్ మార్గంబులం బొల్చుపం
డితవర్యుల్ బళిరే యటంచు నుతు లుద్దీనంబుగాఁ జేయుచున్
బ్రతిపాదించె శ్రుతిప్రచోదితమహాద్వైతంబు పూతంబుగన్. 127

—(శంకరుఁడు కాశిలో ద్వారకాదులను నోడించుట)—

శా. చార్వాకాదులు బౌద్ధముఖ్యులు జినాచారప్రచారస్థితుల్
గర్వం బేర్పడ శంకరుం బొదివి దుర్గ్రంథప్రకారంబులన్

నిర్వర్తిల్లఁగఁ జేయుచుం గుపథముల్ నిర్మించుచున్ శంకరున్
సర్వేశుం దొడరంగ వచ్చి విముఖస్వాంతాప్తులై రందఱున్. 128

తే. శంకరోపనిషద్భాష్యసార మెల్ల
నరసి వారాణసీపురవరనివాసు
లయినకొంద ఱక్షిపదపక్షాశ్రితు లయి
యోపి ఖండింపఁ గాఁ బూని యోడి రపుడు. 129

తే. సర్వతంత్రస్వతంత్రులై శర్వపురినిఁ
గలుగు భాస్కరగుప్తమిశ్రులు మొదలగు
వారు విద్యేంద్రగురులు శారీరసూత్ర
భాష్యము న్గని సంతోషభరితు లైరి. 130

చ. మునివర దుగ్ధసింధువునఁ బుట్టినభాష్యశశాంకమూర్తి తా
ననిశము గోపరంపరల నచ్ఛము చేసి సుధారసంబు పెం
పున విబుధాళి కిచ్చి తమము న్విదళించుచు నెల్లవీథులన్
మునిజనహృచ్చకోరములభుక్తికి నై పొలుపొందె నిద్ధరన్. 131

మ. పదిరెండేడులవాఁడు బాలకుఁ డహో బ్రహ్మణ్యు లావారితో
బదులాడం గలఁడై మహోన్నతము నాభాష్యప్రపంచంబునన్
మొదలేదో తుద యేదో శోధనగతిన్ మోహింపఁగాఁ జేయుచున్
సదసద్భేద మెఱుంగఁ జేసి శ్రుతులన్ శాస్త్రంబులన్ ధీరుఁడై. 132

తే. ఇట్లు కాశికాపురమున నెల్లకడలఁ
దనదుపాండిత్యగరిమం బుదారగతులఁ
బ్రస్తుతింపఁగఁ జేయుచుఁ బ్రతిమతములఁ
ధూళిపోఁ దోలుచుఁ బ్రశస్తిఁ జాలి కొనియె. 133

వ. ఇట్లు శంకరభగవత్పాదుం డవిముక్తక్షేత్రంబున శారీరసూత్రభాష్య
ప్రచారంబు సేయుచు శిష్యుల కుపదేశించుచుఁ గుమతంబులం

దూలించుచు స్వమతం బగునద్వైతంబు పాలించుచుఁ జార్వాకాదు
లకు గుండెతల్లడం బగునట్లు ప్రచరించు చుండునంత నొక్కనాఁడు.

—• శంకరునకు వ్యాసుండు దర్శన మిచ్చుట •—

ఉ. మిత్రుఁడు తూర్పుకొండ మొనమీఁదికి వచ్చెడునప్డు లేచి తా
ఛాత్రులతోడ సౌరనది స్నానము చేసి సమాప్తకృత్యుఁడై
ధాత్రి పటద్రుమంబుకడఁ దత్పరత న్నివసించి భాష్యమున్
ఛాత్రులకు న్సుబోధ మగుచక్కి వచించుచు నుండె దండియై. 135

క. ఘటికలు హోరలు జాములు
చిటికల నై నట్టు లయ్యె శిరముల సూర్యుం
డటమటఁ గొలువుచు నిలిచెన్
స్ఫుటగతి నాతపము గాచెఁ జుఱుచు ల్తనఁగన్. 136

తే. మట్టమధ్యాహ్న మగుట నాచెట్టుక్రింద
నున్నవార లెటెంగిలో నోప నట్టి
రయిరి భాష్యార్థలగ్నమనస్కు లగుచు
నెండ వేడిమి వారల నేచ దయ్యె. 137

వ. అయ్యవసరంబున. 138

సీ. నిలువెల్ల నెఱసిన నెఱులు విభూతియుఁ
బండువెన్నెల కడల్ నిండఁ గాయఁ
దలయుఁ జేతులు గాళ్ళు తడ వింతయును లేక
వడఁక నుదుల్ తొట్రుపాటు నొంద
నిక్కితొల్పుట్టతో నీవల ప్రేలాడ జా
రీ లంకె భుజముపై వ్రేలుచుండ
వడుగులు తడఁబడ నడచుచు నేలపై
వడకించుచుం గట్టి నిడుద నుండ

తే. గంగడో లాలె మేనితో ల్గదలు చుండ
మెదుకవాసన గొట్టెడుమేను జన్ని
దములు గావంచయును గ్రాలఁ దడుము కొనుచు
నచ్చె ముక్కాలిముదుసలిబాపఁ డొకఁడు. 139

ఉ. వచ్చి యెవండునుం దనదువంకఁ గనుంగొని ర మ్మటంచు వా
కిచ్చుట కాదిఁ దా నచటి కేగి యొకానొకచోట నేలపైఁ
బొచ్చెము లేక కూలఁ బడి మూల్గు చ్చొకించుక నీ వెవండ వి
ప్లీచ్చుటఁ జెప్పుచున్న దిది యేమి? వచింపు మటంచుఁ బల్కుడున్.

సీ. పలికిరి శిష్యు లీపగిది నోబ్రహ్మవి
దగ్రణీ! చెప్పెద మాలకింపు
మీమహాత్ములు మాకుఁ బ్రేమఁ గూర్చెడిగురుల్
సర్వోపనిషదర్థసార మెఱిఁగి
నట్టిరు సూత్రభాష్యము భేదవాదముల్
తొలఁగి పో యెడునట్లు సలిపినారు
ఎన్నఁ బ్రస్థానత్రయీభాష్యకర్తలు
ఘనులు గీతాభాష్యమును బొనర్చి
తే. రనఘులును భగవత్పాదు లాదిశంక
రులు చతుర్థాబ్దమున వేదములును శాస్త్ర
ములును నేర్చినమేధావు లెలమి మాకు
భాష్యము వచించుచుండి రోబ్రాహ్మణవర! 141

మ. అనువారిం గమనింప కాద్విజుఁడు లోకారాధ్యుఁ డౌ శంకరుం
గని మీరల్ నిను భాష్యకర్త వనుచున్ భాషించుచున్నారు దా
నిని విన్నంతన విస్మయం బొదవెఁ గానీ యొక్కసూత్రార్థమున్
వినిపింపం దలపోయు మే వినెద నీవిద్యావిశేషాదులన్. 142

తే. అనుడు గురువందన మొనర్చి యతఁడు దేవ!
యేది వచియింతు ననఁ దృతీయాదినగు "త
దంతరే" త్యాదిసూత్రము దాని దెలుపు
మర్థ మీవు గ్రహించినయట్లు లేని. 143

వ. అనిన శంకరుం డనేకహేతువాదంబులతో గౌతమ జైమిన్యాది ప్రశ్నప్రవచనంబుల నుత్తరంబు చెప్పిన జరఠబ్రాహ్మణుండు ఫక్కున నవ్వి శంకరులవచనంబు శతధా భిన్నం బగునట్లు ఖండించిన నతండు మఱియు ననేకశతసహస్రంబు లగుహేతువాదంబులఁ దద ర్థంబు ఖండించి తాను చెప్పిన వాని నెల్ల సమర్థించుచు వచ్చె నిట్లు దినాష్టకం బెడతెగకుండ వారివాక్కలహంబు తీవ్రతరం బయ్యె నయ్యెడన్ జరఠబ్రాహ్మణుఁడు శంకరశిష్యులం గాంచి యి ట్లనియె.

ఉ. మీరు మహాప్రవీణులరు మీర లిదంతయు వించునుంటి రీ
తీరున నే నొకం డనినఁ దెం పది లేనటు మీగురుండు వే
సారులు వేనవేల్ శ్రుతు లొసంగుచు వాదము విస్తరిల్లు న
ట్లోరిమి లేక పల్కెడి నహో! యిది కా దని మీరు పల్కరో.

వ. అనుడు వారిలోఁ బ్రథమశిష్యుం డగుపద్మపాదుండు లేచి మోడ్పుఁ గేలు ఫాలంబునం గీలించి యి ట్లనియె. 146

శా. మీ రాకృష్ణులు కృష్ణునంశమున భూమిం బుట్టియున్నట్టి రో
కారుణ్యాంబుధి! వీరు శంకరులు సాక్షాచ్ఛంకరు ల్మీరు మీ
రీరీతిం దగ వాడుచున్నవు డహో యెంతెంతలేఁ గి మ్మనన్
నో రెత్తం గల రేము కింకరుల మేను స్వీరు నే మందుమో! 147

మ. అనుచున్నంత నెఱింగి శంకరుఁడు రంహశ్చక్రియన్ లేచి యో
మ్మనుచున్ వృద్ధునిపాదమందుఁ బడి సాష్టాంగప్రణామంబు చే
సి నొడిం జేయఁగ నోడినంతఁ గరుణం జేకొంచుఁ భూదేవుఁ డ
మ్మునినిం గౌఁగిటఁ జేర్చె నంతట మహామోఘుప్రభావంబునన్.

సీ. కొ్రిక్కారుజలదమున్ గిక్కురు మనకుండ
మెలపఁ జాల్నల్లనిమేను మెఱయఁ
బల్లవారుణజటాపటలంబు శిరముపై
గరుడపచ్చలహెచ్చు గా దనంగఁ
జరమావలగ్నసుందరతర్రై ణాజిన
దీప్తులు దెసలందు వ్యాప్తిఁ గొనఁగఁ
గంఠభాగము నుండి కడుపుపై వ్రేల్బద్రే
రుద్రాక్షమాలలు రూఢి మెఱయ
తే. దండము కమండలువు దరిదాపునందుఁ
దవిలి యుండఁగ బ్రహ్మసూత్రముల నొప్పు
తాటియాకులపుస్తము దనరుచుండ
జరఠవిప్రుఁడు వ్యాసుఁడై పరిఢవిల్లె. 149

వ. అట్లు ప్రత్యక్షంబై వ్యాసభగవానుండు శంకరస్వామి నుపలాలించు చున్నంత నతండు పునఃపునఃప్రణామంబు లాచరించి చేతులు జోడించుకొని. 150

—♦ శంకరుఁడు వ్యాసుని స్తుతించుట ♦—

శ్లో. స్వాగతం భగవతే మునినాథ !
త్వాం భజామి శిరసా ప్రణిపద్య
త్వం హి లోకగురు రచ్యుతమూర్తి
ర్భాసి భాస్కర ఇ వాపరకృష్ణః. 151

శ్లో. నమ స్తే దేవ! త్వం ద్విభుజ హరి రేవ త్రియణ్ణై
ర్విహీన స్సర్వేశో౽ చతురమలవక్త్రః కమలజః
బదర్యాం సంజాతో హరిహరవిరించాదివినుతః

వ. అనిదేవవాక్కులం బ్రస్తుతించినం బ్రసన్నుండై భగవంతుం డగు పరాశరాత్మజుండు పరిపరివిధంబులం బ్రణయంబుం బ్రదర్శించుచు నాచార్యుల దిక్కు మొగంబై యి ట్లనియె. 153

మ. శివసంబంధసభాంగణంబున ననుం జేరంగ నేతెంచి సి
ద్ధవరేణ్యుం డొకరుండు వ్యాసమునినాథా! నీ వొనర్పంగ నై
భువనవ్యాపక మైనసూత్రతతికిన్ భూతేశదివ్యాంశజుం
డవుబాలుండు యతీశ్వరుం డొకఁడు భాష్యంబుల్ రచించెం ధరన్.

క. నే నెందుఁ జనిన నందే
దానిం బ్రజ లాడుకొనిరి తాత్పర్యమునన్
నేను విని నీకుఁ జెప్పం
గా నిటకు వచ్చినాఁడఁ ఘనపుణ్యనిధీ. 155

క. అని చెప్పి పోయె నే నిన్
గన నిచ్చం జేసి యిటకుఁ గడుకొని ప్రీతిన్
జనుదెంచినాఁడ నాకృతి
కనూనకీర్తి గలిగించి తమలవిచారా. 156

ఆ. బ్రహ్మసూత్రములను రచియించుటకు నాకుఁ
గలిగినట్టిశ్రమము కంటె వేయి
మడుఁగు లెక్కువగుశ్రమంబు నీ కగు నంచుఁ
దలఁచుచుంటి నోయి తండ్రికాన! 157

వ. నీవు బ్రహ్మసూత్రభాష్యంబు గాక గీతాభాష్యము, నుపనిషద్భాష్యము, సహస్రనామభాష్యముం జేసి తని వినియుంటి నని వానిం దెప్పించి యన్నియు నాద్యంతంబులుగాఁ బరిశీలించి ప్రోక్తంబు గావించి నీవు మహానుభావుండవు నీ నోటికిం దప్పు రాదు నీభాష్య

ములు కొన్నికొన్నిచోట్ల మూలమునకు మెఱుఁగు పెట్టు నట్లున్న
వని పొగడుచుఁ బ్రియాణోన్ముఖుం డగుట యెఱింగి శంకరుండు.

ఉ. చేసితి భాష్యముల్ తెలియఁ జెప్పితి శిష్యుల కెల్ల దుర్మతా
భ్యాసములన్ సడల్చితి మహామునిచంద్రమ! యింక నే నిటన్
జేసెడిదేమి లే దనుచుఁ జెప్పెద దేవరయాజ్ఞ యేమి నా
వ్యాసమహర్షి శంకరునివంకఁ గనుంగొని పల్కె నిగ్గతిన్. 159

మ. కల రద్వైతపరాఙ్ముఖుల్ కుమతరక్షాదక్షులై పెక్కు రా
ఖలులన్ గండడఁగించి కాని కదలం గా దైతి పెక్కేడు లం
దులకుం బట్టెడు బమ్మ నీకెనిమిదేండ్లు స్మితపశ్చాక్తి న
వ్వల నన్నేడులు కల్గె నీపదియు నాపై నాఱు నీకాయు వౌ. 160

చ. అదియును జాల వింకఁ బదియా ఱగునే సరిపోవు నవ్వి నీ
కవు నామాటబడిన్ శివాజ్ఞ నిట నీవాలస్యముం జేయ కీ
భువి సంచారము చేయు మంచుఁ ద్రుటిలోఁ బోయెం గనన్ రాక తా
నవలం దోఁపనివాఁడయై నిలిచె నత్యాశ్చర్యమగ్నాత్ముఁడై. 161

వ. అట్లు వ్యాససందర్శనం బైనపదంపడి భగవత్పాదాచార్యుండు శిష్య
జనపరివారపరివృతుండై గుర్వాదేశంబున దేశసంచారంబు చేయు
వాఁడై మునుమున్న కుమారిలభట్టుచే నిజభాష్యంబునకు వార్తి
కంబు చేయింప నెంచి దక్షిణదేశయాత్రం బొనరింపఁ బ్రయాణం
బయ్యె నని చెప్పిన శ్రోత లవ్వలివృత్తాంతంబు జెప్పు మని కథకు
నడుగుటయును. 162

—• ఆ శ్వా ం త ము •—

మ. ద్విజుఁ డీతండు ద్విజేతరుం డితఁడు స్వాత్మీయుం డితం డీతఁ డ
న్యజనుం డంచు విభేదమున్ సలుప కేనాఁడుం బ్రవర్తించుచున్

వృజినం బంటసియట్లు కర్జమును గావించు న్నిజోద్యోగమం
దజితుండై వరసత్యనామబుధుఁ డాహా యంచు నెంచర్ బుధుల్.

ఆ. అరసి యరసి కాని యది యిదియుం చేయఁ
డతఁడు వేరి కైన ననినయేని
చేయఁ డనిన మాట చెప్ప రెప్పుడు గాని
సత్యమూర్తి యతఁడు సత్యమూర్తి. 164

గద్యము

ఇది శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ కవిరాజ
కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
ప్రణీతం బైన జగద్గురు చరిత్రమునఁ
దృతీయాశ్వాసము
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు

జగద్గురుచరిత్రము

——(అను)——

శంకరవిజయము

చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీలకుఁ దానక మగుచుఁ
హాళిఁ జనునృసింహదేవరాన్వయమందుఁ
హేళి యన నొప్పుసత్యా
శ్రీలలితుం డలరుఁ గాక శ్రీహరికరుణన్. 1

వ. అక్కథకుండు శ్రోతల కిట్లనియె. నట్లానాఁడు మహాదేవునిచే
నాజ్ఞాపితుం డగుకుమారస్వామి భూమిపై నవతరించిన విధంబు
చెప్పెద నాకర్ణింపుఁడు. 2

—• కుమారస్వామి భూమింబుట్టి ప్రవర్తించుట •—

చ. అమరచమూవిభుండు శివునాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చి వెల్చ న
య్యమరధరాధినాథునకు నంతయుఁ జెప్పియు నుత్కలాంధ్రదే
శములకు నైనసంధినిఁ బ్రశంసకు నెక్కినబ్రాహ్మణాగ్రహా
రమున సుధన్వుఁడన్ తెలుఁగుబ్రాహ్మణమూర్తికిఁబుట్టెఁబుత్రుఁడై.

చ. శ్రుతులుస్మృతుల్పురాణములుసూక్తిముఖంబులుసర్వశాస్త్రముల్
చతురత నేర్చి పేర్చినప్రశస్తయశంబునఁ జెప్ప నొప్పి దు
ర్మతములఁ దూలఁ జేయుచు క్షమాతల మంతయు మెట్టె దక్షుఁడై
ప్రతిభ గణించి మించినప్రభావమునం బచరించెఁ పేర్మినిన్. 4

తే. అపుడు చార్వాకమతము బౌద్ధాదిమతము
భూతలంబున సర్వత్ర పూరటిల్లె
వేదములు వేదకర్మముల్ వైదికులను
నరయువాఁ డయి దిగ్విజయంబు చేసె. 5

చ. అతఁడు కుమారిలుండు ఘనుఁడై కుమతంబులఁ గూల్ప నెంచి త
న్మతము లెఱుంగఁ గోరి యొకమంత్రవిదుం డగుబౌద్ధు చెంగటన్
శ్రుతిరిపు వట్లు వర్తనముఁ జూపుచు నేరిచె బౌద్ధమార్గముల్
హితుఁ డయి వారికిం దనదుహృద్గత మేర్పడ కుండునట్లుగన్. 6

ఆ. ఇట్లు కొంతకాల మేగించునప్పుడు
జినమతస్థులందుఁ జేరి శ్రుతుల
శ్రుతిజనిత్రి దూరఁ జొచ్చిరి విని యతం
డశ్రువులను విడిచె నంతలోన. 7

వ. ప్రతిపక్షులు వానిప్రవర్తనంబునం జేసి మోసకాఁ డని నిశ్చయించి గురున కెఱింగించిన నతండు వీని నీరాత్రి నిద్రించుచుండ సౌధాగ్రంబునుండి క్రిందికిం బడఁ ద్రోయుం డని చెప్పిన వా రట్లు చేసిరి. కాని శ్రుతిప్రమాణం బనునాతండు మృతింపక తూలరాశిం బడిన వాఁడుం బలె నిరపాయంబుగ బయటఁ బడి యోటువడక దేశాటనంబు సేయుచు భట్టపాదుం డనుపే ర్వడసి యమరావతీపురీశ్వరుం డగుసుధన్వు నాశ్రయించి తనయభిప్రాయం బెఱింగించి ప్రత్యహంబును బ్రతిపక్షు లైనచార్వాకాదులతో వాదోపవాదంబులు చేయుచుఁ బ్రొద్దులు పుచ్చుచుండె నప్పు డొకనాఁడు. 8

చ. తమతమవాదముల్ పతి సుధన్వునకుం దెలియంగఁ జెప్పి రా
సమయమునం గుమారిలుఁడు క్ష్మాధరశీర్షమునుండి క్రిందిభా
గమునకుఁ గూలి చాక బ్రదుకం గలవానిమతంబు సెల్లు ను
త్తమ మని నిల్వునట్లు వసుధం బొనరింపుము శాసనం బనన్. 9

వ. రాజేంద్రుఁడౌ నని చార్వాకపండితులం బిలువ నంచి యి ట్లనియె.

మత్త. భట్టపాదుఁడు పల్కుచుండెను బర్వతాగ్రమునుండి యే
రట్టి కూలి మృతింప కుండెద రట్టివారిమతంబె శా
కెట్టివారిమతంబు భూస్థలి నెందు నేనియుఁ గాన రా
నట్టి శాసనముం సృజింపుఁ డటంచు న న్నడిగెం జుఁడీ. 11

ఆ. ఏమతంబు శ్రేష్ఠ మేది యశ్రేష్ఠమో
యెఱిఁగి కొనఁగ నాకు నిష్ట మయ్యె
జైనులార! మీరు దీనికిఁ బూనుకొం
డనుచుఁ బలుకుచున్న యవసరమున. 12

ఉ. నా విని భౌద్ధు లొండొరులు నల్గడఁ జూచుచు వెల్లఁ బోయిన
ల్లై వెనుకొంచుఁ జూచుకొనునట్టిర యై రవు డక్కుమారిలుం
డావసుధాస్థలిం గలమహామహీభృచ్ఛిఖరాగ్ర మెక్కి యో
దేవ! ననుం గనుంగొను మిదే పడుచుంటి నటంచుఁ బల్కుచున్.

—♦ కుమారిలుఁడు మేడమీఁదినుండిఁ క్రింది కుఱుకుట ♦—

క. ఓంకారమ్ము పఠించుచు
శంకాతంకములు లేనిస్వాంతమ్మున నా
శంకరభక్తుం డిలకున్
గొంకక కూలంగఁ బడియె గొ ల్లన జనముల్. 14

వ. అట్లు దూదివామిం బడినట్లు పడి కుమారిలుండు నొ వ్వొఱుంగక
రాజుకడకు వచ్చి ముచ్చటించుచుండె నవ్వు డవ్వుడమితేఁడు
చార్వాకులం బిలిచి. 15

శా. ఓచార్వాకవరేణ్యులార! యిఁక మీయున్నట్టిపాండిత్యమున్
వాచింపం దలపెట్టఁ బోవ కిట నీభట్టారకోద్యన్మతం
బే చెల్వారెడు నంచు నెంచి యిఁక నేవే వేనియుం గాని యీ
భూచక్రంబునఁ జెల్లఁ బో వనుచు నే బోధించుచున్నా ననెన్. 16

తే. అనిన వార్తిక సిద్ధాంతమునకు నిద్ది
సుప్రమాణము గాదు బోదు క్షోణినాథ!
దేహసంరక్షణమునకై దేశమునను
గలవు మంత్రౌషధములు పెక్కులు తెలియఁగ. 17

శా. నా రాజేంద్రుఁడు రోసి మీ వచనముల్ న్యాయార్థముల్ గావు దు
ర్వారోగ్రప్రతికూలవాక్యము లికం బల్కంగఁ బోకుండుఁ డే
సీరాజత్వము పేర్మిఁ బల్కెదను జుం డీనాపరీక్షావిధా
నారంభంబున మీరు పాల్గొనుఁడు నే నాపై విచారించెదన్. 18

వ. అని పలికి తత్పరీక్షాఫలితం బోడినవారికి సాముదాయికమరణంబు నిర్ణయించి వేరికిం దెలియకుండ నొక్కకుండలోఁ గృష్ణసర్పంబు బెట్టించి దానిముఖంబు మూసి తెప్పించి సభామధ్యంబునం బెట్టించి యుభయమతంబులవారిం దిలకించి పణం బెఱింగించి యి ట్లనియె.

శా. ఇం దే మున్నది చెప్పుఁ డోమతవివాదేర్ష్యాకులస్వాంతు లం
చుం దెల్లంబుగఁ బల్కినంతటన వించున్ జైనచార్యాకు లో
కుం దేందుప్రతిమానకీర్తివిభవా! కుంభంబునం దుండు దా
నిం దెల్పం గల మెల్లి మాకు గడు పీ ని న్నెంతు మెంతేనియున్. 20

వ. అనిన నతం డట్లగుం గాత మని గడు విచ్చె వారు నాజ్ఞ గొని గృహంబులకుం జనిరి భట్టపాదుండును నాఁటిరేయి కంఠదఘ్నం బగుజలంబుల న్నిలిచి పరమేశ్వరుం బ్రార్థించె నంత మఱునాఁడు నేలఱేఁడు తొంటివలెఁ గుంభంబుం దెప్పించి సభం బెట్టించి చెప్పుం డనియె నప్పుడు సమంతభద్రమతపండితులు. 21

ఉ. వ్రేళులు లెక్కవేయుచును వ్రేలెడు నిం దొకసర్ప మింక నొం
డేలవమాత్ర ముండ దని యేకముఖంబునఁ జెప్పి రంత భూ
పాలునిదిక్కు మోమగుచు భట్టపదుం డను రాజచంద్ర! ల
క్ష్మీలలనామనోహరుఁడు శేషునిపై శయనించి యుండెడున్. 22

తే. అనుచుఁ జెప్పెడు నంతలో నభ్రవాణి
భట్టపాదులు చెప్పినపగిది శేష
శాయి యుండె ఘటంబున నోయిలాధి
నాథ! యని పల్కె నాశ్చర్యబోధకముగ. 23

సీ. ఆకుండమూఁతఁ దా నప్పుడు విప్పి చూ
చినయంతఁ దోఁచెను శేషశాయి
యపుడు చార్వాకాదికృపణు లందఱు నోడి
పోయి రటంచును బుడమిఁ జాటి
వారి కందఱకును గారాగృహంబున
నామరణము శిక్ష యది విధించి
వారిమతం బెందు వర్తిల్లకుండఁ గాఁ
జేసి రాజాజ్ఞ భాసిల్లఁజేసి

తే. భట్టుఁ డది విని తనకట్లు బౌద్ధమతము
నొప్పుఁ జెప్పినగురువు నం దుంటఁ దెలిసి
దానఁ బాపము తన కట్లు దాఁపరించె
ననుచు నెంతయుఁ జింతించెఁ దనమనమున. 24

వ. విరక్తుండై తనసర్వస్వంబు నుర్వీసురసాత్కృతంబు చేసి ప్రాయశ్చి
త్తంబు చేసికొని ప్రాణంబులు విడనాఁడువాఁడై ప్రయాగరాజంబు
నకుం జనియె నీవృత్తాంతము వారాణసీపురంబున నున్న శంకరుండు
విన్నవాఁడు గావున విన్నఁబోవుచు వానిం జూడఁ బయనంబై కతి
పయప్రయాణంబులఁ బ్రయాగపురంబునకుం జనియె నదియు. 25

—♦ ప్రయాగపురవర్ణనము ♦—

సీ. ప్రవహించు నేయూరిప్రాగుత్తరంబున
భాగీరథీగంగ భాగ్యసంగ

భాసిల్లు నేపురి ప్రాగ్దిక్కునఁ ద్రివేణి
సంగమ మ్మతి పుణ్యసంగమమ్ము
తనరు నేప్రోలిదక్కినమునఁ ద న్నంటి
మడియఁ గోర్కుల నిచ్చుమఱ్ఱిచెట్టు
మానొందు నేపీటిమధ్యంబునన్ మాధ
వేశ్వరుండు మహేశ్వరేశ్వరుండు

తే. అట్టిపరమోన్నతస్థాన మంది జగతి
నెల్లతీర్థములందు సర్వేడ్య మగుచుఁ
దీర్థరాజము నాఁ బడి తేజరిల్లు
యాగసుఫలప్రదమ్ము ప్రయాగపురము. 26

వ. అట్టిప్రయాగరాజము లోచనగోచరం బయినంత శంకరుండు గంగా యమునాసంగమప్రాంతప్రదేశంబునకుం జని కలయఁ బరికించి ప్రవాహవేగసంజనితశబ్దంబు విని తన మనంబున. 27

చ. ఎలమిఁ బురాణదంపతులు లోకించుక మించినవేడ్కఁ బూల నౌ
తలిమమునం ది ట్టు లయి తారు శయించి మనోహరార్భటుల్
సలుపుచు నుందురో యనఁగ సైకతభూస్థలి సీత్రివేణి తా
గలగలలాడుచుం బఱవఁ గల్గు సరస్వతి లో నడంగఁగన్. 28

క. వేణీదానము చేసిన
యేనాత్ముల కీర్తివేణి యేనాఁటికి నే
క్షోణిన్ వైధవ్యము ద
తాత్రిణ రానీక ప్రోచుఁ దాత్పర్యమునన్. 29

వ. అని ప్రశంసించుచు లోనికిం జని యఘమర్షణస్నానంబు గావించి నిర్వర్తితనిత్యకృత్యుండై తీరంబునందలితమాలవృక్షచ్ఛాయం గూరు చుండి కల్హారశీతలవాతపోతంబు సేవించుచు విశ్రాంతిం బడయుచుండె నాసమయంబున. 30

—♦ శంకరుఁడు తుషాగ్నిలో నున్న కుమారునిఁ జూచుట ♦—

చ. ఘనుఁడు కుమారిలుం డట నొకానొకచోటఁ దుషాగ్నిఁ జొచ్చె నం
చని జనులాడుకో విని రయంబునఁ జట్టులతోడ లేచి నె
మ్మనమున సంతపించుచుఁ గ్రమం బటి కాళుల దాట్లు వేయుచుం
జని కనియెం గుమారిలుఁ దుమజ్వలనంబున నున్నవానినిన్. 31

క. ఆర కాలినట్టి మేనునఁ
బరిపరిగతులం దపించుపండితవర్యున్
బరికించి పరివ్రాట్టగు
పరశివుఁడును గంట నీరు వ ఱ్ఱుగుచుండన్. 32

ఆ. ఓయి భట్టపాద! యోయి కుమారిల!
నేను వచ్చినాఁడ నిన్నుఁ జూడ
శంకరుండ నాదుజాడఁ గనుంగొనఁ
గన్ను విప్పు మన్నఁ గాంచి యతఁడు. 33

తే. ఎట్టకేలకు చేయెత్తి యేటికోళ్ళు
సలిపి ధన్యుఁడ నైతి నోసంయమీంద్ర!
నీదుదర్శన మొనరింప నేఁ దలంతుఁ
గాని కా దయ్యె స్వాస్థ్యము గలిగినపుడు. 34

సీ. విన్నవించెద నాది వేదశాస్త్రంబులు
చదివితి వైదికాచారనిరతిఁ
గర్మకాండమునకుఁ గతి గలిగించితిఁ
దంత్రవార్త్తికముఖోత్తమకృతులను
వెలయించితిని మతద్వేషు లౌవారినిఁ
గట్టితిఁ బేరోలగములయందు
వేదమార్గరిరక్ష వెదకి వెదకి యెల్ల
నాస్తికులపరిభావ మడఁచినాఁడ

తే. జనికిఁ జేయంగ నగునట్టిపనుల నెల్లఁ
జేసినాఁడ మతమువిచ్చిఁ జేయ రాని
పనులు చేసితిఁ బాపము వాపుకొంట
నిష్కృతిఁ బొనర్చుచుంటి నీనెఱి వశీంద్ర ! 35

తే. అనుడు వైదికధర్మరక్షార్థ మీవు
చేసినవి ఖలక్రియ లని చెప్ప రాదు
వాని కింత నిష్కృతి చెప్పనే నిగమము
చాలు నీమాత్ర లేచి ర మ్మేల యిట్లు. 36

ఉ. నాదుకమండలూదకమునన్ బ్రదికించెద నిన్నొకింతలోఁ
గాదన కీచితాగ్నిఁ బడి కాలి మృతించెదుచింత మాని యో
భూదయితప్రియా ! బ్రదుక బుద్ధి యొనర్పుము సూత్రభాష్యమ
ర్యాదను నిల్పువాఁడ వయి వ్రాయుము వార్త్తిక మీవు దానికిన్. 37

ఆ. భట్టపాదుఁ డనియె నిట్టు లేఁ దలఁచితిఁ
గాని సాఁగదయ్యె మౌనిచంద్ర !
నాకు సెల వొసంగు మీకుతలంబునఁ
గలదు కర్జమెంతొ గాని నీకు. 38

శా. ఉంబేకుం డన విశ్వరూపుఁ డనఁగా నొప్పారు నాశిష్యరూ
పంబుం గాంచినమండనుం డతని కుంభానామస్త్రీరత్న మా
యంబన్ భారతి యండ్రు నీ విపు డొకం డౌవానినిం గెల్చితే
సంబాళించినవాఁడ వౌదువు సమస్తంబున్ యతీంద్రోత్తమా ! 39

వ. అని చెప్పి నీవు విశ్వనాథుండవు నాకుఁ దారకం బుపదేశింపు మని కన్నుమూసి ప్రాణాయామంబు పట్టి శంకరముఖోదితతారకంబు వినుచుఁ బ్రాణంబులు వాసి బ్రహ్మసాయుజ్యంబు నొందె నంత శంకరస్వామి సహశిష్యుండై నభోమార్గంబున నిర్గమించి మండన

మిత్రునిమాహిష్మతీపురంబునకు నంటియున్న ప్రమదావనంబునం
డిగి యించుక విశ్రమించినపదంపడి పురమార్గంబు వట్టి చనుచు. 40

—♦ శంకరుఁడు మంత్రిమిత్రునివీటి కరుగుట ♦—

చ. అలరిచి సూత్రపట్టినటు లారయ వచ్చెడు సోమసూర్యవీ
థుల నిరువంకలన్ మణులతో మఱి మేల్మిసువర్ణకోటితోఁ
గలుముల నీనుజాతిఫలకంబులతో నొనరింప నొప్పుమే
డలు బలుమాడుగుల్ గన నెడందకు సంతస మావహిల్లెడిన్. 41

మ. సకలాభ్రంకషనాళికేరమహిరుడ్జాలాతిథేయు ల్వియలో
లకమార్గశ్రమ ఖిన్నుఁడై కుతపకాలంబందు నిచ్చ ల్నిజాం
తికముం జేరినభాస్కరాతిథిని నెత్తిం బూని యాతిథ్య మా
ప్రకటస్వాదుఫలోదకం బొసఁగి పత్రస్పర్శముం జేసెడిన్. 42

తే. గోపురము నాఁపునాపురగోపురములఁ
జెలఁగుసౌవర్ణసాలభంజికలు ప్రోలి
మేలుసింగారమును జూచి మేను మఱచి
మ్రానుపడియున్నయచ్చరచాన లనఁగ. 43

మ. పొనరన్ రాజనముల్ పయస్సులను నెప్డుం బెంచునయ్యేళులం
దనిశక్రీడలు సల్పుస్త్రీలకు నొడళ్ళం దాసుగంధంబు వీఁ
గి నదీతోయములందుఁ గల్వలకు నాఁగెం గాన సౌగంధికా
ర్చను బెంపొందెను గల్వ లట్టు లగు సత్సాంగత్య మెవ్వారికిన్. 44

శా. బ్రహ్మణ్యు ల్బహుశూరు లక్షయధనుల్ ప్రాంచద్ధలశ్రీయుతుల్
బ్రహ్మన్ భార్గవు నర్థనాథు బలినిన్ బాటింప కర్థిం బర
బ్రహ్మం బెంచి శరంబు లూని కృతులన్ వర్ధించి పై ర్వెట్టి యా
బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్య శూద్ర జనముల్ భాసిల్లుచుం డిప్పురిన్.

వ. ఇట్లు మహోన్నతవైభవంబున వెలయుమాహిష్మతీ పురంబునం
జనునాశంకరాదులకు జలకుంభంబులం గొని యమునాస్రవంతికిం

జనునిరువురు మండపరిచారిక లెదురుపడి శంకరుం గాంచి నిస్వారం
పడుచుఁ దమలోన.

—♦ మండనుని పరిచారికలు శంకరుని జూచుట ♦—

సీ. బంగారుబొమ్మ కీపసిబాలునకు పెచ్చు
కుందులు చెప్ప నే రుందురు ధర
నచ్చు వోసినయట్టు లవయవంబులు వీని
యొయ్యారమున కెంతొ హొయలు గూర్చుఁ
జిత్రప్రభావుఁ డీచిన్నారిబాలుని
పలుకులు చిలుకలఁ బాఱఁ దోలు
ఖంజరీటంబులఁ గా దనుకంటిచూఁ
పులచా లఖిలజగన్మోహనంబు.
తే. వీనిచేతులు కాళులు వేష మనెడు
భ్రాంతి గలిగించుఁ గాషాయవస్త్ర మేమొ!
నెఱికురులు లేక యుండెడు నెఱి యి దేమొ!
చిత్రచిత్రప్రభావుఁ డీచిన్నివాఁడు. 47

వ. అని పలుకుకొనుచుం దరినుండి పోవువారిం గని శంకరుండు మండన
మిశ్రులమందిరం బెందున్న దని యడుగుటయు వారువారి నెఱింగి. 48

శా. స్వామీ! యొక్కసుమంతదూరమున సాక్షాద్విశ్వసృఙ్మూర్తి నా
భూమిం బేర్వడినట్టిమండనుని పెంపుం దెల్పుప్రాసాద మా
నామోసాలను వేదశాస్త్రముల నొయ్యం బల్కుకీరంబుల౯
గోముం గూర్చెడుపంజరంబు లగు నోగోవిందపాదోద్భవా. 49

* సన్యాసము రెండవజన్మము, దానింగల్గించినవాఁడు గోవిందపాదుఁడు గావున గోవిందపాదోద్భవుఁడని ప్రయోగింపఁబడియె.

తే. అయ్యది హజార మద్దాని నాశ్రయించి
వజ్రసారమయం బయి వప్ర మొప్పు
దాని భేదించుకొని వేఱుగాని లోని
కరుగఁ జాలరు దానిమధ్యంబునందు. 50

సీ. తగుపచ్చఱాకట్టు మగఱాలగోడలు
నీలాలపని నెలఱాల మెట్లు
నపరండి నెడఁ గూర్చు నద్దాలకిటికీలు
పటికంపు నునుద్వారబంధములును
దమ్మికెంపులఁ జెక్కు తలుపులు వైదూర్య
ములఁ జిల్గుపనిగల వలభితతులు
పసిగల పవడంబు వట్టువకంబముల్
మేలిమి జాలువా దూలములును

తే. మఱియుఁ జిత్రవిచిత్రముల్ మలయుపనులు
గలిగి కన్నులపండువై కనుఁగొనంగ
నొగి హజా రంగలరారెడు నొక్కదివ్య
భవనము దలిర్చు నోహజానివల్లభుండ. 51

శా. ఆప్రాసాదము వైజయంతము నిహీ యంచున్ హసింపంగ నై
విప్రశ్రేష్ఠనివాసభాసురము నై వేదారవాక్రాంత మై
సుప్రారంభసమంచితం బయి జగత్స్తోత్రాతిపాత్రంబు నై
వప్రాంతర్గత మై ప్రకాశిలెడు శ్రీపద్మాలయాస్థాన మై. 52

తే. అందు మండనుఁ డుండు వేదాధ్యయనము
చేసి చేయించుచును భారతీసతీస
మేతుఁ డై నేఁడు పైతృక మై తనరుట
మాయఁ బడియుండెడు హజార మోయతీంద్ర. 53

—• శంకరుఁడు మండనుం గలసి సంభాషించుట •—

వ. అని వారు వారిదారిం బోయి రంత శంకరుండు నంతేవాసుల నం
తలపొంతల నుండం జెప్పి తా నంతర్హితుం డై యోగశక్తిం జేసి
మీఁది కెగిరి గృహప్రాంగణంబునం డిగి నిజరూపంబున నల్లనల్ల
నడుగు లిడుచు లోనికిం బ్రవేశించునంత లోన. 54

తే. భోక్తలగు వ్యాసజైమినిమునుల కర్చ
సలుపుచుం బితృకార్యము వలన నున్న
మండనుం డట్లు దండకమండలువులఁ
దాల్చి చనుదెంచు ముండినిఁ దెల్చఁ జూచి. 55

ఆ. ప్రళయకాలరుద్రుపగిది మండుచుఁ బరి
వ్రాట్టుఁ జూడనట్టి వ్రతము సతము
గలుగునట్టివాఁడు గాన నడుమఁ దృణ
మడ్డు పెట్టి వాని కనియె నిట్లు. 56

శా. ముండీ! యెవ్వఁడ వీవు లోపలికి నేమోసంబున న్వచ్చితో
ముండిం జూడనివాఁడ నాకు వ్రత మీపోల్కిం బ్రవర్తిల్లు నీ
బండాట ల్గన వచ్చె మ్రిచ్చువలె నీపక్కిం బ్రవేశించి నా
దండ న్నిల్చితి నిన్నుఁ బట్టి చెఱ బంధంబుం బొనర్పంగ నౌ. 57

తే. పైతృకాదు లొనర్చెడుపట్ల వేద
మాతృకఁ ద్యజించినట్టి దుర్మానవుండు
కాన వచ్చినయేఁ బైతృకం బ దెల్లఁ
జెడిన య ట్లని తలపోయఁ జెల్లుఁ గాదె. 58

శా. అకటా! వేదసమాహితంబులు జటాయజ్ఞోపవీతంబు లే
టికి నీ విట్లు పరిత్యజించితివి పాటిం పేల లేకుండఁ గుం
డికయుం దండము కంథ మోయఁ గల వట్టే దుష్టబుద్ధీ! నినుఁ
బికలస్వాంతునిఁ గర్మహీను నెద భావింపం దగు శూద్రుఁగఁ. 59

వ. అనుడు శంకరస్వామి యి ట్లనియె. 60

మ. అణిమాద్యష్టవిశిష్టసిద్ధులు ననుం బ్రాపించె నే నందునన్
క్షణమాత్రంబున నింగిఁ బోవ నిటకున్ రా నైతి నడ్డంకి లే
కణుమాత్రంబును మోస చేసి ముఖశాలాపాలురన్ దొంగనై
తృణమేనిం గొని పోవ రా ననుచు నాది న్నను వాకుచ్చెదన్. 61

మ. శ్రుతివాక్యే కద బ్రాహ్మణత్వగతికై శోభించు యజ్ఞోపవీ
తత యంచున్ వచియించు నట్టి శ్రుతియే తత్త్వంబు బోధించుచుం
బ్రతిపాదించును త్యాగ మట్టియెడ విద్వద్వర్యుఁడై నట్టినీ
వతి నీచోక్తులు పల్కి మస్కరుల ని ట్లాడంగ నా నట్టిదే. 62

—♦ శంకరులు పైతృక కార్యభోక్తయగుట ♦—

ఉ. పైతృక కార్యమం దొకవిపశ్చితు మస్కరి నర్చ సేయుటల్
పూతమహాధ్వరంబునకుఁ బోలు నటందురు విజ్ఞు లిట్టిచో
నాతనిఁ జూడ రాదనుమహావ్రత మూనితి నే నటందు వో
ఖ్యాతకృతీ! నినుం బలుకునట్టిదియే వ్రతి యంచు నక్కటా. 63

చ. అద నగుఁ గానఁ జెప్పెద మహాద్విజ! నేను సమస్తశాస్త్రముల్
సదమలముల్ శ్రుతిస్మృతు లసంఖ్యము లైనకళల్ కవిత్వముం
జదివితి సిద్ధు లన్నియు సుసాధ్యము లయ్యెను వాదుఁ గోరి నే
నిదె చనుదెంచినాఁడ నివు డే మన దీవు జితోస్మి యందువే. 64

వ. అనుటయు. 65

ఉ. ఆజ్యము వేల్వఁ బ్రజ్వరిలునగ్ని తెఱంగున మండి మండనుం
డిజ్య¹ యొనర్చినట్టిఁడను నే వెనుకంజను వేయువాఁడ నే
రాజ్యము వోయిన న్మతియుఁ బ్రాణము వోయినఁ బోవుఁ గాని నా
ప్రాజ్యమహావ్రతంబు విడువాఁడన నేను జితోస్మి యందునే. 66

¹ పూజ, యజ్ఞము.

ఆ. * వేదమందు శాస్త్రవిధులందు శ్రౌతము
నందు స్మార్తమందు నెందు నేని
వా దొనర్చి నన్ను వాచంయమునిఁ జేయు
మిదె ప్రతిజ్ఞయనుచు హృది స్పృశించె. 67

ఆ. అనుడు బలికె మండనా! యోడితే నీవు
సన్యసించి నాకు ఛాత్రుఁ డగుదు
నేన యోడినట్టు లేని నీశిష్యుఁడ
నగుచు యతిత వీడి నట్టిఁ డగుదు. 68

వ. అని పణంబు చఱచి వాదంబు సేయ నిశ్చయించుకొని యున్నపదం
పడి వ్యాసజైమినులు శంకరు నెఱుంగనివారిచందంబున నటించుచు
మండనుదిక్కు మొగంబై. 69

ఉ. నీవు సమస్తధర్మములు నేర్చినవాఁడవు నీకుఁ జెప్పఁగా
నేవియు లే వ టైన నొకయించుక మేము వచింతు మిత్తఱిన్.
నీ వది యాలకించి మది కెక్కినచక్కిఁ బొనర్పు మందు మో
దేవసమప్రభావ! భవదీయమతప్రతి మట్టు లుండినన్. 70

ఆ. పైతృకంబు నడచుపట్ల ననాహుతుఁ
డగుచుఁ బారికాంక్షి యరుగుఁ దెంచె
నేని కా దటంచు వానిని విడనాఁడఁ
జనదటంచుఁ బలుకు శాస్త్రవిధులు. 71

మ. యతి నర్చించి పితాళ్ళ కాబ్దికతిథిన్ హవ్యంబు వో ల్కవ్యమున్
ప్రతిపాదించినచో బృహస్పతిసవ ప్రఖ్యంబ యై పైతృకం
బతిపాత్రం బగుఁ గాన నీ వితని ని ష్టర్చించి విష్ణుస్థల
స్థితుగాఁ జేసి యజింపు మవ్వల భవచ్చిత్తానుసారం బగున్. 72

* వాచంయముఁడు = మౌనముగలవాఁడు, సన్యాసి, ప్రతిజ్ఞచేసి పలికినప్పుడు హృదయముపైఁ జేయి వేయుట దేశాచారము.

వ. అనిన వారిమాట కొండాడ నోడి యతం డాతని నర్చించి విష్ణుస్థానంబునం గూరుచుండం బెట్టి పితృకార్యంబు నిర్వహింపం జేసె మఱునాఁడు వ్యాసాదు లెందఱో సభాసదులై సమీక్షించుచుండ నుభయభారతి సర్వసభ్యసమ్మతంబున నధ్యక్షపీఠంబునం దధివసించె నప్పుడు. 73

ఉ. మండనమిశ్ర శంకరులు మాన్యులపంపున నున్నతంబులై
యుండెడు నాసనంబుల సముత్సుకత న్నివసించి రంతలో
రెండు లతాంతమాలికలు రీతులఁ దెల్పుచుఁ దెచ్చి వాక్కు వా
గ్ఖండన మాచరించుటకు వర్తిలు వారికి వైచి యి ట్లనున్. 74

—♦ శంకరులు మండనునితో శాస్త్రవాదము చేయుట ♦—

క. ఓడినపురుషునిమాలిక
వాడును బ్రత్యక్ష మిద్ది వర్తింప నిటుల్
గూడంగఁ జేసి యుంటిని
వీడక వాదింపుఁ డింక విజ్ఞవరేణ్యుల్. 75

వ. అని యనుజ్ఞ యొసంగినంత విద్యామండనుం డగుమండనుండు కర్మకాండ ముత్తమ మని వేదవేదాంగనిదర్శనంబుల సభాసదు లానన నుపన్యసించె నంత శంకరుండు జ్ఞానకాండం బుత్తమోత్తమం బని వేదవేదాంగంబులను సూత్రత్రయభాష్యంబులను మఱియు ననేకప్రమాణంబుల నుపన్యసించె నిట్లు ప్రతిదినంబును మండనఖండన మండనంబులతో వాదోపవాదంబు *లొక్కమండలకాలంబు ప్రవర్తిల్లె నంతలోన. 76

తే. మండనునికంఠమున వేలుమాల యించు
కంత వాడిన జాడ కన్నారఁ జూడఁ

* మండలకాలము = 40 దినములకాలము.

గానవచ్చుట తెలిసి విజ్ఞానమూర్తి
యనుట సభ్యులకుం దెల్పునట్టి దగుచు. 77

తరళము. ఉభయభారతి స్వాధినాథునియోటమిన్ వచియించి యో
సభికులార ! సగంబు దేహము సాల్వడ న్మతి యున్నసా
మభిముఖంబున నుండ దానిని నట్లు గెల్చినఁ గాని గె
ల్పభినుతింపఁగ రా దలంచు మహాస్మృతు ల్వచియించెడిన్. 78

వ. కావున నర్ధాంగి నగునన్నుఁ గూడ గెల్చినం గాని సంపూర్ణ
జయంబు గలుగ నేర దనిన నెల్లవారు నౌ నౌ నుభయభారతివచ
నంబు సమీచీనం బనిన శంకరుం డించుకసంశయించుచు. 79

శా. స్త్రీతోఁ బూరుషుఁ డెట్టిపట్టునను వాదింపంగ రా దండునన్
జేతోమోదము గానిహేతువు ల వెన్నేఁ గల్గెండుం గావునన్
నాతోఁ బుట్టువుఁ బోలినట్టిదయినన్ వాదోపవాదంబు లీ
పూతాజ్ఞాననతోఁ బొనర్చుటకు నామోదంబు లే కుండెడిన్. 80

తే. అన సభాసదు లైనవ్యాసాదు లతని
కనిరి నీగెల్పు సా మయ్యె నవలిసాము
గెలువ కుండిన బూర్ణమై యలరఁ బోదు
కాన వాదించు టొప్పు నీగరితతోడ. 81

తే. మును మహారాజుసభ గార్గి యను నెలంత
యాజ్ఞవల్క్యునితో వాద మాచరించె
దాని కౌ నని రండఱు కాని కాదు
కూడ దని యెవ్వరును బల్క నోడి రవుడు. 82

—• శంకరుఁడు భారతితో వాదించుట •—

వ. కావున నీవు పూర్ణవిజయ మపేక్షించితేని యీామెతోఁ గూడ
శాస్త్రవాదంబు గావింపు మని వ్యాసాదులు తఱిమి చెప్పిన నొప్పి
శంకరుం డమ్మహాదేవితో ననేకశాస్త్రంబుల నతిఘోరవాదంబు

గావించియుం గట్టకడపటఁ గళాశాస్త్రంబునందును ననేకప్రశ్నంబు లకు సమాధానంబు చెప్పుచు వచ్చిన నప్పతివ్రతాశిరోమణి శంక రునిపాదపద్మంబుల కభివందనంబు గావించి. 83

ఉ. ఓయతిసార్వభౌమ! విను మొక్కదినంబున నేను గన్నవై
మాయమచెంత నున్నతఱి మాకడ కొక్కమునీంద్రుఁ డేగుదే
నాయన జూసి యంచుఁ దెలియ న్విని నాదగుజన్మపత్రికన్
బాయనివేడ్కనిచ్చి ఫలభాగములన్ వచియింప వేఁడుదున్. 84

ఆ. ఈమె భామవోలె నెల్లవిద్యలు నేర్చి
విశ్వసృట్టుఁ బోనివిభునిఁ బొందు
సుతులఁ గాంచుఁ బతికి హితముఁ గూర్చుచునుండు
జాతవేదుఁ గొలుచు జన్మములను. 85

మ. పదిరెండేడులబాలయోగి యొకఁ డీబాలామణీభర్తతోఁ
జదుపుంబై యెదిరించి వేదముల శాస్త్రాలందు నోడించు వా
దోదవం చేయుచు నీమె గూడ నపు డట్లోడుం గళావిద్యలం
దుదియన్ నద్ది యనెం దదుక్తి నిజమై తోఁపంగ వచ్చెం బ్రభూ. 86

ఆ. ఓడె నామగండు నోడితి నేను నో
యతివరేణ్య! నేను బ్రాణనాథుఁ
జేరుకొందు ననుచుఁ జేసెఁ బ్రాయోపవే
శము సమస్తసుజనసమ్మతముగ. 87

వ. అప్పుడు శంకరుం డత్యాశ్చర్య మన్నాంతరంగుం డై చే యెత్తి
మ్రొక్కుచు. 88

శా. దూర్వాసోయునిశాపకారణమునన్ దోఁటోడ నీభూమికిన్
సర్వారంభము తీర్పడం దిగియె భాషాదేవి భారత్యభి
ఖ్యార్వాచీనపదంబు చేకొనుచు విద్యాస్థానమై మే ల్పురే!
శర్వుం డైనను సంస్మరింపఁ దగు నీసర్వజ్ఞచింతామణిన్. 89

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబులఁ బ్రశంసించుచున్నంత భారతి
ప్రాయోపవేశంబు చేయుటకు మునుమున్న. 90

శా. ఆపద్యోద్భవపావనాంశభవుఁడై వార్ష్ణేయమిశ్రుండు పా
జాపత్యేష్టి నొనర్చి పాత్రముల నాజాజ్వల్యమానాగ్నిలోఁ
బ్రొపొందం బచరించి వానిఁ దనలోఁ బ్రాలంబముం బొంద నా
రోపింపం బొనరించుకోఁ గలిగె శత్రుల్మిత్రులై పోవఁగన్. 91

తే. అపుడు శంకరుఁ డామండనాఖ్యుఁ జేరఁ
దీసి సన్న్యాసధర్మముల్ దెలియఁ జేసి
తత్త్వమసిసూక్తి శ్రవణరంధ్రమ్మునఁ బడ
సలిపి పేరిడియెన్ సురేశ్వరుఁ డనంగ. 92

—• శంకరులు మండనునకు సన్న్యాసాశ్రమమిచ్చుట •—

సీ. కాషాయశాటియుఁ గౌపీనము నొసంగి
దండకమండలుల్ దాల్పఁ జేసి
బ్రహ్మసూత్రము కేశబంధమ్ము మునుమున్నె
సాఁగించె మంత్రవిసర్జనంబు
ముంజామయం బగుమొలత్రాడు సడలించి
యట వస్త్రఖండము సమరఁ జేసి
దక్షిణతర్జనిం దగిలించి కుశపవి
త్రము కాళ్ళఁ బావకో ళ్ళమరఁ జేసి

తే. మునుగుగా నెత్తిఁ గావినిఁ బొసఁగఁ జేసి
మెడను రుద్రాక్షపేరొండు మెదలఁ జేసి
నడుమఁ గూర్చున్న నారాయణస్మరణము
గలుగు నట్లుగఁ జేసె నాత్మాసురునకు. 93

వ. ఇట్లు మండనమిశ్రునకు సన్న్యాసం బొసంగి పిమ్మట శిష్యులలో
శిష్యునిగాఁ జేసికొని మఱియుం గలదుర్మదాంధులఁ దూలించు

వాఁడై దక్షిణదిశాభిముఖుండై చనియె సురేశ్వరుండును దనసర్వ స్వంబు కొడుకులకుం బంచి యిచ్చి శంకరు ననుసరించి పరిభ్ర మించుచు వానితోఁ గతిపయప్రయాణంబుల శ్రీశైలంబునకుం జనియె నదియును. 94

సీ. ఇంపొందు నేగిరి కీశాన్యమునయందుఁ
దాతాళగంగ శుంభ త్తరంగ
రాజిల్లు నేగిరిప్రాగ్భాగమున శిఖ
రేశ్వరమ్ము మహామహేశ్వరమ్ము
పాలు నేగిరిఁ బెద్ద పాషాణమునయందుఁ
♦ పాలధారయు లసత్పంచధార
చెన్నొందు నేగిరిశిఖరంబునన్ మల్లి
కార్జునలింగ *మయానుషంగ
తే. అచ్చటికిఁ బశ్చిమంబునయందుఁ బైడి
పూతలం బొల్చుదేవళంబునను దేవ
దేవి భ్రమరాంబికాదేవి తేజరిల్లు
వఱలు నది మెచ్చనగుచు శ్రీపర్వతంబు. 95

—♦ శంకరులు శ్రీశైలంబునకు వచ్చుట ♦—

శా. శ్రీశైలం బది క్షేత్రరాజము శుభశ్రీదానపాత్రం బొకం
డాశైలాగ్రముఁ జూచినంతటన మోక్షావాప్తి యౌ నంచు నా
నాశాస్త్రంబులు వేదముల్ దెలుపు జన్మం బెత్తి తా నుంటకున్
శ్రీశైలేశుని దర్శనంబె ఫలమై చెప్పం దగున్ దేహికిన్. 96

శా. జ్యోతిర్లింగము లాఱు నాఱుఁ గల పీఠక్షోణిస్థలి న్యానిలో
ఖ్యాతిం గాంచెను మల్లికార్జునవిరూపాక్షుండు పత్యక్షమై

♦ పాలధార = కొతిపగుళ్ళనుండి స్రవించుజలధారలు, *అయము = శుభావహవిధి.

ప్రీతిన్ భక్తులఁ బ్రోచుచుండు నట గౌరీదేవి శక్తిస్వరూ
పాతీతప్రతిభావిశేషగరిమన్ హర్షించు చెల్లప్పుడున్. 97

తే. శిఖరదర్శనమాత్ర సీక్షేత్రమందు
ముక్తి లభియించు నని శాస్త్రములు వచించు
నట్టిశ్రీశైలదేవు సమర్చనంబు
వలన ఫల మింత యని చెప్పఁ గలరె ఘనులు. 98

సీ. పడమటికొండలపరిసరంబున నైన
సహ్యాద్రిపైఁ బుట్టి త్ర్యంబకమునఁ
బ్రొబ్బుముఖంబును బెట్టి ప్రవహించుఁ బుప్పగి
ర్యాదుల దాఁటి యాంధ్రావనిఁ బడి
జోగుళాంబాపార్శ్వభాగంబునం దుండి
సంగమేశ్వరదేవు సంగతి గొని
కొంతలో నొకకొండగుహఁ బడి పాతాళ
గంగ నాఁ బే రంది పొంగి పొరలి

తే. శ్రీగిరీంద్రము ప్రక్కకుఁ జేరి చంద్ర
గుప్తపత్తనవరణంబు గుప్తి కగుచుఁ
జుట్టి పాఱెడు నీయేఱు చూడఁ జూడఁ
గృష్ణవేణి యటంచు గీర్తింపఁ బడుచు. 99

వ. మల్లికార్జునదేవళంబునుండి లింగాలఘట్టంబునకుం బోవు మార్గం
బునం గలపర్వతంబున నొక్కబిలంబు లోచనగోచరం బగుచుండు.

తరువోజ. వినుఁ డది నరసింహాబిల మందు నృహరి
వెలుఁగొందుచుండు నాబిలమున నుండి
కన రెండుపాయలు గా సూక్ష్మమార్గ
కలితమై చొర నెతి కాకుండు నవలఁ

గన వచ్చు సువిశాలగవ్హారి వెల్గు
గాలియు నారంగ కదళీవనములు
మును లందు నాశ్రమములు గట్టుకొని త
పోనిష్ఠ నుండు రేబూమె లెఱుఁగక. 101

శా. ఆలో నొక్కనృసింహదేవళము త్రత్ప్రాంతంబునం జెర్వునుం
బోలం దోఁచెడుఁ దజ్జలం బమృతమై పోఁ దోలు రోగాళిఁ ద
ల్లీలం గాంచినవాఁడు స్వర్గసుఖముల్ సీ యంచు భాషించు రే
లీలో నుండినవారికి న్వినఁగ నౌ నెంతేని శంఖధ్వనుల్. 102

వ. అట్లు ప్రసిద్ధిం గాంచిన శ్రీశైలంబునందుఁ గొన్నినాళ్ళు శంకరుండు తన భాష్యం బెల్లరకుం దెల్లంబు గావించుచు మతద్వేషు లగు బౌద్ధ చార్వాక పాశుపత శైవ వైష్ణవ మతంబులవారి వేదశాస్త్రాదులం జేసి యోడించుచు స్వమతంబునం దెందఱనో చేర్చుకొనుచు వారిం దనవారిఁ గా నాదరించుచు విశ్రాంతి నొందుచుండె నాలో నొక్కనాఁడు, 103

— • చార్వాకుఁడు శిష్యుఁడై స్వామి నాశ్రయించుట •

తే. బ్రహ్మవేషము వేసినవాఁడు మూఁడు
పదులయేడులయీడునఁ బరఁగువాఁడు
బ్రహ్మచర్యవ్రతంబును బట్టినతఁడు
విద్య నర్థింపఁ గా వచ్చె వెదకి కొనుచు. 104

ఉ. వచ్చినవాఁడు వచ్చినటు వారిని వీరినిఁ జూడఁ బోవ కా
సచ్చరితున్ సువర్చసుని శంకరమూర్తినిఁ జూచి మ్రొక్కి నే
వచ్చితి మీకడం జదువ బ్రాహ్మణపుత్రుఁడ బ్రహ్మచారి మీ
రిచ్చపొసర్చి ఛాత్రునిఁగ నేల్కొన నే నిదె మ్రొక్కెదన్ గురూ.

ఉ. పుష్కల మైనవిత్తమును బోషణ సేయఁగఁ జాలఁ గాని నే
నిష్కపటస్వభావమున నీకు సపర్య లొనర్చెద రేబవ ల్సదా

శుష్కవచశ్ప్రసంగముల సోద్దెము సూపెడువారిపట్ల నే
నిష్కరుణ న్మెలంగెద ననేకవిపత్తులు వచ్చి నేనియున్. 106

తే. చదువు గురుసేవ స్నానము సంధ్య జపము
కాక మఱియొక్కఁ డెద్దియు నాకుఁ బ్రాతి
కావు మీశిష్యగణములోఁ గాదు నాకు
స్థాన మని చెప్పుచుంటి నోసంయమీంద్ర. 107

క. నావుడు గురుఁ డిట్లను నే
నీవాఁడన నీకు విద్య నేర్పెద నీపై
నేవార లెట్లు చెప్పిన
నీవర్తన మెఱిఁగి నేను నీకుం గూర్తున్. 108

వ. అని వాని నంతేవాసిగ నంగీకరించె నంతలో ఛాత్రులేకాంతంబున
దేశికోత్తముం జేర వచ్చి. 109

ఉ. నూతనశిష్యుపైఁ గరుణ నూల్కొనఁ జేసినయట్లు వింటి మో
పూతచరిత్ర! మీ కెదురుపుంతలు సూపెడువార మేము గా
మాతఁడు బ్రాహ్మణుం డనుట లవ్వలఁ బెట్టుఁడు విద్య నేర్చికోఁ
జేతము చేసి నాఁ డనుచు శిష్యుఁ డటంచును విశ్వసింతురే? 110

తే. వీఁడు కాపాలికుం డని వీని మేము
కొంత కొంత యెఱుంగుదు మింతవాఁ డి
కెంత లెంతలు చేయునో యెవరి కెఱుక
వీనిపై నొక్కకను వేసి యే నిల నగు. 111

తే. అనుడు మీ రెప్పు డిట్టులే యనుచు నుండ్రి
కుజనసజ్జనభేదము కొంచె మేని
మీకుఁ దెలిసినయట్లు గా నాకుఁ దోఁప
దతఁడు గురుభక్తి గలిగినయట్టివాఁడు. 112

—♦ చార్వాకుని శుశ్రూష ♦—

వ. మీరు వానిఁజోలి తలపెట్టకుఁడు వానితో నిష్టమైన మాటలాడుఁ
డనిష్టమైన మౌనముద్రవహింపుఁ డని ప్రత్యాఖ్యానంబు గావించె
నంత నానూతనాంతేవాసి. 113

సీ. వేఁగుచుక్క జనించులోఁగనే మేల్కాంచి
కాల్యకృత్యంబులు గా నొనర్చి
గురువరునకు మేలుకొలుపులు పాడుచు
వలసినపను లెల్ల వెలయఁ జేసి
స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానములకు వల
సిన వెల్లఁ గొని తెచ్చి చెంతఁ బెట్టి
భిక్షితాన్నము తెచ్చి పెట్టి దేశికునకు
శేషాన్నము భుజించి చేరి కొలిచి
తే. గురునిశాటీల నిచ్చలు గుంజి యాఱ
వైచి పదసేవ చేయుచు రాచి మేను
వీవనలు వైచి నిరతంబు సేవ చేయు
చుండు గురుఁ డొక్కఁడే చెప్పకుండ నెపుడు. 114

వ. గురుండు వానిశుశ్రూష కంతరంగంబున సంతసించుచునుండె నితర
శిష్యులు వీఁడు పరమకిరాతుం డెవ్వ డేమి చేయునో యని జాగ
రూకులై సతము వానియెడఁ ♦గన్ను దీసికొనియే యుండి రిట్లు కొన్ని
నాళ్ళు గడచినపదంపడి నూత్నశిష్యుండు తనమనంబున. 115

చ. గురునకు నాపయిం గరుణ ♦ కొండల కెక్కెను శిష్యు లెవ్వ రే
కరణి వచించిన న్వినఁడు కారుణికాగ్రసరుం డెవం డెదే

♦ కన్ను దీసికొని = జాగరూకులై సంతతము పరీక్షించుచున్నప్పు డిట్లు కొన్ని చోట్ల వాడుదురు. గుంజి = ఉదికి: ♦ కొండలకెక్కెను = అతిశయించె ననుటకు నిట్లు వాడుదురు.

నరమర లేక కోరిన నొకప్పుడు లే దన కిచ్చుఁ బ్రాణమే
సరకుగొనండు నే నడుగ సర్వము నిచ్చును మెచ్చి ముచ్చటన్. 116

వ. అని యొక్కనాఁ డెవ్వరును దగ్గర లేక దవ్వులకుం బోయి యున్నపు డేకాంతంబున భగవత్పాదులకడకుం జని యడఁకువం జూపుచుఁ బదంబు లొత్తుచు ని ట్లనియె. 117

చ. గురువర! మీకు నాపయి నకుంఠితవాత్సల్యము కల్గియుండె నే
నరయక యెద్దియే నడుగ నాగ్రహముం బొనరింతొ లేక లోఁ
గరుణను చూపుచుండొ యనఁ గా గురు విట్లను నీవు గోరితే
శిర మది కోసి యిచ్చెదను జెప్పితి నిప్పుడు విశ్వసింపుమా. 118

వ. అనినంతలో నింతయును సంశయింప కక్కపటశిష్యుండు. 119

—♦ శంకరులు చార్వాకునకు వరం బిచ్చుట ♦—

ఉ. శ్రీలలనామనోహరునిఁ జెప్పి మిము న్మఱి చెప్ప నొప్పఁ గా
పాలికుఁడన్ భవత్కృపకుఁ బాత్రము నై తిని భైరవార్చనల్
శీలము గల్గు శ్రోత్రియుని శీర్షమునం దిడుపత్రి పూలతోఁ
బోలఁగ నెంచి చేసికొన బుద్ధిఁ దలంచితి దేశికోత్తమా. 120

క. నీతలఁ గోరితి భైరవు
ప్రీతికిఁ బూజించుపొంటె వితరణఖని! నా
యీతలఁపు వమ్ము సేయక
చేతోగతిఁ గరుణచేయఁ జేయుదు వినతుల్. 121

సీ. ఇంద్రాదు లర్థింప నింతమాత్రములో ద
ధీచి శరీరాస్థు లీచి యిడఁడె
శిబి డేగ కోరికి చెల్లంగఁ దనమేని
కోసి యంతయుఁ గోసి యిడఁడె మున్ను
మే నంటికొనియున్న మేల్కవచము దీసి
యే యంగపతి వజ్రి కీయ లేడె

యతిథి కోరినమాత్ర నాత్మజుఁ దెగఁ గోసి
వండి పెట్టండె కుంబాళుఁ డప్పుడు

తే. త్వాదృశుల్ మహామహు లశాశ్వతము తుచ్ఛ
మైనమేను పరోపకారార్థ మొరుల
కడిగినంతన కాదన కిడరె దేవ!
భక్తుఁడను వేఁడుచుంటి నీపాటిదాని. 122

వ. అనిన శంకరుం డంతరంగంబున నెట్టు లెట్టులో తలంచియు నిచ్చెద నని యీకుండ రా దని యోయికాపాలికాగ్రణీ! నీకు నాశీర్షం బిచ్చెదఁ బుచ్చుకొని నీయిచ్చవచ్చినమచ్చునం జేసికొందువు గాని యొక్కమాట చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 123

స్రగ్ధర. నాచట్టుల్ క్రూరచిత్తుల్ నను నిను మదిలోనన్ గణింపంగఁ బోరో
రోచార్యాకా! మదీయాత్మ్యపహితశిర మీ నుండె నం చేరికేనిన్
జూచాయం దోఁచె నేనిం జులచులమనుచుంజూచినిక్ రాచివేయక్
వాచిం తొండొక్కరుం డెవ్వరి కిది తెలుపక వద్దు సుమ్మొద్దిగానీ.

ఉ. వేఁకువ నిన్ను లేపెదను వీరును వారు నెఱుంగ కుండఁ గా
నోకము వీడి వాకకడ కొత్తిలి చొత్తము చొచ్చినంత నే
నాకడ యోగ మొంది విడినప్పుడు నాతలఁ గొట్టి పట్టి నీ
వేకడకో గమింపు మని యేర్పడఁ జెప్ప ననంతరంబునన్. 125

తే. నాఁటి వేకువ శంకరానందమూరి
చట్టు లందఱకు న్మున్ను శయ్య విడిచి
కడ శయించినచార్యాకుఁ దడవి లేపి
వానితోఁ గూడికొని చనె స్నానమునకు. 126

ఉ. వాడుక యైన రేవునకు వారు గమింపక మూల మూల నై
వేఁడును రాని రేవునకు వేకువఁ జీఁకటి పోక మున్నె నీ

రాడి యతవ్రతంబున సమాధిగతుం డయి శంకరుండు తా
నోడక యోగధారణము నొందుచు శిష్యుని బిల్చి యిట్లనెన్. 127
తే. నేను యోగము చాలించి నీకు సన్న
చేసెదను నీవు నాతలఁ దీసికొనుము
చట్టు లరయుచు వత్తు రోచారువాక !
వారికంటను బడకుండఁ బాఱి పొమ్ము. 128

—♦ పద్మపాదుఁడు సింహాస్యై చార్వాకుం జంపుట ♦—

వ. అని తాను స్వస్తికాసనంబున నాశీనుండై యోగానుసంధానంబు
గావించుచుండెఁ జార్వాకుండును. 129
ఆ. జలక మాడి రక్తచందన మలఁది మై
మోర సింధురంపుబొట్లు పెట్టి
యెమ్ముకలను గూర్చునెత్తులు మెడఁ దాల్చి
కత్తిఁ జేతఁ బూని కడల నిలిచె. 130
ఉ. అక్కడఁ బద్మపాదముఖు లందఱు శిష్యులు మేలుకాంచి నల్
ప్రక్కల రోసి దేశికుని బాలిశు నాకృతకాంతవాసునిన్
ఱక్కలఁ గాన కట్టిటులు పర్వుచు నెట్టివిపత్తు చేర నో
నొక్కొ యటంచుఁ దత్తఱము నొందిరి సందు గొందులన్. 131
క. నలువురు నాలుగుమూలల
కలతం బడి సంచరించి రరయుచు గురు నం
దలపద్మపాదుఁ డానది
కెలనన్ గురుఁ డున్నకడకుఁ గిరికొని వచ్చెన్. 132
వ. వచ్చి వచ్చినంతలో నెంతో వంత కైనదృశ్యము లోచనగోచరం
బగుటయు నక్కటక్కటా మోసం బయ్యెడు నని వేగిరించుచు. 133
సీ. మృత్యుదంష్ట్రలు వోలె మెఱసెడు దంష్ట్రలు
చెలవులం దిరుగడఁ గలిగికొనఁగ

బ్రహ్మాండ మిది యొక్కపరి మ్రింగెద నటన్న
పగిదిని దెఱనోరు పరిఢవిల్ల
మొల్లనై మెడమీఁద మొలచినపెంజూలు
నేలమీఁదం బడి జాలు వాఱఁ
గాళ్ళచేతులఁ గోళ్ళు కఱ కెక్కి శతకోటి
శతకోటులకు సాటి చాటుచుండఁ

తే. బ్రహ్మాండకటాహము ఘట్టు మనుచుఁ
బ్రేలి పగిలెడునో యనులీల నట్ట
హాస మడర నృసింహామై యంతలోనఁ
బిడుగు పడినట్లు పడె నట్టె * పినుఁగుమీఁద. 134

చ. పడి వడి నొక్కురంచు నొకపాటిరవం బది పుట్ట నట్టె నా
జడునిశిరంబు ఘట్టు మని చప్పుడు పుట్టగ బిట్టడంచె న
య్యెడ రుధిరంబును న్మెదడు నెక్కటిమాంసము పుత్తెపెంకులున్
బుడమి తలంబు నల్గడల మొల్లముగాఁ బడె * ఱొచ్చు ఱొచ్చుగన్.

మత్త. అట్టహాసము నాల్గుదిక్కుల కంట మిక్కిలియై నభం
బట్టె కూలెడునో యన న్విన నయ్యె శంకరమూర్తి తాఁ
బట్టియుండినయోగము న్విడి ప్రక్క మిక్కిలి ఘోరమై
నట్టిదృశ్యము గాన వచ్చుట కబ్రముం పడు చార్తుఁడై. 136

శా. కల్పాంతంబున ఘోరరూపుఁ డగుచున్ గన్పట్టి నేత్రానలా
నల్పజ్వాలల సర్వలోకముల సంహారంబు గావింప నై
కాల్పం జొచ్చెడురుద్రుఁడో యన మహోగ్రప్రక్రియం దోఁప నై
పెల్పుం దెల్పెడునారసింహు నెదుటం బోలించి సింహాకృతిన్. 137

వ. ఇది సర్వలోకభయంకరసంఘటనం బని సంభ్రమించుచు లేచి చేతులు జోడించుకొని. 138

* ఱొచ్చుఱొచ్చు = చాల ఱొచ్చనియర్థము. * పినుఁగు = లుబ్ధుఁడు;

—• శంకరుఁడు నరసింహుని స్తుతించుట •—

శా. స్తంభంబుం గరవాలధార వడి దుల్చం బెల్చ నందుండి సం
రంభం బెంచఁగ లేచి యేచినకృధన్ బ్రహ్మాండముం జీల్చునా
రంభంబుం గొని దైత్యుఁ జీల్చియుఁ గడం బ్రార్థించు ప్రహ్లాదు ని
ర్దంభం బేర్పడఁ గాచినట్టినిను నత్రాంతంబు ప్రార్థించెదన్. 139

శా. నీదీర్ఘం బగునట్టహాసము మహానిర్ఘాతపాతంబు గా
మీఁదాలోకము దాఁకఁ బ్రాకి త్రిజగన్మిథ్యాత్వముం గూర్చెఁకున్
నీదాసు ల్కడ యెల్లవారలును నిర్నిద్రానుకంపామతిన్
బాదాక్రాంతులఁ జేసి కొంచు గరిమం బాలించి రక్షింపవే. 140

తే. అనుచుఁ బ్రార్థించునంతలో నలమనందుఁ
డరయుచుండఁగ భీకరం బగునృసింహ
రూపమును వీడి మానవరూప మొంది
లేచి గురుపాదముల వ్రాలె లేవ కుండ.

వ. గురుపాదుండును వాని లేవ నెత్తి నితాంతనిజామనస్యం బభివర్ణిం
చుచు ని ట్లనియె. 142

చ. జలజపదా! మదీయు లగుఛాత్రులలో నినుఁ జెప్పఁకొందు రీ
కలజగ మెల్లఁ గల్ల యనఁ గా వినియుందువు నన్నుఁ జంపు నం
చలుక వహించి చంపితె మదర్థిజనుల్ దయ మాలి వీని కే
డల నిడినాఁడ నాదయినదానము వ్యర్థ మొనర్చి తక్కటా. 143

ఆ. నాదుపుత్త్రిలోన నీదయామయమూర్తి
పూలు పత్రి పండ్లు పోసి వాని
భైరవార్పణప్రపంచం బొనర్చెదు
నట్టి యిట్టివీని నగునె చంప. 144

ఉ. నావుడుఁ బద్మపాదుఁడు మనంబున జంకుచు డొంకుచు న్మహా
దేవసమప్రభావ! గురుదేవ! యొకింతయుఁ దప్పు నాయెడన్

గాపుట యేరునుం దెలుపఁ గాఁ దలపోయరు దేశికాగ్రణుల్
గావున నెట్లు చెప్పినను గాని సమంజస మందు దానినిన్. 145

తే. నాలుకలు గ్రోయుచును వచ్చునాగుఁ బాము
సకలలోకైకరక్షకు సాధుపురుషుఁ
గఱవ నున్నప్డు కని యెట్టిఖలుఁడు గాని
చంపకుండునె దానినిఁ జంపు టఘమె. 146

ఆ. చంపునట్టివాఁడు చంపెడువాఁడును
లే డటన్నమాట లేని దగునె
అశుచిపూజ సేయు నపవిత్రపూజకుఁ
బాత్రవస్తు వుండ వలయు నొక్కొ. 714

చ. మఱియొక విన్నపంబు బుధమాన్య! పౌనర్భవుఁగ నుంటి వీనిపై
వఱలఁగ నీకుఁ డాగ్రహ మవష్టము శోచినఁ గాని మాకు నో
గురువర! మీశరీరమును గొం డని యిచ్చితి రిట్లు వెండి మీ
శిరమును వీని కిచ్చుటలు చెల్లునె యయ్యది మేటిదానమే. 148

తే. నృగుఁడు చేసినగోదాన మొడఁకు రాఁగ
గురుఁడు మా కిడినదె శీర్ష మొసని కిడఁగ
నెఱుక లేమిఁ దలంచె నన్ గరిమఁ జేసి
యిట్లు చేసితిఁ జార్వాకు నిద్ధచరిత. 149

ఉ. ఏనును దోడివారు ఖలుఁ డీతఁడు వీనిని విశ్వసింపఁ గా
మానసముం బౌనర్భవుకుఁ డమాన్యుఁడు వీడని యెంత చెప్పినన్
మానుడి పాటిసేయనిక్రమంబున నుండెడివా ర్దయాళు లె
ట్లైనియు మేము ధన్యులమె యీఁగితి మిట్టివిపద్దశం బ్రభూ. 150

మ. అనుచున్నప్పుడు తక్కునుం గలుగుశిష్యవ్రాత మేతెంచి చ
చ్చినచార్వాకునిఁ జూచి తత్సకలముం జెప్పంగ నాలించి గా

ల్లని యార్తధ్వని చేయుచున్ గురునిపాదాబ్జంబులన్ వ్రాలి చ
చ్చినవా రృష్టినరీతిఁ దెప్పిటిలి రాశిష్యోత్తము స్మెచ్చుచున్. 151

వ. ఇట్లు కుమారాంతేవాసి యైనచార్యాకుని నిర్యాణంబు గావించి పద్మ పదాదు లాగురుపాదులఁ గరంబులం బెట్టుకొని యునికిపట్టునకుం జని రని చెప్పిన శ్రోత లవ్వలివృత్తాంతంబు చెప్పు మని కథకు నడుగుటయును. 152

—♦ ఆశ్వాసాంతము ♦—

చ. తనకొడు కైనఁ బోషకపదంబున నుండినవాఁడు నైనఁ ద
ప్పొనరుప నీదితప్పె యిటులొప్ప దటంచును చెప్పు నెప్పుడున్
మనమున సందియంపడఁడు మానవలోకవిభూషణంబు భూ
జననుతవైభవుం డెసఁగు సంతత సంశ్రితకల్పభూజమై.

గద్యము

ఇది శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ కవిరాజ
కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
ప్రణీతం బైన జగద్గురు చరిత్రమునఁ
జతుర్థాశ్వాసము
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు

జగద్గురుచరిత్రము

(అను)

శంకరవిజయము

పంచమాశ్వాసము

క. శ్రీజానకీమనోహర
పూజాతత్పరుఁడు వరుఁడు భూసురవంశ
భ్రాజితుఁడు సత్యనాముఁడు
రాజిల్లెఁడు గాక లోకరంజకుఁ డగుచున్. 1

వ. అక్కథకుండు శ్రోత్రలకిట్లనియె నట్లు చార్వాకకథావశేషం బయినపదంపడి కొన్నినాళ్ళకు. 2

సీ. దక్షిణదేశయాత్రలను సేవింపఁ గా
శంకరస్వామి శిష్యప్రశిష్య
సహితుఁడై సంద్రము సరసమార్గమునుండి
చనుచు గోకర్ణము మునుమును చని
గోకర్ణదేవునిఁ గొనకొని సేవించి
యట మూఁడుదివసము లధివసించి
యువ్వల హరిశంకరాఖ్యదివ్యస్థలం
బున కేగి హరిహరులను భజించి

తే. వెనుక మూకాంబికాస్థానమునకు నేగి
యచట దేవిని సేవించి యధికభక్తి
భైక్ష్యభక్తమునన్ క్షుధ వాపుకొనుచు
నచటఁ గొన్నాళ్ళు వసియించె నంబఁ గొలువ. 3

—• శంకరుఁడు మృతుఁడైన బ్రాహ్మణపుత్రుని బ్రదికించుట •—

మ. మునిముఖ్యుం డొకనాఁడు దేవిఁ గొలువం బోవంగ నమ్మార్గమం
దనుఁగుంబిడ్డఁడు మృత్తివాతఁ బడుటన్ హా! పుత్రి! హా! పుత్రి!యం
చు నెటిన్ పీడి మృతు న్నిజాంసములఁ గొంచుం బెట్టు దుఃఖించుత
ల్లినిఁ దండ్రిం గని శంకరుండు వగచెన్ లేఁజూడ్కి నీ రూరఁగన్. 4

చ. అడరెడుతల్లిదండ్రుల నిట్టును బల్కఁగ లేక తానునుం
విడువఁగ లేక కంటఁ దడి నెట్టుచు శంకరుఁ డున్నయంతలో
వెడఁగువిధంబు న్వగతువే కడుశక్తి గలాఁడవు కావ రాదొకో
జడములు నీదుహస్తమునఁ జల్ల నవెంతకు నైనఁ జాలవే. 5

వ. అని సభోవాణి తన్నుం గూర్చి పలికిన శంకరుండు తల్లిదండ్రుల
నటుండుం డని శవంబుపైఁ గమండలూదకంబు చల్లెఁ జల్లినంత
మృతుండు మెండుగ నిదురించినవాఁడు లేచినవిధంబున నావులిం
చుచు లేచి యెదుట నున్నసన్యాసికి నమస్కరించె నంతలోనం
దల్లిదండ్రు లతిసంభ్రమంబున మోద్భుఁగేలు ఫాలంబులం గీలించి. 6

చ. కులమున కెల్ల నొక్కఁ డగుకొడుకును వీని నొకిన్నినీళ్ళు పైఁ
జిలికినమాత్ర నే బ్రదుకఁ జేసి మముం బ్రదికించినట్టినీ
వల నెలదాల్పు విష్ణు మము నాపదనుండి తొలంప వచ్చితో
సలలితమూర్తి నీపదరజంబు శిరంబులు సోఁక నీయవే. 7

తే. నేను నాపత్నియును నాదుసూనుఁ డితఁడు
నీకు లెంకల మెప్పుడు మాకు నీవు

దేవుఁడవు దేవదేవుఁడ వీవిధమున
మృతుని బ్రదికించి తీశ్వరుం డీవ కావె. 8

ఉ. చచ్చినవిప్రబాలకుని జల్లనినీ ళ్ళొకకొన్ని చల్లి మే
లెచ్చ క్షణార్ధమందె బళిరే! బ్రదికించె మునీంద్రబాలకుం
డచ్చన లాడున ట్లగుచు నచ్చెఱుపాటును రిచ్చపాటు న
ప్డచ్చటివారికిం బొడమె నచ్చెఱుతం డొకదేవుఁ డన్మతుల్. 9

క. ఆయూరి కాదు ప్రక్కల
నై యుండెడునూళ్ళ పల్లె లలుముకొనం గా
నాయతిరాజమహాత్మ్యము
వేయాఱులు వచ్చి కనిరి వెఱ నవ్విటన్. 10

— శంకరుఁడు బల్యాగ్రహారంబునకుఁ జనుట —

వ. ఇట్లామూకాంబికాపురంబున మహాఖ్యాతిం బడసి భగవత్పాదుం
డొకింతదూరంబున నున్నశ్రీబల్యాగ్రహారంబునకుఁ బోవ నెంచి
యెఱింగించిన నూరివారు వానియెడఁబాటు సైపనివా రయ్యు నొం
డాడఁ జాలక యాబాలగోపాలముగా గ్రామవాసు లందఱును సహా
చ్ఛాత్రుండై ప్రయాణించుపూజ్యపాదు ననుసరించి రప్పుడు. 11

సీ. శాకునమంత్రముల్ జయజయధ్వానముల్
నారాయణస్మరణములు ప్రబలి
మిన్నంటి మ్రోయఁగా మెలమెల్ల నడుగులు
వేయుచు నడ సాగె విశ్వగురుఁడు
మూకాంబపురినిఁ గాపుర మున్నవారెల్లఁ
దమతమప్రాణముల్ తరలి పోవ
నటు లెంతయేని బెంగటిలి కన్నీళ్లు
విడుచుచు వెన్నంటి నడవ సాఁగి

తే. రంతలో నింతదవ్వునం దయినశ్రీబ
లిపురమందలి ద్విజులలో విపులకీర్తి
గలప్రభాకరుఁ డనియెడు ఘనుఁడు తనకు
నేడమూఁకుఁడు గలుగుట కింపు దొఱఁగి. 12

వ. ఉన్నవాఁడు గావున నతం డంతలోన. 13

తే. పొంతపల్లియ మూకాంబమోసల నొక
మృతకుమారుని బ్రదికించె బ్రతిభ ననుచు
విని యతనిఁ దెచ్చి తనసుతు వింతరోగ
మేగి పోఁ జేసికొనియెడునిచ్చఁ జేసి. 14

వ. తాను శారాశరిం జూడనివ్రతంబు గలవాఁడయ్యుఁ బుత్రమోహం బున దాని నవలం బెట్టి గురుపాదుల దర్శించి ప్రార్థించి తోడికొని పోవువాఁడై సపరివారంబుగ బయలుదేరి నిజాగ్రహారంబు దాఁటి కొంతదూరంబు వోయియున్నంతలోన. 15

ఉ. వేగురు వెంట నంటి మును వెక్కల బాఁకులు తీటి దారిలో
సాఁగుచు వచ్చుచుంటఁ గని స్వామి యటంచు వచింప నగ్గి వే
వేగమ పోయి వానిపదవిం బడి మ్రొక్కి మహామునీంద్ర! నే
శ్రీగురుపాదులం బిలిచి సేవ యొనర్చెదుపొంటె వచ్చితిన్. 16

వ. అని భక్తిపురస్సరప్రణామంబు గావించి ప్రార్థించి గృహంబునకుం దోడికొని పోయి పాద్యం బొసంగి యొక్కభద్రాసనంబున నాసీనుం గావించి కుమారుం దెచ్చి తీర్థపాదులపాదంబులం బడ వైచి.

— శంకరుఁడు మూఁగివానిని మహాశివిం జేయుట —

సీ. వీఁడు నాకొమరుండు విప్రులఁ బద్దది మొద
లీవిధంబున నుండె నే మెఱుఁగఁడు
తినఁడును ద్రావఁడు వినఁడు మాటాడఁడు
నొప్పి గిప్పి యెఱుంగఁ జెప్పఁడేని

చావన్న జంకడు సదసత్తు లెట్టివో
తెలియంగఁ జెప్పినఁ దెలిసికొనఁడు
మానావమానముల్ నా నెఱుంగికొనండు
రోఁత యైనం గాని రోయఁ బోఁడు

తే. పుట్టినదిగోలె నీరీతి బూఁకమెలఁ బడు
నక్షరజ్ఞాన మెఱుఁగఁ డట్లైనఁ గాని
విప్రజన్మము గావున విధిహితముగ
నుపనయ మొనర్చినాఁడ నో యోగమూర్తి. 18

శా. వంశాంకూరము వీఁ డొకండె యగు భాస్వత్పారికాంక్షీ! సుప
ర్వాంశంబుం గొని పుట్టినాఁడ నణిమాద్యష్టార్థసిద్ధ్యాదీ
యాంశంబుల్ కరుణామయుండ వయి మాప్రారబ్ధదోషంబు నీ
పాంశుప్రాభవవైభవంబునను బోవం జేసి రక్షింపవే. 19

ఆ. అనుడు శంకరుండు మునిచంద్ర! నీ వను
నట్లు శక్తి నాకు నగు నటంచుఁ
బలుకఁ గాని జతనుపడఁ జూతు నని విప్ర
తనయుఁ జేరఁ దీసి తనయెదుటను. 20

వ. కూరుచుండం బెట్టి తనదక్షిణహస్తంబు వానిమస్తకంబుపై నిడియె
నంతలో నయ్యేడమూకుండు. 21

శా. సాంగోపాంగము గాఁగ వేదములు నా లగత్యంతనిష్ఠం బఠిం
పంగా నేర్చినవాఁడ నైనఁ బరమాత్మజ్ఞానతత్త్వం బెఱుం
గం గిల్కొని ద్విజన్మవేద మది లోకం బందు వ్యర్థంబ యై
త్రుంగుం బ్రచ్చిన మండశౌన్యము ఖరీదుగ్ధంబు చందంబునన్. 22

తే. ప్రకృతిపురుషుల నెఱుఁగనివంచజనుఁడు
జననమరణప్రవాహమునను మునుంగు

త్త్వయ మగుఁ బ్రవృత్తి నెఱిఁగి యక్షయము బ్రహ్మ
మరయు నాతఁడు కేవలుం డగుఁ దలంప. 23

—♦ మాఁగహాఁడు చెప్పినవేదాంతము ♦—

సీ. వినుఁడు ద్రవ్యత్యాగమునకు యాగాదిక
ర్మములు భోగత్యాగ మమరుపొంటెఁ
దగువ్రతమ్ములు సుఖత్యాగమునకుఁ దపో
యోగములు సకలత్యాగమునకు
సకలసమాప్తియై ప్రకటింపఁ బడునది
దుఃఖనాశమునకుఁ ద్రోవ యట్టి
దారిఁ బడక యున్నఁ దప్పదు దుర్గతి
యొంతలెంతల కైన నెల్లనాఁడు
తే. మఱియు జ్ఞానేంద్రియంబులు మనము ననెడు
నాఱిటిం దెల్పి కర్మేంద్రియములు ప్రాణ
మనెడునాఱింటినిం గ్రమ మనుసరించి
తెల్పెదను సావధానతఁ దెలియ వినుఁడు. 24

సీ. ప్రకృతివికారముల్ సకలేంద్రియమ్ములు
క్షేత్రజ్ఞు నాశ్రయించియె వసించు
నవి యాతని నెఱుంగ నతఁడు వాని నెఱుంగు
సారథి శిక్షితాశ్వములచేత
నరదంబు వలె నింద్రియములతోడిమనంబు
చేఁ గార్యగతులను జేయుచుండు
నింద్రియంబుల కంటె నింద్రియార్థంబులు
వానికంటె మనంబు దానికంటు
తే. బుద్ధి దానికంటెం బొలుపొందు నాత్మ
దానికంటె మహాత్తు నద్దానికంటెఁ

గలుగు నవ్యక్తముఁ దానికంటె నమృత
ముత్తమోత్తమతను గాంచి యొప్పుచుండు 25

చ. అమృతముకంటె నుత్తమపదార్థ మొకండును లేనిమాట స
త్య మది పరంబు భూతములయందు నిగూఢము గా మెలంగు సూ
క్ష్మ మయినదృష్టి గల్గుమునిచంద్రులు సూక్ష్మమ యైనబుద్ధిచేఁ
గ్రమముగ నభ్యసించి వెనుకం గనఁ జాలుదు రీశ్వరాభులై. 26

సీ. సాలీడుసూత్రము చందంబునన్ సత్వ
ము గుణంబుల సృజించు మొనసి వాని
యందు క్షేత్రజ్ఞుఁ డధ్యవసించు నీశ్వరుం
డయ్యు నగ్గుణముల నంటకుండు
గుణరూప మది గనుంగొనరాదు గాని పో
దని కొందఱున్ జ్ఞానమున నశించు
నని కొంద ఱందు రీయది యెఱింగి వివేకి
యాత్మవిజ్ఞానియై యలర వలయు

తే. ఆత్మ యాద్యంతములు లేనిదని యెఱింగి
దోషమును మత్సరత్వము తొలఁగఁ ద్రోచి
చింత నగుహృదయగ్రంథి చితుకఁ జేసి
సంశయ విహీనచిత్తుఁడై చనఁగ వలయు 27

సీ. ప్రవ్రజితుఁడు పరివ్రాజకుం డగువాఁడు
యోగి సిద్ధిం గోరి యొంటి మెలఁగి
పరమాత్మ యన్నిటం బరఁగున గ్లెంచుచు
ముక్తిదూరుఁడు గాక మొనయు నతఁడు
విడియ గ్నిహోత్రమున్ విడిదయు నన్నార్థ
మరిగి గ్రామమునకు నధికనియతి
నశ్వస్తనవిధాత యై మానమున నొక్క-
పరి లఘుభోజియై పరఁగ వలయుఁ

తే. జెట్లమొదలి నివాసము శిథిలవస్త్ర
ధారణము నసహాయత ధరణిజనుల
యెడ నుపేక్షయుఁ బున్కఁ జే నిడికొనుటయు
తెలియ నివి భిక్షులక్షణము లగుఁ జుండి. 28

వ. ఇట్లధ్యాత్మతత్త్వం బామూలచూడంబుగా నెఱుంగం బలికిన నల్లరు నొల్లంబోయిన ట్లయి రప్పు డక్కుమారుండు శంకరాచార్యులపాదపద్మంబులం బడి లేవకున్నంత లేవ నెత్తి శంకరుండు వానితండ్రిం జూచి. 29

—• మూఁగివాని పూర్వవృత్తాంతము •—

ఉ. ఈతఁడు నీకుఁ బుత్రుఁ డయి యీవివిధార్థపదార్థజాతముల్
ప్రీతి గ్రహించి గేస్తు వయి బిడ్డలఁ గాంచి కులాభివృద్ధికిన్
బ్రాతి యొనర్చు నంచుఁ దలఁపం దగ ది ప్లితఁ డేమి చెప్పనో
చూతము వీనితోఁ బలుకఁ జూడుము పోడిమి నోప్రభాకరా. 30

వ. అనినఁ దండ్రి కొడుకుం దిగిచి కౌఁగిలించుకొని శిరంబు పుడుకుచు ని ట్లనియె. 31

ఉ. ఓననుఁ గన్నతండ్రి ! కరుణోదధి ! యీయతి నీకు నిగ్గతిం
బ్రాణము నోసె నీవు నొకమానిసి వైతివి నీవు గాక మా
కేనిసుఁ గైన లేదు ధన మెంతయొ యున్నది త్రవ్వి తండనై
నేనను నీదుతల్లియును నీపయి నిల్పితి మెల్లప్రాణముల్. 32

ఆ. బ్రదికి యున్నవార మిదె చూడు మింతయు
నీద సేకరించి నెఱిఁ దలిర్చి
పెండ్లియాడి సుతుల వెలయించి కుల ముద్ధ
రింపు మోయితండ్రి ! యింపుమీఱ. 33

వ. అనిన నబ్బాలుం డొం డేమియుఁ బలుక కనిష్టంబు సూచించు చున్నంత భగవత్పాదులు ప్రభాకరుం గాంచి. 34

ఆ. నీదుకోర్కి యితఁడు నెఱవేర్ప నెంచఁడు
వీనిమీఁదియాశ విడువు మింకఁ
గొడుకు గాఁడు నీకుఁ గోడలు రా దెల్లఁ
జెప్పుచుంటి విను మొకప్పటికథ. 35

ఉ. నీవును నీదుభార్యయును నీళ్ళల నాడ నొకప్పు డేటికిన్
బోవుచు నిక్కుమారుఁ గొని పొంతఁ దపించెడునొక్కమౌనికిన్
గావఁగఁ జెప్పి యప్పన మొనర్చి జలంబుల నాడఁ బోయి రా
లో వగకాఁడు వీఁడు మునిలోకశిఖామణి చూడకుండఁగన్. 36

వ. ఇట్టట్టు పాఱాడుచుం బోయి జలంబులం బడి ప్రాణంబులం బాసె మునీంద్రుం డంతలోఁ దనతప్పు తా నెఱింగి తల్లిదండ్రులు రాక మున్న తనమేను వీడి పరకాయప్రవేశవిద్యం జేసి వీనిమేనిలోనం బ్రవేశించె నంతలో మీరు వచ్చి వీనిఁ గుమారుం డని ప్రేమించి యింటికిం దెచ్చి కాపాడుచుంటిరి వీఁ డింక నాకు శిష్యుండై నా వెంటన వచ్చు నీ వింక గృహస్థధర్మంబు నిర్వహించుచు నద్వైత మతస్థాపనంబు గావించి సుఖంబుండు మని చెప్పి కుమారుం డద్వైతంబు కరతలామలకంబుగఁ దెలియఁ జెప్పెం గావున వానికి హస్తామలకుం డని పేరు పెట్టి వానిం దోడుకొని శృంగగిరికిం జనియె నదియును. 37

—♦ శంకరుఁడు శృంగగిరికిం జని భారతిం బ్రతిష్ఠించుట ♦—

సీ. శాంతామహాదేవికాంతుఁడై ఋశ్యశృం
గమునీంద్రుఁ డెచ్చోటఁ దప మొనర్చెఁ
దుంగానదీమహోత్తుంగతరంగళీ
కరసముత్కరము లేపురి రహించు
వరబృహస్పతి సవప్రముఖములకు నేపా
లమ్ములు యజ్ఞశాలాస్థలములు

ఋగ్యజూరాది వేదేద్ధస్వరంబు లే
గిరిగహ్వారంబుల విరిసి యుండు

తే. అట్టి శృంగగిరికి దాను నఖిలశిష్య
వర్గమును నేగి శ్రీభగవత్పదు లటఁ
దుంగభద్రానదీవరతోయములను
స్నానవిధులను దీరిచి శాంతిఁ గోరి. 38

వ. ఒక్కచో విశ్రమించి నిమీలితలోచనుండై. 39

సీ. మునిశాపమునఁ జేసి భూతలంబునయందు
మానిసియై పుట్టినైనతల్లి,
తనపతికిని నాకుఁ దగవువచ్చినయప్డు
న్యాయవాదిని యగునట్టితల్లి
నాతోడ నోటమి నా నెఱుంగక పెక్కు
లహములు వాదించినట్టితల్లి
ప్రాణనాథునియెడఁ బాటు సైఁపమి నగ్నిఁ
బడి పతిలోఁ జొఱఁ బడినతల్లి

తే. నాకు వాకులొసంగిన లోకమాత
ముగురు తల్లులలో మొట్టమొదటితల్లి
నుభయభారతి యననొప్పు నుజ్జ్వలాంగి
సంస్మరింపఁగ నయ్యె నాస్వాంతమందు. 40

వ. ఇట్లు చింతించి శిష్యులకుం జెప్పి యచ్చోట నచ్చం బగుమఠంబు నిర్మించి భారతి నందుఁ బ్రతిష్ఠించి దానికి సురేశ్వరాచార్యు నధ్యక్షుం జేసి భారతసంప్రదాయానుసారంబుగ నద్వైతసిద్ధాంతంబు ప్రవర్తిల్లం జేయుచుండె నక్కాలంబునం దొక్కనాఁడు. 41

మ. వదు గొక్కండు మనోనువర్తి సుగుణప్రఖ్యాతసద్వర్తనా
నదువం గల్గినవాఁడు శాంతుఁడు దయానందస్వభావుండు నె

న్నఁడునుం గాసినుడుల్ వెలార్వఁ డోరులం ద న్నట్లు వీక్షించు ద
త్కుఁడు నానందగిరిప్రసిద్ధి కయి శుశ్రూషింప వచ్చె న్గురున్. 42

తే. వచ్చి తనపేరు చెప్పి ప్రవరము చదివి
శిష్యునిగఁ జేర్చుకొని విద్య చెప్ప వేడ
గురుఁడు వల్లె యటంచు నాగుణనిధిఁ దన
శిష్యులం దొకానొకనిగాఁ జేర్చుకొనియె.

సీ. గురుఁ డెట్టితఱి నైన గిరి యనినంత నోఁ
యని వచ్చి చెప్పినపని యొనర్చు
శ్రీపాదపద్మముల్ సేవించు నిరతంబు
జలకము లార్చువస్త్రముల నుదుకుఁ
దనమేనినీడ నాఁ దవిలి యుండు న్వాన్ను
కానిపింపం డెప్పు డైనఁ గాని
యావులింపఁడు తుమ్మఁ డాఁ యనఁ దూఁ యనం
డాచార్యసన్నిధి నాడఁడు వడిఁ

ఆ. జెప్పకున్నఁ గాని చేయుఁ గార్యము గురు
హితముఁ గోరి యుండు నెపుడు నహిత
మనిన దారి వంక నరఁయ డానంద గి
ర్యాహ్వయుండు గురునియర్మిలి కగు. 44

—• ఆనందగిరి తోటకాచార్యుండగుట •—

మ. ఒకనాఁ డాతఁడు తుంగ కేగి గురువస్త్రోద్ధూళనప్రక్రియా
ప్రకటస్వాంతతఁ గొంతసేపు మసలెన్ బ్రజ్ఞానిధుల్ శిష్యు లు
త్సుకతం బాఠము చెప్పఁ గోరి రపుడాసూర్యాబ్జుఁ డొనొజ్జ లిం
చుక తాళుం డిదె వచ్చెదున్ గిరి యటంచుం బల్కెఁ గుల్కెర్పడన్.

చ. అది విని పద్మపాదుఁ డను నార్య! భవద్దయ యుద్ది లేని దై
పొదలుటఁ జేసి యి ట్లనుట పోలును మీఁగిరి శాంతిపాఠమున్

జదువుట కున్న లే నటులె శాస్త్రములం దతఁ డొక్కఁ గోడకుఁ
బదు లన వచ్చు వానికయి పాఠము నిల్పుట వ్యర్థ మే యగున్. 46

తే. అనుచు గర్వోక్తు లాడిన విని గురుండు
సైపఁ జాలమిని సునందు జూడఁ గనక
పదియు నాలుగువిద్యలు పాఱఁజూచి
మదిని నానందగిరి కవి యదుకఁ జేసె. 47

క. శాటీ లుదికెడునాతని
కేటిదరిన్ సకలవిద్య లింతటిలోనం
బాటిగ స్ఫురించినంతన్
మేటి యగుచు వచ్చి గురుని మేలు నుతించెన్. 48

తోటకవృత్తము. అపరాధసహస్రసహస్రకరా
నపి భక్తజనాన్ భవదంఘ్రినతాన్
ప్రవరా నవ సీదృశ మీశ్వర! మాం
కృపయా పరిపాలయ కృష్ణనుత. 49

తోటకవృత్తము. ఇహ కేచన జీవపరాత్పరయో
ర్న వదంతి నభేదకథా మబుధాః
త దసంగత మేవ యథార్థకృతో
ప్రతిబింబ ఇ తీవ గృణంతి బుధాః 50

తోటకవృత్తము. అయ మేవ పరేశ ఇ తీవ నతిః
క్రియ తేఽద్య మయా ప్రశమాత్తధియా
ప్రతిపాద్య జగత్తు మృ షేతి సదా
ప్రతిభాతి తురీయపదే యతిరాట్. 51

వ. ఇట్లు తోటకవృత్తంబుల గురుస్తుతిం గావించుటంజేసి శంకరుండు వానికిఁ దోటకాచార్యుం డని పేరుపెట్టి పిలిచెఁ బద్మపాదాదులు వాని విద్యావైశద్యం బంతయు గురుకటాక్షం బని యెంచుచు వానితోడం

గలదుర్భావం బెల్ల దూరీకరించి భ్రాతృభావంబుఁ బ్రదర్శించుచు
నానందించి రంత. 52

సీ. మానవకోటికిన్ మహితముల్ ధర్మార్థ
కామమోక్షము లని ఘనతఁ గాంచి
యఖిలలోకములకు నాధారభూతముల్
యజురాదివేదము లనఁగ నొప్పి
యామ్నాయముల నెప్ప ననువదించెడుబ్రహ్మ
ముఖచతుష్టయము మని పోడిమిఁ గని
మిసిమి నెసంగుసామీప్యసారూప్య
లైన మోక్షము లని పేరువ్రఁ గాంచి

తే. గురుకటాక్షపాత్రము లయి కొమరుమిగిలి
యబ్జపాద, సురేశ, హస్తామలకులు
తోటకాచార్యుఁ డనియెడుమేటి శిష్యు
లెన్న నలువురు మెటికలై యెసఁగి రపుడు. 53

వ. ఇట్లంతేవాసులతో శంకరభగవత్పాదాచార్యులు శృంగగిరిన్ నివ
సించియున్నయప్పు డొక్కనాఁడు సురేశ్వరుండు దరియ వచ్చి యి
ట్లనియె. 54

శా. నీ కో దేశిక ! చేయియూఁతగ నె దేనిం గ్రంథముల్ సల్పఁగా
నాకున్ బుద్ధి జనించియున్నయది దాన న్నాయథాశక్తికి
వాకో నొప్పినదానిఁ జెప్పు మనుచుం బ్రార్థింప లోకేశ్వరుం
డై కన్పట్టెడుదేశికుం డను సురేంద్రాచార్యు నీక్షించుచున్. 55

తే. నీకు గురువర్యుఁడు న్నాకు నూఁకఁ గాలు
నపుడుశిష్యుఁడు భట్టపాదాహ్వయుండు
భాష్యమునకు వార్తికమును వ్రాయ నెంచెఁ
గాని నెఱవేఱ దయ్యెఁ దత్కౌతుకంబు. 56

—• శంకరుఁడు సురేశ్వరునిచే వార్తికముం జేయించుట •—

తరళము. అతనికోర్కియు నీదుకోర్కియు నంత నాదగుకోర్కియున్
త్రితయమున్న అవేఱునట్టులు తీర్చి నాదగుభాష్యప
ద్ధతికిఁ జోలెడునట్లు వార్తిక తత్త్వముల్ వచియింపు మో
సతతశాస్త్రవిచారణాత్తవిశాలబుద్ధివిరాజితా. 57

మత్త. నా సురేశ్వరుఁ డిట్లనున్ గురునాథ ! నీదగుభాష్యముల్
భాసురార్థవిబోధకం బతిభావగర్భిత మర్థకృ
ద్వ్యాసనూత్రసమాహితం బది తత్త్వవిజ్ఞనహృద్యమై
భాసిలం బొనరింప నేతునె భవ్యసవ్యగతిం బ్రభూ. 58

వ. అయినన్ భవదనుగ్రహంబు కలిమి కలంబు వట్టం బ్రయత్నించెద
ననిన గురుం డానందించె నంతలో నది యంతయు నాకర్ణించి
చిత్సుఖాదు లగుఛాత్రులు జనాంతికంబున గురుం గాంచి యి ట్లనిరి.

మత్త. నిన్న మొన్నటి దాఁక కర్మము నే వదించు సురేశ్వరుం
డిన్న నీనమహాకృతిన్ రచియింప నేర్చునె నేర్చినన్
గొన్ని యేనియు భాట్టపంథలు గూడి కర్మపరంబు లై
ఛిన్నభిన్నము లైనయ ట్లయి చేడ్పడుం జుఁడి తద్గతుల్. 60

సీ. మనపద్మపదుఁడు చాలినవాఁడు దీనికి
సర్వసమర్థుఁ డోసంయమీంద్ర
యతనిచే వార్త్తికకృతి రచింపఁగ నొప్పు
ననిన సునందుఁ డి ట్లనియె దేవ !
కరతలామలకుండు కలఁ డన్నిటికిఁ జాలి
మీఁచే బిరుద మంది మెలఁగువాఁడు
నా గురుం డను వీని నా ? చెప్పితివి నిన్న
డాఁ కేడమూకయై తిసరువాఁడు

తే. తగఁడు కృతిసేయ వార్త్తిక మగు ననంగఁ
జలుపఁ గలవాఁడు మండనాచార్యుఁ డొకఁడె
యతఁడు బ్రహ్మాంశమునఁ బుట్టె నతనిసతి స
రస్వతీదేవి తెలియరో ప్రాజ్ఞులార. 61

—* పద్మపదుఁడు తీర్థయాత్ర కరుగుట *—

వ. ఇట్లు సంభాషించుకొను చున్నంతఁ బద్మపదుండు తా నంతకుమున్న రచించిన నైష్కర్మ్యసిద్ధి యను గ్రంథంబు గురునకు నివేదించిన నతండు దానిం దిలకించి ప్రశంసించి తనశిష్యులచేఁ గొన్ని గ్రంథంబులు రచింపం జేసి జగద్వ్యాప్తిం గలిగించె నంత. 62

ఆ. అబ్జపదుఁడు గురునియండకుం జనుదెంచి
తీర్థయాత్ర సేయఁ దెలుపుటయును
గురుఁడు వలవ దనుచుఁ గొంత వారించియు
నాజ్ఞ యిచ్చె వెనుక నరుగుపొంటె. 63

వ. పద్మపాదుం డట్లు గురునాజ్ఞ వడసి తీర్థయాత్రాచరణశీలుండై యరిగి నంత సురేశ్వరాదులం గూడి శంకరుఁడు శృంగగిరినివాసంబు గావించుకొని భారతీపీఠంబున నధివసించి యున్నప్పు డక్కడఁ దల్లికి మరణకాలం బాసన్నం బగుటయు నామె కొడుకుం దలంచుకొనియె నప్పుడు. 64

శా. దేవీపూజ యొనర్చుచుండ హృదయవీథిం జ ల్లనం దల్లి తా
రావా! నాయన! యంచుఁ బిల్చినటు లారావంబు రాఁ బూజకుం
బోవం జాలక శిష్యులం బిలిచి నేఁ బోదు న్మదంబం గనన్
వే వే వచ్చెద మీరు భారతిని సేవింపం దగుఁ భక్తిమై. 65

—• శంకరుఁ డాకాశగమనంబునఁ దల్లికడ కరుగుట •—

వ. అని చెప్పి యప్పు డాకాశంబువంక శ్రోత్రంబును నేత్రంబును నిగిడించె నంతలో మందమందస్వరంబున. 66

శా. రావా! నాయనగారఁడ! నామహృదిలోఁ బ్రాణంబు లివ్వేళలో
తావుల్ దప్పెను ముప్పు వచ్చెడుతఱుల్ డాయంగ నౌ నట్టులై
చేవం జేడ్పడఁ జేయుఁ జిత్తము నీనుం జేరంగ నాశించెడున్
నావాకు ల్చెవిఁ బెట్టువాఁడ వగుచున్ నాపాల విచ్చేయుమా. 67

మ. అనుమాటల్ చెవిఁ బడ్డ యంతటన దృగ్వ్యాపారమందుం గనుం
గొన వచ్చెన్ గురుదేవశంకరునకున్ గోండ్రించుచున్ బల్లిరో
యన మంచంబున నంటి పట్టుకొనునార్యాదేవియుం దద్గృహం
బును శయ్యాస్థలమున్ సమీపముననే పోలింప నౌ నట్లుగన్. 68

వ. ఇట్లయినంతలో శంకరుండదృశ్యుండై నిమేషంబులోఁ గాలట్యగ్రహారంబు నందలి శివగురునిగృహంబునఁ దల్లిపల్యంకంబుకడకుం జని దానిపైఁ దల్లిపాదంబులకడం గూరుచుండి. 69

శా. అమ్మా! వచ్చితి నీకుమారుఁడ భవద్వ్యాహారముం జేసి నీ
విమ్మై నుంటివి సంజ్వరం బిపుడు నాహృద్వీథి కయ్యె న్ననున్
నెమ్మిం జూడుము కన్ను విచ్చి యిటుపై నీకస్తి గష్టెక్కుడిన్
జుమ్మీ యన్న నతిప్రయత్నమునఁ గన్ను ల్విచ్చి కాంచెన్ సుతున్.

వ. కాంచి కంట నీరు నించుచుఁ గవుంగిలించుకొని కన్నతల్లి యిట్లనియె.

శా. నన్నుం గన్నకుమార! నాధననిధీ! నాపాలిభాగ్యంబ! నా
యన్నా! వచ్చితె? నిన్నుఁ జూచినపుడే నావ్యాధు లెల్ల న్నశిం
చె న్నాతండ్రి! మహోన్నతున్ సుగుణరాశిం గన్నమాత్రాన నేఁ
బున్నెంబుం గలవారిలో ఘనతకై పొల్పొందితిం బుత్రకా. 72

శా. నాప్రాణంబులకున్ శరీరమునకున్ వైరంబు సిద్ధించె నీ.
నాప్రాణ మ్మను "దేహమా! చివికి తెన్నం గొన్ని రోగాలకున్
నీప్రాపౌ నని వింటి నిన్ను విడువ న్నే నెంచితిం గొంతలో
నీప్రఖ్యాతి యడంగి పోవు" నని నిందించున్ గదే నామెయిన్.73

—◆ శంకరుఁడు తల్లి కుత్తరక్రియలు చేయుట ◆—

ఉ. తీరనిపోరు దీర్పుటకు దేవుఁడు చాలఁడు తండ్రి! నాయుసుర్
చేరఁగ రానిచోటులను జేరి శ్రమంపడి యుండె దానికిం
బోరును బొచ్చెము న్నిలయమును గనకుండెడు చోటు చేరుకోఁ
గారుణికత్వముం గలిగి కన్గొనఁ జేయవె దారి దానికిన్ 74

తే. అనుచు నో మ్మని శంకరుం డంబుజాక్షు
దక్షుఁ బ్రార్థింప నంతలోఁ దవ్విధం బె
ఱింగి దూతలఁ బుచ్చె హరోరం గెసంగ
వారలు విమానముం గొని వచ్చి రటకు. 75

క. వారలఁ గనుఁగొని శంకరుఁ
డారూఢతపఃప్రభాసమంచితుఁ డగుచున్
దారకము తల్లిశ్రోత్ర
ద్వారముఁ జొరఁ బలికె నవుడు ధర్మజిష్ణుత్రన్. 76

వ. అప్పు డార్యాంబ తారకస్మరణంబు చేయుచుఁ బ్రాణంబులు విడిచె
నంత విష్ణుభటు లామె విమానంబుపైఁ గూరుచుండం బెట్టుకొని
వైష్ణవధామంబునకుం జని రంతఁ బరివ్రాజకుం డగుశంకరుండు. 77

ఉ. జ్ఞాతుల నూరివారల శ్మశానము తల్లి కొసంగుఁ డంచు వి
ఖ్యాతయశోవిరాజితుల నందఱఁ గోరియు రిత్త వోవుచుఁ
ఘాతుకజన్ము లిద్విజులు కాటికిఁ జెప్పఁడు *ప్రేత మంచు వే
రీతుల విన్నవింప నొక*ప్రేతయుఁ బ్రీతి యొనర్పఁ డక్కటా. 78

క. ని ప్పడుగ లేదు పొ మ్మని
◆ రిప్పుడుగృహమ్ము నందు నెవ్వరు గానీ

*ఒకప్రేత = దూషణమందిట్లు కొన్నిమండలములలో వాడుదురు. గృహము = గ్రామమునందనికొన్నిచోట్ల వ్యవహరింతురు.

ని ప్పీరు నన్నుఁ దల్లినిఁ
జెప్పఁగరానట్లు తిట్లు చెల్లించి రయో. 79

వ. అని మహాగ్రహంబున. 80

ఉ. వీరలు వేద బాహ్యు లయి వీరిడులై చెడిపోదు రింకిటన్
వీరలయిండ్ల నేయతియు భిక్షఁ బొనర్పఁగరాదు ముంగిళుల్
వీరల కొల్కిమిట్ట లయి వేడుకఁ గూర్చెదు నంచు శాప మా
యూరికిఁ బెట్టి దిట్టఁ డతఁ డుల్లమునం దలపోసెఁ గర్జమున్. 81

వ. తురీయాశ్రమంబు స్వీకరించినవాఁడు తల్లిశవంబునైన ముట్ట రా దని
మన్వాదులు శాసించిరి కావున. 82

సీ. తనదుముంజేతులఁ దగునట్లు పూర్వోత్త
రారణుల్ గావించి ధీరుఁ డాతఁ
డగ్నిమంత్రంబుల నవఘళింపం జేయు
చొకదానిపై నొక్కఁ డుంచి ద్రుచ్చి
హెచ్చి మథింపఁగఁ జొచ్చె నంతటిలోన
రెండుచేతులు పెచ్చి మండఁ జొచ్చె
శవమున కీవల నవల వానిని నిల్పఁ
బట్టె దాన శవంబు భస్మ మయ్యె

తే. బోడి యయ్యు నాపద్ధర్మమును గ్రహించి
తల్లి కుత్తరక్రియలను దగ నొనర్చి
శృంగగిరి నున్నశిష్యులసంగతిఁ గొని
విమతులం గూల్పఁ బర్యటనము పొనర్చె. 83

—• పద్మపాదునిపంచపాది నుద్ధరించుట •—

సీ. వనజపాదుఁడు గురుననుమతిం గొని యటు
లుత్తరయాత్రల నోపి చేసి

వెఱుక దక్షిణయాత్రలను దీర్ప నెంచి శ్రీ
కాళహస్తీశ్వరుఁ గాంచి మున్ను
జ్ఞానప్రసూనాంబ నానందమునఁ గొల్చి
కాంచీపురికి నేగి కాంచి వరదు
శివగంగకుం జని శివుని సందర్శించి
సేతురామేశ్వరు సేవ నెంచి
తే. దారిఁ గావేరి జలమాడి తఱలి చనుచు
మధ్యమార్గమున న్మేనమామయిల్లు
తారసించిన నట కేగి తజ్జనోప
లాలితుం డయి కడపి కొన్నాళు లచట. 84

వ. పంచపాదిగాఁ దాను రచించినశంకరభాష్యటీక యనుమహాగ్రంథ
మాప్రాభాకరమతగామి యగుమామకడం బెట్టి తాను సేతువు
నకుం జనియె నంతలో మేనమామ తనమతంబునకు విరుద్ధధర్మోప
దేశకం బగుదానిఁ దనయింటం బెట్టి దహనంబు గావించె నంతఁ
గొంతలో స్వస్రీయుండు వచ్చి తనగ్రంథంబు గృహంబుతో దగ్ధం
బగుట యెఱింగి చచ్చినవానికిం బలె వెచ్చనూర్చుచుఁ జేయునది
లేక పయనంబై పరివ్రాజకాచార్యవర్యునిపాదారవిందంబులే గతి
యని తలంచుకొనుచువచ్చి గురువరేణ్యుని సందర్శించి తనవృత్తాంతం
బెఱింగించి దుఃఖించుచు. 85

శా. నావ్యాఖ్యానము వంటిలోఁ గలసె నో నారాయణాంశోద్భవా!
దివ్యం బద్ది రచింపఁ జాల మఱియున్ దేహంబు చాలింతు నే
నవ్యక్తుం బది దానిఁ బాసి మన నే నాశింప నోతండ్రి! నా
నవ్యారంభుఁడు దేశికుం డనియె నానాశాస్త్రకృద్వ్యాసనన్. 86

తే. నాకు వినిపించితివి దాని నాఁడు శృంగ
గిరిని నేవింటి ధారణాగరిమ నిపుడు

పంచపాది వచించెదఁ గించ విడిచి
వ్రాసికొమ్మని యంతయు వరుసఁ బలికె. 87

వ. పద్మపాదుండు తనపంచపాది నానుపూర్వంబుగా సర్వంబును దేశికా నుగ్రహంబున మరల సంపాదించుకొని చచ్చినవాని న్మరల బ్రదికించుకొనిన పంచజనునిచందంబున. 88

క. ఆడుచుఁ బాడుచు నెఱుఁగని
వాఁ డయి వేదురునియట్లు పలుమా ఱదియే
వీడక నొడువుచుఁ గన్నుల
జాడలు గట్టంగ నశ్రుజలము న్విడుచున్. 89

వ. ఇట్లు పద్మపదుండు నష్టద్రవ్యలాభంబు నొందినవానిచందంబునఁ బొందుపడి గురుమూర్ధన్యుని ధారణాశక్తి కెంతయు సంతోషాశ్చర్యంబు లొందుచుండె నంతలోన. 90

తే. రాజశేఖరుఁ డనెడుకేరళవిభుండు
తా నొనర్చిననాటకత్రియము మున్ను
శంకరపరిష్కృతము గాఁగ సలిపియుండె
నది నశించెను వైశ్వానరాహుతి కయి, 91

ఆ. రాజు మొత్తుకొనుచుఁ దాఁ జనుదెంచి శం
కరున కెఱుఁగఁజేసి కరుణఁ జూపు
మనిన నతఁడు మున్ను వినియుంట దానిని
దు చ లు తప్పకుండఁ దొడరి చదివె. 92

వ. ఇట్లత్యంతధారణాశక్తిసామర్థ్యంబులు గలిగినశంకరభగవత్పాదులు పద్మపాద, హస్తామలక, సమిత్పాణి, చిద్విలాస, జ్ఞానకంద, విష్ణుగుప్త, శుద్ధకీర్తి, భాను, మరీచి, కృష్ణ, దర్శనబుద్ధి, వృద్ధి, విరించపాద, శుద్ధానంత, సందగిరి ప్రభృతులగు సహస్రసంఖ్యాకశిష్యులతో సుధన్వరాజశేఖరాదిరాజన్యులతోడం గూడి. 93

—• శంకరుఁడు జైత్రయాత్రఁ గావించుట •—

సీ. శంకరాచార్యుఁడు సహశిష్యుఁడై జైత్ర
యాత్ర పౌనర్చ్వదునాసఁ జేసి
మధ్యార్జునక్షేత్రమహి కేగి హరుఁ గొల్చి
యచ్చట నద్వైత మిచ్చి నిలిపి
సేతురామేశ్వరక్షేత్రంబునకు నేగి
శక్త్యుపాసకులతో సాంఖ్యసమితిఁ
జూడ వచ్చినవారితోడ వాదము చేసి
వారలఁ దనలోనఁ జేరిచి కొని

ఆ. అటకు లక్ష్మిభక్తు లరుదెంచి తమతమ
విధ మెఱుంగఁ జెప్ప విని గురుండు
వాదముం బొనర్చి వారినిఁ దనలోనఁ
గలిపికొనియె శిష్యగణము గాఁగ. 94

వ. అట్లే శారదోపాసకులు, వామాచారపరులు, శాక్తేయులు వచ్చి వాదోపవాదములు సేసినంత వారి కద్వైతం బుపదేశించి పంచాయతనపూజాతత్పరులఁ గావించి రామేశ్వరంబునకుంజనియె నదియును.

ఉ. రాముఁడు రావణాసురుని రాసి రణంబున రాజధానికిం
గోమలితోడఁ బోవుచును గొంత రణాఘము వాపుకో సము
ద్రామలతీరభూమిని మహాశివలింగము నిల్పువాఁడ యై
*వ్యోమభవోద్భవుం బనిచె నుత్తమలింగముఁ దేరఁ గాశికిన్. 96

ఆ అతఁడు పోయి లింగ మరసి తెచ్చుటలో నా
కింత తడసె దాన నిట ముహూర్త
సమయ మయ్యె ననుచు సైకతలింగము
సుప్రతిష్ఠిత మయి చూడ నొప్పె. 97

* వ్యోమభవోద్భవుండు = వాయుపుత్రుఁడు, హనుమంతుఁడు;

ఆ. అనుమఁ డంతలోన నరుదెంచి తనపోక
వ్యర్థ మయ్యె ననుచు వాలమునను
జుట్టి యిసుకలింగ మట్టి లాఁగెను గాని
పెల్లగిలదు తోఁక బిగువు చెడియె. 98

క. రామప్రతిష్ఠితం బయి
భూమిం బొలుపొందులింగమున కానాఁటఁ
రామేశ్వరలింగం బని
నామము పొలుపొందెఁ బాపనాశక మగుచున్. 99

వ. శంకరుం డానగరంబున శిష్యులుం దానును గొన్నినా ళ్ళుండి మహోదధి నాడుచు రామలింగేశ్వరు సేవించుచుండె నాకాలంబున.

శా. చోళు ల్పాండ్యులు ద్రావిడుల్ మొదలుగా క్షోణీస్థలిం బొల్చువా
రాలో శంకరదర్శనార్థు లగుచుఁ బ్రార్థించుచు న్నాగ్గనున్
వేలుం గా నట వచ్చి బోధనముల న్విజ్ఞానముం గాంచి శి
ష్యాళిం జేరి కృతార్థులై చనిరి స్వీయావాసముం జేరఁగన్. 101

సీ. శాక్తేయు లరుదెంచి శక్తిపూజం జెల్వు
తమమతమే శ్రేష్ఠతమ మటంచుఁ
పాశుపతులు వచ్చి ప్రతివాద మొనరించి
తమమతమే శ్రేష్ఠతమ మటంచు
శైవులు చనుదెంచి సాధువాద మొనర్చి
తమమతమే శ్రేష్ఠతమ మటంచు
మఱియు వామాచారపరులు నరుగుదెంచి
తమమతమే శ్రేష్ఠతమ మటంచు
తే. ఘోరవాదముల్ చేయ నాసూరివరుఁడు
శంకరస్వామి వారితో సాధువాద

ములు పౌనర్చియు నెల్లవారలను గెలిచి
వారిఁ దమశిష్యరాజిలోఁ జేసుచుకొనె. 102

వ. ఇట్లు కొంతకాల మట నుండి యనంతశయనంబునకుం జని యొక్క-
మాసం బక్కడ నివసించి భక్త, భాగవత, శైవ, వైష్ణవ, పాంచ
రాత్ర, వైఖానస, కర్మహీన, క్షపణక, వరాహ, లోకసేవక,
సాంఖ్యాది మతంబుల నెల్ల ఖండించి గంధర్వోపాసకుల గండడంచి,
పితృమతంబు తృణీకరించి, నీలకంఠమతం బున్మూలించి, భేతాళార్చ
కుల వశంవదులఁ జేసికొని హిరణ్యగర్భ, వహ్ని, సౌర, హారిద్రా
గణపతి, ఉచ్ఛిష్టగణపతి, నవనీతగణపతి, లోనగుమతంబులవారు
రా వారితో శాస్త్రవాదంబులు గావించి వారి వారి మతంబుల
నిరసనంబు గావించి వారినెల్లం దమలోనం గలుపుకొని తామ్రపర్ణి
తీరంబునకుం జని యటఁ నున్నవిప్రులకు జ్ఞానోపదేశంబు చేసి మల్ల
పురంబున మల్లారిభక్తుల నద్వైతులం జేసి, విష్వక్సేన, మన్మథ,
కుబేర, ఇంద్ర, యమ మతంబుల నిరసించి నాచికేతువృత్తాంతంబు
చెప్పి వారి నొప్పించి వరుణ, వాయు తీర్థంబుల ఖండనంబు గావించి
కర్మవాదిమత చంద్రమతంబుల నిరాకరించి యంగారకాదిగ్రహో
పాసకుల వీసరవోఁ జేసి శూన్యవాదులను బరమాణువాదులను
బాఱఁ దోలి మఱియును. 103

—♦ కంచిలోఁ గామకోటిపీఠముం బ్రతిష్ఠించుట ♦—

ద్విపదము. కంచికి నేగి యక్కడఁ బేరిమి శివ
కంచి యంచును విష్ణు కంచి యంచు నట
రెండుగ్రామములు వేర్వేఱ నిర్మించి
దండివిద్వాంసుల ధరణీసురులను
దెచ్చి యచ్చట నిల్చి దేవతాపూజ
లిచ్చఁ జేయించుచు నీశ్వరభక్తుఁ

డయినశంకరదేవుఁ డాగతు లైన
నయవిదు లైనయాంధ్రావనీసురులు
పరువడిఁ దనసేవఁ బ్రార్థించి రాఁగఁ
గరుణించి శిష్యులు గాఁ జేసి కొనుచు
శివకంచిఁ గామాక్షి సేవింప నిల్పి
నవకామకోటి నా నామపీఠంబు
గలిపించి దానికిఁ గలిగించి మహిమ
మొలయంగఁ బూజింప నొకశిష్యు నిలిపి
వర వేంకటాచలస్వామిని జూడ
నరిగి మంగావిభు నర్చించి భక్తి
పరిరక్షకులుగ సుధన్వప్రభృతులు
పరిపరివిధములఁ బర తెంచి భక్తి
శితఖడ్గహస్తులు చేరి తన్గొలువఁ
గతిపయదినములఁ గాంచె నుజ్జయిని. 104

వ. అ ట్లుజ్జయినికిం జేరి యున్నప్పుడు. 105

—• శంకరుఁడు క్రకచాదులఁ బరాజితులం జేయుట •—

సీ. పితృవనంబునఁ గల్గుచితభస్మ మొడ లెల్ల
నిండునట్లు ధరించి నెఱులు విప్పి
నృకపాలమాలికల్ నిలు వెల్ల నిండఁగాఁ
గట్టి కొనుచుఁ బుర్రెఁ బట్టి కేల
మృణ్మయకర్పర మేర్పడ మెడ వ్రేల
గాఁ బెట్టి ఘంటలు గల్లు మనఁగఁ
బావకోళ్లల నెక్కి బావుకొనుచు నెత్రి
భైరవపూజకుఁ బ్రస్థితుఁ డయి
తే. శూలము ధరించి కెంగేలఁ గాలుఁ డనఁగఁ
గ్రకచనామకకాపాలిక ప్రభుండు
భాంకృతి యొనర్చుచున్ వచ్చెఁ బారికాంక్షి
వచ్చుమార్గంబునకు నడ్డుపడుచు నెచ్చి. 106

తరళము. కహాకహార్భటిఁ జేయుచుం గడుఁ గండకావర మెచ్చఁ గా
నృహరిసన్నిభు శంకరు న్వడి నేయ నుండినయంత నా
* మహిభృదగ్రిణి యస్త్రశస్త్రసమన్వితుం డయి యేచి వృ
త్రహుని శస్త్రముఁ బోని శస్త్రపరంపర న్వదలించుడున్. 107

ఆ. సరకు గొనకవాఁడు సంవర్తసమయగ
ర్జార్భటిం బొనర్చె నంతలోన
వేలకొలఁది యగుచు వే వచ్చి పడిరి శా
పాలికాగ్రగణ్యు లాలమునకు. 108

క. వచ్చినవారల శంకరుఁ
డచ్చెరుపాటునను జూచె నంతట మూఁకల్
సచ్చరితు లగుచు నయ్యతి
సచ్చపుభక్తిన్ భజించి రచ్చెరు వొదవన్. 109

తే. యమివరేణ్యునిదృష్టిపాతమునఁ జేసి
ప్రళయకాలసంవర్తునిపగిది నుండు
క్రకచుఁ డప్పుడు పిలిపిల్ల కరణి నగుచు
శంకరునికాళ్ళపైఁ బడెఁ జచ్చి నట్లు. 110

వ. ఇట్లు క్రకచాదుల నుక్కడంచి మించి పరాక్రమించినయున్మత్తభైరవుం డనువానిం గూడఁ జూపుల నే పడంచి సౌగతుం డనువాని సొ రడంచి మఱియు నందందుఁ గలపాషండులఁ బాఱఁ దోలుచుఁ బశ్చిమసాగరప్రాంతంబున విహరించుచు గోకర్ణంబునకుం జనియె నప్పురీవరంబున. 111

మ. హరదత్తుం డనువాఁ డొకం "డెవఁడొ వేదాంతాదివిద్యావిశే
షరహస్యజ్ఞుఁడు వచ్చె" నంచు విని యచ్చ న్నీలకంఠాఖ్యునిఁ

---

* మహిభృదగ్రణి = సుధన్వుఁ డని తెలియునది,

గురునిం జేరఁగఁ బాటి మిమ్ము గెలువం గూ్రరుం డోకం డిప్పు డి
ప్పురికి న్వచ్చెను వాఁడు ముండి యనుచుం బోల్పంగ వచ్చెన్ గురూ.

మ. విని హాహా యంచు సగర్వసంభృతమనోవిభ్రాంతుఁడై తద్గురుం
డను నంభోనిధు లింకఁ బాటిన నభం బల్లాడినన్ భూమి గ్రుం
గిన నన్నుం గెలువంగలాఁడు త్రిజగత్క్షేత్రంబులం బుట్టి లే
డని పుట్టం డని చెప్పుచుంటి హారదత్తా! చింత యిం తేటికిన్.113

వ. అని యనల్పామర్షంబునం బలుకుచు నీలకంఠుండు కంఠంబున భద్ర
రుద్రాక్షమాలికలు ధరించి భస్మోద్ధూళితవిగ్రహుండై శైవశాస్త్ర
సిద్ధాంతంబుల నిష్ణాతు లగు నంతేవాసివతంసములతో శంకరుం
డున్న చోటికిం జని గంభీరస్వరంబున. 114

శా. నీతో నే నెదిరింప వచ్చితిని ముండీ నీలకంఠాఖ్యుఁడన్
నాతో వాదము చేసి యెవ్వఁడును మానప్రాణము ల్గగ్గి వి
ఖ్యాతిం జెందినవాఁడు లేడు జగతిన్ గం దీవు ముం ది ష్టనం
జేతశ్శక్తి యొకింత లేక జడతం జేకొందు లో సక్కటా. 115

—♦ శంకరుఁడు నీలకంఠాదుల నోడించుట ♦—

వ. అని వీరాలాపంబు లాడుచున్న నీలకంఠునితో నెద్దియుం బ్రసంగింపక
శంకరుండుకాని మ్మని తా నుత్తరమీమాంసం బురస్కరించుకొని
వాదింపం బూనె నాతండు పూర్వమీమాంసం బురస్కరించుకొని
ప్రతివాదంబు గావింపం దొడంగె నిట్లు కర్మబ్రహ్మప్రతిపాదకంపై
వాదోపవాదరూపం బైనమహాసంగ్రామంబు కొన్ని యహోరాత్రంబు
లేకదీక్షం బ్రవర్తిల్లె నంతలో నీలకంఠునినాదంబు సన్నగిల్లినం దెల్ల
పోయి యతండు హారదత్తాదిశిష్యప్రశిష్యసహితుండై భగవత్పా
దులపాదంబులం బడి ప్రణమిల్లి తనమతంబు వీడి యద్వైతంబు
స్వీకరించె ననంతరంబ. 116

శా. సౌరాష్ట్రాదుల శంకరుం డిటు స్వభాష్యంబుం బ్రవర్తిల్లున
ట్లారంభంబు లొనర్చి పేర్చినజయం బందందునుం బొందుచున్
మా రొడ్డం గలవానిఁ గానక మహానందంబునం బొందుచున్
ద్వారావత్యభిధానపూర్వరము నొందం గల్గె మే ల్గాంచఁగన్. 117
ద్విపదము. అటఁ బాంచరాత్రుల నందఱ గెలిచి
* నిట లాక్షుఁ డుజ్జయనికి నేగి భక్తి
తో మహాకాళనాథుని౯ గొల్చి యచట
స్వామిమండపమున శ్రాంతి దీఱంగ
నిలిచి పంకజపదునిం బిల్చి వత్స!
కలఁ డిందు భట్టభాస్కరుఁ డనువేటి
చని నీవు వానిపజ్జకు నేను వచ్చి
తి నని వాకొని రమ్ము దేశికునాజ్ఞ. 118
వ. అనిన నతం డట్ల యగుం గావుత మని గుర్వాజ్ఞ శిరసావహించి
భట్టభాస్కరునిపాలికిం జని త న్నెఱింగించి యి ట్లనియె. 119

—• శంకరుఁడు భట్టభాస్కరు నోడించుట •—

సీ. అతిబాల్యముననె వేదాదివిద్య లెఱింగెఁ
గురిసె బంగరువాన గరితఁ బ్రోవఁ
దల్లికోరికఁజేసి తరలించుకొనివచ్చెఁ
బూర్ణానదిం దనపురము • కడకుఁ
గొండపొడ్గునఁ బాఱుచుండుకాళిందినీర్
తనకుండి నొకమూల దాఁగఁ బట్టెఁ
జచ్చినమునిపుత్రుఁ క్షణమాత్రఁ బ్రదికించె
నేడమూఁకు మహాకవీంద్రుఁ జేసె

* నిటలాక్షుండు శివుఁడు = నుదుట కన్ను గలవాఁడువలె వర్తించెంగావున నిట్లు ప్రయుక్తము. • పురము = గృహము.

తే. బ్రహ్మకుం బోనిమండను వానిసతిని
వ్రేల్మిడిని గెల్చె లోకైకవినుతయశుఁడు
శంకరాచార్యయోగీంద్రసత్తముండు
వాద మొనరింప నినుఁ బిల్చె భాస్కరార్య. 120

చ. అనవుడు నవ్వి ఫక్కున నహో భవదీయగురుండు నన్ను నా
ఘనయశమున్ వినం డనుచుఁ గన్గొన వచ్చెడు ధర్మవాదముల్
బొనరుచు వేళ నాదుపదముల్ ప్రతివాదిశిరంబుమీఁదఁ జ
క్కనిగతి నాట్యమాడుటలు కర్ణపుటంబుల కెక్కకుండె నో. 122

శా. కానే మండనుఁడన్ మఱొక్కఁడనుగాన్ గాల్వెన్కకున్వోయఁగాఁ
బో నంచున్ భవదీయదేశికునకున్ బోలంగ వాకుచ్చు మే
రో నన్ గాంచె మెఱింగికొమ్మనుము నా రోషించి పెన్గొండ పెం
పైనం గూల్చెదువజ్రమాఘనుకడన్ వ్యర్థం బగు న్వింటివే. 122

వ. అని గర్జించుచుఁ బద్మపదుండు జడిలునం బోయె నంత భట్టభాస్క
రుండును శిష్యసమేతుండై యతిసార్వభౌములసమక్షంబునకుం జనియె
నప్పుడు వారికి బ్రశ్నప్రతివచనంబుల నాక్షేపసమర్థనంబులను శ్రుతి
శీర్షవచఃపరిహారంబులను గర్మబ్రహ్మవాదంబులను బ్రస్తుతం బగు
వారిపోరు గజకచ్ఛపంబులపోరు వోలె ఘోరం బయ్యె. 123

ఆ. ఇట్లు కొన్ని దినము లేగినపదపడి
భాష్యకారచక్రవర్తియుక్తి
శతసహస్రములను జతకూర్చి భాస్కరు
నోడఁ జేసి వానియుక్కడంచె. 124

వ. ఇట్లు గెలిచి భట్టభాస్కరు నంతేవాసిగం జేసికొని మఱియు నవంతి
దేశంబునఁ బ్రసిద్ధు లగుబాణ, మయూర, దండి, ప్రభృతుల
జయించి నిజభాష్యశ్రవణోత్సుకులం జేసి బాహ్లికదేశంబున కరిగి
యట నున్నపండితంమన్యుల నోడించి నైమిశంబునకుం బోయి

యుటఁ దనభాష్యముం బ్రవర్తిల్లఁ బ్రస్తరించి యిట్లు విదేహ కోస
లాది బహుదేశంబులం దిరిగి జయించి ఖండనకారుం డగు శ్రీహర్షు
నోడించి వాని వశంవదుఁ గావించుకొని గౌడదేశమున మురారి
మిశ్రాదులకడ విజయంబు గొని జయభేరి వేయించె నపుడు లోకా
యతుం డగు చార్వాకుండు పలాయితుం డయ్యెఁ గాణాదులు,
పాతంజలులు, గౌతమబుద్ధాదులును గణాదులును, క్షపణకులును,
వైతాళికులును దిగంబరవంశోద్భవులును నగు వారిం బట్టి బందీకృతులం
గావించె విమతులు నామమాత్రావశిష్టు లైరి ద్వైతవాదంబు
ధ్వస్తం బయ్యె నయ్యెడ. 125

మ. క్షమ యెల్లన్ భయదప్రకార మగుచున్ గాఢంబుగాఁ గ్రమ్ము చుర్
కుమతధ్వాంతము దట్టమై కవిసి వ్యాకోచస్థితిం బొందుచో
సుమనస్స్తుత్యుఁడు బాలభాస్కరుఁడు నా సూర్యగ్రగణ్యుండు సం
యమివర్యుం డగు శంకరుండు మటుమాయం బై చనం జేసెఁ బో.

వ. ఇట్లు సర్వదిగ్విజయంబు గావించి శంకరుండు నిజావతారంబు సఫ
లంబు గా నొనర్చె నని చెప్పిన శ్రోత లవ్వలివృత్తాంతంబు చెప్పు
మని కథకు నడుగుటయును. 127

—• ఆశ్వాసాంతము •—

మ. జగదంబోదరశుక్తిమౌక్తికము పేర్వాస్త్రోహ్వాయస్వాతిమే
ఘగతోజఃప్రభవం బనర్ఘము జగత్ఖ్యాతప్రకాశంబు ది
వ్యగుణస్యూతము సర్వమాన్యము మహేంద్రాలంక్రియాకల్పితం
బగుచూడామణి సత్యమూర్తిబిరుదాఖ్యాతంబు వర్ధిల్లుతన్. 128

మత్త. పేరు గల్గినవాఁడు గావునఁ బేరుశాస్త్రి యనంగ నై
ధారుణీస్థలిఁ బేర్మి నందినధార్మికాగ్రణిపుత్రుఁడై
కోరికల్ నెరవేర్చి యాచకకోటి నేలుచు నెంతయుఁ
బేరు గాంచినసత్యనాముఁడు పేర్మి నొప్పెడుఁ గావుతన్. 129

గద్యము

ఇది శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ కవిరాజ
కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
ప్రణీతం బైన జగద్గురు చరిత్రమునఁ
బంచమాశ్వాసము
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు

జగద్గురుచరిత్రము

(అను)

శంకరవిజయము

షష్ఠాశ్వాసము

క. శ్రీయును దేవియు వాణియు
నేయెడ సేవింప జగము లేలెడు వేల్పుల్
పాయనికరుణం బ్రోతురు
న్యాయగుణాకరుని సత్యనారాయణునిన్. 1

వ. అక్కథకుండు శ్రోతలకిట్లనియె నట్లు శంకరుండు దిగ్విజయంబు గావించి యొక్కనాఁ డొక్కచో విజనంబున విశ్రాంతిం బొందు చున్నప్పుడు. 2

—♦ శంకరుని పాయురోగము ♦—

సీ. అభినవగుప్తుఁ డన్ ప్రభ గలవాఁ డను
త్తమమాంత్రికుఁడు క్రూరతముఁడు వాఁడు
శాస్త్రవాదము చేయఁ జాలక శంకర
స్వామిపై నిడె నాభిచారికంబు
క్షుద్రమయ్యది వాపుకొను టెంతపని యైనఁ
గర్మ మనుభవింపఁ గావలె నని
యతినాథుఁడు ప్రతిక్రియం జేయఁ డయ్యె న
య్యది భగందర మనునట్టి వ్రణము

తే. పాయువున నయ్యె నెత్రు ప్రవాహ మగుచు
వఱ్ఱు వాఱెను శంకరస్వామి కదల
మెదల లేనట్టిదై చిట్టెడుదక మైనఁ
గంఠమునఁ బోసికొన లేక కష్టపడియె. 3

ఉ. వైద్యము సల్పఁ గోరుచును వచ్చిన వైద్యులఁ బోవ నాడు మీ
వైద్యము నొల్ల నిట్లనుభవంబునఁ గాని నయంబు గావు రో
గాద్యవమానముల్ సుజనులార ! చనుం డను మందుమాట నా
హృద్యతఁ జూపఁ బోవఁ డెవ రేమి వచించినఁ గాదు పో మ్మనన్.

చ. జలజపదుండు వచ్చి మును సల్పినకర్మము చెప్ప నొప్పునే
సలలితమూర్తి ! నా నతఁడు సల్పితి నేదో మనుష్యుఁడై యిటుల్
పలుకఁగ వచ్చు నీవ్రణము బాధ శమించుఁ బదాఱునాళ్ళలో
విలవిలలాడఁ బోకుఁ డిటు విష్ణుపదార్చన మానఁ బోకుఁడీ. 5

తే. అనుచు శిష్యులతో నాఁడుకొనుచు నుండు
శంకరున కొక్కదినమున ఛాత్రవేష
హారులు పదేండ్లవారు విద్యార్థుల మని
యరుగు దెంచిరి కవలు భూసురసుతు లయి. 6

ఉ. గోఁచులు దోణముల్ గలిగి కొప్పులు విప్పుట వ్రేలఁ బెన్నెరుల్
చూచెడుచూపు లందు నొకచోద్యముఁ జూపుచుఁ గేల బుస్తముల్
రోచుల నీన జంకలఁ దళుక్కన సంచులు సంచలింపఁ గా
రాచరికంపుఠీవ లవి గ్రాలఁగ వచ్చిరి రోగిచెంతకున్. 7

ఉ. వామనమూర్తులో యనఁగ వచ్చెడువారలఁ గాంచి శిష్యు లే
మేమియుఁ బల్కరింపక తదేకమతిం గనుచుండి రంతలో
స్వామి కుమారులార ! యిటు వచ్చి కుశాసనముల్ గ్రహింపుఁ డీ
రేమహి నుండువార లిట కేటికి వచ్చితి రేమి కోర్కెయో ! 8

—• శంకరుఁడు దేవవైద్యుల నిరాకరించుట •—

క. బంగారుబొమ్మలో యన
రంగారుచున్నవారు రా రండు మిమున్
బంగారుబొజ్జ గలిగిన
సింగారియె కాంచె నంచుఁ జెప్పఁగ వచ్చున్. 9

ఆ. కనులు ముక్కు మోము గాళులు వ్రేళులు
మాట సారము పాట నీటు గోటు
నొక్కపోల్కి నుండె నొక్కఁడే పే రని
తెలియుచుండె మీరు దేవతలకు. 10

వ. అనినం గుమారు లి ట్లనిరి. 11

ఉ. ఈపదునాల్గులోకముల కేర్పడుచుట్టము మమ్ముఁ గన్నవాఁ
డాపదలందు మాకుఁ బిలు పొ నొకనాఁటికిఁ బాయ కెప్పుడున్
పాపము లేనివీటను నివాస మొనర్తుము మే మొకో ళ్ళోక
శ్రీపదమందు నేని విడ కేగుచు నుందుము వేల్పుపంపునన్. 12

ఉ. దాఁపగ నేల వచ్చితిమి దైవముపంపున మాకుఁ జేయఁగాఁ
దోఁపనిరోగ మేజగతిఁ దోడ్పడ నుండదు నీవు రుగ్ణతన్
రూ పఱి యున్నవాఁడ వని రోయుచు వచ్చితి మిచ్చ నీరుజం
బాపి బహూకృతిం బడయువారమ యాదుము భూతిభూమణ్యా. 13

తే. నావుడును శంకరుం డను దేవవైద్యు
లార! మిము నే నెఱుంగుదు మీరు నాకు
వైద్య మొనరింప వచ్చినవారె మీకు
మంచివైద్యము చేఁత గా దంచు నెంతు. 14

సీ. అఖిలలోకాధీశుఁ డైనశంకరునకుఁ
గుత్తుకనలుపు వోఁ గొట్టి నారె

దేవాదిదేవతాభావితుం డగుశౌరి
　　వత్సముపై మచ్చ వాపి నారె
ముల్లోకముల నేలుమొనగానిమేనిపై
　　నాఁడుగురుల్ మాప నైన వారె
యఖిలకలాలయుం డయినజాబిల్లికి
　　క్షయరోగమును మాన్పఁ జాలి నారె

తే. అగ్ని కన్నిటఁ దినురోగ మాఁగి నారె
లచ్చి తిరుగుడుబుద్ధిఁ దొలంచి నారె
ద్వాదశాత్మునిసుతు లౌట వైద్యపదము
మీ కొసంగిరి లేకున్న మీర లెవరు. 15

తే. అడవి గుజ్జములకుఁ బుట్టినట్టిమీరు
గుజ్జములవైద్యమును నేర్చుకొంటి రేమొ
జన్మకర్మాత్తమానవజాతిరోగ
జాతమున్ మాన్పఁగలరె నాసత్యులార. 16

ఆ. ఏను మిమ్ముఁ బంచి రే మని వచ్చితి
రీను చేతగానిదారి నడువఁ
బూనుకొందు రోటు బూమెలు చూపి పో
వచ్చినార యేమొ వలదు చనుఁడు. 17

క. అని తమ్ముఁ జెంద నాడిన
మునిముఖ్యునిఁ గాంచి కవలు మొగములు ముడుగన్
నినుఁ దేర్ప నైనమ మ్మి
ట్లనరాన ట్లనిననీకు ననుభవ మగుతన్. 18

మత్త. దేవిపంపున వచ్చి నారము దేవదేవుఁడ వంచు నీ
వీవిధంబున మమ్ము రోసితి వేము పోయి వచింతు మా

దేవి నిన్ దయఁ జూడఁ బోవదు దేహమర్ధము చేసి నీ
గౌరవం బిది సళ్ళఁ జేసెదుఁ గాని చూత మె కింతలోన్. 19

సీ. బికిర మెుత్తింతుము బిడియంబు వోఁ బుక్కఁ
బట్టించి పల్లెలఁ బత్తనములఁ
దినిపింతుము విసంబు తను వెఱుంగక నేలఁ
బడి కొట్టుకొనునట్లు కడిమి చెడఁగఁ
గంతు వేయింతుము గంగెద్దు నెక్కించి
బాజాలు బాకాలు ప్రిబల వెనుక
నిలువంగఁ బెట్టుదు మొలికిమిట్ట సతంబు
బూచులతోఁ దోలు మొలకుఁ జుట్టి

తే. మమ్ము మాశక్తి యెఱుఁగవు మాకు మూడు
మూర్తులకు మూలకంద మహా మూర్తి తండ్రి
మూడు జగముల కాధారభూత యైన
♦ లోకమాత మహాశక్తి మాకు దోడు. 20

ఉ. వేయి నెలుంగులం గలుగు వేలుపుబిడ్డ లటన్న గౌరవం
బీయెడఁ జూప కిట్లు మము హీనులఁ జేసితి వక్కటా! నిను
♦ మాయెడ గాఱి నాంధ్రకడ మానము వో తెయితక్కలాడఁగాఁ
జేయుదు మింతలో ననుచుఁ జెప్పఁగ నేటికిఁ నీవ చూతు వో 21

వ. అని పలికి యెల్లరుం జూచుచుండ నంతర్ధానంబు నొంది రంత వైద్యుం బొల్లనిగురునిరోగంబు నివారించుపొంటె శిష్యులు వారోఁపినకొలంది శాంతులు గావింపం దొడంగి రప్పుడు. 22

సీ. మృత్యుంజయజపంబు మితి లేక జపియించెఁ
దోటకాచార్యుఁడు మేటిభక్తి

♦ లోకమాత = ఇట గాయత్రిమహాదేవి యని యర్థము; ఎడరు = భంగము;
♦ ఆంధ్రకడ = తెయితక్కలు = ఇటసాయంకాలశివనృత్య మర్థము;

సూర్యనమస్కృతుల్ సుమస్కుఁడై చేసెఁ
గరతలామలకుండు విరతిఁ గొనక
ధన్వంతరిధ్యానతంత్రంబు సాఁగించె
శశ్వదాత్ముండు సురేశ్వరుండు
శీతలాదేవతాపూతమంత్రజపంబుఁ
జేసె నెంతయుఁ జిద్విలాసమూర్తి
తే. పద్మపాదుఁడు బాలను బ్రస్తుతించెఁ
దక్కనుంగలవారు సుదర్శనమను
జపము శ్యామలాజపమును సలిపి రల్ల
పాయురోగము గురునకుఁ బాయుపొంటె. 23

వ. ఇట్లు జపతపస్స్వాధ్యాయాదులం జేసి గురునకు శాంతియు నభి నయఁగుప్తున కశాంతియుం గలిగె. నప్పు డొకనాఁటి సాయం సమయంబున గంగానదికిం జని స్నానాదులు గావించి గురుశిష్యు లొక్కచో విశ్రాంతి నొందుచుండి రప్పుడు.

—• శంకరునకు గౌడపాదులు దర్శన మిచ్చుట •—

సీ. బరమ సంధ్యారాగసంభ్రాంతి గలిగించు
పల్లవారుణజటాపటలి దనర
నీలనీరదకాంతి నెఱిమీఱునల్లని
దేహకాంతులఁ గడల్ తేజరిల్ల
సంఫుల్లరాజీవసదృశమై పెరకేల
శ్వేతకమండలు రీతి మెఱయ
నల్లతుమ్మెదపంక్తి నాఁ గేల్ఁబ్బువాఱు రు
ద్రాక్షమాలిక వేళ్ళఁ గ్రాలుచుండ
తే. నాల్కనారాయణస్మరణమున మెదల
మలయమారుతపోతము మలసి కొలువఁ

బావలం దొడ్గికొని గౌడపాదయోగి
వచ్చె గోవిందగురువరుఁ డిచ్చఁజేసి. 25

క. తనపరమగురువు వచ్చినఁ
గని తా నెదు రేగి వడిగఁ గడుభక్తిమెయిన్
మునిపాదపద్మయుగ్మం
బున శంకరమూర్తి వ్రాలె మొగి దండము నాన్. 26

వ. అట్లు వందనంబు గావించి తెచ్చి యొక్కచిత్రాసనంబున నాశీనుం
గావించినంత గౌడపాదుండు శంకరుం గాంచి యి ట్లనియె. 27

చ. పరమగురుండ నేను నినుఁ బల్వురు చెప్పఁగ వించు నెంచుచున్
మురియుచు నిట్లు వచ్చితిని మోదము మూదల చేసి తెల్పుచున్
ధరపయి నీ వొనర్చిన యుదారము లైనమహోత్తమక్రియల్
వరుస వచింపఁగా వినెడువాంఛ మనంబున సందడింపఁగన్. 28

ఉ. వేఁగురు చేయలేనిపని విశ్వ మిదంతయుఁ దల్లకిందులై
పోఁగలకర్జముల్ గలుగఁ బోయినయప్పు డొకండ నీవు నీ
భాగవత ప్రభావమునఁ బ్రస్తుతికెక్కఁగఁ జేసితట్టి నీ
త్యాగము దీక్షయున్ మహిమ మద్భుత మంచు వచింప వచ్చెడిన్. 29

తే. వసుధయంతయు బౌద్ధచార్వాక జైన
మతసమాక్రాంతమై వేదమతము వోవు
నవుడు వేగురు విమతవిద్యాధిపతుల
సకలవిద్యల నోడించి తట్టె వత్స! 30

ఉ. అందఱు నొక్కయెత్తు జగమం దలమండనుఁ డొక్కయెత్తు నీ
ముం దతఁ డొక్కచీఁకిని బోలనివాఁ డయి పొల్లవోయె నం
చందలివారు తెల్ప విని హాయని మెచ్చుచు వచ్చి నిన్న గో
విందునితోడఁ జెప్పుకొని విందులు గుడ్చితి మోయిశంకరా. 31

తే. తండ్రి నీ వుదయించినదాన వేద
మతము వేదము శాస్త్రముల్ మహితలమున
నుద్ధరింపఁగఁ బడియె లేకున్న నింత
లోన నాశనమున కయి పోను గాదె. 32

వ. అని ప్రశిష్యు ననేకవిధంబులం బొగడుచు నాతనిసూత్రభాష్యముం జెప్పించియామూలాగ్రంబుగం జదివి పీ పప్పళించుచు ని ట్లనియె. 33

ఉ. వ్యాసుని మెచ్చుకోఁ దగునొ వ్యాసునిలోఁ గలభావ మెల్ల స
ద్వ్యాసము చేసినట్టినిను వహ్వారె యంచు నుతింప నొప్పనో
వ్రాసిననీవు చెప్పవలె వ్యాసుఁడు చెప్పవలె న్మహామహుల్
బాస యొనర్చి చెప్పవలె లాతులు చెప్పఁగఁ జాలి యుందురే. 34

వ అని ప్రశంసించుచు నీకు నీగ్రంథంబునకు నెప్పటికిని ముప్పులే దని చెప్పి తిరోహితుం డయ్యె నయ్యవసరంబునఁ గొక్కరో కో యని కోడి కూసిన విని శంకరుండు నిజశిష్యు లుం దానును గంగ నాడి నిత్యకృత్యంబులు దీర్చుకొని యున్నంత. 35

— శంకరుఁడు కాశ్మీరమున కరిగి విజయంబు నొందుట —

సీ. జగతిఁ గాశ్మీరదేశము చెప్ప నొప్పు నా
దేశమునఁ జగద్వినుత మగుచు
శారదాలయ మొందు చను దానికి న్నాల్గు
దెసల ద్వారంబులు తెలియ వచ్చు
నందు మండపములసందున నొక్కమ
హాపీఠము దలిర్చు నతిశయిల్లి
దానిపైఁ నెక్క విద్వాంసులకేఁ గాని
యితరుల కవకాశ మింత లేదు
తే. దానిపై నధిష్ఠించినమానవుండె
విశ్వపండితుఁ డనుచు నభిఖ్యఁ గాంచు

ననుచు విని వార్త నట కేఁగ మన మొనర్చె
శంకరాచార్యవర్యుఁ డాసమయమందు. 36

వ. అంత నంతేవాసులం గూడి పరివ్రాజకాచార్యవర్యుండు పయనంబై కతిపయప్రయాణంబులఁ గాశ్మీరంబులం గలశారదాపీఠంబుకడ కేఁగి దక్షిణద్వారంబు తెఱచి లోనికరుగుచుండ నందలి మహాపండితు లాతని నాఁగి చతుర్దశవిద్యలందును నానావిధధర్మంబులందును వాదోపవాదంబులు గావించి పరీక్షించి నీవు లోకైకపండితుండవు పో వచ్చు ననిన నతండు లోనికిం బోయి దేవికి నమస్కరించి యున్నయప్పుడు. 37

ఉ. నీవు సమస్తవిద్యల నెఱింగినవాఁడవు పండితుండ వౌ
దావల నీప్రవర్తనమునం దెదియే ననుమాన ముండిన
ట్లీవల నీప్రచారమున నేర్పడ వచ్చెఁ బరాంబుజాక్షితోఁ
బూవిలుకానిశాస్త్రమునఁ బోహణచేసితి వట్టె వాదముల్. 38

క. నీదగుత్రికరణశుద్ధికి
నీదెస నగు నిద్ది యొక్కఁడే మచ్చ యగుల్
గా దనుచుఁ బీఠ మెక్కఁగ
రా దని యశరీరవాక్కు రా నాతండున్. 39

ఆ. అరసి పలుకు నాదు నవతారమునఁ బ్రదస
రేణుమాత్ర తప్పు లేలు పవలు
చంద్రసూర్యు లెఱిఁగి చాఁటి చెప్పఁగ నుండు
కాని చెప్పుచుంటిఁ గలిగి నంత. 40

ఉ. కాదన కాసరస్వతియు గార్గిముఖాంగన లెంద ఱెందఱో
వాదు పొనర్పఁ బూరుషులపట్ల మెలంగుటఁ జెప్పఁ జెప్పినన్
గా దని నేను వెన్కగుడు గా నడయాడితి నాడునంతలో
నాఁడెన నానసిష్టత ఘనం బయి తోఁచఁగ వచ్చె వచ్చినన్. 41

తే. వ్యాసజైమిను లట నుండి వారిజాక్షి
కాదు భారతి యీామె మోఘనయశుండ
నీమెతో వాద మొనరింప నేమితప్పు
చేసినాఁడవు కా వని చెప్పి రపుడు. 42

ఆ. తల్లిఁ గాఁగ నామెఁ దలఁచుచు నమ్మూర్తి
శృంగగిరిఁ బ్రతిష్ఠ చేసినాఁడ
నీకు నామె కింత లేకుండు భేదము
ని న్నెఱింగి కొలువ నున్నవాఁడ. 43

క. నా దేవి యనియె శుద్ధుఁడ
వో దేవవరేణ్య ! పండితోత్తమ ! నీవీ
భూదేవార్చితపీఠము
నాదగునాదేశమునఁ గొనం జను మింకన్. 44

ఆ. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి యిట్టు లెఱుఁగనియట్టులై
ప్రశ్న చేసితి నిటు భారతి యన
నేను గాదె వాద మానవు డీ వెట్టు
లుంటో నే నెఱుంగ కుంటినోటు. 45

ఆ. మూరుకళలలోన మూఱువ్రంతలు నేను
ద్రొక్కి మాఱుదారి కెక్కుచుండ
నట్లు కా దటంచు నగురీతులం బ్రవ
ర్తించి తెంత లెంత లెంచు నట్లు. 46

వ. సర్వజ్ఞశేఖరా! నీవీవిద్యాపీఠం బధిష్ఠించి పట్టభద్రుండవై వేదశాస్త్ర పరిపాలనంబు గావింపు మింతలో నీకుఁ బరమపదప్రాప్తి యగునని.

మహాస్రగ్ధర.

అని యాజ్ఞాపింప నౌ నౌ ననుచు నఖిలలోకాధి నాథుండు విద్వ
ద్వినుతుం డాదేవిపాదద్వితయమునకు భక్తి న్నమస్కారపూర్వ

ప్రణతుల్ గావించి చుట్టున్ వలగొని ప్రణుతుల్ వర్థిలం జేసి పూర్ణా
జ్ఞను గొంచు న్నిష్యవర్యు ల్పరసకుఁజని హ స్తంబులందీయఁ బేర్మిన్.

—♦ శంకరుండు శారదాపీఠ మధిష్ఠించి మతస్థాపనంబు గావించుట ♦—

తే. స్వర్ణసింహాసనం బెక్కి- చామరములు
ఛత్రములు ఛాత్రవరు లేసి జయజయధ్వ
నులు వొనర్చుచుఁ జోఁవుదారులును సేవ
కులు నగుచు నయ్యతీశ్వరుఁ గొలిచి రపుడు. 49

ఉ. వాదపరాజితుల్ బుధులు వందులు మాగధు లట్టులై మహా
మోదముతోడఁ జేతులను మోడ్చి జొహారు లొనర్చి భృత్యులై
శ్రీదయితుం డితం డనుచుఁ జేసి నుతుల్ నతు లెంతయేని మ
ర్యాద వొనర్చుచుణ్ గొలిచి రాయతిలోకమహానుభావునిన్. 50

మ. జిన చార్వాక ముఖాన్యదుష్టమత సంస్నిగ్ధాంధకారావృతం
బును ఘోరం బగుభూతలంబునను సంపూర్ణప్రభాభ్రాజితా
ర్కుని చందంబున నుద్భవిల్లి విబుధుల్ గొండాడ దివ్యప్రభా
వనిరూఢిం జను శంకరప్రభువు దివ్యప్రాభవోపేతుఁడై. 51

వ. అట్లు శంకరుండు వేదమతరక్షణార్థం బెల్లజగంబును జయించి
స్వమతరక్షణార్థంబు శారదాసర్వజ్ఞ భద్రపీఠంబున నధిష్ఠించి. 52

సీ. ద్వారకాపురి శారదాపీఠమునఁ గరా
మలకుఁ బ్రతిష్ఠించి మహిమఁ గూర్చి
బదరికాపురి జ్యోతిరుదితపీఠంబునఁ
దోటకాచార్యుని దొడరి నిలిపి
పూరీజగన్నాథపురిని గోవర్ధన
మతమునను సునందు మహిమ నునిచి

శృంగగిరిపురిని శ్రీపీఠమున సురే
శ్వరు నధిపతిఁ జేసి గరిమఁ జేర్చి

తే. మఱియుఁ గొందఱ శిష్యుల మహితలమున
నందు నందుఁ గుమతములు పొందుపడక
యుండ నద్వైతమును బ్రోచుచుండునట్లు
స్థాపన మొనర్చె శంకరాచార్యుఁ డపుడు. 53

శా. కాంచీపట్టణరాజమం దపుడు శ్రీకామాక్షినిం గామకో
ట్యంచత్పీఠమునందు నిల్చి పరిచర్య ల్సేయగా దక్షు ము
న్నుంచెం గావున వానికి న్మహిమ మెంతో వింతగాఁ గూర్చి ని
ర్మించెన్ శాశ్వతపోషణార్థవసతుల్ పృథ్వీంద్రమాలంబునన్. 54

తే. నాకుఁ బ్రేముడి యగ్గలం బాకడ నగు
సరయుఁ గాలాంతరంబున నవతరించు
నింద్రచంద్రాదినామము లేకముఖము
నొంద భక్తులఁ బాలించునల్లమునను. 55

వ. అని సర్వజనసమక్షంబునం బలికి మతసంరక్షణంబునకు వలయు కార్యంబు లన్నియు నెరవేర్చి సహశిష్యుండై యటనుండి బదరికారణ్యంబునకుం జని యటఁ గొన్నినాళ్ళుండి యటనుండి కేదారంబునకు నిర్గమించె నదియును. 56

—శంకరుఁడు కేదారంబున కరుగుట —

మ. హిమ మేనాఁబడునీళ్ళలోన నరుణుం డేతెంచ మన స్నాడుటల్
శ్రమసంధాయక మంచు శిష్యుల కటన్ సాక్షాచ్ఛివుం డల్లసం,
యమిచంద్రుండు మహేశ్వరు న్మనమునం బ్రార్థించె నద్దాన నం
దమరెం గోష్ణజలాశయం బది త్రికాలాత్యంతసౌఖ్యాంకమై. 57

వ. ఇట్లు కావించి శంకరుండు శంకాతంకములు లేక కేదారంబున నుండి కేదారేశ్వరు సేవించుచుఁ గొన్నినాళ్ళకొక్కనాఁడు పద్మపాదుం బిలిచి యి ట్లనియె. 58

మ. మన మానాఁ డలవారణాసిపురిలో మధ్యాహ్నకాలంబునన్
ఘనభాష్యశ్రవణంబు సేయుతఱి వేడ్కం జేసి వ్యాసుండు చె
ప్పినమాటల్ వినియున్న వాఁడవు కదా విజ్ఞానమం దుండెనో
కనుఁగో నిప్పటి కెన్నివర్షములు పోకాడెం గదే పోల్చితే. 59

మ. పదియాఱేడులు నాఁటి కిప్పటికిఁ జెప్పన్ సౌరమానంబునం
బదియాఱేడులు దాఁట వచ్చెడిని నిర్మాణంబునం బూర్ణమై
నది నావచ్చినకార్య మెన్నఁగ జయానందంబు సంధించెఁ బో
యెద నింకం గలభార మంతయును నీదే సుమ్మి * పద్మాపతీ! 60

— శంకరుని చరమ దశావిశేషములు —

వ. ఇట్లు వీ రిక్కడ సంభాషించుకొనుచున్న సమయంబున నక్కడ
కైలాసంబునఁ బార్వతీదేవి జయావిజయుల రావించి. 61

మ. ఇట నున్నట్టులు పోయివచ్చెదను సాధ్వీ! నన్నుఁ బోఁ జెప్పు మి
ప్పటికార్యం బది చెప్ప నొప్పినది నావం తద్ది నేఁ బోక త
ప్పుట లే దంచు వచించి వల్లభుఁడు నన్ బోకాడి పో నయ్యె ని
ప్పటికిన్ రాఁ డిది యేమియో తెలియ దేపద్మాంఘ్రిపా లయ్యెనో.

ఉ. భారతి వచ్చి యీనడుమ బల్కెను వింటిరి కాదె యేమె వా
గ్ధోరణి బ్రహ్మపీఠమునఁ గోరికఁ గూరుచునుండి కూచిమా
రీతిశాస్త్రమందుఁ బరమేష్టత హావము వెల్లడించుచున్
ధీరులు మెచ్చ వాదము ప్రతిష్ఠ యొనర్చుట లీ రెఱుంగరే. 63

క. భూమికిఁ జేనెడుమాత్రమె
యై మోహనమూర్తి యగుచు హార్యోంధు నటం
చూమె వచించినమాటలు
నామదిఁ బోకవిధమ యగుఁగను నలు వణఁ జేసెఁ. 64

* పద్మాపతి యన విష్ణువు. ఇతఁడు విష్ణ్వవతారమే కావున నిట్లు ప్రయుక్తము;

వ. అనిన విని విజయ యి ట్లనియె. 65

ఉ. భారతిమాట లన్నియును బల్కఁగ నల్కుదు వానిరూప మే
పూరుషునైన మోహమున ముంచెడుఁ గాని యతం డొ నిర్మమ
త్వోరుతరప్రకారము మహోత్తరసత్వము నిర్వికారమున్
వేరికి నద్భుతంబు ప్రభవింపఁగఁ జేయకయుండ డం చనెన్. 66

ఉ. నా నగజాత యి ట్లను వినంబడె నట్టులు కాని నెచ్చెలీ
వీనుల విందుగా వినవొ వేరును జెప్పరొ నీకు భైరవుం
డైన తెఱంగు లట్టు లివు డొ నన రాను విలాసవాక్యమే
యా నవతారభేదముల నట్టులు నట్లు మెలంగ నయ్యెడిన్. 67

వ. అని జయం గాంచి నీవు పోయి బ్రహ్మవిష్ణ్వింద్రాదులం దోడికొని
ర మ్మనిన నామె యట్ల నని పోయి వచ్చె నంతలో వచ్చిన
విష్ణ్వాదులం గాంచి హైమవతి యి ట్లనియె. 68

శా. మీరు స్త్రీరు సుఖంబుగా సఖులతో మేలంబులం దేలుచున్
స్మేరాస్యంబులఁ గ్రాలుచున్ నగళులన్ స్వేచ్ఛావిహారాదులన్
గారాబంబుల నుంద్రు గాక పెరలే కష్టాలపాలైన మా
కారాటం బెటులుండు శంకరుఁడు బోళా! దేనికే నా ననున్. 69

చ. ఒక తెను నన్నుఁ గొండకడ నుండఁగ జేసి గమించెఁ దా నయో
సకలుఁడు చంద్రశేఖరుఁడు సూరెల నుండియుఁ జూడ రీరు వే
రికి నగుకస్తి వే రెవ రెఱింగికొనం దలపోయుచుండ్రు మా
కిఁక శివ మాత పొం దునికి కే నిదె పోయెదఁ దేర దేవరన్. 70

వ. అనిన నింద్రాదులు గడగడ వడంకుచున్నతఱి దరియవచ్చి చేతులు
జోడించుకొని పీతాంబరుం డి ట్లనియె. 71

చ పుడమి నొనర్ప గానయినవు న్నవ్యఁగార్యము నేను పీ ర్మరో
క్కడును బొనర్ప శక్తులము గా మని భావను గోరి వేడి పం

పెడు పనిచేసినాము నెఱవేఱెను గార్యము రేపొ మాపొ వ
చ్చెడు నని చెప్పుచుంటిమి ప్రసన్నవు గమ్ము సహోదరీమణీ. 72

ఉ. గాలియుఁ గీలి హేళియును గాలము కర్మము కాచి వేచి యే
వేళను భూమిపైఁ గలుగువింత లెఱింగి వచించుచున్నవా
రోలలితా! కనుంగొనల నొందఁగ నీకుము కెంపు దాను లీ
వేలువు లోమ వమ్మ! మము విశ్వవిభుం డరుదెంచు నింతలోఁ.

వ. అని యూరడం బలికి వారు వారివారిపొందుపట్లకుం జని రంత
నక్కడ శంకరుం డేకాంతస్థలంబున దర్భాసనాసీనుండై కన్నులు
మూసికొని యోగానుసంధానంబు గావించుచుఁ బలవరింతలు గా
నోపద్మపాదా! 74

సీ. కైలాసముననుండి కంజజేంద్రాదులు
వరసిద్ధమును లిదె వచ్చినారు
నూఱులు వేలును నూఱువేలు విమాన
ములు వచ్చి నింగిపై నిలిచి యుండెఁ
బ్రమథగణంబులు పారిషదుల్ గూడి
గుంపులై నేలపైఁ గూడి కొనిరి
నందికేశ్వరుఁడు నానందించుచున్ గంగి
రెద్దయి వచ్చి నాయొద్ద నుండె

తే. జయయు విజయయు నిరుచక్కిఁ జనఁగ గౌరి
నింగిపై నుండి నావంకఁ దొంగి తొంగి
యరయుచున్నది నే నిదే యర్చిరాది
మార్గమునఁ బోవుచుంటిని మంట నగుచు. 75

వ. అనుచు నోంకారంబు నంటివచ్చుపలుకులు పలుకుచుండ మండుచు
భౌతికదేహంబు మహాభూతంబులతోడం గూడి మింటిమొగంబు
వట్టె నట్టియెడ. 76

చ. ఇటు నిటు రమ్ము రమ్ము పరమేశ్వర ! విశ్వవిమాన మిద్ది యి
చ్చోటను నగు నందికేశ్వరుఁడు సూర్యుఁడు చంద్రుఁడు వహ్ని కన్నులై
నటు లగపట్టుచుక్క మొగమునందు వెలింగి మెలంగుచుండి రు
ద్భటము త్రిశూల మద్ది కయిదండగ నుండగ వచ్చె నిచ్చటై. 77

వ. అను దేవవాక్యంబు లంతరాళంబున వినవచ్చినంత. 78

—శ్రీ శంకరుఁడు శంకరుండై విష్ణ్వాదులతోఁ బ్రశంసించుట —

తే. ఆర్యకును శివగురువున కాత్మజుండు
చదివి వేదముల్ శాస్త్రముల్ సన్యసించి
దిగ్జయము చేసి శంకర దేశికుండ
ననుకొనెదు తా నొకింతలో నభవుఁ డయ్యె. 79

సీ. గంగతో సంగతి గలుగ నెత్తినిఁ జంద్రి
కళతో జటాజూటమలుము కొనఁగ
సూర్యచంద్రాగ్నుల సొంపొందఁ గలమూఁడు
కన్నులు మొగమునఁ జెన్నుమీఱ
నేణాజినం బది యీక్షించుచుండఁగా
శార్దూలచర్మమై సొరుమీఱ
బాహుదండంబుల బరిఘవిల్లెడు వేణు
దండము శూలమై తవిలి మెఱయ

తే. సామువే నంతఁ గాంతయై గోము నూప
బ్రహ్మవిష్ణ్వాది దేవతల్ ప్రస్తుతింప
స్వామిశంకరుఁ డప్పుడు శంకరుఁ డయి
సర్వలోకశంకరుఁ డయి సొరుమీఱె. 80

వ. అంతలోన. 81

సీ. నడుమ నున్నత మయి నలువొందుగద్దెపై
సొంబుఁడై యాశీనుఁ డయ్యె శంభుఁ

దుభయపార్శ్వములందు నురుపీఠములఁ గూరు
చుండిరి వారి విధాత్రుం డడఁకువ
నించుక వెనుచక్కి నెసఁగుపీఠంబుల
నింద్రబృహస్పతు లెసక మెసఁగి
రెదుటి ప్రక్కల నున్న సదమలాసనములఁ
గూరుచుండ్రి గణేశ్కుమారు లెలమి

తే. మఱియు నందందు వ్యాసాదిపరమమునులు
నారదాదులు గరుడగంధర్వముఖులు
పుణ్యపురుషులు నచ్చరల్ భూపతులును
నొదిగి కూర్చుండి రపుడు పేరోలగమున. 82

క. ఇరువదియొక్కఁడు మాఱులు
పరువడి క్రోమోసెన్ శతఘ్ని భయభక్తులతో
వరసభ నిశ్శబ్దముగా
నరయుం దగె నపుడు వింజ మూఁ కిడిన గతిన్. 83

వ. అప్పు డప్పరమశివుండు పుండరీకాక్షు నిరీక్షించుచు ని ట్లనియె. 84

చ. ఎఱిఁగినవాఁడ వబ్బుర మొకింతయు నీ కన రాదు గాని యు
ద్ధరణితలంబుఁ జూడఁగ ముదం బగు దెంచెడు నేండ్లుఁ గొండలున్
సిరియును సంపద ల్గనినఁ జిత్తముమెత్తన కయ్యెడుం జుమీ
సురవరుణాదిలోకములు సొంపొడఁగూడవు దానిముందరన్. 85

ఉ. అందుఁ ద్రిలింగదేశ మగు నద్ది సమస్తజగన్నుతోన్నతా
నందకరప్రదేశముల నల్లాయి యుండెడు సస్యసంపదన్
సుందరమందిరంబులును సూరివరేణ్యులు సర్వవిద్యలున్
కందొవపండు వయ్యెడిని గన్గొనినంతన యోమురాంతకా. 86

తే. ఎపుడు న న్విడనాడక యీావు నాకు
సలిపి సలువుచునుండినసాయ మసదె?
ఖలుఁడు చార్వాకుపట్ల నీసలిపినట్టి
ఘోరకార్యము వర్ణ్య మోనారసింహ! 87

వ. అనిన నాతండు లేచి చేతులు జోడించుకొని. 88

శ్లో. మహామానీ చ్ఛ్వేతో౽మలకమలహంసో రుచిరస
చ్చిదానందాకార స్సదసదపరో లోకజనకః
మహా త్మాద్వైతాత్మా పరమపురుష శ్శాశ్వతతనుః
పరబ్రహ్మాఖ్యో మా మవతు శివతాతిః కరుణయా. 89

శ్లో. సహస్రైః పాతాలం పదసరసిజై స్సత్యమపరై
శ్శిరోభి ర్వ్యాకీర్ణ శ్శతదశమహాక్షో౽తిమహతః
మహీయా న్దిగ్వ్యాసః కలదఖిలవిశ్వం వితనుతే
పరబ్రహ్మాఖ్యో మా మవతు శివతాతిః కరుణయా. 90

శ్లో. ప్రపంచాతీతాం యన్మహిమసరణీం దృష్టిపతితా
మ పీశః కో నేదం ప్రకృతికలితం సర్వ మితి యం
నిరాకారం ద్రష్టుం బత విముఖతాం యాంతి పిశునాః
పరబ్రహ్మాఖ్యో మా మవతు శివతాతిః కరుణయా. 91

వ. అని నుతించునతని నతిగౌరవంబున నాదరించుచుం గూర్చుండం
జెప్పి యప్పు డప్పరిసరంబున నున్నకుమారుం దిలకించి శంకరుండు.

మ. నిను నేఁ బుచ్చినదానికిం దగునటుల్ నీపాండితీగౌరవం *
బును జూపించుచు నెల్లదుర్మతములన్ బోకారఁ గాఁ జేసి తిం
ద్రునిసాహాయ్యము నీకనంత మయి సంతోషించు న ట్లబ్బె నీ
వనలంబుం జొరఁబోఱుటల్ గనిన హాహాకార మయ్యెం జుమీ.

---

* ఇందు విష్ణ్వంశభవుఁడైనపద్మపాదుఁడు నృసింహాంశుడై చార్వాకుని సంహ
రించినకథ సూచితము; * ఇట నింద్రుం డనఁగా సుధన్వుఁడను రాజేంద్రుఁడని;

వ. అని ప్రశంసించి భారతిదిక్కు మొగంబై. 94

శా. తల్లీ! భారతి! శాస్త్రవాదముల నేతన్మాత్రుఁడై యుండె నే
డ్రెల్లం గాని చరింపఁగాఁ గలఁడె నీధీరత్వ మగ్గింపఁగాఁ
జెల్లుం డ్రెళ్ళితి వగ్నిలోఁ బడి పతిం జేరంగనై తమ్మ నా
కెల్లన్ సాయము నీవ కాని యొరు లేరీ భూప్రచారంబునన్. 95

వ. అంత దవ్వులం గూరుచున్న వ్యాసభగవానునిపై దృష్టి నిగిడించి చెయి
వీచి పిలిచి వచ్చినవానిం దగ్గరకుఁ జేర్చి కొని తనప్రక్క నర్ధాస
నంబునం గూరుచుండం బెట్టుకొని వీ పప్పళించుచు. 96

సీ. ఈసృష్టిఁ గాని యిం కేసృష్టినేఁ గాని
పుట్టెనే నినుఁ బోలునట్టి దేహి
పుడమిపైఁ బడినది మొదలుగా జపతప
స్స్వాధ్యాయములు తప్పఁ జనునె యొకఁడు
వేనికిఁ సాధ్యముల్ కాని వేదంబులు
విభజించితివి జగద్వేద్యములుగఁ
బదియు నెన్మది గాక పదియు నెన్మిది పురా
ణములు నిర్మించితి నయ మెసంగఁ
తే. బంచ మామ్నాయ మన నైన భారతమ్ము
నర్వ దగులక్షలుగఁ జేసి యఖిలలోక
ముల కొసంగినవాఁడ వోమునికులాగ్ర
గణ్య! ని న్నెన్న సామాన్యకార్య మొకొ. 97

తే. ఉపనిషదూప్రపమై తత్త్వ మొకొ యనంగ
నై పరబ్రహ్మమై సముం డైనశుకునిఁ
గన్నవాఁడవు నీ కన్నగణ్యుఁ డెవఁడు
సన్నుతింపఁగ వచ్చెడు సంయమీంద్ర. 98

శా. నీవే బ్రహ్మవో! బ్రహ్మవేత్తవో! నుడి న్నిర్ణీతముం జేయఁగా
నేవా రుండరు నిశ్చయం బవును గానీ బ్రహ్మసూత్రంబు లే
చేవం గల్గి రచించినాఁడవో కో తచ్ఛ్రేష్ఠత్వముం జెప్పఁగా
నీవే కాని మఱొక్కఁ డుండఁ డనుచున్ నే నొక్క వాక్రుచ్చెదన్. 99

ద్విపదము. నీబ్రహ్మసూత్రముల్ నేను బఠించి
యత్రంబుగా భాష్య మల్లి యద్దాన
నద్ధాత్రి విజయంబు లంది యద్వైత
ముద్ధరించినవాఁడ నోమునిచంద్ర!
యీ విజయము నీదియే కాని నాది
కావుట కెద్దియుం గానంగ రాదు. 100

మ. పదియాఱేం డ్లన నైనయాయువునకుం బై నన్ని యే డ్లిచ్చి నే
నెది యే దెప్పుడు నప్డు చేయఁ దగునో యేర్పాటు గావించి నా
పద మెల్లం గనిపట్టుచు న్విజయముం బ్రాపించుసంయోగముల్
కుదరం జేసినవాఁడ వీవ కద నీ కొండాడ సామాన్యమే. 101

వ. అని ప్రస్తుతించుచు నారదాదుల నభినందించుచు సభాసదుల కామంత్రణంబు పలికి లేచె నంతలో సభ్యు లెల్లరు లేచి చేతులు జోడించుకొని నిలిచి రపుడు వ్యాసభగవానుఁడు చేతులు జోడించుకొని యుచ్చైస్స్వరంబున. 103

— మంగళాశాసనము —

కల్పవల్లీవృత్తము.

జయ సోమ! నమో జయ రుద్ర! నమో
జయజయ పశుపతి! దేవ! నమో
జయ శ్రామ! నమో జయ శంగ! నమో
జయజయ ఖలసమిదుగ్ర! నమః

జయ భీమ! నమో జయ శర్వ! నమో
జయజయ శివతరశీల! నమో
జయ దేవ! నమో జయభర్గ! నమో
జయజయ మునివరపాల! నమః. 103

మంగళ మఖిలేశా! శుభమంగళ మఖిలేశా!
గురుతరదురిత వినాశా! శ్రీశా! జయమం.
పరమపురుష! విగతకలుష! పావనగుణభూషా!
వర-భక్తజనాధికపోషా! బహువేషా! సువిశేషా! మంగళ. 104

ఓంశాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః

ఆశ్వాసాంతము

మ. కలికిం బంచసహస్రవర్షములపైగా నేబదైదైన య
త్యెలమిం గాంచుజయాబ్దమందుఁ గవిరాట్కృష్ణుండు కృష్ణాష్టమిన్
వెలయం జేసి జగద్గురూత్తమకృతిన్ శ్రీసత్యనారాయణో
జ్జ్వలవిద్వత్కవి కిచ్చి నంకితముగా శ్రేయసం బెంచుచున్. 105

గద్యము

ఇది శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ కవిరాజ
కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
ప్రణీతం బైన జగద్గురు చరిత్రమున
సర్వంబును
షష్ఠాశ్వాసము
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

